

VOETBALVANDALISME

B U I T E N T E N P E L

Onderzoek naar
de mogelijkheden
van een
jeugdwelzijns-
benadering van
voetbalvandalisme

05790 II

05790 II

031-05790 II

Voetbalvandalisme buiten spel

Onderzoek naar de mogelijkheden van een jeugdwelzijnsbenadering van voetbalvandalisme

Uitgevoerd door:
Bureau Criminaliteits Preventie
Amsterdam, in opdracht
van het ministerie van WVC

drs P.M. de Savornin Lohman
drs F.H. ter Bruggen

0 31-5790 1886

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U R

Verantwoording en dankwoord

Onderzoek heeft soms wat weg van voetbal: het begint met een rustig potje onderons ergens in een Rijswijkse of Amsterdamse achterbuurt, er worden wat leuke plannen voor iets groters en professionelers gemaakt en voor je het weet zit je met coaches, coördinatoren, sponsors, een harde kern, voetbalvandalen, vele meelopers en supporters.

In de korte tijdspanne waarin dit onderzoek zich af moest spelen (november 1986 tot begin januari 1987) heeft dit proces zich dan ook in alle omstuimigheid voorgedaan.

Uiteindelijk draaiden er zo'n 200 mensen mee en naar ieder van hen gaat onze dank uit. Het is ondoenlijk om alle namen van hen die in dit onderzoek participeerden hier de revue te laten passeren. De namen van de door ons geïnterviewde respondenten treft men aan in de hoofdstukken waarin hun bijdrage verwerkt is.

We zullen ons hier beperken tot een overzicht van de andere participanten in dit onderzoek.

De opdrachtgever

Algemeen Directeur/sponsor:

Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Coach/verzorgers/veldtrainers:

de leden van de voor dit onderzoek in het leven geroepen begeleidingscommissie

- Dhr. J. Römgers (voorzitter), Ministerie van WVC, Directie Jeugdbeleid;
- Dhr. T. Doyer (secretaris), Ministerie van WVC, Directie Sportzaken;
- Dhr. J. Hagen (secretaris), Ministerie van WVC, Directie Jeugdbeleid;
- Dhr. R. de Vries, Ministerie van WVC, Directie Sportzaken;
- Dhr. R. de Bakker, K.N.V.B., Bureau Veiligheid;
- Dhr. G.J.H. van der Vegt, Vereniging Nederlandse Gemeenten;
- Dhr. M. Sterk, Secretariaat L.O.V..

Het Elftal

De elf gemeenten en clubs waarom het allemaal draaide:

Amsterdam	Ajax
Den Haag	FC Den Haag
Rotterdam	Feijenoord
Utrecht	FC Utrecht
Zwolle	PEC Zwolle
Deventer	Go Ahead
Groningen	FC Groningen
Alkmaar	AZ
Den Bosch	FC Den Bosch
Eindhoven	PSV
Breda	NAC

De spelers

De basis waarop de hele onderzoekspiramide tenslotte rust zijn de ongeveer 150 mensen van gemeenten, clubs, landelijke organisaties, etc. die door ons geïnterviewd werden. Hun namen en functies vindt men in de rapportage terug.

De onderzoekers

De harde kern

Pauline de Savornin Lohman
Frits ter Bruggen

De jonge meelopers die een groot deel van de gemeentelijke interviews voor hun rekening namen:

Bep ter Bruggen
Jantje Bijker
Nelleke Eelman
Henk van Ginkel
Willem Hartholt
Nelleke Hilhorst
Pauline Rietveld
Roel van Uffelen

De supporters die de harde kern met veel en stevig tikwerk ondersteunden:

Belinda Bonting
Sandra Bonting
Trudeke Sillevius Smit
Karin Snoep

De veteranen die zich beperkten tot verbaal geweld langs de zijlijn:

Paul van Soomeren
Carla Verwoerd
Bram van Dijk

We hopen dat we met dit onderzoek een voorzet geven, op basis waarvan er in een aantal gemeenten projectmatig kan worden gescoord.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Het landelijk voetbalvandalisme-beleid: achtergronden van het WVC-initiatief	3
3	Het onderzoek:	
	vraagstelling, opzet en uitvoering	7
3.1	Inleiding	7
3.2	De opzet van het onderzoek	9
3.3	Uitwerking van de centrale vraagstelling	12
3.4	Het verdere verloop van het onderzoek	18
3.5	Een korte verklarende woordenlijst	19
4	Een literatuur overzicht	21
4.1	Inleidende opmerkingen	21
4.2	Achtergronden en motieven	23
4.3	Kenmerken van het betaalde voetbal	29
4.4	Een schematisch overzicht	31
4.5	Enkele buitenlandse ervaringen met preventie-projecten	32
5	De landelijke gesprekken	35
5.1	Inleiding	35
5.2	Geraadpleegde landelijke instanties en organisaties	36
5.3	Beschrijvingen van de 'sides' en de 'harde kern'	38
5.4	Landelijke gegevens over voetbalvandalisme	43
5.5	De aanpak van het voetbalvandalisme	49
5.6	Preventie door experimentele jeugdwelzijns-projecten	55
5.7	De inhoud en organisatie van projecten	58

6	Het rondje clubs en sponsors	63
6.1	Clubbesturen	64
6.2	De sponsors	70
6.3	Samenvatting	76
7	Het strijdperk overziend: de grote lijnen uit de gesprekken	77
7.1	Inleiding	77
7.2	Wie zijn de voetbalvandalen?	78
7.3	De harde kern	80
7.4	Waar zijn de problemen het grootst?	82
7.5	De aanpak van het voetbalvandalisme	89
7.6	De invulling van de experimentele projecten	93
7.7	De grote lijnen samengevat	99
8	Hoe verder: voorstellen voor de verdere opzet en organisatie van projecten	103
8.1	Inleiding	103
8.2	Het gemeentelijk niveau	105
8.3	Afspraken tussen rijk en gemeente	111
8.4	Het rijksniveau	113

Bijlagen

I	Gemeentelijke verslagen	115
	1. Amsterdam	115
	2. Den Haag	135
	3. Rotterdam	151
	4. Utrecht	169
	5. Zwolle	185
	6. Deventer	197
	7. Groningen	215
	8. Alkmaar	229
	9. Den Bosch	243
	10. Eindhoven	259
	11. Breda	273
II	Introductiebrief van WVC	291
III	Vragenlijst Gemeentelijke afdelingen	293
IV	Landelijke gegevens voetbalvandalen	301
V	Geraadpleegde literatuur	311

In opdracht van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur heeft Bureau Criminaliteitspreventie in elf Nederlandse gemeenten onderzoek gedaan naar de lokale mogelijkheden tot het opzetten van experimentele projecten gericht op de 'harde kern' van de voetbalvandalen, door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk*.

Het onderzoek heeft een marktverkenkend karakter: in de elf gemeenten is een aantal uitgangspunten van het Ministerie ten aanzien van de op te zetten projecten getoetst en uitgewerkt tot een aantal, zo concreet mogelijk ingevulde, opties. Deze 'concrete invulling' houdt in, dat per gemeente is uitgewerkt wat een dergelijk project zou kunnen inhouden (functies/activiteiten), welke organisatorische vormen mogelijk zijn, welke instanties en organisaties betrokken moeten zijn bij het opzetten en ten uitvoer brengen van een dergelijk project, welke instanties en organisaties daadwerkelijk bereid zijn om dat te doen, aan welke randvoorwaarden voldaan zou moeten zijn en welke verwachtingen er leven ten aanzien van de effecten van een dergelijk project.

Er is een aparte rapportage per gemeente gemaakt. Deze gemeentelijke rapportages zijn gebaseerd op gesprekken die we in de gemeenten hebben gevoerd. De gemeentelijke rapportages (elf in totaal) zijn opgenomen in bijlage I. Aan de gesprekken met de besturen van de voetbalclubs en met de sponsors van de clubs is een apart hoofdstuk gewijd (hoofdstuk 6).

Voetbalvandalisme en de bestrijding daarvan zijn echter geen geïsoleerde -puur gemeentelijke- problemen: voetbalvandalisme heeft zowel in haar verschijningsvormen als wat betreft de oplossingsmogelijkheden een nationale (of zelfs internationale) strekking.

Om die reden is in het onderzoek ook aandacht besteed aan de landelijke situatie met betrekking tot voetbalvandalisme en aan oordelen over de inschakeling van het jeugdwelzijnswerk.

*= Met de algemene term 'jeugdwelzijnswerk' worden alle instellingen en activiteiten bedoeld, die gericht zijn op het welzijn van jeugd en jongeren: buurtgericht werk, open jongerencentra, randgroepjongerenwerk, etc.

Hiertoe zijn gesprekken gevoerd met de rijksoverheid (Ministeries van WVC, Justitie en Binnenlandse Zaken) en andere betrokken landelijke instanties en organisaties (KNVB, LOV, VNG, CIV, NS en landelijke organisaties jongerenwerk). Voorts is een literatuurstudie verricht, gericht op binnen- en buitenlandse literatuur (onderzoek, praktijkervaringen), die direct of indirect licht werpt op de vraag welke mogelijkheden er zijn om vanuit het jeugdwelzijnswerk een aanpak van het voetbalvandalisme te ontwikkelen.

Tenslotte zij -wellicht ten overvloede- opgemerkt, dat het in dit onderzoek uitgewerkte initiatief van het Ministerie van WVC niet zomaar 'uit de lucht' komt vallen. Het landelijk beleid* ten aanzien van voetbalvandalisme is gericht op het ontwikkelen van een geïntegreerde aanpak van het probleem, waarbij, naast een benadering vanuit de ordehandhaving, tevens een benadering gewenst is die de maatschappelijke positie van de betreffende jongeren als vertrekpunt heeft. Aan de wijze waarop het initiatief van WVC past in het bredere voetbalvandalisme beleid, zal in het volgende hoofdstuk kort aandacht worden besteed.

Samenvattend ziet de opbouw van het rapport er als volgt uit.

- In hoofdstuk 2 wordt een korte schets gegeven van de landelijke beleids-ontwikkelingen ten aanzien van voetbalvandalisme, die geleid hebben tot het WVC-initiatief.
- In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de vraagstelling, opzet en uitvoering van het onderzoek.
- In hoofdstuk 4 wordt verslag gedaan van het literatuur-onderzoek.
- In hoofdstuk 5 komen de ideeën van vertegenwoordigers van betrokken landelijke instanties en organisaties aan de orde.
- In hoofdstuk 6 wordt apart stil gestaan bij de gesprekken die met de clubbesturen en de sponsors zijn gevoerd.
- Hoofdstuk 7 is gewijd aan een aantal inhoudelijke conclusies en aanbevelingen over de welzijnsaanpak van voetbalvandalisme.
- In hoofdstuk 8, wordt ingegaan op de procedure kant van de zaak: hoe komt men tot een aantal goed opgezette gemeentelijke projecten.
- In bijlage I zijn de gemeentelijke rapportages opgenomen.

*= Zie ondermeer de aanbevelingen ten aanzien van voetbalvandalisme in het rapport van de KNVB-commissie 'Veiligheid Voetbalbezoek', in het eindrapport van de commissie Roethof, de standpunten van het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme (LOV) en het door de Tweede Kamer geaccordeerde rapport 'Voetbalvandalisme' van de ambtelijke projectgroep voetbalvandalisme.

Het landelijk voetbalvandalisme-beleid: achtergronden van het WVC-initiatief

Een zekere mate van 'onstuimig' of 'baldadig' (groeps)gedrag heeft altijd deel uitgemaakt van de voetbalcultuur, of beter, van bepaalde delen van de supporterscultuur van het voetbal. Een kleine tien jaar geleden begon dit gedrag (wederom*) een dermate onrustbarende omvang en ernst aan te nemen, dat zich vanuit verschillende hoeken initiatieven ontwikkelden om te komen tot een aanpak van dit probleem.

Zo besloot het sectiebestuur betaald voetbal van de KNVB in maart 1980 -in overleg met de Minister van Justitie- tot de instelling van een 'Coördinatiecommissie tegen Geweldpleging', met het oogmerk ".....dat aan de door sommige groepen van 'voetbalsupporters' veroorzaakte excessen een halt dient te worden toegeroepen" (Jaarverslag K.N.V.B. 1979/1980).

De commissie besloot vrijwel onmiddellijk om haar taak te verbreden tot het ontwikkelen van beleidsaanbevelingen ten aanzien van alle typen onregelmatigheden rond en tijdens wedstrijden (dat wil zeggen niet alleen geweldpleging), wat tot uiting kwam in een naamswijziging van de commissie in 'Commissie Veiligheid Voetbalbezoek'. Eind 1981 bracht deze commissie verslag uit van haar bevindingen in het 'Rapport van de Commissie Veiligheid Voetbalbezoek' (KNVB, 29 oktober 1981)**.

Naar aanleiding van een korte inventarisatie van de omvang, daders en dynamiek van het voetbalvandalisme, concludeert de commissie dat voetbalvandalisme niet los gezien kan worden van bredere maatschappelijke omstandigheden en ontwikkelingen, daarbij met name doelend op ".....de algemeen optredende vergroving van normen en de veranderde attitude ten opzichte van geweld" (pag. 75).

*= Dergelijke gewelddadige 'oplevingen' in het supportersgedrag zijn op zich geen nieuw fenomeen: ook aan het eind van de vorige eeuw en in de jaren dertig was er sprake van gewelddadig gedrag van grote groepen supporters tijdens en rond de wedstrijden.

**= Voor meer informatie ten aanzien van samenstelling en activiteiten van de commissie zij de lezer verwezen naar genoemd rapport.

Het voetbalgebeuren wordt daarbij opgevat als een aanleiding tot en niet als een (hoofd)oorzaak van het zich manifesteren van vandalistisch gedrag. Voorts wordt een aantal aanbevelingen geformuleerd ten aanzien van accommodaties, supportersvervoer, aanpassing van de wetgeving, inzet en optreden van politie en de rol van de BVO's (Betaald Voetbal Organisaties). Het instellen van een 'Bureau Veiligheid', met als taken ondermeer het verzamelen van informatie, het coördineren van lokaal beleid en het stimuleren van lokaal en boven-lokaal overleg en samenwerking tussen alle betrokkenen, wordt als noodzakelijke voorwaarde voor het realiseren van de aanbevolen maatregelen gezien. Dit Bureau Veiligheid is op 1 januari 1983 ingesteld.

Niet alleen het betaald voetbal zelf ontwikkelde echter initiatieven ten aanzien van de bestrijding van voetbalvandalisme. In 1984 wordt, onder verantwoordelijkheid van de Minister van Binnenlandse Zaken, een interdepartementale projectgroep voetbalvandalisme ingesteld die tot taak had om op korte termijn voorstellen te ontwikkelen voor een gecoördineerde aanpak van het voetbalvandalisme. Deze projectgroep stelde zich -evenals de KNVB-commissie- op het standpunt dat voetbalvandalisme een probleem is dat in een bredere maatschappelijke context geplaatst dient te worden. Een probleem dat een brede, structurele aanpak vereist, waarbij men "..... een appèl (doet) op alle maatschappelijk instanties die in staat geacht mogen worden een constructieve bijdrage te leveren aan de aanpak van het voetbalvandalisme" ('Voetbalvandalisme', Rapport van de projectgroep voetbalvandalisme, 1985/pag. 2). Daarmee wordt benadrukt dat voetbalvandalisme niet alleen is op te vatten als een negatief bijverschijnsel van de voetbalsport en dat de KNVB niet als enige formeel aansprakelijk is voor een aanpak van het probleem. Genoemde projectgroep bracht in februari 1985 verslag uit van haar bevindingen (de nota 'Voetbalvandalisme'). In deze nota wordt een analyse gegeven van de knelpunten in de bestrijding van het voetbalvandalisme. Knelpunten die veelal gelegen zijn in een onvoldoende onderlinge afstemming en taakafbakening van de diverse betrokken instanties en organisaties (clubs, politie, justitie, gemeentelijke overheid). De in de nota geformuleerde aanbevelingen hebben dan ook merendeels betrekking op het realiseren van een nauwere samenwerking van betrokkenen op gemeentelijk niveau (binnen en tussen gemeenten) en op het bevorderen van een samenhangend landelijk beleid ten aanzien van voetbalvandalisme.

Naast inschakeling van bestaande landelijke organisaties en instanties (KNVB, NS, VNG, ministeries) wordt gepleit voor het instellen van twee nieuwe landelijke organisaties: in de eerste plaats een breed landelijk overleg waarin alle betrokkenen vertegenwoordigd zijn en in de tweede plaats een centraal informatiepunt waar gegevens over aangehouden daders, over het lokale politie- en justitiebeleid en over het verloop van wedstrijden worden verzameld, geanalyseerd en ter beschikking van betrokken instanties worden gesteld*.

Deze twee laatstgenoemde aanbevelingen zijn inmiddels gerealiseerd door de instelling van het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme (LOV) en -als onderdeel van het LOV- het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV).

Het LOV, dat op 10 juli 1985 werd geïnstalleerd door de Minister van Binnenlandse Zaken, heeft een drievoudige doelstelling:

1. het stimuleren van de aanpak van voetbalvandalisme, dat wil zeggen het verder uitwerken van de door de projectgroep voetbalvandalisme neergelegde beleidslijnen;
2. het uitwisselen van de opgedane ervaringen;
3. het bevorderen van coördinatie tussen de bij de aanpak betrokken partijen.

Het LOV is een zeer breed opgezet samenwerkingsverband, waarin alle instanties en organisaties vertegenwoordigd zijn die direct of indirect met het voetbalvandalisme te maken hebben. Dit zijn ondermeer de ministeries van Justitie, Binnenlandse Zaken, WVC, Verkeer en Waterstaat, de KNVB, de NS en VNG.

Het LOV kreeg de opdracht om na één jaar een tussenrapport en na twee jaar een eindrapport uit te brengen. In juli 1986 verscheen de tussenrapportage onder de toepasselijke titel 'De eerste helft', waarin verslag wordt gedaan van de vorderingen van het overleg.

Bij de aanvang van haar werkzaamheden heeft het LOV vier werkgroepen ingesteld voor de volgende taakvelden:

- bestuurlijke, justitiële, politieke en veiligheidsmaatregelen;
- voorlichting;
- organisatie, accommodatie en supportersbeleid;
- (openbaar) vervoer.

In het tussenrapport wordt geconstateerd dat op de meeste van de voornoemde taakvelden substantiële vorderingen zijn geboekt. Eén terrein waarin men zich weliswaar verdiept heeft, maar waarop nog geen concrete resultaten zijn geboekt, is echter het terrein van het jeugd/supportersbeleid.

*= De gegevens over aangehouden daders worden (uiteeraard) alleen ter beschikking gesteld aan politie en justitie.

Naast de KNVB en het LOV heeft ook de Commissie Kleine Criminaliteit -ook wel bekend als de 'Commissie Roethof'- zich gebogen over het probleem van voetbalvandalisme. In het eindrapport van de Commissie wordt -naast directe beheersingsmaatregelen als toegangsverboden, alcoholverbod en politie inzet- vrij grote nadruk gelegd op het door de clubs te realiseren supportersbeleid, dat gericht dient te zijn op het herintegreren van vandalistische supporters in de club. De overheid zou harerzijds dit supportersbeleid moeten ondersteunen door subsidiëring van het normstellend straathoekwerk, gericht op voetbalvandalen.

Samenvattend kunnen we stellen dat de door KNVB en LOV gemaakte vorderingen met betrekking tot het ontwikkelen van een integrale, gecoördineerde aanpak van het voetbalvandalisme aanzienlijk zijn, maar dat in de (voorgestelde) maatregelen een vrij zwaar en eenzijdig accent ligt op korte termijn oplossingen vanuit de invalshoek van de handhaving van de openbare orde.

De betrokkenen erkennen dit overigens ook: men bepleit naast de huidige aanpak een meer structurele, lange termijn aanpak gericht op beïnvloeding van de maatschappelijke condities waarbinnen voetbalvandalisme zich 'als symptoom' manifesteert. De aanbevelingen van de Commissie Roethof hebben dezelfde strekking: naast technische en organisatorische preventie moet een 'sociaal preventiebeleid' ontwikkeld worden.

Uiteraard is bij deze aanpak -de invalshoek van de 'maatschappelijke orde'- een belangrijke taak weggelegd voor de overheden en organisaties die zich bezighouden met het maatschappelijk welzijn (in brede zin) van jeugd en jongeren.

Zoals ook uit de door ons gevoerde gesprekken blijkt, wordt het door de meeste betrokkenen dan ook zeer toegejuicht dat het Ministerie van WVC de handschoen heeft opgenomen door (onder andere*) het instellen van een onderzoek naar de mogelijkheden om vanuit het jeugdwelzijnsbeleid een aanpak van het voetbalvandalisme te ontwikkelen. Daarmee wordt een eerste stap gezet om een belangrijk gat in het huidige beleid ten aanzien van voetbalvandalisme in te vullen.

*= Daarnaast wordt door het Ministerie van WVC gewerkt aan een verdere invulling van het supportersbeleidsplan, in het kader van de werkzaamheden van het LOV. Hierover zal in het voorjaar van 1987 rapport worden uitgebracht.

Het onderzoek: vraagstelling, opzet en uitvoering

3.1

Inleiding

De bijdrage die WVC kan leveren aan een geïntegreerde aanpak van het voetbalvandalisme kan ondermeer worden uitgewerkt in de richting van een aantal experimentele projecten gericht op de 'harde kern' van de voetbalvandalen. Ten aanzien van deze experimentele projecten, die in een aantal gemeenten opgezet zouden kunnen worden, heeft het Ministerie de volgende inhoudelijke uitgangspunten ontwikkeld:

1. een jeugdwelzijnsaanpak van het voetbalvandalisme moet gericht zijn op de harde kern van de voetbalvandalen;
2. deze harde kern wordt gekenmerkt door een cumulatie van achterstandsfactoren op leefbaarheidsgebieden als arbeid, educatie, politie/justitie(-contacten), huisvesting en vrije tijdsbesteding;
3. een aanpak van het voetbalvandalisme vanuit het jeugdwelzijnswerk zal zich mede moeten richten op deze maatschappelijke achterstandsfactoren.

Op basis van deze uitgangspunten wordt door het Ministerie de volgende drievoudige doelstelling meegegeven aan de experimentele projecten:

1. het in samenhang met andere maatregelen terugdringen van ongewenst gedrag van bepaalde groepen supporters;
2. het verbeteren van de maatschappelijke positie van de 'harde kern' van de voetbalvandalen middels een integraal aanbod van (justitiële) hulpverlening, arbeid, educatie en gestructureerde vrijetijdsbesteding;
3. het ontwikkelen van modellen en methodieken, die overdraagbaar zijn naar andere locaties.

Zowel de inhoudelijke uitgangspunten (de eerste drie punten) als de project-doelstellingen (de tweede drie punten) zijn in het onderzoek meegenomen als onderzoeksvragen.

Dit betekent dat in de eerste plaats is nagegaan in hoeverre de inhoudelijke aannames van WVC ten aanzien van de achtergronden van de voetbalvandalen in het algemeen en die van de harde kern in het bijzonder aansluiten bij de feitelijke situatie in de te onderzoeken gemeenten. In concreto: is er sprake van een cumulatie van achterstandsfactoren?

De tweede stap -die in het verlengde van de eerste ligt- bestond uit het toetsen van de aannames over de mogelijke aanpak van het voetbalvandalisme door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk. In concreto: (1) dient men zich op de harde kern te richten? en (2) dient men zich te richten op de verbetering van de maatschappelijke positie van de doelgroep?

De derde stap in het onderzoek is de vraag naar de concrete invulling van het WVC-idee. Het betreft vragen over de inhoud (functies, activiteiten), organisatie en randvoorwaarden voor de eventueel op te zetten projecten. De bedoeling van het onderzoek is uiteindelijk om zo concreet mogelijk uit te werken wat -per gemeente- wel en niet mogelijk en haalbaar is. Daarom zal ook aandacht besteed moeten worden aan het overige gemeentelijke beleid inzake voetbalvandalisme (dat wil zeggen past een welzijnsaanpak in dit beleid?) en aan de feitelijke medewerkingsbereidheid van de diverse betrokkenen. Op basis van de bovenstaande overwegingen is de onderstaande centrale vraagstelling van het onderzoek ontwikkeld:

Welke mogelijkheden zijn er om -in samenhang met andere maatregelen- in gemeenten (experimentele) projecten te ontwikkelen gericht op de harde kern van de voetbalvandalen, door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk?

De opzet van het onderzoek

Voordat we ingaan op de hiervoor geformuleerde centrale vraagstelling, zetten we kort de grote lijnen van het onderzoek uiteen.

Het feitelijke onderzoek bestaat uit een groot aantal gesprekken, aangevuld met een literatuuronderzoek.

In hoofdstuk 4 wordt verslag gedaan van dit literatuuronderzoek.

De gesprekken

De gesprekken vallen uiteen in een twaalfstal aparte gespreksronden. In de eerste plaats een gespreksronde met een aantal landelijke organisaties en instanties die direct of indirect te maken hebben met voetbalvandalisme en/of het jeugdwelzijnswerk.

In de tweede plaats zijn in een elftal gemeenten gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van een aantal lokale instanties en organisaties.

De interviews met sleutelpersonen zijn gevoerd aan de hand van een vragenlijst. Voor elk type gesprek werd een aangepaste versie van de lijst gehanteerd. In het totaal zijn twaalf verschillende versies ontwikkeld. In bijlage III treft u een voorbeeld van een dergelijke lijst aan.

Aangezien het onderzoek een open en oriënterend karakter heeft is uitsluitend gewerkt met open vragen, zodat de geïnterviewde maximaal de ruimte krijgt om zijn of haar ideeën en meningen weer te geven.

De vraaggesprekken (in het totaal zo'n 150 gesprekken) zijn vervolgens uitgewerkt tot interne protocollen, op basis waarvan -eventueel aangevuld met schriftelijk materiaal (nota's en dergelijke)- het verslag van de totale gespreksronde is gemaakt. Deze verslagen zijn aan de geïnterviewden toegezonden ter becommentariëring. Deze commentaren zijn verwerkt in het voor u liggende rapport.

De gemeenten

Door de opdrachtgever zijn 11 gemeenten geselecteerd, op basis van het feit dat zij aan minstens één van de onderstaande criteria voldeden:

- . in de betreffende gemeente manifesteert het voetbalvandalisme zich relatief sterk;
- . in de betreffende gemeente is reeds een draagvlak voor een project aanwezig.

Op basis van deze selectie-criteria zijn de volgende gemeenten aangewezen als onderzoeksgemeenten:

1. Amsterdam (Ajax)
2. Utrecht (FC Utrecht)
3. Rotterdam (Feijenoord)
4. Den Haag (FC Den Haag)
5. Eindhoven (PSV)
6. Den Bosch (FC Den Bosch)
7. Deventer (GO Ahead Eagles)
8. Zwolle (PEC Zwolle)
9. Alkmaar (AZ)
10. Groningen (FC Groningen)
11. Breda (NAC).

In elk van deze gemeenten zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de onderstaande (elf) instanties en organisaties:

Gemeente

1. Afdeling Algemene Zaken c.q. Kabinet van de Burgemeester
2. Afdeling Jeugdzaken
3. Afdeling Sportzaken

Voetbal

4. Clubbestuur
5. Hoofdsponsor
6. Supporters(-vereniging)

Jeugdwelzijnswerk

7. Buurtgericht jeugd/jongerenwerk
8. Randgroepjongerenwerk
9. Ambulant jongerenwerk

Politie

10. Commissaris van politie, of een andere (hooggeplaatste) politie-officier

Justitie

11. Officier van Justitie, indien aanwezig: voetbal-officier

De bovenstaande lijst geeft weer met welke instanties en organisaties in principe gesproken is. In sommige gemeenten is de gemeentelijke overheid of het jeugdwelzijnswerk echter wat afwijkend georganiseerd, of bleek deskundigheid ten aanzien van voetbalvandalisme vooral aanwezig bij andere gemeentelijke afdelingen of jeugdwelzijns instellingen. In die gevallen is de opzet aangepast aan de lokale situatie.

Door het ministerie van WVC (Directie Jeugdbeleid) zijn de diverse betrokkenen op de hoogte gesteld van het onderzoek en verzocht om hun medewerking aan het onderzoek te verlenen. De daartoe opgestelde brief is opgenomen in bijlage II. Vervolgens is door de medewerkers van Bureau Criminaliteitspreventie contact opgenomen met de gemeenten, waarbij één gemeentelijke functionaris werd aangesteld tot contactpersoon. Via deze contactpersoon werden vervolgens namen van andere sleutelpersonen (gemeentelijke afdelingen, en via deze het jeugdwelzijnswerk) achterhaald. Door middel van deze 'sneeuwbalmethode' waren wij in staat om zo efficiënt (snel) mogelijk de belangrijkste betrokkenen c.q. ter zake kundigen te bereiken. Bij de selectie van sleutelpersonen spelen twee zaken een rol: enerzijds inzicht in de doelgroep en kennis van eventueel reeds bestaande activiteiten ten aanzien van de doelgroep (inhoudelijke deskundigheid), anderzijds beleidsmatige verantwoordelijkheid. Daar waar deze twee zaken niet in één persoon vertegenwoordigd konden worden, werd een gesprek gevoerd met meerdere personen tegelijk (bijvoorbeeld commissaris van politie plus wijkagent; coördinator jongerenwerk plus uitvoerend jongerenwerker). Door op deze wijze te werk te gaan hopen we in elke gemeente alle relevante personen, organisaties en instanties afdoende 'afgedekt' te hebben*.

*= Uiteraard bestaat de mogelijkheid, dat met -name in de grotere steden- bepaalde organisaties of instanties over het hoofd zijn gezien. Aangezien het hier een onderzoek betreft, dat volgens de onderzoekers te zijner tijd gevolgd zou moeten worden door een diepgaander vervolgstudie, is dit geen onoverkomelijk bezwaar.

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk was de onderstaande centrale vraagstelling geformuleerd.

Welke mogelijkheden zijn er om -in samenhang met andere maatregelen- in gemeenten (experimentele) projecten te ontwikkelen gericht op de harde kern van de voetbalvandalen, door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk?

Deze centrale vraagstelling kan als volgt uitgewerkt worden:

"Welke mogelijkheden zijn er...":

Het onderzoek is primair bedoeld om in een aantal concrete locaties de praktische haalbaarheid (in inhoudelijk, organisatorisch en financieel opzicht) van experimentele projecten te onderzoeken.

Het haalbaarheidsonderzoek houdt in, dat bij de diverse sleutelpersonen/-instanties nagegaan wordt:

- in hoeverre men het opzetten van een dergelijk project wenselijk acht en welke mogelijke alternatieven men ziet;
- in hoeverre men bereid is mee te werken (meedenken/samenwerken/(mee-)financiëren/begeleiden) aan een dergelijk project;
- welke andere instanties/instellingen mee dienen te werken;
- welke inhoudelijke/organisatorische/financiële 'hobbels' (randvoorwaarden) men ziet en hoe deze zijn op te lossen;
- welke effecten men verwacht van een dergelijk project.

"..in samenhang met andere maatregelen.."

Een aanpak van het voetbalvandalisme vanuit het jeugdbeleid kan niet los gezien worden van een aantal andere, aanvullende maatregelen die (groten)deels buiten de verantwoordelijkheid van WVC vallen.

In de gesprekken met sleutelfiguren wordt daarom ook aandacht besteed aan de maatregelen die op dit moment in de gemeenten zijn genomen en aan de onderlinge samenhang/afstemming van de maatregelen.

"..de harde kern van de voetbalvandalen.."

Met de 'harde kern' van de voetbalvandalen bedoelen wij: die supporters die met grote regelmaat wedstrijden van 'hun' club bezoeken en die regelmatig (direct of indirect) betrokken zijn bij incidenten in en/of op weg naar en van het stadion.

Onder 'incidenten' verstaan wij gewelddadig of baldadig gedrag zowel jegens objecten (vernielen, 'keten') als jegens personen (bedreiging en daadwerkelijke geweldpleging)* plus het (in woord of geschrift) uiten van beledigende en/of racistische taal.

Het Ministerie is er -op basis van de resultaten van onderzoek- van uitgegaan dat de harde kern van de voetbalvandalen qua maatschappelijke problematiek sterke overeenkomsten vertoont met de groep 'randgroepjongeren'.

Verschillende Nederlandse onderzoeken spreken elkaar echter in deze tegen, hetgeen impliceert dat we genoemd WVC-uitgangspunt niet ongetoetst mogen laten.

In het onderzoek zal per gemeente achterhaald worden welke de achtergrondkenmerken van de groep voetbalvandalen -en met name die van de harde kern- zijn. Dit ter beantwoording van de vraag in hoeverre de doelgroep inderdaad te beschrijven is in termen van een 'randgroepjongeren-problematiek' (dwz. een cumulatie van achterstandsfactoren).

Voor zover mogelijk zullen de volgende kenmerken van de doelgroep achterhaald moeten worden:

- omvang van de groep;
- globale leeftijdssamenstelling;
- woonbuurt;
- indruk opleidings- c.q. werksituatie;
- indruk achtergrond-problematiek;
- contacten met politie/justitie;
- vrijetijdsbestedings patronen.

De aard van dit onderzoek (gesprekken) brengt met zich mee, dat de informatie over de doelgroep indirect en subjectief van aard is. In een eventueel vervolgonderzoek zullen deze indrukken aan een nadere toetsing onderworpen dienen te worden.

*= De term 'vandalisme' is in deze context wat misleidend, aangezien het gaat om meer typen en soms ernstiger gedragingen dan enkel vernieling van objecten. Omdat het introduceren van een nieuwe -passender- term vaak meer verwarring dan duidelijkheid schept blijven we de -enigszins misleidende- term 'voetbalvandalisme' toch hanteren.

Naast deze beschrijvende kenmerken lijkt het zinvol om te achterhalen in hoeverre er binnen de groep sprake is van bepaalde 'carrières' en 'rolverdelingen'. Volgens bepaalde (Engelse) auteurs is binnen de supportersgroepen die we hier op het oog hebben sprake van dergelijke rollen en rolcarrières, die vrij sterk leeftijdsgebonden zijn. Zeer kort samengevat onderscheidt men drie groepen: de 'jonkies' (10-14 jaar) die wel betrokken zijn bij het 'keten' maar (nog) niet bij vechtpartijen; de echte 'rellers' (15-20 jaar) die niet alleen 'keten' maar ook knokken en de 'veteranen' (20-25 jaar) die deze periode achter zich hebben gelaten (cf van der Brug en Marseille, 1983).

Nagegaan kan worden of dergelijke subgroepen ook zichtbaar zijn in de onderzochte supportersgroepen: verschillende groepen vragen mogelijk om een verschillende aanpak. Zo kan men zich voorstellen dat de groep 'jonkies' uit preventief oogpunt veelbelovender is dan de wat oudere groep. Anderszijds zou men de veteranen mogelijk in kunnen schakelen als 'informele controleurs'. In ieder geval is bij de sleutelpersonen die enig zicht hebben op de interne dynamiek van de groep nagegaan of er sprake is van dergelijke rolverdelingen en -processen. Een derde en laatste invalshoek op de doelgroep is de vraag of de groep (of delen daarvan) ook buiten het 'voetbalgebeuren' een groep vormen. Bij het bepalen van de mogelijkheden om de doelgroep te bereiken is het zeker van belang te weten of en in hoeverre het 'voetbalgebeuren' het enige organiserende principe is. Met andere woorden: manifesteren voetbalvandalen zich alleen als groep tijdens een wedstrijd of vormen zij ook op andere terreinen of momenten een groep, bijvoorbeeld omdat zij andere vormen van vrijetijdsbesteding gezamenlijk ondernemen (bezoek jongerenvoorzieningen/buurthuis/coffeeshop, etc.)? Ook voor het boven beschrevene geldt, dat de resulterende inzichten een globaal en oriënterend karakter hebben: we baseren ons in alle gevallen op indirecte informatie.

"..inschakeling van het jeugdwelzijnswerk"

Het ministerie van WVC acht het van belang, dat de welzijnsaanpak van het voetbalvandalisme wordt ingebed in of aangehaakt aan de in de gemeenten reeds aanwezige structuren. Welke structuren dat zijn wordt open gelaten: niet alleen bestaande jeugdvoorzieningen en -activiteiten, maar ook (bijvoorbeeld) sportprojecten en de voetbalclubs zelf zijn mogelijke aanhaakpunten.

Ten aanzien van de bestaande jeugdvoorzieningen geldt vooralsnog de restrictie dat de instantie/activiteit zich richt (of kan richten) op jongeren in een maatschappelijke achterstandpositie en dat men in staat en bereid is te werken aan verbetering van deze positie middels een integraal aanbod van perspectief-verbeterende activiteiten.

Onze werkdefinitie van 'het jeugdwelzijnswerk' luidt dus als volgt. Het jeugdwelzijnswerk bestaat uit al die instanties, activiteiten en projecten ter plaatse, die gericht zijn op jeugd en jongeren in maatschappelijk achtergestelde posities en die in staat zijn om zich (mede) te richten op het -middels een integraal aanbod- verbeteren van de concrete maatschappelijke perspectieven van deze jongeren.

In de gemeentelijke gesprekken met het jeugdwelzijnswerk zal, naast de vragen over de voetbalvandalen en de aanpak van het voetbalvandalisme, ook aandacht besteed worden aan de volgende punten:

- of en in hoeverre de doelgroep reeds gebruik maakt van de voorziening(en). En zo ja, in hoeverre men reeds aandacht besteedt aan hun 'supporterschap';
- welke mogelijkheden men ziet om alsnog activiteiten gericht op deze groep te ontwikkelen;
- verwachte hobbels, randvoorwaarden en effecten.

De voorgaande overwegingen worden op de volgende bladzijden uitgewerkt in een aantal (deel)vraagstellingen.

Ten aanzien van de doelgroep

1. Wat zijn de kenmerken van de voetbalvandalen wat betreft:
 - omvang van de groep
 - leeftijden
 - opleidings- c.q. werksituatie
 - woonbuurt
 - achtergrondproblematiek
 - contacten politie/justitie
 - overige vrijetijdsbesteding
 - 'interne dynamiek': rollen/carrières
2. Is er sprake van een 'harde kern'?
Zo ja, kenmerken? (zie boven)
3. Vormt de doelgroep (of delen daarvan) ook buiten het 'voetbal gebeuren' een herkenbare groep?
Zo ja, op welke wijze?
4. Om welke vormen van 'problematisch gedrag' gaat het met name?
 - geweldpleging (of de dreiging daarmee) jegens personen versus geweld jegens objecten
 - omvang
 - materiële en immateriële schade
 - plaatsen: geconcentreerd rond stadion/elders in de stad?

Ten aanzien van de aanpak van voetbalvandalisme

5. Bij wie leggen de respondenten in principe de verantwoordelijkheid voor het bestrijden van voetbalvandalisme?
Met andere woorden: welke partijen moeten (eventueel in samenwerking) wat eraan doen?
 - supporters(verenigingen) zelf
 - clubbestuur
 - gemeente
 - politie/justitie
 - jeugdwelzijnswerk
 - anderen
6. Doen de respondenten op dit moment, vanuit hun functie/optiek, actief iets aan de bestrijding van voetbalvandalisme?
 - wat wordt er gedaan
 - evaluatie: wat werkt wel/niet, waarom
 - niet uitgebuite mogelijkheden: wat kan er nog meer gedaan worden, wat is daarvoor nodig

Ten aanzien van het project-idee van WVC

7. Hoe beoordeelt men de twee door WVC geformuleerde inhoudelijke doelstellingen van het project, te weten:
 - a het terugdringen van 'ongewenst gedrag' tijdens en rond de wedstrijden;
 - b het verbeteren van het maatschappelijk perspectief van de doelgroep middels een concreet en integraal aanbod.
8. Welke concrete mogelijkheden zijn er om een projectmatige aanpak van het voetbalvandalisme te ontwikkelen, door inschakeling van het jeugdwelzijn?
9. Aan welke randvoorwaarden (inhoudelijk, organisatorisch, financieel) dient een dergelijk project te voldoen?
10. Welke eigen bijdrage kan men leveren aan een dergelijk project?
11. Welke effecten verwacht men van een dergelijk project?

In de interviews ligt nadrukkelijk het accent op de praktische uitwerking van ideeën en met name de concrete rol van de geïnterviewde (dwz. de instantie/organisatie) in dit geheel. Anderszijds moet ervoor gewaakt worden dat het onderzoek verwachtingen creëert: in de gesprekken werd daarom steeds expliciet vermeld dat het onderzoek een oriënterend karakter heeft en dat pas in een later stadium op rijksniveau beslist wordt over een eventuele beschikbaarstelling van gelden ten bate van dergelijke projecten.

De hiervoor weergegeven reeks vragen is toegespitst op de gemeentelijke gesprekken. De gesprekken met landelijke organisaties/instanties hebben in grote lijnen dezelfde inhoud, zij zijn echter wat algemener van strekking.

Centraal staan de volgende thema's:

- het achterhalen van gegevens over voetbalvandalen/voetbalvandalisme op landelijk niveau (CIV);
- het achterhalen van meningen over de wenselijkheid en haalbaarheid van de door WVC voorgestelde aanpak;
- de mogelijke bijdrage van overheden (rijk, provincie, gemeenten) daarin;
- de mogelijke bijdrage van andere landelijke organisaties (KNVB, LOV, landelijke organisaties jeugd- en jongerenwerk);
- de randvoorwaarden: inhoud, organisatie, financiering en de afstemming op andere maatregelen.

Over het verloop van het onderzoek kunnen we kort (en positief) zijn. De medewerkingsbereidheid was bij vrijwel alle betrokkenen zeer groot te noemen.

Ook vanuit de regionen, waarvan wij aannamen dat zij wellicht niet direct 'warm zouden lopen' voor het WVC-idee, werd vrijwel zonder uitzondering positief gereageerd.

Hierdoor was het mogelijk om alle gesprekken binnen de zeer krappe tijdsplanning (6 weken) inderdaad te voeren. In zeer volle agenda's werden gaatjes gevonden en sommige betrokkenen trokken zelfs (vrije) tijd in de avonduren uit om onze medewerkers vaak urenlang te woord te kunnen staan.

Het was in verschillende gemeenten wel moeilijk om de nodige 'inhoudelijke deskundigheid' op te sporen, dat wil zeggen mensen met directe (ervarings-)kennis van de doelgroep*. Zoals ook uit de gemeentelijke verslagen zal blijken, is de informatie over de doelgroep in veel gevallen niet gebaseerd op harde (onderzoeks-)gegevens of op ervaringskennis, maar op indirecte informatie uit de krant en/of 'van horen zeggen'. Toch was het, door de informatie van de verschillende respondenten te combineren, meestal goed mogelijk om een redelijk omlijnd beeld van de 'side' en de 'harde kern' te schetsen.

Alhoewel nogal wat geïnterviewden hun twijfels hadden bij de mogelijke inzetbaarheid van het jeugdwelzijnswerk bij de aanpak van het voetbalvandalisme, was men over het algemeen meer dan bereid om mee te denken over de mogelijkheden om vanuit het jeugdwelzijnswerk een aanpak van het voetbalvandalisme te ontwikkelen.

*= Van contactlegging met de doelgroep zelf werd afgezien, aangezien dit -zeker daar waar de 'side' geen eigen organisatieverband kent- een dermate langdurig proces is, dat dit nimmer binnen de gestelde tijdslimiet te realiseren was. Desalniettemin zijn we er wel in geslaagd om in een aantal gemeenten gesprekken met individuele side-leden te voeren.

Een korte verklarende woordenlijst

In dit rapport wordt gebruik gemaakt van een aantal termen, die enige toelichting vereisen.

Om de zaak niet onnodig te compliceren hebben we door het hele rapport heen bepaalde standaard-uitdrukkingen gehanteerd, die soms overeenkomen met de in de diverse gesprekken en diverse gemeenten gehanteerde terminologie.

De belangrijkste gehanteerde termen worden hieronder kort toegelicht.

De 'side'

Niet in iedere gemeente is er sprake van een groep jeugdige supporters die een 'side-naam' voert.

Soms is er eigenlijk geen duidelijke naam (bijvoorbeeld in Den Bosch), soms zijn er varianten als 'vak X'.

Om de zaak simpel te houden spreken we in alle gevallen toch over een 'side'.

Voor de goede orde: met de 'side' duiden we de groep aan die zich als een min of meer aparte supportersgroep manifesteert en wiens leden potentieel tot de voetbalvandalen behoren.

Daarmee is niet gezegd dat alle side-leden per definitie ook voetbalvandalismeplegen, noch dat bepaalde niet side-leden zich nooit schuldig zouden maken aan voetbalvandalisme.

We gaan er wel van uit dat we met de side-groep het grootste deel van de jongeren, die potentieel betrokken is bij het voetbalvandalisme, te pakken hebben.

De 'doelgroep'

Bij de bespreking van de ideeën voor de eventueel op te zetten experimentele projecten wordt in een aantal gevallen de algemene term 'doelgroep' gehanteerd, in plaats van de termen 'side' en/of 'harde kern'.

De belangrijkste redenen om de meer neutrale term doelgroep te hanteren zijn:

1. In een aantal gevallen acht men het benaderen van alleen de (kleine) harde kern een te nauwe benadering: ook 'meelopers' moeten betrokken worden bij de voorgestelde activiteiten. Met doelgroep bedoelt men dan: harde kern en (een aantal) meelopers.
2. In sommige gemeenten zijn de indrukken over de 'side' en de 'harde kern' dermate vaag en verward, dat men ook geen uitspraken kan doen over de vraag welke jongeren nu eigenlijk benaderd moeten worden. In een later stadium zal het begrip doelgroep verder ingevuld moeten worden.

3. In een aantal gemeenten leven er nogal uiteenlopende ideeën over de vraag welke jongeren deel uitmaken van de harde kern. Met het begrip 'harde kern' worden dus in feite een aantal verschillende groepen aangeduid.
Het begrip 'doelgroep' dient hier dus als een verzamelnaam voor de diverse groepen die de betrokkenen op het oog hebben. Kortom: daar waar het hanteren van de termen 'side' en 'harde kern' verwarrend werkt en daar waar een onterechte illusie van overeenstemming (over wie het zijn) gewekt wordt, is gekozen voor het neutralere begrip doelgroep.

'Randgroepjongeren'

Met het begrip 'randgroepjongeren' of 'randgroep' bedoelen we die jongeren, die gekenmerkt worden door een historisch gegroeide **cumulatie van achterstandsproblemen** op een groot aantal levensgebieden:

werk(loosheid), opleiding, huisvesting, vrijetijds besteding, (contacten met) politie/justitie, etc.

We hanteren, met andere woorden, de definitie van randgroepjongeren zoals die is vastgesteld door het LSR (Landelijk Steunpunt Randgroepjongerenwerk). Voor jongeren die niet volledig aan deze omschrijving voldoen hanteren we de onderstaande term.

'Kansarme jongeren'

Met kansarme jongeren bedoelen we die jongeren die weliswaar niet aan de (LSR-) definitie van randgroepjongeren voldoen, maar die wel gekenmerkt worden door een slechte maatschappelijke positie c.q. slechte maatschappelijke perspectieven op de hiervoor genoemde levensgebieden.

Het gaat, met andere woorden, om jongeren die niet uit een traditioneel randgroepmilieu komen, maar die wel te kampen hebben met slechte toekomstperspectieven, bijvoorbeeld omdat zij een lage opleiding volgen of hebben, de school voortijdig hebben verlaten en/of om andere redenen weinig concrete perspectieven hebben.

*"Tell them it was a football match", says Steadiman,
"Nowadays I find that more or less explains everything".*
(Uit Malcolm Bradbury, *Rates of Exchange*, 1983).

4.1

Inleidende opmerkingen

"Hoe komt het dat jullie deze wedstrijd niet hebben kunnen winnen?", vraagt de verslaggever aan het begin van het studiogesprek. Voor veel voetballers en trainers een lastige vraag. Maar Johan Cruyff heeft er nooit moeite mee gehad: "Dat komt door een complex van factoren", luidde, en luidt nog steeds, zijn vaste antwoord. Vervolgens somt hij kort enkele omstandigheden op die vermoedelijk een rol hebben gespeeld. Wat is de oorzaak van het voetbalvandalisme? Sommige onderzoekers pretenderen het antwoord op deze vraag te weten. De echte voetbalvandalismekenners weten dat het ook hierbij, net als bij het verliezen van voetbalwedstrijden, om een complex van factoren gaat.

In dit hoofdstuk literatuur zal het model Cruyff gevolgd worden. We zullen niet proberen om de bestaande literatuur samen te vatten in één allesverklarende theorie. Gepoogd zal slechts worden enkele factoren aan te stippen die blijken de literatuur van invloed zijn op voetbalvandalisme. Onder voetbalvandalisme verstaan we geweldplegingen tegen personen en objecten bij gelegenheid van voetbalwedstrijden. De nadruk zal uiteraard liggen op factoren waarvan de invloed in de Nederlandse situatie feitelijk is aangetoond, althans aannemelijk gemaakt. Aan de buitenlandse -vooral Engelse- literatuur kan echter niet geheel worden voorbijgegaan. Deze bepaalt namelijk mede de Nederlandse discussie over voetbalvandalisme. Terwille van de overzichtelijkheid zal een onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten van verklarende factoren. De eerste soort heeft betrekking op de maatschappelijke achtergronden en op de motieven van degenen die zich aan voetbalvandalisme schuldig maken.

Wat zijn het voor soort individuen en wat bezielt hen?
De tweede soort factoren bestaat uit de kenmerken van de
betaalde voetbalwedstrijden die het plegen van
voetbalvandalisme bevorderen en wellicht zelfs mede opwekken.
In paragraaf 4.4 worden in een schematisch overzicht de
belangrijkste bevindingen samengevat.
Tenslotte is nog een aparte paragraaf opgenomen over de
ervaringen in enkele andere landen met op preventie van
voetbalvandalisme gerichte projecten.

Globaal profiel van de voetbalvandaal

Volgens Snijders (1982) is het massale voetbalvandalisme in Nederland geïntroduceerd door de supporters van Tottenham Hotspurs bij gelegenheid van de Europa Cup-finale tegen Feijenoord te Rotterdam in 1974 (2-0). Sindsdien heeft het kwaad ook in Nederland snel om zich heen gegrepen. Er bestaan geen betrouwbare schattingen van het huidige aantal leden van de verschillende sides. Clubs als Feijenoord, Ajax, FC Den Haag en FC Utrecht hebben momenteel sides van enkele honderden leden, dat wil zeggen dat groepen van een dergelijke omvang zich regelmatig bij thuis- en uitwedstrijden verbaal en qua uitrusting -dassen, petten en dergelijke- als fanatiek voetbalsupporters manifesteren. Veel andere eredivisie- en enkele eerste divisieclubs hebben kleinere sides. De zogenaamde Z-side te Groningen zou enkele jaren geleden 250 à 400 leden hebben geteld. Binnen de side valt een zogenaamde harde kern aan te wijzen van circa tien procent van de side. Deze harde kern is verantwoordelijk voor het eigenlijke voetbalvandalisme. De modale voetbalvandaal is een jongeman tussen de 14 en 20 jaar (Van der Brug, 1983; Hendriks, Van Kallenbrug, 1984). De meeste gewelddadige incidenten worden gepleegd door jongens van 16 tot en met 18 jaar. Volgens de landelijke politieregistratie vinden ook de meeste arrestaties in Nederland plaats bij deze leeftijdsgroep. Deze leeftijdsverdeling weerspiegelt het verloop van de 'carrière' die men binnen de sides doorloopt om tot de harde kern te kunnen behoren. De jongste groep van 12 tot 16 jaar -de zogenaamde jonkies of 'appeltjes'- beperken zich tot verbaal geweld, het gooien van rotjes en dergelijke. Op de leeftijd van 16 tot en met 18 jaar komen de ex-jonkies in de fase waarin zij zich door middel van huzarenstukjes proberen waar te maken. Zij vormen de zogenaamde rellers. Degenen die zich -vooral bij uitwedstrijden- hebben waargemaakt, behoren na hun 18^e jaar tot de Establishment binnen de harde kern van de side. Deze 'veteranen' zijn de informele leiders. Zij beschermen, indien nodig, de jongeren, maar hoeven zichzelf niet meer door middel van gewelddadige initiatieven te bewijzen. Uit de veteranen treden ook de regelaars naar voren: degenen die als woordvoerders voor de side optreden. De onderlinge gezagsrelaties zijn echter, evenals in de vroeger veel besproken 'jeugdbendes', zeer instabiel. Veel, maar zeker niet alle vandalismeplegers komen uit een sociaal laag milieu. Onderzoek heeft verder uitgewezen dat bij de harde kern van de Z-side te Groningen -de zogenaamde binnenstadgroep- sprake is van een meervoudige achterstandssituatie. Deze betrokken jongeren hebben een slechte woonsituatie, een zeer laag opleidingsniveau, geen vast werk en ook nauwelijkt uitzicht daarop (Inside Z-side, 1984).

Dit signalement geldt echter niet voor alle leden van de Z-side. Het geldt ook zeker niet voor alle leden van de andere sides (Van der Brug, Marseille, 1983; Van der Brug, 1986; Ter Haar, 1985). Duidelijk is wel dat veel van de harde kernleden problemen hebben op school of hun school voortijdig hebben verlaten (Van der Brug, 1986).

Naast problemen op school voert van der Brug een tweede factor ten tonele, die veel voetbalvandalen typeert. Dat is het feit dat veel voetbalvandalen uit gezinnen komen waar weinig actieve sociale controle op de kinderen wordt uitgeoefend. Er is, met andere woorden, weinig ouderlijk toezicht.

Uit de onderzoeken van Van der Brug is tenslotte ook gebleken dat de harde kernleden ook in andere situaties vaak tot geweld overgaan. Op de voor de hand liggende vraag of veel voetbalvandalen dan reeds eerder met de politie en justitie in aanraking zijn geweest, geeft de literatuur helaas geen antwoord. De landelijke registratie van gearresteerde voetbalvandalen wijst uit dat veruit de meesten voor de eerste keer voor zo'n vergrijp zijn aangehouden. Eventuele arrestaties voor andersoortige delicten zijn echter nog niet nagetrokken. Hierbij moet wel worden aantekend dat deze registratie pas sinds één jaar volledig loopt. Gegevens over voorgaande jaren zijn incompleet -zo niet geheel afwezig- waardoor mogelijk een onderschatting van het recidivisme optreedt.

Engels en Zweeds onderzoek heeft uitgewezen dat het percentage voetbalvandalen met een strafblad beperkt is (Trivizas, 1980; Ahlberg, 1986). Dit gegeven zou kunnen samenhangen met de relatieve jeugdigheid van de voetbalvandaal. Deze is veelal nog te jong om reeds een strafblad te hebben.

Het globale profiel van de voetbalvandaal ziet er, blijkens de literatuur, als volgt uit. De betrokkene is een jongen van 16, 17 of 18 jaar. Hij heeft veel problemen gehad op school en/of heeft die nog. Ook bij andere gelegenheden gaat hij snel over tot geweldpleging. Hij is echter doorgaans nog te jong om als een (geharde) crimineel te kunnen worden gezien.

4.2.2

Diagnoses van een Engelse ziekte

Het voetbalvandalisme staat internationaal bekend als een 'Engelse ziekte'. Reeds sinds 1966 -het jaar dat het wereldkampioenschap in Engeland werd georganiseerd- is het voetbalvandalisme in Engeland als urgent beleidsprobleem onderkend. De wetenschappelijk discussie erover loopt ook reeds langer dan in Nederland. Mede daardoor is de Engelse literatuur qua theorievorming over dit onderwerp toonaangevend. In deze paragraaf zullen daarom eerst de Engelse inzichten worden besproken met betrekking tot de achtergronden en motieven van voetbalvandalen.

De Engelse criminoloog Taylor (1971) ziet het voetbalvandalisme als een poging van de Engelse arbeidersgemeenschappen om de controle te herkrijgen over de voetbalclubs die van oudsher aan hen hebben toebehoord. Door de introductie van het profvoetbal zouden de voetbalclubs door zakenlieden uit de middenklasse zijn ontvreemd aan hun traditionele aanhang. In het voetbalvandalisme zouden positief te waarderen arbeiderswaarden als saamhorigheid en robuuste mannelijkheid tot uitdrukking worden gebracht. Deze culturele traditie zou nu meer extreme vormen aannemen omdat een reële deelname aan het clubgebeuren niet meer mogelijk is.

De voetbalvandalisme-als-verzet-theorie van Taylor is genuanceerd door Clarke (1973). Deze plaatst het fenomeen eveneens in het perspectief van de Engelse arbeiderscultuur. Volgens hem zou de traditionele arbeiderscultuur echter door veel meer oorzaken dan alleen de komst van het betaalde voetbal zijn ondermijnd. De arbeidersklasse-ouderen zouden, mede door de toegenomen welvaart, hun greep op de opgroeiende generatie hebben verloren. Het voetbalvandalisme zou moeten worden gezien als een voortzetting van de oude supporterstraditie in de vorm van een aparte jeugdschubcultuur. Een voortzetting waarbinnen de vroegere controlemechanismen en remmen, die het fanatiek supporterschap binnen de grenzen van het maatschappelijk aanvaardbare hield, zijn weggevallen.

Volgens Dunning c.s. (1985) zouden Taylor en Clarke zowel de geschiedenis als de actualiteit van het Engelse voetbal veel te mooi voorstellen. Er zouden ook rond de eeuwwisseling reeds veel wanordelijkheden rond voetbalwedstrijden hebben plaatsgevonden. Het voetbalpubliek was nooit zo fijntjes. Dunning c.s. herleiden de gewelddadige aspecten van de voetbalcultuur tot de bijzondere levensomstandigheden van de sociaal zwaksten in de Engelse samenleving. Deze omstandigheden zouden agressief mannelijkheidsvertoon en vreemdelingenhaat in de hand werken. Deze 'primitieve kenmerken' zouden bij het deel van de arbeidersklasse, dat niet van de toegenomen welvaart heeft kunnen profiteren, voortleven en zich thans in het voetbalvandalisme manifesteren. Volgens Dunning c.s. is het dus onjuist om het voetbalvandalisme te zien als een uiting van de huidige arbeiderscultuur. Het zou veeleer gaan om een uiting van degenen die de aansluiting bij deze cultuur hebben gemist. Voor jongeren met een andere achtergrond zou het voetbalvandalisme een negatief rolmodel zijn waaraan zij zich binnen de sides conformeren.

Bij deze minder idealiserende visie op het voetbalvandalisme sluiten ook Pratt en Salter (1984), Williams c.s. (1984) en Williams (1986) zich aan. Zij benadrukken sterk de minder fraaie kanten ervan, dat wil zeggen de racistische, sexistische en extreem nationalistische uitingen. Met een strijd tegen de conservatieve regering of de zakenliedencultuur heeft het voetbalvandalisme volgens hen niets uitstaande.

In de tot nu toe besproken sociologische visies wordt het voetbalvandalisme voorgesteld als een verhevigde voortzetting van een reeds lang bestaande culturele traditie binnen de Engelse arbeidersklasse. Het abstractieniveau van deze verklaringen is nogal hoog. De concrete geweldplegingen en de heftige emoties die daaraan ten grondslag liggen komen in dit verband niet aan de orde. In enkele meer psychologisch georiënteerde publicaties gebeurt dit juist wel. Elias en Dunning (1970) gaan uitvoerig in op de emotionele drijfveren achter het voetbalvandalisme. Elias gaat er van uit dat elk mens behept is met een dierlijke aanvalslust. Naarmate de beschaving toeneemt, worden de mogelijkheden om deze driften bot te vieren beperkter. De passieve sportrecreatie zou een ventiel bieden voor het uitleven van de diep gewortelde aanvalslust.

Anderen hebben in dit verband gewezen op de behoefte van adolescenten om tot een groep van leeftijdsgenoten te behoren en daarbinnen prestige te verwerven. Het side-gebeuren biedt een mogelijkheid deze behoefte te bevredigen.

Verwant aan deze drifttheorieën zijn de ideeën van Marsh e.a. (1978), neergelegd in het boek 'The Rules of Disorder'. Volgens hen zou het vandalisme van de voetbalsupporter een sterk geritualiseerd karakter hebben, te vergelijken met bijvoorbeeld het imponeergedrag van kemphanen in de baltstijd. In de weergave door de media zouden alleen de schaarse geweldplegingen worden getoond waardoor een verkeerd beeld ontstaat. Marsh ziet het voetbalvandalisme als een betrekkelijk onschuldige, want sterk genormeerde uiting van heftig beleefde rivaliteitsgevoelens. De normering zou onder meer tot uiting komen in een vrij strikte verdeling binnen de sides van de verschillende sociale rollen. In Nederland zijn dit zoals gezegd de jonkies, de rellers en de veteranen. Marsh onderscheidt binnen de rellers zes nadere vaste rollen: chant leaders ('voorzangers'), aggro leaders (de meest gewaardeerde vechters), nutters (de vechters die geen maat weten te houden), hooligans (de gekken die aan de noodrem trekken), de regelaars en de zondebokken. Binnen de veteranen onderscheidt Marsh de vechters (die zich in de strijd werpen als de rellers in de problemen komen) en de heavy drinkers.

De theorie van Taylor over het voetbalvandalisme als een door de club miskende poging van de supporters om weer deel te nemen aan het clubgebeuren is op de Nederlandse situatie van toepassing verklaard door Veugelers (1983). De ondertitel van zijn artikel luidt 'voetbal als culturele strijd'. Hij illustreert dit onder andere met kritiek die supporters vaak uiten op het beleid van de bestuurders en/of trainers ('Mansveld moet blijven'). Tijdens de hearings van de Commissie Kleine Criminaliteit werd door de Federatie van Supportersverenigingen naar voren gebracht dat de supporters zich in Nederland door de betaalde voetbalorganisatie genegeerd voelen (eindrapport Commissie Kleine Criminaliteit, 1986). Uit de Nederlandse onderzoeken blijkt verder zonneklaar dat, anders dan wel eens van KNVB-zijde wordt beweerd, de leden van de sides wel degelijk fanatieke supporters zijn van hun club. De toepasbaarheid van Taylor's theorie lijkt echter toch dubieus. In Nederland zijn behalve Feijenoord, slechts weinig clubs uit de arbeidersklasse voortgekomen. De meeste clubs werden ook voor de oorlog reeds geleid door zakenmensen. Ook moet worden betwijfeld of in er in Nederland ooit sprake geweest is van een geheel eigen arbeiderscultuur zoals Taylor die voor Engeland veronderstelt.

In het boek *Inside Z-side* worden enkele leden van de harde kern van de Z-side geïdentificeerd als randgroepjongeren, dat wil zeggen jongeren met een meervoudige maatschappelijke achterstand. Deze typering lijkt meer aan te sluiten bij de ideeën van Dunning, Pratte en Salter en Williams. Door de auteurs van *Inside Z-side* worden de racistische en sexistische uitingen, die er ook in Nederland zijn, echter als onschuldige provocaties voorgesteld. Hun Engelse collega's nemen deze uitingen ernstiger op.

Het hoogste en op dit moment ook het laatste woord over de achtergronden en drijfveren van de Nederlandse voetbalvandalen komt van Van der Brug c.s. (1983, 1986). Deze verrichtte als enige Nederlandse onderzoeker grootschalig onderzoek onder de leden van enkele Nederlandse sides. Ook in vergelijking met de Engelse studies is zijn onderzoek van hoge kwaliteit. Enkele van zijn bevindingen zijn reeds genoemd. In de publikatie van 1986 wordt geconstateerd dat veel actieve deelnemers aan wanordelijkheden weinig controle ondergaan vanuit het ouderlijk huis, vaak mislukt zijn op school, discriminerende opvattingen hebben over etnische minderheden en zich ook bij andere gelegenheden gewelddadig gedragen. Dit beeld komt in grote lijnen overeen met de visie van Dunning, Williams en anderen.

Veel leden van de harde kernen vertonen in meerdere opzichten een onmaatschappelijke levensstijl waaraan vooral problemen op school ten grondslag liggen. Het negatieve onderwijsverleden hebben zij gemeen met andere jeugddelinquenten (Junger-Tas, 1983). De theoretische inzichten die in Nederland zijn ontwikkeld met betrekking tot randgroepjongeren lijken op veel van de leden van de harde kernen van de sides van toepassing (VNG, 1983). Met deze conclusie is niet gezegd dat alle voetbalvandalen een meervoudige achterstand hebben. Dit is niet het geval. Van de zeer problematische groep supporters lijkt echter op andere groepen jongeren binnen de sides een zuigende werking uit te gaan: Ze worden meegezogen in de cultuur van de randgroepjongeren. In veel gemeenten blijken jongeren ontvankelijk voor het agressieve gedrag van de sides. Bovendien bestaat er voor degenen die erbij willen horen geen alternatief voor het deelnemen aan de side. In dit opzicht steekt er ook in de theorie van Taylor, dat het vandalisme een verzetsreactie is tegen de voetbalbestuurders, een kern van waarheid met betrekking tot de Nederlandse situatie.

In de voorgaande paragraaf is ingegaan op de achtergrondkenmerken en vermoedelijke drijfveren van de voetbalvandalen. Dit type theorieën kan echter niet afdoende verklaren waarom juist de voetbalsport -en niet pakweg het schaatsen of honkballen- met deze problemen wordt geconfronteerd. Op de beantwoording van deze vraag richten zich de nu te behandelen theorieën.

Volgens Ekkers en Hoefnagels (1972) zou er een oorzakelijk verband bestaan tussen de spelverruwing op de velden en het vandalisme van de toeschouwers. Het instrumentele geweld van de spelers zou als het ware zijn overgeslagen op de tribunes. Zij veronderstellen bovendien dat de meer gewelddadige stijl van voetballen -'voetbal is oorlog'- toeschouwers aantrekt met een bijzondere interesse voor geweld. De oorzaak van het voetbalvandalisme zou in deze visie bij het betaalde voetbal zelf liggen (Hoefnagels, 1986).

Studies van Van der Brug (1986) hebben uitgewezen dat de Nederlandse supporters thans de wedstrijden veel partijdiger en agressiever beleven dan vroeger. Het lijkt geen twijfel te lijden dat de gehele ambiance van het betaalde voetbal agressiever is geworden. Of dit te wijten is aan de voetbal-is-oorlog-mentaliteit van sommige trainers is daarmee echter nog niet bewezen. Wellicht weerspiegelt de sfeerverandering rond het voetbal slechts een meer algemene culturele trend en kan men niet zeggen dat de genadeloze tackles tegen de doorgebroken spitsspeler een voorbeeld voor de supporters zijn om zelf ook gewelddadig te worden.

Uit een krantenonderzoek van Van der Brug (1986) is gebleken dat incidenten binnen het verloop van de wedstrijd in het begin van de jaren zeventig vaak de aanleiding vormden voor relletjes. Sindsdien is het verband tussen de gebeurtenissen op het veld en het vandalisme van de supporters veel losser geworden. Blijkens de uitspraken van leden van de Z-side spelen de sides thans hun eigen onderlinge competitie. Van reageren op het wedstrijdverloop is nauwelijks nog sprake. Het voetbalvandalisme heeft thans kennelijk zijn eigen dynamiek gekregen. Wanneer het voetbal weer aan hogere maatstaven van sportiviteit zou voldoen, zou dat in ieder geval op de korte termijn op het voetbalvandalisme nauwelijks enig effect hebben.

In een voorwoord bij het boek 'Hooligans Abroad' van Williams e.a. (1984) noemt de ondervoorzitter van de Engelse voetbalbond drie kenmerken van het betaalde voetbal die het voetbalvandalisme bevorderen:

- het is, in zijn huidige vorm, een extreem competitieve sport;
- het is een sport die als geen ander massa's toeschouwers trekt;
- het is een sport die grote aantallen toeschouwers er toe brengt met hun club uitwedstrijden te bezoeken.

Het eerste kenmerk -voetbal is oorlog- is hiervoor reeds besproken. De massapsychologische aspecten verdienen nadere bespreking. Als onderdeel van de massa beleven veel mensen emoties die ze normaliter niet hebben en komen ze tot gedrag dat zij als individu nooit zouden vertonen. Hun individuele geweten wordt als het ware tijdelijk uitgeschakeld. De massaliteit van het voetbalbezoek leidt bovendien tot een grote mate van anonimiteit voor degenen die zich als toeschouwer misdragen. Het risico om door de politie te worden gearresteerd is hierdoor betrekkelijk klein. De politie durft bovendien vaak geen arrestaties te verrichten uit angst voor escalaties (Ter Haar, 1985).

Tribunes met vele duizenden toeschouwers bieden kortom een sociale omgeving waarbinnen gemakkelijk een traditie kan ontstaan van agressieve wanordelijkheid tussen de sides van de thuisclubs en de bezoekende sides. Volgens sommigen heeft de aanwezigheid van een grote politiemacht in deze situatie geen wezenlijke preventieve effecten. De politie biedt de zwakkere side bescherming waardoor de spontane zelfregulatie wegvalt. Het politieoptreden kan bovendien provocerend werken (Van der Sande, Wortel, 1986).

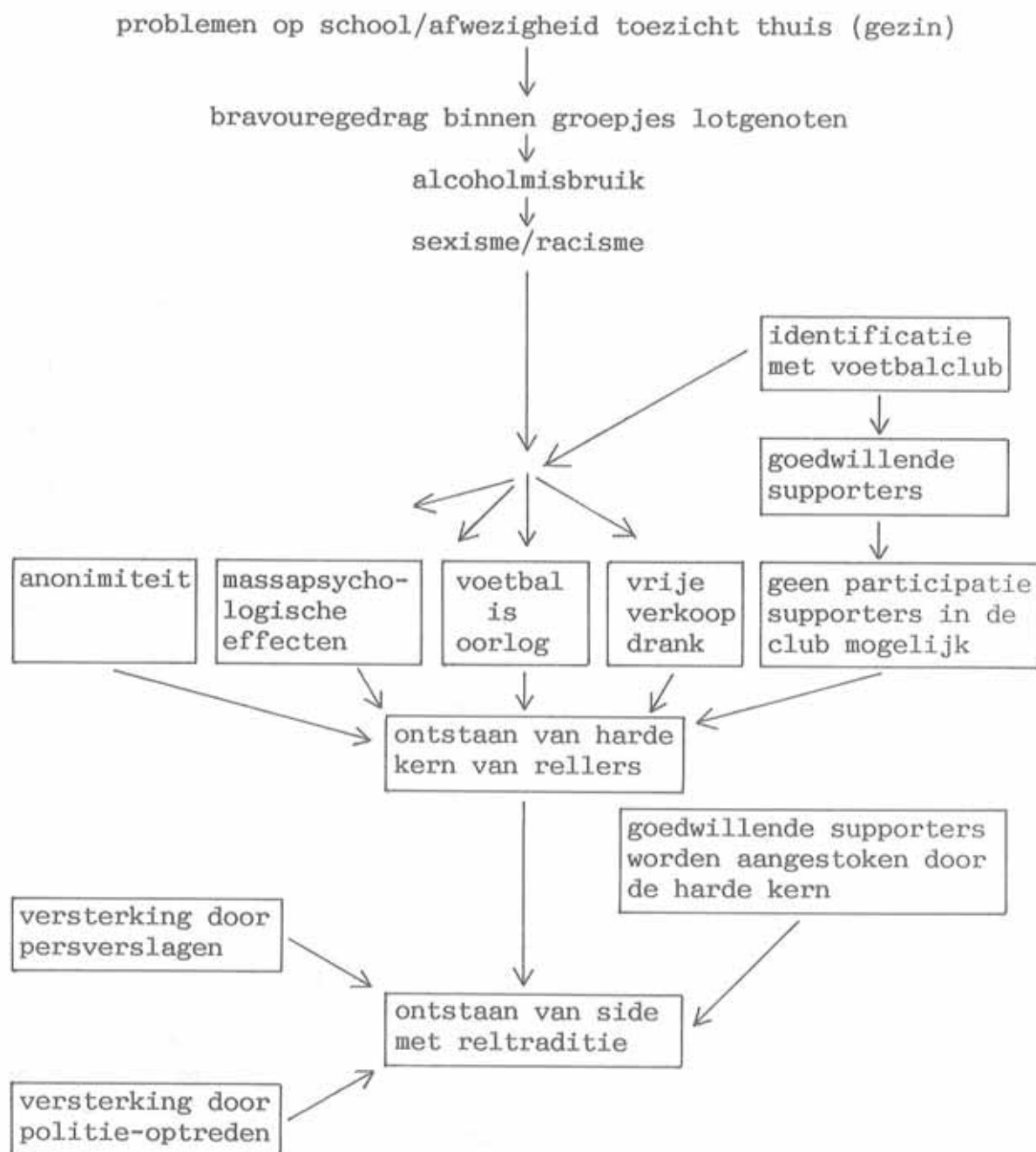
Tot de situatie-kenmerken die het voetbalvandalisme bevorderen, worden door veel auteurs ook de sensationele verslaggeving in de media gerekend en het overmatige alcoholgebruik voor, tijdens en na de wedstrijd. Leden van de sides plegen knipsels uit kranten over wanordelijkheden bij zich te dragen als bewijzen van hun 'prestaties' tegen andere sides. Het alcoholgebruik is in Engeland en Schotland volgens veel onderzoeken een belangrijke causale factor achter de excessen bij het voetbalvandalisme. Van der Brug (1983, 1986) heeft ook in Nederland vastgesteld dat vooral oudere leden van de harde kernen vaak onder de invloed van alcohol verkeren. Deze constatering sluit aan bij de bevindingen van Marsh in Engeland en Ahlberg (1986) in Zweden.

Samengevat worden in de literatuur de volgende kenmerken van het (betaalde) voetbal aangewezen als bevorderend voor het vandalisme: de voetbal-is-oorlog-mentaliteit van veel bestuurders, trainers en spelers, de massapsychologische effecten en de anonimiteit van de grote hoeveelheden toeschouwers, de daarmee samenhangende lage pakkans, de inzet van veel politie, de sensationele weergave van wanordelijkheden door de media en het alcoholmisbruik.

Een schematisch overzicht van het complex van factoren achter het voetbalvandalisme

In het onderstaande figuur zijn de bevindingen van onze literatuurstudie in een schema samengevat. Hierbij is opnieuw een onderscheid gemaakt tussen de achtergronden en motieven van de vandalismedeelnemers enerzijds en de kenmerken van het betaalde voetbal die vandalisme bevorderen anderzijds.

Schematisch overzicht van de wisselwerking tussen de deelnemers aan het voetbalvandalisme en kenmerken van het betaalde voetbal in zijn huidige opzet.

West-Duitsland

In West-Duitsland zijn de laatste jaren enkele initiatieven genomen om door middel van beleidsmaatregelen van preventieve aard het voetbalvandalisme te verminderen. In Frankfurt heeft de politie twee contactambtenaren aangesteld die zich full-time met de begeleiding van de lokale side bezighouden. In enkele andere gemeenten, onder andere in Hannover en in Bremen, zijn zogenaamde Fanprojekte van de grond gekomen waarbij vanuit de universiteit of de hulpverlening jongerenwerkers worden ingezet om contacten met de harde kernen te leggen.

De politieke contactambtenaren te Frankfurt hebben over hun ervaringen een zeer positief gestemd artikel geschreven (Bernhardt, Wehrum, 1985). Zij zeggen goede contacten te hebben opgebouwd met de uit 2500 supporters bestaande side van Eintracht Frankfurt. Dit zou mede zijn gelukt door zich openlijk als politiële ambtenaren in burger te manifesteren. Hun activiteiten bestaan voor een belangrijk deel uit bemiddelen tussen de side enerzijds en de clubs en politie anderzijds. Ook verlenen zij hulp aan individuele side-leden bij het vinden van een woning, werk, enzovoort. Daarnaast treden zij tijdens de wedstrijddagen op als politie-ambtenaren door de plegers van ernstige delicten te identificeren en vervolgens te laten arresteren. Volgens de betrokkenen is deze aanpak succesvol gebleken. De harde kern van 150 à 200 geweldplegers zou uit de anonimiteit zijn gehaald en geïsoleerd van de overigen. Aan veel van deze geweldplegers is een bezoekverbod opgelegd. De overigen zouden door de side niet meer in het eigen vak worden toegelaten. Mede door deze ontwikkeling zou het aantal incidenten sterk zijn teruggelopen.

De Fanprojekte zijn nog van te recente datum om goed te kunnen worden geëvalueerd. De eerste berichten zijn echter positief (Pilz, 1984). De gehanteerde methodieken lijken sterk op het Nederlandse straathoekwerk van de zeventiger jaren (Deutsche Sportjugend, ongedateerd). De medewerking van de clubs wordt nog onvoldoende genoemd. Er is inmiddels een Federatie van Fanprojekte opgericht met steun van de Deutsche Sportjugend.

Engeland en Schotland

In Engeland en Schotland is reeds langere tijd ervaring opgedaan met maatregelen van preventieve aard. In Engeland is in 1978 door de Sports Council het 'Football and Community'-project opgezet, dat er op gericht is de clubs meer te integreren in de lokale gemeenschappen. Aan dit project hebben 29 betaalde voetbalclubs meegedaan.

Blijkens een evaluatieverslag is van de meeste projecten weinig preventieve werking uitgegaan met betrekking tot voetbalvandalisme (Graham, 1986). Het is slechts zeer weinig clubs gelukt de juiste doelgroepen aan zich te binden. Een uitzondering hierop vormt de club Portsmouth. Volgens Graham is het succes van deze club te danken aan de volgende factoren. De club heeft zich in het bijzonder gericht op het aanbieden van faciliteiten voor sportbeoefening aan jongens beneden de 16 jaar uit de lagere milieu's. Deze groep zou gemakkelijker te beïnvloeden zijn dan de jongeren die reeds tot de harde kern van een side behoren. De club had hiertoe twee jongerenwerkers in dienst genomen waaronder een ex-speler. Een ander belangrijk kenmerk zou zijn geweest dat er een nauw samenwerkingsverband bestond met de gemeentelijke overheid.

In Manchester City is eveneens een samenwerkingsverband ontstaan tussen de club en de gemeente. Binnen het kader van dit project worden door twee jongerenwerkers zowel sportieve als culturele evenementen georganiseerd. Het project zou een remmende werking hebben op het voetbalvandalisme (Williams, 1986).

Door een aantal Engelse clubs is de laatste jaren geëxperimenteerd met pasjesregelingen en dergelijke (Williams, 1986). Zo heeft Leicester City de hoofdtribune vanaf 1984 gereserveerd voor leden en houders van seizoenkaarten (plus eventuele introducés). De overige plaatsen werden tegelijkertijd in prijs verhoogd. De hekken zijn bij de hoofdtribune weggehaald. Het systeem is voor de club een financieel succes geweest. Het vandalisme op de tribunes voor de leden is er echter niet verminderd. De politie beschouwt het systeem echter eveneens als een succes omdat de incidenten thans meer zijn geconcentreerd op één plaats. Zoals via de media in Nederland inmiddels bekend is geworden heeft de club Luton Town met ingang van dit jaar voor de gehele tribune het 'members only' systeem ingevoerd.

In 1984 heeft de Association of Metropolitan Authorities een rapport uitgebracht met een aantal concrete aanbevelingen voor de preventie van voetbalvandalisme (Association of Metropolitan Authorities, 1984). Aanbevolen wordt onder meer de organisatie van sportieve evenementen voor de jeugd door de clubs, ondersteuning hiervan vanuit de scholen, verbetering van de infrastructuur van de stadions en de overweging van een verbod op de verkoop van alcohol in de omgeving van de stadions. Door de gemeente Liverpool is in de geest van dit rapport, samen met de twee lokale clubs, een grootscheeps project gestart. Hierbinnen zal onder andere op de scholen voorlichting worden gegeven over de negatieve kanten van de huidige sides en over alternatieven hiervoor (Williams, 1986).

Tenslotte kan nog worden gewezen op een recent initiatief van de Engelse beroepsvereniging van de spelers (Professional Footballers Association) om bij zes clubs proefprojecten te starten, gericht op de integratie van de club binnen de gemeenschap.

Bij elk van deze clubs zijn hiervoor enkele speciale functionarissen -waaronder ex-spelers- aangesteld. Een van de onderdelen van de projecten bestaat uit het laten geven van voordrachten door de spelers aan de leden van de sides. Het voetbalvandalisme in Schotland is minder ernstig van aard dan in Engeland. Dit zou mede het gevolg kunnen zijn van de relatief grote reële betrokkenheid van de supporters bij de clubs (Centre for Leisure Research, 1984). In 1980 is een wettelijk verbod ingevoerd op het meedragen of nuttigen van alcoholische dranken binnen de stadions (de verkoop was in Schotland reeds verboden). Zowel kwalitatieve indrukken van onderzoekers als de politiestatistieken zouden er op wijzen dat met deze regeling positieve resultaten zijn geboekt (Tombs, 1986). Een vergelijkbare wet is in 1985 ook in Engeland aangenomen.

De buitenlandse ervaringen met de bestuurlijke preventie van voetbalvandalisme zijn nog vrij beperkt. De thans beschikbare informatie lijkt echter het opzetten van vergelijkbare projecten in Nederland alleszins te rechtvaardigen.

5.1

Inleiding

De landelijke gesprekken hadden de volgende doelen:

1. Het geven van een schets van de landelijke situatie met betrekking tot voetbalvandalisme (welke clubs, hoeveel vandalen, achtergrondkenmerken van de doelgroep).
2. Het toetsen van het WVC-idee bij relevante landelijke instanties en organisaties, die betrokken zijn bij het voetbalvandalisme-beleid en/of bij het jeugd- en jongerenwerk.
3. Het inventariseren van de mogelijke bijdragen van deze instanties/organisaties aan dergelijke gemeentelijke, experimentele projecten.

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de bovenstaande drie punten een samenvatting gegeven van deze landelijke gesprekken, hier en daar aangevuld met informatie uit het door de betrokken instanties/organisaties verstrekt schriftelijke materiaal.

Rijksoverheid

1. Ministerie van WVC: de heer R. de Vries, de heer J. Hagen
De heer de Vries is hoofd van de Afdeling Financierings- en Arbeidsaangelegenheden in de sport (Directie Sportzaken) en als zodanig betrokken bij het betaald voetbal.
De heer Hagen is beleidsmedewerker van de Afdeling Bijzondere groepen en aandachtsgebieden (Directie Jeugdbeleid), en betrokken bij voetbalvandalisme vanuit het jeugdbeleid en het beleid preventie kleine criminaliteit.
2. Ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie:
de heer R.A. de Vries, de heer J.L.P. Spickenheuer.
De heer de Vries is plaatsvervangend secretaris van de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie en vanuit BiZa betrokken bij de coördinatie van het voetbalvandalismebeleid.
De heer Spickenheuer is wetenschappelijk onderzoeker bij het Ministerie van Justitie (WODC) en betrokken bij de evaluatie van de projecten van de Stuurgroep.

Voetbal(vandalisme)organisaties:

3. KNVB, Bureau Veiligheid: de heer R. de Bakker.
Hoofd van het Bureau, lid UEFA Veiligheidscommissie en LOV.
Begeleidt lokale voetbalclubs, voert overleg met WVC, Justitie, politie en andere relevante instanties buiten de voetbalsfeer.
4. Vereniging Nederlandse Gemeenten: de heer G.J.H. van der Vegt (zie ook 5).
5. Secretariaat van het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme (LOV)*: de heer M. Sterk.
De heer van der Vegt is -vanuit de Vereniging Nederlandse Gemeenten- secretaris van het LOV, in combinatie met een secretaris vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken (de heer Koenders). De heer van der Vegt is sinds kort binnen de VNG een andere functie gaan bekleden, zijn werk is overgenomen door de heer Sterk. De heer van der Vegt spreekt namens de VNG, de heer Sterk namens het LOV.
6. Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV):
de heer R.A. Siebelink.
Stafmedewerker sinds de oprichting van het CIV, dat ondergebracht is bij de gemeentepolitie Utrecht.
Bij het CIV worden gegevens over gepakte daders van voetbalvandalisme, alsmede over het lokaal gevoerde (politie-)beleid centraal geregistreerd en geanalyseerd.

*= In het LOV is een zeer groot aantal instanties en organisaties vertegenwoordigd (zie ook hoofdstuk 2). De heer Sterk heeft getracht zoveel mogelijk het LOVstandpunt te vertegenwoordigen. Soms echter heeft een standpunt betrekking op een meerderheid van de LOV-participanten en kan er dus niet gesproken worden van het LOV-standpunt.

Landelijke Organisaties Jeugdwelzijnswerk

7. Stichting Gamma: de heer S.W.F.M. Breugel en de heer V.A. Leenders.

Gamma is een landelijke organisatie op het gebied van belangenbehartiging, ondersteuning en deskundigheidsbevordering van het sociaal-cultureel werk. De heer Breugel is wetenschappelijk functionaris ten behoeve van de tak Jeugd- en Jongerenwerk.

De heer Leenders is projectleider jongerenwerk.

8. Stichting LAST: de heer G. Prinsen.

Coördinator van de Stichting, die als centrale functie heeft werkontwikkeling ten behoeve van jeugd- en jongerenwerk- activiteiten (12 jaar en ouder).

9. Landelijk Steunpunt Randgroepjongerenwerk (LSR): de heer E. van Soest, directeur.

Het LSR ontwikkelt en ondersteunt projecten ten behoeve van randgroepjongeren in den lande. Daarnaast verricht men onderzoek naar de doelgroep en doet men aan methodiekontwikkeling.

De heer van Soest heeft sportwerk in zijn portefeuille.

Nederlandse Spoorwegen

10. De heer J.A. Seij, chef van de spoorwegpolitie. Vanuit zijn werkzaamheden bij de spoorwegpolitie reeds tien jaar betrokken bij het preventiebeleid voor voetbalvandalisme. Zit voor de NS in het LOV, is voorzitter van het samenwerkingsorgaan van Europese Spoorwegpolitiediensten.

Aan alle betrokkenen is gevraagd om de 'side' en de 'harde kern' ieder apart te beschrijven in termen van omvang, maatschappelijke positie (opleiding/werk), leeftijden, woonplaats (en buurt), andere vormen van vrijetijdsbesteding en eventuele andere relevante kenmerken.

Op deze wijze werd het WVC-uitgangspunt, dat de 'harde kern' gekenmerkt wordt door een cummulatie van achterstandsfactoren, getoetst.

Om een beeld te krijgen van de landelijk omvang van het voetbalvandalisme-probleem werd aan de meest direct betrokkenen (KNVB, LOV, CIV en NS) informatie gevraagd over aantallen en leeftijd van (geregistreerde) voetbalvandalen, schade cijfers, etc. Aan deze wat meer 'harde' gegevens is een aparte paragraaf gewijd.

5.3.1

Kenmerken van de sides

De meeste geïnterviewden laten zich met enige voorzichtigheid uit over de kenmerken van side-supporters: vrij algemeen wordt gesteld dat er weinig (systematische) kennis is over met name achtergrondsfactoren als opleiding, positie op de arbeidsmarkt en dergelijke; bovendien zijn er grote lokale verschillen.

WVC verwijst naar het werk van Van der Brug (1986) en Van der Brug en Marseille (1983; zie ook hoofdstuk 4).

De zegsman van LAST onthoudt zich van elk oordeel over achtergrondskkenmerken: er is zijns inziens geen betrouwbare (onderzoek-)informatie over, de beschikbare informatie (media) is bovendien onvolledig en suggestief.

Over de leeftijd van de side-supporters is men vrij eenstemmig: het betreft jongeren (voor het overgrote deel jongens), van $\pm 12/15$ tot ± 25 jaar. Daarnaast treft men enkele ouderen (30+) in de side-vakken aan.

Volgens het CIV ligt de piek bij jongens rond de leeftijd van 17 jaar.

Desgevraagd onderscheiden de geïnterviewden de volgende subgroepen (naar leeftijd):

- . een jonge groep (van 12 tot $\pm 15/16$ jaar) van 'meelopers', die zich nog moeten bewijzen en die zich bezighouden met vernielen, 'rellen' (vuurwerk afsteken, bal achterhouden, etc.) en andere vormen van licht crimineel gedrag;
- . een oudere groep (16/17 - 25 jaar), waaronder zich de informele leiders ('veteranen') bevinden die anderen -de jongsten- vaak aanzetten tot vandalisme maar die zelf buiten schot blijven;
- . een kleine groep 'oudere jongeren' (30+-ers).

Over het gedrag en de rol van deze laatste groep lopen de meningen sterk uiteen. Het LOV en het CIV menen dat deze veteranen 'niets meer doen', het LSR meent dat in deze groep rechts-extremistische tendenzen een rol spelen.

Over de maatschappelijke positie (opleiding, positie op de arbeidsmarkt) van de side-supporters lopen de meningen uiteen. Globaal zijn drie opinies te onderscheiden:

1. De side-supporters vormen een doorsnee van de Nederlandse (jonge) bevolking. De groepen zijn zeer heterogeen van samenstelling en er is geen sprake van een achtergestelde positie waar betreft opleiding en/of arbeid. Deze mening wordt gedeeld door: LOV, CIV*, NS, KNVB en LSR*.
2. Onder de side-supporters bevinden zich met name nogal wat jongeren met een problematische schoolcarrière en voortijdig schoolverlaters (WVC, KNVB).
3. Onder side-supporters zijn jongeren met een lagere en/of afgebroken schoolopleiding en werklozen duidelijk oververtegenwoordigd. Dit is de mening van GAMMA en van BiZa/Justitie.

Geen van de geïnterviewden meent dat de gehele groep side-supporters te typeren is als een 'achtergestelde' groep. Het LSR meent zelfs, dat randgroepjongeren eerder onder- dan oververtegenwoordigd zijn onder side-supporters: de meeste randgroepjongeren hebben weinig affiniteit met sport**. Bovendien zijn de meeste randgroepjongeren niet te typeren als 'agressief', doch eerder als 'apathisch'.

Ook de geografische herkomst van de supporters is zeer divers: het supporterschap lijkt niet meer sterk buurt-, wijk- of zelfs stadgebonden. Met name de grote clubs (Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en FC Utrecht) hebben een nationaal 'appeal': supporters komen uit het gehele land.

In het klein geldt hetzelfde voor de kleinere clubs (een regionaal 'appeal'), groepen jongens uit de provincie horen traditioneel tot de supporters van de clubs.

Voorts wordt benadrukt dat de meeste 'sides' nauwelijks enige vorm van interne organisatie kennen: het verloop is vrij groot (CIV: gemiddeld + 4 jaar) en met name de groep 'meelopers' wisselt per wedstrijd van grootte en samenstelling.

De band met de club en het wedstrijd-gebeuren is wat de losse individuen en kleine subgroepjes waaruit de sides bestaan onderling bindt en (tijdelijk) samenbrengt.

*= CIV en LSR maken daarbij een uitzondering voor Den Haag. FC Den Haag heeft een side-aanhang waarin een grote groep randgroepjongeren deelneemt.

**= Volgens het LSR bleek uit een door hen uitgevoerd onderzoekje bij randgroepprojecten, dat er onder de deelnemende randgroepjongeren zeer weinig animo was voor het bezoeken van voetbalwedstrijden

Onderlinge contacten beperken zich dan ook veelal tot het samenkomen (vlak) voor de wedstrijd en soms het plegen van overleg over het reizen naar uitwedstrijden. Buiten dit direct voetbal-gebonden gebeuren lijkt er over het algemeen weinig onderling contact te zijn: volgens de meeste geïnterviewden manifesteren side-supporters zich buiten het voetbalgebeuren dan ook niet als (groepen) side-supporters: na de wedstrijd worden de petten, sjaaltjes en andere attributen opgeborgen en lossen de side-supporters zich op in uiteenlopende jongerengroepen*.

De KNVB is van mening dat bepaalde (groepen) side-supporters zich wel elders op een agressieve wijze manifesteren, bijvoorbeeld op school, in buurthuizen, op disco-avonden, etc. Het agressief gedrag van deze jongeren valt bij die gelegenheden echter minder op: het is een minder massaal gebeuren en (dus) minder spectaculair.

Het CIV signaleert het bestaan van enkele buurtgebonden (kleine) groepen side-supporters (in Utrecht en Rotterdam), die zich ook elders in de stad als groep manifesteren. Ook GAMMA meent dat er sprake is van side-groepen, die hun eigen subcultuur binnen de buurt hebben.

WVC wijst op het rapport 'Inside Z-side' waaruit blijkt dat Groningse side-supporters zich ook in de binnenstad (koopavonden) manifesteren.

5.3.2

De 'harde kern'

De meeste geïnterviewden zien de harde kern als een groep van wat oudere side-supporters (17-24 jaar) die de informele leiders van de side vormen**. Ze zijn gangmakers in positieve en negatieve zin: ze zetten bijvoorbeeld het zingen in, maar vuren anderen (jongere supporters) ook aan tot vandalisme en tot provocerend gedrag tegen beveiligingspersoneel, politie en anders supporters.

*= Door het CIV wordt hierop een uitzondering gemaakt: in Den Haag is wel sprake van een grote groep side-supporters die zich ook elders in de stad en op andere tijdstippen als zodanig manifesteert.

**= Het CIV gebruikt de term 'harde kern' liever niet: men vindt het een wazig begrip. Er is wel een vaste kern: een groep zeer trouwe side-supporters met een 'voortrekkersrol'. Daarnaast is er een categorie jongens die herhaaldelijk voetbalvandalisme pleegt, die moeilijk aanspreekbaar is en die ook in verband met andere zaken contacten met politie/justitie heeft. Hoe groot de overlap tussen deze twee groepen is, is niet bekend. Volgens het CIV pleegt de vaste kern betrekkelijk weinig vernielingen.

Het gaat daarbij om een relatief klein aantal jongeren, schattingen lopen uiteen van 5-10% (CIV, NS) tot 10 à 20% van de gehele side: in feite zo'n 25 (kleinere clubs) tot 50 of 100 man (grotere clubs).

Volgens WVC is de 'harde kern' geen vast gegeven: uit de side worden ad hoc kleine subgroepjes geformeerd. "Het gaat echter om het potentieel".

Uit de gesprekken blijkt, dat de harde kern letterlijk en figuurlijk een vrij ongrijpbare groep is. De indruk bestaat dat leden van de harde kern vrijwel niet worden aangehouden door de politie.

Het LOV verwijst ter onderbouwing hiervan ook naar de CIV-registratie: deze centrale registratie van voetbalvandalen bestaat voor zo'n 90% uit 'first offenders'*, wat een aanwijzing is dat de meer ervaren 'oude rotten' vrijwel niet gepakt worden. De CIV-registratie loopt echter pas sinds één jaar (gegevens over voorgaande jaren zijn onvolledig zo niet afwezig), hetgeen een onderschatting van het aantal recidivisten kan geven.

Ook over de samenstelling en stabiliteit van de harde kern tast men enigszins in het duister. Het CIV en de NS, die over vrij directe informatie over voetbalvandalen beschikken, zijn van mening dat de harde kern zich in circa vier jaar tijd volledig vernieuwt.

Over de maatschappelijke positie van de leden van de harde kern lopen de meningen enigszins uiteen: de meeste geïnterviewden menen dat de harde kern in deze niet verschilt van de gehele side. Een gemêleerd gezelschap dus.

BiZa/Justitie en GAMMA menen dat de leden van de harde kern (evenals de gehele side: zie hiervoor) wel maatschappelijk in de knel zitten: factoren als lage schoolopleiding, veel voortijdige schoolverlaters, werkloosheid, maatschappelijk isolement worden genoemd.

WVC noemt de volgende probleemfactoren: vervaging van normen en waarden, vandalistisch gedrag, problemen op school en thuis. Het CIV merkt op, dat de harde kernleden in elk geval niet tot de 'kansrijken' behoren; het omgekeerde zou men echter ook niet durven beweren: "Het zijn zeker niet allemaal maatschappelijk kansarmen".

Over het algemeen zien de geïnterviewden de harde kern dus niet als een groep jongeren, die gekenmerkt wordt door een maatschappelijke positie die beduidend slechter is dan die van hun leeftijdgenoten**.

*= 'First offender' is iemand, die voor het eerst een misdrijf of overtreding pleegt, of liever gezegd: die voor het eerst 'gepakt' wordt voor een misdrijf/overtreding.

**= Daarmee is niet beweerd, dat de groep geen maatschappelijke problemen kent. Problemen op school, rond werkloosheid, financieën, etc. zijn echter geen exclusief kenmerk van deze groep: het zijn problemen waar -tegenwoordig- een veel bredere groep jongeren onder gebukt gaat.

Het 'lidmaatschap' van de harde kern wordt, volgens de geïnterviewden meer bepaald door persoonsgebonden kenmerken, zoals:

- een lage drempel ten aanzien van agressief en ander normoverschrijdend gedrag (LOV, KNVB, WVC);
- meer lef, bravoure en leiderkwaliteiten dan de gemiddelde side-supporters (NS): "Het zijn slimme jongens die precies weten hoever ze kunnen gaan en hoe ze de media moeten manipuleren";
- betrokkenheid bij andere vormen van kleine criminaliteit, zoals diefstal, inbraakjes, bedreigen van mensen (BiZa/Justitie, LOV, GAMMA); betrokkenheid bij andere vormen van vandalisme (WVC);
- 'relbelustheid': ze doen graag mee aan andere soorten wanordelijkheden, zoals krakersrellen (BiZa/Justitie);
- psycho-sociale problemen: isolement, drankmisbruik (GAMMA), maatschappelijke aanpassingsproblemen als men lang lid is van de harde kern (KNVB), problemen op school en thuis (WVC).

Kortom: men legt een verband tussen 'lidmaatschap' van de harde kern en een zekere persoonlijke affiniteit met agressieve situaties, agressief gedrag en (kleine) criminaliteit.

Voorts legt men een verband met problemen op school en in de thuissituatie.

5.4 Landelijke gegevens over voetbalvandalisme

In de voorgaande paragrafen hebben we kort een schets gegeven van de beeldvorming over side-supporters en de harde kern bij de diverse betrokken instanties en organisaties. Deze beeldvorming is -zoals de betrokkenen zelf veelal onderstrepen- het resultaat van een mengeling van (harde) feitenkennis, eigen ervaringen en de beeldvorming in de publieke opinie (media). Het is niet mogelijk deze beelden volledig te toetsen aan de 'harde feiten', om de simpele reden dat deze feiten ontbreken dan wel onvolledig zijn. Toch hebben we gepoogd om zoveel mogelijk hard materiaal over voetbalvandalen en voetbalvandalisme boven tafel te krijgen. Dit materiaal heeft betrekking op de omvang van het voetbalvandalisme en op de kenmerken van de daders.

5.4.1 De omvang van het voetbalvandalisme

Aan de meest direct betrokkenen (KNVB, CIV, NS, BiZa/Justitie) is gevraagd aan te geven hoeveel wedstrijden met 'verhoogd risico' er per jaar gespeeld worden in Nederland en welke kosten dit met zich mee brengt.

Volgens de KNVB en de NS worden er per jaar 100 van dergelijke wedstrijden gespeeld. Dit getal is als volgt samengesteld:

- alle uitwedstrijden van Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en FC Utrecht;
- een aantal uitwedstrijden van: FC Den Bosch, Groningen, AZ (Alkmaar), NAC (Breda) en PSV (Eindhoven);
- bepaalde wedstrijden in de regionale competitie;
- wedstrijden tussen clubs waarvan de sides kortgeleden gebotst hebben.

De ministeries van BiZa en Justitie schatten de kosten per gemeente (met een probleemclub) op enkele miljoenen per jaar.

De NS geeft het volgende kosten-overzicht (op jaarbasis):

Materiële schade (vernieling)	f 300.000,-
Extra inzet personeel	f 1.700.000,-
Overheadkosten	f <u>500.000,-</u>

Directe kosten f 2.500.000,-

Daarbij komt een groot aantal indirecte kosten, zoals verlies van de normale klandizie, vertragingen, ontregeling van het vervoer. Dit levert jaarlijks een schade op van circa f 5.000.000,-. Zo komt NS tot een totale schade van f 7.500.000,-

De KNVB heeft geen inzicht van de totale kosten van voetbalvandalisme voor de clubs, maar weet wel te melden dat de inzet van beveiligingspersoneel in de stadions en de kapitaalslasten voor de veiligheidsvoorzieningen de clubs jaarlijks f 2.300.000,- kosten.

De kosten als gevolg van het wegblijven van het publiek uit de stadions en het herstel van aangerichte schade zijn de KNVB niet bekend.

De kosten die de politie maakt zijn volgens het CIV niet precies vast te stellen: tot voor kort waren er verschillende rekenmodellen in omloop. Kort geleden is met de betrokken korpsen (gemeente politie) overeen gekomen om een standaard rekenmodel (personeelskosten en materiële kosten) te hanteren. De kosten van de inzet van extra politie-personeel bij wedstrijden met verhoogd risico wordt door het CIV als volgt geschat:

Per competitiespeeldag (alleen nationale competitie):

[illegible]

Hierbij wordt nadrukkelijk aangetekend, dat het een zéér globale schatting van de kosten betreft.

In dit sommetje zijn niet meegerekend: materiële kosten, politie-inzet bij internationale wedstrijden en andere competities. Daarnaast is er vaak schade door vandalisme van supporters in de (binnen)stad. De omvang hiervan is niet te meten: de aangiftes komen vaak veel later binnen en ze worden niet geregistreerd als schade door voetbalvandalisme.

Bijeengenomen komen we tot de volgende globale raming van (een deel van) de kosten van voetbalvandalisme:

NS	f 7.500.000,-
Clubs: veiligheidspersoneel	f 2.300.000,-
Politie: extra personeel	f 10.800.000,-
	<u>f 20.600.000,-</u> per jaar

Nog niet meegerekend hierin zijn:

- schade door vernieling in stadions en in de stad;
- materiële kosten politie;
- politiekosten buiten de nationale competitie;
- kosten (derving) door wegblijven van het publiek.

Naast directe materiële schade is er ook sprake van immateriële schade door het optreden van voetbalvandalen:

- angstgevoelens bij mensen in het algemeen (CIV);
- aantasting van de reputatie van de betrokken clubs, de betrokken gemeenten en het (betaald) voetbal in het algemeen (KNVB, NS);
- door het uitblijven van een duidelijke reactie van alle betrokkenen ontstaat onder de jongeren het beeld dat "alles mag" (NS, WVC);

- er is sprake van verregaande normvervaging, mede door het begeleiden en anderszins 'in de watten leggen' van deze vandalen loopt het normbesef terug (BiZa/Justitie).
- een negatieve invloed op de maatschappelijke ontplooiing van de betreffende jongeren zelf (WVC).

Overigens heeft men niet de indruk dat het voetbalvandalisme de laatste jaren is toegenomen, echter soms wel dat zij van aard is veranderd.

Volgens de NS is het vandalisme in treinen afgenomen in omvang en intensiteit. Het geweld dat er is, is echter "gemener en criminel" geworden.

Iets dergelijks wordt door de KNVB gesignaleerd: geen toename in het aantal incidenten, maar wel een relatieve toename van het gewelddadig, discriminatoir en kwetsend gedrag. Dit laatste heeft, aldus de KNVB, ook te maken met de publiciteitsrivaliteit van de sides: men biedt tegen elkaar op en trekt de aandacht van de media door het verzinnen van steeds extremere uitingen. Voorts signaleert de KNVB een verschuiving van de incidenten van het stadion zelf naar de omgeving van het stadion en de binnenstad.

Het CIV is van mening dat het voetbalvandalisme in heftigheid enigszins is afgenomen. Een aantal factoren draagt er, volgens het CIV, evenwel toe bij dat voetbalvandalisme een meer zichtbaar en voelbaar probleem is geworden. De voornaamste factoren zijn:

- de toegenomen aandacht voor voetbalvandalisme door de media;
- minder geld bij clubs en andere betrokkenen om de gevolgen van voetbalvandalisme min of meer 'geruisloos' op te kunnen vangen;
- een gewijzigd politie/justitie beleid: een actiever aanhoudings- en vervolgingsbeleid.

5.4.2

Kenmerken van daders

Het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) registreert sinds het begin van 1986 centraal een aantal gegevens over aangehouden voetbalvandalen. Geregistreerd worden: naam, adres en geboortedatum van de dader, de club waarvan de dader supporters is en het type feit waarvoor de dader is aangehouden. Niet geregistreerd worden (jammergenoeg): (voor)opleiding, werksituatie, gegevens over andere gepleegde delicten (buiten voetbalvandalisme) en het vervolg op de aanhouding (seponering/voorgeleiding, opgelegde straf)*.

De gegevens over 1986 zijn voor 99% betrouwbaar, die van vorige jaren wat minder (niet altijd volledig).

Informatie die direct de identiteit van de dader betreft (namen, adressen) worden alleen ter beschikking gesteld aan de (spoorweg)politie en justitie.

*= Als op de dag van de aanhouding een schikking wordt getroffen wordt dit wel geregistreerd.

Het CIV is zo vriendelijk geweest ons een volledig overzicht van de overige gegevens (geboortedata, clubs, gepleegde feiten) ter beschikking te stellen. Een samenvatting van deze gegevens treft u aan in bijlage IV. In tabel 1 staat een overzicht van het totaal aantal geregistreeerde daders, aanhoudingen en gepleegde feiten, uitgesplitst naar club.

Tabel 1: Aantal daders, aanhoudingen en gepleegde feiten*
(supporters van de genoemde club)

Club	aantal daders	aantal aanhou- dingen	aantal gepleegde feiten
Feijenoord	252	319	329
FC Den Haag	213	242	243
Ajax	123	165	187
FC Utrecht	100	126	130
NAC (Breda)	70	86	91
PSV (Eindhoven)	61	67	67
FC Den Bosch	48	52	57
FC Groningen	31	34	35
Go Ahead (Devent)	20	21	21
AZ'67 (Alkmaar)	16	20	20
PEC Zwolle	13	17	17
Totalen	947	1149	1197

Uit tabel 1 blijkt, dat wat betreft het aantal aangehouden daders Feijenoord en FC Den Haag duidelijk de kroon spannen. Op vrij grote afstand volgen Ajax, FC Utrecht, NAC (Breda) en PSV (Eindhoven). Uit deze aantallen valt voorts af te leiden, dat het plegen van delicten niet is 'voorbehouden' aan een (relatief kleine) harde kern: in het afgelopen jaar is zo'n 10-20% van de side-supporters minstens eenmaal aangehouden in verband met een misdrijf of overtreding (zie ook tabel 3, bijlage IV). Voorts blijkt uit tabel 2 in bijlage IV, dat ruim de helft van de geregistreeerde vanden jonger dan 19 jaar is ten tijde van de eerste aanhouding, met een zeer duidelijke piek in de categorie 16 tot en met 18 jaar (43% van de aangehouden daders).**

*= Het aantal aanhoudingen is groter dan het aantal daders, aangezien een aantal daders meerdere malen is aangehouden. Het aantal gepleegde feiten is (soms) groter dan het aantal aanhoudingen, aangezien men soms wordt aangehouden voor meerdere feiten.

**= Hier moet aangetekend worden dat de CIV-gegevens mogelijk een overschatting van de leeftijd van de aangehouden voetbalvandalen geven: de gegevens over voorgaande jaren zijn incompleet en het is dus mogelijk dat een aantal vanden reeds op jeugdiger leeftijd al eens is aangehouden voor voetbalvandalisme.

Hieruit valt af te leiden dat de 'harde kern' die volgens de meeste schattingen rond de 20 jaar is òfwel relatief weinig aangehouden wordt, òfwel jonger is dan men in het algemeen veronderstelt.

Uiteraard is ook de vraag relevant hoeveel vandalen meer dan één keer worden aangehouden in verband met voetbalvandalisme.

Tabel 4 in bijlage IV leert ons, dat het overgrote deel van de geregistreeerde voetbalvandalen (85%) zogenaamde 'first offenders' zijn: ze zijn slechts één keer aangehouden.*

Het percentage 'verstokte voetbalvandalen' (drie of meer keer aangehouden) is niet erg hoog: ruim 4%.

Deze conclusies moeten echter met grote voorzichtigheid bekeken worden: echt betrouwbare gegevens over recidivisme kunnen we pas op langere termijn verwachten.

Tabel 5 in bijlage IV geeft een overzicht van het soort gepleegde feiten: twee derde van de feiten valt onder het Wetboek van Strafrecht, 18% van de feiten zijn vervoersmisdrijven of -overtredingen, 9% zijn overtredingen van APV's (gemeentelijk vastgestelde Algemene Politie Verordening). Op zich zegt dit niet zoveel. Interessanter is tabel 7 (bijlage IV), waarin de grootste groep delicten (Wetboek van Strafrecht) is uitgesplitst. Hieruit blijkt dat twee derde van de Wetboek van Strafrecht-feiten betrekking heeft op de artikelen 141 en 350. Deze artikelen betreffen geweldpleging tegen objecten (vandalisme) en personen (bijvoorbeeld stenen gooien naar andere mensen). Jammer genoeg kan geen onderscheid gemaakt worden tussen deze twee -toch wel zeer verschillende- delicten. Ruim een tiende van de delicten heeft betrekking op het verstoren van de openbare orde en het plegen van misdrijven tegen het openbaar gezag (politie).

Een iets kleiner percentage (8%) heeft te maken met fysiek geweld tegen personen en/of dreigen daarmee. Het gaat hier om mishandeling, poging tot mishandeling en bedreiging. Zoals gezegd zit er in de eerstgenoemde categorie delicten (art. 141/350) ook een deel van het geweld tegen personen 'verstopt'. Het totale aandeel van het geweld tegen personen is dus in ieder geval groter dan de hier genoemde 8%. Hoeveel groter valt echter -op basis van deze registratie- niet te zeggen.

Op de vierde plaats duikt plotseling een instrumenteel delict op: diefstal (6%).

Tenslotte is er een kleine groep delicten (4%) die te maken heeft met rassistische uitingen en het meevoeren van hakenkruisen.

*= Ook hier geldt dat het CIV-bestand een vertekening kan geven, onvolledigheid van gegevens in voorgaande jaren kan leiden tot een overschatting van het aantal 'first offenders'. Bovendien worden andere mogelijke misdrijven/overtredingen van de dader (buiten voetbalvandalisme om) niet geregistreerd.

Bij het interpreteren van de CIV-cijfers moet men echter grote voorzichtigheid betrachten. Er is namelijk geen één-op-één relatie tussen de delicten die in feite gepleegd worden en de aanhoudingen. Het aanhoudings-, opsporings- en vervolgingsbeleid van politie en justitie kan per gemeente of zelfs per wedstrijd variëren. Zo kan men kiezen voor een 'streng' of een 'soepel' aanhoudingsbeleid, men kan, bijvoorbeeld uit strategische overwegingen, besluiten om bepaalde -bekende- gangmakers wel of juist niet aan te houden, etc.

Daarnaast zijn aanhouding, opsporing en bewijsvoering voor bepaalde delicten lastiger dan voor andere: openlijk en individueel gepleegde delicten zijn in deze zin minder 'lastig' dan minder zichtbare (bijvoorbeeld opruiing) en/of in grote groepen gepleegde delicten (bijvoorbeeld collectieve vernielingen, collectief verzet tegen de politie).

Kortom: verschillen in openlijkheid (zichtbaarheid), aantal betrokkenen en controleerbaarheid van delicten plus plaatselijke verschillen in het politie- en justitiebeleid dragen er toe bij dat men de gegevens uit de CIV-registratie niet zonder meer kan extrapoleren naar de voltallige groep voetbalvandalen en/of het gehele gebeuren tijdens en rond de wedstrijden.

De hier gepresenteerde cijfers zijn dus niet volledig representatief. Zij zijn echter zeker wel indicatief: met name op de langere termijn zal men aan de hand van deze gegevens landelijke tendenzen op kunnen speuren, zoals bijvoorbeeld veranderingen in de kenmerken van de daders, in type gepleegde feiten en de effecten van bepaalde politie- en justitiemaatregelen.

Aan de geïnterviewden is gevraagd welke organisaties en instanties in principe verantwoordelijk zijn voor een aanpak van het voetbalvandalisme en hoe deze verantwoordelijkheid in de praktijk gestalte moet krijgen. Voorts is gevraagd naar het eigen beleid van de betrokkenen in verband met voetbalvandalisme. Tegen de achtergrond van deze gegevens wordt in de volgende paragraaf de mogelijke bijdrage vanuit het jeugdwelzijn verder ingevuld.

Alle betrokkenen spreken wat betreft de aanpak van het voetbalvandalisme van een gedeelde verantwoordelijkheid van alle betrokken organisaties en instanties. Bij welke betrokkenen men het zwaartepunt legt, varieert in samenhang met de invalshoek die men op het probleem heeft. Hieronder volgt een korte samenvatting van de in de gesprekken naar voren gekomen standpunten over de verantwoordelijkheden en taken van de diverse partijen.

Rijksoverheid

Voetbalvandalisme wordt door alle geïnterviewden gezien als een onderdeel van een bredere, maatschappelijke (jeugd-)problematiek. De Rijksoverheid heeft daarom een taak in voorwaarde-scheppende sfeer (Jeugdbeleid) en wat betreft het justitieel beleid.

De NS meent voorts, dat de rijksoverheid zich actief moet inzetten voor het creëren van omstandigheden waarin het beter mogelijk is om een gezamenlijk, bovengemeentelijk maatregelenpakket te ontwikkelen. Nu blijft overleg en samenwerking tussen diverse betrokkenen nog veel te vaak steken in discussies over (lokale) verantwoordelijkheden ("zwarte pietten") en (lokale) bevoegdheden ("ieder op z'n eigen eilandje").

Het ministerie van WVC ontplooit momenteel de volgende activiteiten met betrekking tot voetbalvandalisme:

- via de Klankbordgroep Samenleving en Criminaliteit (WVC) is er regelmatig overleg met de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit (BiZa/Justitie), waarbij ook de aanpak van voetbalvandalisme onderwerp van discussie is;
- deelname aan verschillende werkgroepen in het LOV;
- deelname aan een onlangs ingesteld ambtelijk projectteam, dat de inbreng van de rijksoverheid in ondermeer het LOV gaat voorbereiden;
- er wordt door de Directies Sportzaken en Jeugdbeleid gewerkt aan een nota Supportersbeleid, waarmee wordt beoogd een bijdrage te leveren aan een hechtere binding van jeugdige supporters aan de clubs;
- experiment met een toegangscontrolesysteem bij het voetbalstadion van FC Den Haag;
- stadionaanpassing (veiligheidsvoorzieningen) in het kader van de 'terugploegregeling';
- medefinanciering van de Stichting 't Is weer fijn langs de lijn.

Voorts staan de volgende plannen op stapel:

- het uitvoeren van de beleidsmaatregelen, zoals deze zullen worden voorgesteld in de WVC-nota Supportersbeleid;
- andere maatregelen in het kader van het betaald voetbal beleid (stadionaanpassing, pasjesregeling, uitvoering van de Conventie voetbalvandalisme van de Raad van Europa);*
- het (laten) uitvoeren van projecten in verschillende gemeenten, afhankelijk van de resultaten van het onderzoek, waarover hier gerapporteerd wordt.

De ministeries van BiZa en Justitie zijn verantwoordelijk voor de instelling van het LOV. Beide ministeries zijn in het LOV vertegenwoordigd. De minister van BiZa is coördinerend bewindspersoon met betrekking tot voetbalvandalisme. Men beraadt zich momenteel over de vraag hoe het (binnenkort te verschijnen) eindrapport van het LOV behandeld moet worden en hoe men verder gaat met onderwerpen die niet in het LOV-eindrapport zullen staan. Voorts neemt BiZa/Justitie deel in het eerder genoemde projectteam, waarvan het voorzitterschap berust bij BiZa.

Gemeenten

Door het LOV, de VNG, het CIV en de KNVB wordt aan de gemeenten een vrij centrale rol in de bestrijding van voetbalvandalisme toegeschreven. Als er in een gemeente problemen met voetbalvandalisme zijn, dan kan de plaatselijke politiek prioriteit geven aan een aanpak daarvan (VNG). Zij kan ook het voortouw nemen in het zoeken naar oplossingen: bij voorkeur door het opzetten van een breed lokaal platform van alle betrokkenen, dat oplossingsgericht aan de slag gaat (LOV/CIV). De VNG acht de clubs primair verantwoordelijk voor een aanpak van het voetbalvandalisme. Als de club echter niet bereid of in staat blijkt om een aanpak te ontwikkelen, dan zou de gemeente initiatieven moeten ontplooiën in deze richting. WVC acht de gemeenten primair verantwoordelijk voor het feit, dat de clubs een supportersbeleidsplan formuleren. LAST ziet naast een initiërende rol, ook een belangrijke deskundigheidsfunctie weggelegd voor de gemeente. Een probleem als voetbalvandalisme moet op het lokale niveau bekeken en aangepakt worden: juist bij de gemeente en politie zit de meeste lokale 'know how' over de doelgroepen en het te voeren/gevoerde beleid. Het LSR merkt daarentegen op, dat veel gemeenten nooit beleid hebben gevoerd ten aanzien van dit soort jeugdproblemen en probleemgroepen. Het ontbreekt de gemeenten vaak aan middelen en deskundigheid om dergelijke problemen aan te pakken, waardoor het gevaar bestaat dat men 'het wiel opnieuw gaat uitvinden'. Ondersteuning en begeleiding van gemeenten bij het ontwikkelen van een aanpak door terzake deskundigen lijkt het LSR geboden.

*= Volgens de zegsliden van WVC wordt door een formele bekrachtiging door het parlement van deze Raad van Europa-conventie het wettelijk kader geschapen voor alle gewenste maatregelen in het kader van voetbalvandalisme.

KNVB

Het (betaald) voetbal wordt niet gezien als de veroorzaker van het voetbalvandalisme, maar wel als een 'aanleidinggever'.

"Het betaald voetbal moet zich realiseren dat zij -als het bedrijf voetbal- een belangrijke gelegenheid heeft gecreëerd voor het voetbalvandalisme" (VNG).

De ministeries BiZa en Justitie zien de KNVB (samen met de clubbesturen) als 'primair verantwoordelijk' voor een aanpak van het voetbalvandalisme. Voorts ziet men een belangrijke taak voor de KNVB weggelegd in de sfeer van de bewaking van regels en normen, zowel binnen het voetbal zelf als naar de clubs en hun aanhang toe (LSR, LAST, NS, WVC).

De KNVB zelf ziet zeker een taak voor zichzelf in het bestrijden van voetbalvandalisme: aan de functies en taken die hierboven genoemd werden wordt sinds 1980 al actief gewerkt.

De hoofdlijnen van het KNVB-beleid zijn:

- ten aanzien van Betaald Voetbal Organisaties (BVO's): bindende veiligheidsvoorschriften, verscherping van het tuchtreglement, regelmatig overleg met clubbesturen en observatie en rapportage bij wedstrijden;
- ten aanzien van andere betrokkenen: initiëring en intensivering van overleg en samenwerking inzake het te voeren beleid;
- ten aanzien van rijksoverheid: het betrekken van de overheid bij het voetbalvandalisme-probleem is, aangezien het de KNVB vaak ontbreekt aan middelen en bevoegdheden om voetbalvandalisme aan te pakken.

De KNVB heeft de indruk dat het gevoerde beleid redelijk effectief is: "Het probleem is niet opgelost, maar het is wel beheersbaar geworden".

Voetbalclubs

Over verantwoordelijkheden en taken van de BVO's wordt nogal verschillend gedacht.

Er zijn geluiden dat "de club niet verantwoordelijk (is) voor het dagelijks leven van deze jongens" (CIV) en dat men de club zwaar overschat. Het clubbestuur van de meeste* clubs bestaat uit zes of zeven plaatselijke ondernemers of goedwillende vrijwilligers, die over het algemeen de tijd noch de deskundigheid in huis hebben om iets met deze groep te ondernemen (LOV, KNVB).

*= Het LOV maakt een uitzondering voor de grote clubs: dit zijn organisaties die wel de nodige tijd en deskundigheid in huis hebben of in huis kunnen halen om een gericht beleid ten aanzien van voetbalvandalisme te kunnen voeren.

Dit betekent niet dat de club passief moet toekijken: de club kan initiatieven nemen door contact op te nemen met politie, justitie en de tegenstander (LOV, KNVB). Ook het ontwikkelen van een actief supportersbeleid, gericht op het herstellen van het contact met de jeugdige supporters en het betrekken van deze supporters bij club, wordt door vrijwel alle geïnterviewden toegejuicht. Volgens sommigen moet dit beleid echter wel begeleid en ondersteund worden door deskundigen uit het jeugdwereldsysteem.

LAST is van mening dat de club de enig mogelijke ingang is op voetbalvandalen: "Een typerend kenmerk van de tegenwoordige jeugd is, dat men zich in zeer veel maatschappelijke 'settings' manifesteert, in de ene setting positief, in de andere negatief of destructief. Dit impliceert dat je ze moet aanspreken in de desbetreffende situatie (i.c. het stadion) en op het desbetreffende gedrag (voetbalvandalisme, supporterschap)". Daarom zal de club, in samenwerking met andere lokale groepen en instanties die van dichtbij te maken hebben met problematiek, een centrale rol moeten vervullen in de aanpak (LAST). Tenslotte wordt door verschillende geïnterviewden benadrukt dat de club actiever normstellend op zou moeten treden naar voetbalvandalen (BiZa/Justitie, NS, LSR). "De sides worden door iedereen met de nek aangekeken, door hen te negeren ontstaat er een tolerantieruimte waar deze jongeren in springen. De clubs reageren ook niet of nauwelijks op regelovertredingen" (LSR)*. Mogelijk zouden spelers hierbij een functie kunnen vervullen: bepaalde spelers hebben een 'idoolfunctie' en zouden een positieve invloed uit kunnen oefenen op het gedrag van de voetbalvandalen (LOV, LSR, GAMMA).

Supportersverenigingen

Aan de supportersverenigingen wordt geen (NS) of een beperkte rol toegeschreven: de afstand tussen de 'officiële' supportersvereniging en de side-supporters is dermate groot dat men -zeker in eerste instantie- niet teveel van deze mensen kan verwachten. Wel zou -in het kader van het supportersbeleid- op de lange duur gestreefd moeten worden naar een toenadering tussen deze supportersverenigingen en de side-supporters (LOV, LSR).

*= De LSR benadrukt overigens dat het betaald voetbal niet de oorzaak is van het voetbalvandalisme. Men legt de oorzaak in het niet functioneren/afwezig zijn van de 'traditionele' socialisatiekaders in het dagelijks leven van deze jongeren (ouders, buurt, (sport)clubs) en het ontbreken van alternatieve vormen van vrijetijdsbesteding (jongerenvoorzieningen).

WVC ziet een functie weggelegd voor de Landelijke Federatie Supporters Verenigingen (LFS) in het supportersbeleid. In samenwerking met landelijke steunorganisaties jeugdwelzijn kan de LFS het supportersbeleid ondersteunen. In dit kader merken de KNVB en het LOV op, dat kanttekeningen geplaatst kunnen worden bij de haalbaarheid van het 'steward-systeem' (het recruterende van begeleiders of ordehandhavers uit kringen van de side-supporters). De ervaringen tot nu toe wijzen uit dat er problemen kunnen rijzen met de acceptatie van de stewards binnen de groep, met recrutering, vaststelling van bevoegdheden, continuering en financiering.

Politie

Naast de ordehandhavingstaak worden door de geïnterviewden de volgende mogelijke taken aan de politie toegeschreven:

- versterking van de maatschappelijke functie van de politie: meer actief contact en bemoeienis met het jeugdwelzijnsbeleid (CIV), met name met jeugdprojecten gericht op vandalisme (WVC);
- landelijke afstemming (in overleg met justitie) van het aanhoudings- en opsporingsbeleid, zodat de voetbalvandalen weten waar ze aan toe zijn (LOV/VNG);
- contact en overleg met de clubs: aanpak en taakverdeling tijdens wedstrijden (LOV/VNG);
- coaching van clubstewards en suppoosten (WVC);
- begeleiding van supporters bij uit- en thuiswedstrijden: dit wordt zeer toegejuicht door met name CIV en VNG. In Utrecht en Amsterdam heeft men goede ervaringen met het begeleiden (meereizen) van side-supporters door de politie. Het toverwoord is 'kennen en herkend worden': door het meegaan en meereizen van vaste politiefunctionarissen haal je vandalen uit hun anonimiteit en maak je ze aanspreekbaar (CIV, VNG). BiZa is daarentegen van mening dat begeleiding de normvervaging bij deze jongeren alleen maar versterkt.

Voorts worden over de politie de volgende algemene opmerkingen gemaakt:

- De politie moet niet eenzijdig steunen op een volgende, repressieve aanpak. Een preventie aanpak betaalt zichzelf op den duur terug (VNG).
- De politie moet maatregelen nemen op basis van de feitelijke situatie en niet op basis van (opgeschroefde) verwachtingen (NS).
- De politie moet afzien van overmatig machtsvertoon: dat provoceert de supporters en werkt escalerend (NS, LSR).

Justitie (OvJ)

De justitiële aanpak van voetbalvandalisme wordt stap voor stap verbeterd: men werkt (ondermeer in het LOV) aan een goede landelijke afstemming van het vervolgingsbeleid en een goede afstemming op het overige landelijke voetbalvandalismebeleid (CIV/LOV).

De NS meent dat Justitie een slagvaardig beleid, gericht op het aanpakken van de harde kern, zou moeten voeren. Als knelpunt wordt aangegeven: de grote autonomie van individuele officieren en rechters.

WVC is van mening dat justitie snelrecht moet toepassen en de aandacht moet richten op alternatieve sancties in de vorm van deelname aan leerprojecten door voetbalvandalen.

De taak van Justitie is en blijft echter grotendeels beperkt tot repressie: uit prefentief oogpunt kan men niet te veel verwachten.

Jeugdwelzijnswerk

Met uitzondering van de zegsman van de NS, die twijfelt aan het nut van een jeugdwelzijnsaanpak, is de algemene stemming dat een aanpak vanuit het jeugdwelzijn op z'n minst iets is dat je 'moet proberen'. BiZa/Justitie ziet het jeugdwelzijnswerk niet als medeverantwoordelijke voor een aanpak van het voetbalvandalisme, maar men zou het nuttig vinden als vanuit het jeugdwelzijnswerk aandacht wordt besteed aan het probleem en dan met name in het kader van de versterking van het normbesef van de betreffende jongeren.

Inschakeling van het jeugdwelzijnswerk wordt niet gezien als een panacee, echter wel als een vruchtbare aanvulling op een beleid, dat toch grotendeels op repressie gericht is.

De betrokken landelijke organisaties voor jeugdwelzijn zijn eveneens van mening dat het jeugdwelzijnswerk een bijdrage kan leveren (waarover in de volgende paragraaf meer).

Deze landelijke organisaties lijden echter ook niet aan 'zelfoverschatting': het belang van andere -openbare orde-maatregelen en een goede afstemming van het welzijnsbeleid op overige maatregelen wordt ook door hen benadrukt.

Ook WVC benadrukt, naast het werken aan de verbetering van de maatschappelijke positie van de jongeren, samenwerking en overleg tussen het jeugdwelzijnswerk enerzijds en politie, justitie en clubs anderzijds. Tot slot nog enkele opmerkingen van de geïnterviewden:

- Het jeugdwelzijnswerk zou zelf initiatieven ten aanzien van voetbalvandalisme kunnen ontwikkelen, continuïteitsproblemen maken het echter moeilijk om iets van de grond te krijgen (LOV/VNG).

Men ziet met name mogelijkheden om -bijvoorbeeld via het buurtgerichte werk- een preventieve aanpak te ontwikkelen gericht op de (huidige) meelopers: voorkom dat zij zich ontwikkelen tot een nieuwe harde kern (VNG).

- Zeker de moeite waard om Jeugdwelzijnswerk in te schakelen; zij zijn bij uitstek geschikt en in staat om contact op te bouwen met de groep voetbalvandalen (KNVB).
- Geen verantwoordelijkheid en nauwelijks een taak: wellicht iets in de preventieve sfeer, werken aan verbetering normbesef (NS).

Preventie van voetbalvandalisme door experimentele projecten jeugdwelzijn

Tenslotte belanden we dan bij de vraag, hoe de bijdrage van jeugdwelzijn aan het voetbalvandalisme gestalte moet krijgen. De door het WVC ontwikkelde uitgangspunten en doelstellingen zijn aan de geïnterviewden voorgelegd, waarna is doorgepraat over de inhoudelijke en organisatorische invulling van de projecten, over de uitvoerbaarheid (randvoorwaarden, knelpunten) en de verwachte effecten van de projecten.

De doelstellingen van de projecten

Zoals gezegd wordt de doelgroep door de meeste geïnterviewden* niet gezien als een traditionele randgroep, echter wel als een problematische groep: het zijn jongeren met weinig verantwoordelijkheidsgevoel, gevestigde normen en waarden zijn vervaagd, het contact met gevestigde instituties en instanties is afwezig of verstoord, traditionele socialisatiekaders (gezin, buurt) functioneren niet meer, er zijn problemen op school en thuis.

Door de meeste geïnterviewden wordt voetbalvandalisme geplaatst in de bredere context van een meer algemene 'jeugdproblematiek', die wel degelijk maatschappelijke oorzaken heeft.

Uit deze visie vloeit voort, dat het WVC-standpunt dat de projecten de maatschappelijke positie van de groep als uitgangspunt moet hebben, over het algemeen onderschreven wordt. Men verwacht ook wel een (indirect) effect op voetbalvandalisme: positieverbetering doet het verantwoordelijkheidsgevoel van jongeren toenemen: "Ze hebben dan ook meer te verliezen."

Dit met uitzondering van de NS, die van mening is dat er niets mis is met de maatschappelijke positie van de harde kern: "Ze hebben meer geld dan u of ik".

Over de wijze waarop dit ingevuld moet worden en met name over de haalbaarheid van de doelstelling, dat in de projecten ook gewerkt moet worden aan de verbetering van de maatschappelijke positie van de doelgroep, lopen de meningen uiteen.

Het VNG, LOV en CIV onderschrijven de WVC-doelstellingen wel, waarbij het CIV opmerkt dat men de koerswijziging in het jeugdwelzijnsbeleid (van opvang en passieve recreatie naar een grotere nadruk op concrete maatschappelijke perspectieven) positief waardeert.

*= Met uitzondering van BiZa/Justitie en GAMMA die de doelgroep wel min of meer in termen van een 'randgroepjongerenproblematiek' definiëren.

VNG en LOV vinden het WVC-idee in ieder geval de moeite van het proberen waard: "Naast de repressieve aanpak moet een preventieve aanpak ontwikkeld worden. Een benadering vanuit het jeugdwelzijn is daar een onderdeel van" (VNG/LOV).

BiZa/Justitie zijn van mening dat het jeugdwelzijnswerk een bijdrage kan leveren door gebruik te maken van haar (bestaande) contacten met leden van de doelgroep. Men vraagt zich af of een bijzondere inspanning, in de vorm van aparte projecten nodig is. In dat kader zou het nuttig zijn om eerst na te gaan in hoeverre er al contacten zijn met de doelgroep.

De KNVB vindt het eveneens de moeite van het proberen waard: "Het Jeugdwelzijn is als een van de weinigen in staat om de doelgroep te bereiken. De clubs, politie en justitie kunnen dat niet alleen". Wel zet de KNVB een vraagteken bij de doelstelling om de maatschappelijke positie van de groep te verbeteren. Dat lijkt erg hoog gegrepen. Bescheidener en realistischer is: "Het bieden van hulp aan die jongeren die in een moeilijke maatschappelijke situatie zitten en het bewerkstelligen van een mentaliteits- en gedragsverandering gericht op aanpassing aan de geldende waarden en normen". (KNVB) Ook de landelijke organisaties jeugdwelzijn vinden het van groot belang aandacht te besteden aan de maatschappelijke positie van de doelgroep maar zetten -om uiteenlopende redenen- vraagtekens bij de haalbaarheid van de 'maatschappelijke perspectief'-doelstelling. De voornaamste kanttekeningen ten aanzien van deze haalbaarheid zijn:

1. Projecten moeten geïncorporeerd worden binnen de bestaande voorzieningen: het voortbestaan daarvan moet dan wel gegarandeerd zijn. Gezien de bezuinigingen in met name het sociaal-cultureel werk is dit niet het geval. Je kan niet werken aan positieverbetering van de doelgroep als tegelijkertijd basis-voorzieningen voor dezelfde groep worden afgebroken (GAMMA).
2. Verbetering van de concrete maatschappelijke positie van de doelgroep zal zeker leiden tot een groter verantwoordelijkheidsgevoel voor henzelf en hun omgeving. Maar het is geen kwestie van iedereen een baantje geven of (terug) naar school sturen: je blijft altijd zitten met een ondercategorie van jongeren die je niet naar de arbeidsmarkt kan sluizen en/of die uit het onderwijssysteem donderen. Jongeren moeten zelf in de gaten krijgen dat ze moeten veranderen, moeten zelf weer aan het leren gaan. Hoe je dat bewerkstelligt kan per situatie (gemeente) en per persoon verschillen. Het toegankelijk maken en/of aanbieden van vormen van educatie afgestemd op de mogelijkheden en belangstellingen van (leden van) de doelgroep, staat in elk geval centraal (LAST).

3. Het fenomeen voetbalvandalisme is een symptoom van een breder probleem, namelijk dat de traditionele socialisatiekaders in de directe omgeving van de jongeren (ouders, buurt, clubs) niet (goed) functioneren. Een eerste vereiste is dan ook, dat het contact tussen de jongeren en deze kaders hersteld wordt en/of dat nieuwe kaders gecreëerd worden. Daarvoor moet je voorzieningen opzetten die hout snijden bij deze jongeren: ze passen niet binnen het bestaande systeem van onderwijs en arbeid. Het terugsluizen van deze jongeren in de bestaande kaders (buurt, school, werk) is een uitermate moeizaam en langzaam proces. Dat doe je niet 'even' in een kortlopend experiment (LSR).

Over de verdere inhoudelijke invulling van projecten (activiteiten, functies) laten de meeste geïnterviewden zich om twee redenen liever niet uit. Sommigen, omdat men weinig inzicht heeft in de mogelijkheden en methoden van het jeugdwelzijnswerk (KNVB, VNG/LOV). Anderen, omdat men vindt dat de invulling toegespitst moet zijn op de lokale situatie (doelgroep, problematiek, reeds aanwezige voorzieningen), zodat er geen algemene uitspraken te doen zijn over de verdere invulling (WVC, organisaties Jeugdwelzijnswerk). BiZa/Justitie onthoudt zich van een mening omdat men de vraag prematuur vindt. Het is nog niet duidelijk of het opzetten van projecten zinvol en haalbaar is en, zo ja, in welke richting deze projecten dan zouden moeten gaan. De NS is -als enige- van mening dat het Jeugdwelzijnswerk geen rol kan spelen in een projectaanpak: men geeft de voorkeur aan een politieproject, bijvoorbeeld naar model van de activiteiten van de Utrechtse politie.

Voor de invulling van de organisatorische opzet geldt in grote lijnen hetzelfde: beslissingen ten aanzien van de organisatorische inkadering van het project zijn gebonden aan de lokale situatie en mogelijkheden.

Wel wordt door de geïnterviewden een tweetal algemene organisatorische randvoorwaarden geformuleerd. Deze zijn als volgt samen te vatten.

5.7.1

Een landelijk draagvlak

Op landelijk niveau moet een aantal zaken geregeld zijn, willen de gemeentelijk projecten goed van de grond kunnen komen. Door de geïnterviewden worden de volgende punten aangedragen:

- Er moet landelijk overeenstemming zijn over de opzet en financiering van de projecten; anders komen de projecten niet goed van de grond (KNVB).
- Projecten moeten een bovengemeentelijke strekking hebben, want voetbalvandalisme is een bovengemeentelijk probleem. Het geharrewar over lokale bevoegdheden (bijvoorbeeld politie) moet doorbroken worden (NS).
- De projecten moeten inhoudelijk begeleid worden vanuit een landelijke steunfunctie. Zo kan voorkomen worden dat gemeenten opnieuw het wiel gaan uitvinden en dat opgedane ervaringen (methodiek ontwikkeling) blijven 'hangen' op het lokale niveau (LOV, VNG). LOV en VNG schuiven de KNVB, de FSV (Landelijke Federatie van Supportersverenigingen) of de VNG naar voren als mogelijke 'ophangpunten' van deze steunfunctie.

Bij dit laatste punt willen we wat langer stilstaan en dan met name bij de vraag welke (bestaande of nieuw te creëren) organisatie een derlijke steunfunctie zou kunnen vervullen of huisvesten.

De onderzoekers hebben aan de landelijke koepels Jeugdwelzijn ook de vraag voorgelegd, welke rol zij als landelijke organisaties kunnen spelen in de opzet en ontwikkeling van de gemeentelijke projecten.

Geen van de drie organisaties voert op dit moment een expliciet beleid ten aanzien van voetbalvandalen en voetbalvandalisme. Alle drie organisaties stellen echter dat zij in principe wel bereid en in staat zijn om een dergelijke functie te vervullen. De organisaties nemen daarbij een afwachtende houding aan: eerst moeten van rijkswege middelen ter beschikking komen, dan pas kan men de handen aan de ploeg slaan.

Bovendien zien de organisaties een ingrijpende reorganisatie tegemoet. Het is de bedoeling dat de landelijke organisaties Jeugdwelzijn in 1990 zijn opgegaan in één projectorganisatie, die de (voorlopige?) naam SWOM (Stichting Werk Ontwikkelings Maatschappij) draagt.

Ondanks de onzekere toekomst van de organisaties, was men wel bereid mee te denken over de inbreng die men als organisatie in een eventuele landelijke steunfunctie zou kunnen hebben.

LAST formuleert een mogelijke steunfunctie in termen van de volgende functies:

- informatie en documentatie;
- contact onderhouden met en organiseren van onderling overleg van de experiment-gemeenten;
- het meewerken aan netwerk-vorming (gemeente, politie, Jeugdwelzijn) op gemeentelijk niveau,
- het op basis van de ervaringen in de gemeenten ontwikkelen van overdraagbare methodieken (draaiboeken: randvoorwaarden, organisatie, financiëring, taakstellingen) voor het opzetten van dergelijke projecten in andere lokaties.

LAST stelt voor om een eventuele landelijke steunfunctie voorlopig te stationeren bij LAST, met een detachering bij het SWOM (zolang deze nog geen rechtspersoon is). Als het SWOM inhoudelijk en rechtspositioneel van de grond is gekomen, kan de steunfunctie definitief gestationeerd worden bij het SWOM. De steunfunctionaris zou overigens, aldus LAST, begeleid moeten worden door vertegenwoordigers van instanties en organisaties die direct betrokken zijn bij de problematiek (LOV, LFS).

Het LSR is van mening dat voetbalvandalisme weliswaar geen problematiek is die sterk speelt in de doelgroep van het LSR, maar dat bepaalde methodieken die het LSR ontwikkelt heeft wel degelijk toepasbaar zijn op de doelgroep van de WVC-projecten: "Als verschijnsel kan je voetbalvandalisme opvatten als een randgroep-fenomeen".

Volgens het LSR heeft het reguliere jeugdwelzijnswerk (buurtgericht werk, open jongerencentra) in het verleden al ruimschoots aangetoond dat zij niet in staat is met problematische groepen te werken: "Als het regulier Jeugdwelzijnswerk haar werk goed gedaan had, dan was het LSR niet nodig geweest. Het reguliere jeugdwelzijnswerk roomt de bovenlaag van de jongeren af".

Anderszijds is het LSR enigszins verbaasd over onze vraag, welke bijdrage het LSR kan leveren aan de jeugdwelzijnsaanpak van het voetbalvandalisme. Het LSR, en daarmee het rangroepjongeren-werk als aparte werksoort, wordt (in 1990) 'wegbezuinigd' (aldus de LSR), dus het lijkt het LSR in de gegeven situatie weinig zinvol om zich op nieuwe terreinen te gaan bewegen.

GAMMA tenslotte, zegt zich momenteel intern te beraden over het voetbalvandalisme. Verschillende jongerencentra, die door GAMMA begeleid worden, hebben side-supporters in hun klantengroep. GAMMA zou, mits daar de (financiële) ruimte voor komt, deskundigheid kunnen inbrengen op het terrein van de jongerenproblematiek, zou gemeentelijke projecten kunnen begeleiden en mee kunnen werken aan het ontwikkelen van overdraagbare methodieken.

Over de gewenstheid en organisatorische ophanging van een eventuele landelijke steunfunctie ten bate van de experimentele projecten kunnen de onderzoekers geen definitief oordeel vellen: dat is een zaak voor beleidsmakers.

In elk geval is een dergelijke landelijke functie wel een manier om de overdraagbaarheid van in de gemeenten opgedane ervaringen en ontwikkelde methodieken en de opbouw van kennis over voetbalvandalen, hun achtergronden en motieven zeker te stellen.

5.7.2

Projecten moeten in de gemeenten brede steun hebben

Door vrijwel alle geïnterviewden wordt gesteld, dat het opzetten van projecten alleen zinvol is, als het project gedragen wordt door alle betrokkenen in de gemeente. Betrokkenen die in ieder geval mee moeten doen, zijn:

De gemeente

Volgens het LOV kan de gemeente initiatieven (bijvoorbeeld vanuit de club) ondersteunen. Als men het voetbalvandalisme in de gemeente als een probleem ervaart, terwijl de club nalaat op eigen initiatief een aanpak te ontwikkelen, dan kan de gemeente desgewenst het voortouw nemen door in woord en daad prioriteit te geven aan de aanpak van het voetbalvandalisme (LOV/VNG). De direct betrokken gemeenteambtenaren (driehoek, sportzaken, jeugdzaken) moeten dan wel bereid zijn daadwerkelijk mee te denken en te werken.

Volgens sommigen betekent dit ook, dat de gemeente zich in moet zetten om de betrokken jeugdwelzijnsvoorzieningen zoveel mogelijk in 'leven te laten'; de bestaande infra-structuur mag niet (verder) afgebroken worden (LSR, GAMMA).

Politie en Justitie

Deze moeten bereid zijn deskundigheid aan te leveren, moeten eventueel zitting nemen in een begeleidingsgroep.

Men moet open staan voor een andere benadering van voetbalvandalen. Voor officieren en rechters kan dit betekenen dat zij bijvoorbeeld overleg met projectmedewerkers zouden moeten voeren over de afhandeling van opgepakte 'klanten'.

De club

Moet achter het project staan. Men moet bereid zijn mee te werken aan eventuele activiteiten met de doelgroep (bijvoorbeeld helpen organiseren voetbalwedstrijd; contacten tussen spelers en side-supporters, accommodaties beschikbaar stellen).

Het bewerkstelligen van contact tussen spelers en side-supporters is volgens de VNG van groot belang. Zo zeer, dat "als het niet goedschiks kan, dan maar kwaadschiks", door het opnemen van bepaalde verplichtingen (bijvoorbeeld bijwonen supportersbijeenkomsten) in de spelerscontracten.

Afhankelijk van de inhoudelijke invulling van het project kan overwogen worden het gehele project op te hangen aan de club*. Ook de sponsor kan, in de vorm van het beschikbaar stellen van faciliteiten en/of geldelijke middelen, een bijdrage leveren aan het project. Het 'leveren van een goed produkt' is ook in het directe belang van de sponsor (LSR).

Andere instantie en organisaties die mogelijk (afhankelijk van de invulling van het projecten) meer op de achtergrond betrokken moeten worden bij het project zijn:

- reclassering
- kinderbescherming
- scholen (preventie!)
- arbeidsbureau

Over de eventuele betrokkenheid van de (officiële) supportersvereniging is men wat terughoudender: de kloof tussen deze verenigingen en de side-supporters is meestal erg groot (is ook een generatie-kloof). Wel kan overwogen worden om op den duur (als het project loopt) de supportersvereniging nauwer bij de zaak te betrekken.

*- NB: de KNVB, het CIV en de NS zijn uitdrukkelijk van mening dat een project niet bij de club thuishoort, omdat de club de benodigde deskundigheid en middelen ontbeert (KNVB), omdat het opzetten van dergelijke activiteiten geen functie van de club is (CIV), of omdat het een openbare orde-probleem is, dat bij de politie thuishoort (NS). De club moet wel betrokken worden bij het project.

Met name de landelijke jeugdwelzijnsinstellingen benadrukken het belang van een breed draagvlak (minstens gemeente en politie/justitie) en een goed functionerend netwerk (lijnen naar andere vormen van hulp- en dienstverlening) als absolute voorwaarde voor het welslagen van het project. Met name als men met 'moeilijke' jongeren wat wil bereiken, ook op het maatschappelijke vlak, is het van groot belang dat de gevestigde instanties bereid zijn mee te werken.

5.7.3

Verwachte effecten van de projecten

Tot slot is aan de geïnterviewden de vraag voorgelegd, wat de projecten (minimaal) moeten opleveren willen zij als "geslaagd" of "de moeite waard" beoordeeld worden.

Als eerste wordt -uiteraard- door alle betrokkenen genoemd dat men effecten op de omvang en ernst van het voetbalvandalisme verwacht*. Over de grootte van deze afname en de termijn waarop deze verwacht mag worden lopen de meningen uiteen.

"Gesteld dat het mogelijk en wenselijk blijkt, dat dergelijke projecten worden opgestart, dan zal de premisse moeten zijn dat er een (aanzienlijke) afname van het voetbalvandalisme te verwachten valt ten gevolge van de projecten. Anders heeft het opzetten van projecten geen zin" (BiZa/Justitie).

- "De projecten moeten een bijdrage leveren aan het geleidelijk wegnemen van de oorzaken van de problematiek. In de tussentijd zullen we ook moeten blijven werken aan de bestrijding van de symptomen" (KNVB).
- "Lange termijn-effecten: een langzame afname van het voetbalvandalisme. Voorkomen van 'troonopvolging' (het steeds opnieuw ontstaan van harde kernen) door preventieve aandacht voor de jongere meelopers" (CIV, LOV, VNG).
- "Een geleidelijke afname van de omvang en intensiteit van voetbalvandalisme tot een niveau dat maatschappelijk aanvaardbaar is. Het verdwijnen van de anonimiteit van vandalen, het doorbreken van groepsvorming" (NS).
- "Een vermindering van het voetbalvandalisme, vermindering van benodigde politie-inzet. Een betere maatschappelijke positie van de jongeren" (GAMMA).
- "Lange termijn (10 jaar): men vergeet vaak dat met orde-maatregelen ook al heel lang geëxperimenteerd wordt, zonder dat het probleem is opgelost. Experimenteren betekent zoeken naar methoden, het moet ook mógen mislukken" (LSR).

Al degenen die zeer direct te maken hebben met het ontwikkelen en uitvoeren van maatregelen in verband met voetbalvandalisme (LOV/VNG, KNVB, NS) of met het begeleiden van moeilijke groepen jongeren (GAMMA, LSR), zijn van mening dat verwachtingen ten aanzien van effecten niet te hoog gespannen moeten zijn en/of dat men pas op de lange termijn effecten mag verwachten.

*= LAST onthield zich van commentaar in deze.

In elke gemeente is gesproken met een groot aantal betrokkenen: gemeenteambtenaren, politiefunctionarissen, het Openbaar Ministerie, clubbesturen, sponsors, supporters en last but not least het jeugdwerk.

Zoals in de inleiding werd gezegd, zijn de verslagen van deze gemeentelijke gespreksrondes terug te vinden in bijlage I. In dit hoofdstuk besteden we om twee redenen apart aandacht aan de opinies van clubbesturen en sponsors, zoals die in de gemeentelijke gespreksrondes naar voren zijn gekomen.

Daar zijn twee redenen voor.

1. Enige extra aandacht voor de reacties van de clubs op het WVC-idee lijkt gewenst, gezien de vrij centrale rol die, met name door anderen, wordt toebedeeld aan de clubs zelf. De clubs blijken -in elk geval in de ogen van anderen- toch een spilfunctie in het geheel te hebben, of ze dat nu willen of niet.
2. Extra aandacht voor de meningen van de sponsors leek ons geëigend, gezien het feit dat de sponsors tot nu toe nauwelijks betrokken zijn bij het voetbalvandalisme preventiebeleid. Dit lijkt ons een gemiste kans, enerzijds omdat er de nodige -orginele- ideeën leven onder sponsors, anderzijds omdat sponsors ook een mogelijke en tot nog toe niet of nauwelijks aangeboorde bron van ondersteuning van projecten -in de zin van beschikbaar stellen van financiële en andere middelen- zijn.

In de hierna volgende paragrafen besteden we daarom apart aandacht aan clubbesturen en sponsors.

We beperken ons daarbij tot de volgende onderwerpen: de aanpak van het voetbalvandalisme, de (mogelijke) eigen bijdrage en het oordeel over het WVC-idee. Oordelen van onze zeggelieden over de voetbalvandalen en de harde kern wijken niet opvallend af van die van andere geïnterviewden en zijn terug te vinden in de gemeentelijke verslagen.

Hinder

Alle clubs, op één na (Utrecht), zeggen hinder te ondervinden van het vandalisme. Zij zien dat met name in:

- de tijd en energie die ze in preventieve maatregelen steken, zowel in de personele als in de materiële sfeer;
- het wegblijven van bezoekers;
- de kosten van een en ander.

De clubs spelen gemiddeld per seizoen vijf risicovolle thuiswedstrijden. Tijdens zo'n wedstrijd gebeurt over het algemeen in het stadion nauwelijks iets. Eventuele incidenten spelen zich voor en na de wedstrijd af.

Een deel van de clubs acht zich niet verantwoordelijk voor wat er buiten het stadion gebeurt, al zijn alle clubs wel van mening dat het wangedrag van supporters de goede naam van de club schaadt. Deze immateriële schade wordt door de clubs het meest benadrukt.

De aanpak van het voetbalvandalisme

De verantwoordelijkheid voor de bestrijding van het voetbalvandalisme is volgens de clubs een zaak van velen. Genoemd worden: de supportersvereniging, het bestuur, de gemeente en politie en justitie.

Over de verantwoordelijkheid van het jeugdwelzijnswerk wordt verschillend gedacht. Vier clubs kennen het een zekere verantwoordelijkheid toe (Ajax, PEC Zwolle, FC Den Bosch en Go Ahead). De rest ziet of geen verantwoordelijkheid of meent dat niet te kunnen beoordelen.

Over de praktische invulling van de diverse verantwoordelijkheden wordt verschillend gedacht.

De bijdragen van de participanten kunnen variëren van tastbare preventieve maatregelen, zoals bewakingsdiensten en accommodatieverbetering, duidelijk repressief optreden van politie en justitie, verbeteren van de relatie tussen club en supporters door het inschakelen van de spelers, tot structureel overleg tussen alle betrokkenen.

Een aantal ondervraagden onderstreept het belang van een gestructureerd overleg, overigens met respect voor elkaars standpunt (FC Utrecht, PEC Zwolle, Feijenoord).

Een van de clubs (FC Den Bosch) pleit ervoor dat de overheid een beter jeugdbeleid ontwikkelt, gericht op de aanpak van de maatschappelijke problemen van de jongeren. De bezuinigingen op het welzijnswerk staan daar haaks op.

De vertegenwoordiger van Ajax pleit voor het geven van meer eigen verantwoordelijkheid aan de jonge supporters, gepaard aan een goede voorlichting over gevolgen van vandalisme en de consequenties voor de jongeren zelf.

Go Ahead meent dat alle maatregelen die niet gericht zijn op het verbeteren van de opvoeding en van de gezinssituatie slechts lapmiddelen zijn.

De clubs doen zelf het nodige aan de bestrijding van het voetbalvandalisme. De maatregelen liggen op het gebied van:

- het verbeteren en beveiligen van de accommodatie;
- het inzetten van veiligheidsdiensten en het geven van voorlichting aan de suppoosten;
- het voeren van overleg met alle betrokkenen;
- het verbeteren van de contacten met het publiek, ondermeer door het inschakelen van de spelers en het meer betrekken van de jongeren bij de club.

Over de eerste drie punten is al het nodige opgemerkt, zodat we ons hier tot het laatste punt kunnen beperken.

Om de jongeren meer bij de club te betrekken hebben verschillende clubs een home voor de jongeren beschikbaar gesteld (FC Utrecht, Ajax en Go Ahead Eagles). Go Ahead probeert voorts de jongere supporters te betrekken bij de bestaande supportersvereniging. Men neemt wedstrijden op video op, die dan op clubavonden worden afgedraaid met uitleg van spelers (Go Ahead Eagles). Ook gaan spelers voor en na de wedstrijd naar het vak van de jonge supporters om ze te groeten. Bij AZ hebben de jongeren de verantwoording over hun eigen vak. Door hen aangerichte schade moeten ze zelf repareren.

NAC voert een overlegcontact met de side. Bij uitwedstrijden wordt de side begeleid door suppoosten van NAC.

Aan de clubs is gevraagd of ze van mening zijn dat hetgene wat ze ter bestrijding van het vandalisme doen effectief is.

Bijna alle clubs beantwoorden deze vraag bevestigend, in ieder geval voor zover het hun eigen stadion betreft. Voor wat er buiten het stadion gebeurt wenst men geen verantwoordelijkheid te dragen.

FC Den Haag merkt op dat de bij de club genomen maatregelen hebben bijgedragen tot de vermindering van het voetbalvandalisme, maar dat voor uitbanning structurele maatregelen nodig zijn, te weten:

- een betere strafoplegging, waarbij de straf als afschrikmiddel wordt gehanteerd,
- het bieden van meer kansen aan de desbetreffende jongeren in de samenleving.

PSV meent dat het vandalisme buiten het stadion ook plaatsvindt door de verregaande tolerantie waarmee vanden tegemoet worden getreden. Alles mag, bijna niets wordt verboden. Voor bijna niets wordt je met de combiregeling van en naar het stadion gebracht op een comfortabele manier. Met andere woorden: 'slecht gedrag' wordt beloond door de maatschappij.

Tot slot is de clubs gevraagd of ze mogelijkheden zien om het voetbalvandalisme nog effectiever te bestrijden dan ze nu doen. Vijf van de clubs zien geen mogelijkheden of zien daar op dit moment het nut niet van in. Wel moet men waakzaam blijven. Drie clubs noemen met name de invoering van een pasjesregeling (Ajax, PSV en AZ). Eén club vindt het verbeteren van de sociale controle van groot belang (Ajax). Ajax deelt ook mee dat de clubs samen met de KNVB werken aan een landelijke voorlichtingscampagne tegen het voetbalvandalisme. FC Utrecht deelt mee dat men sinds enige weken een clubje van acht jongeren heeft gevormd, die voor elke wedstrijd bij elkaar worden geroepen en waarmee de gang van zaken wordt voorbesproken. Deze jongeren staan tijdens de wedstrijd op de Bunnikside tussen de jongeren in en houden de boel in de gaten. Ze gaan ook mee naar uitwedstrijden en stellen zich daar voor aan de plaatselijke politie en de club (steward-systeem). Ook deelt de club sinds kort schriftelijke informatie uit in de trein op weg naar de uitwedstrijd met allerlei gegevens over de wedstrijd.

Samengevat:

- Naar de mening van de clubs is de verantwoordelijkheid voor de bestrijding van het voetbalvandalisme een zaak van velen. De meerderheid van de clubs ziet voor het jeugdwelzijnswerk geen verantwoordelijkheid weggelegd. Wel ziet men een mogelijke rol voor het jeugdwelzijnswerk.
- De bijdrage van de diverse participanten kan variëren van tastbare preventieve maatregelen, repressief optreden van politie en justitie, inschakeling van spelers, tot het structureren van overleg tussen alle betrokkenen.
- De clubs doen al het nodige aan de bestrijding van het voetbalvandalisme. De maatregelen liggen op het gebied van beveiliging van het stadion, het inzetten van veiligheidsdiensten, het voeren van overleg, het geven van voorlichting en het verbeteren van de contacten met de jongeren.
- Bijna alle clubs menen dat hun inzet, voor zover het het eigen stadion betreft, effectief is. Voor gebeurtenissen buiten het stadion accepteert men meestal geen verantwoordelijkheid.
- Aanvullende maatregelen worden door de helft van de ondervraagde clubs niet overwogen op dit moment. Drie clubs noemen de invoering van de pasjesregeling, één club de verbetering van de sociale controle en één club het verder betrekken van de jongeren bij het veiligheidsbeleid van de club.

Aanpak van het voetbalvandalisme door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk

Aan de clubs is een aantal vragen gesteld over de mogelijkheid en wenselijkheid van het inschakelen van het jeugdwelzijnswerk in een voetbalvandalisme-project. Naast beperking van het vandalisme dient een dergelijk project zich ook te richten op de verbetering van de maatschappelijke positie van de jongeren.

Op zich vinden de clubs de beide doelstellingen zinvol, een aantal zet echter vraagtekens bij het realiteitsgehalte van de tweede doelstelling (verbetering van de maatschappelijke positie). Bijna alle clubs vinden het zinvol als in hun gemeente een dergelijk preventieproject wordt opgezet. Twee clubs (PSV en FC Groningen) spreken hierover geen mening uit omdat ze dat de verantwoordelijkheid van de gemeente vinden.

Over opzet en inhoud van een preventieproject zijn de opvattingen minder duidelijk.

FC Utrecht wil doorgaan op de ingeslagen weg. Een project moet daarom aansluiten bij het supportershome en het intensieve overleg dat met de jongeren wordt gevoerd.

In Den Bosch is een jongerencentrum 'de Hamslag', dat duidelijk binding heeft met de doelgroep. Elke week komen er spelers naar de soos en worden video-opnamen van de wedstrijd en van de jongeren zelf gedraaid. Het supportersproject in de Hamslag dreigt echter te worden beëindigd door gebrek aan middelen, wat in het kader van de hier door WVC voorgestelde aanpak wel heel vreemd zou zijn.

Hierbij sluit de opmerking van FC Den Haag aan, dat het Rijk allerlei structurele subsidies voor voorzieningen waar jongeren komen afbouwt waar men dan incidentele projecten voor in de plaats stelt. Men vindt dit van slecht rijksbeleid getuigen. Ajax meent dat een project vanuit de club zou moeten starten, bijvoorbeeld door het in dienst nemen van een gesubsidieerde jongerenwerker, die met de F-side jongeren gaat werken. Ook kan Ajax zich een opknapbeurt van het stadion (door de jongeren) voorstellen.

Drie ondervraagden menen dat een preventieproject moet beginnen met het opzetten van een samenwerkingsverband van alle betrokkenen (AZ, FC Den Haag en FC Groningen).

Drie clubs (Ajax, Feijenoord, FC Utrecht) menen dat zoiets primair door de club moet gebeuren, omdat die de meeste binding heeft met de jongeren en met andere betrokkenen.

Vier clubs (FC Den Bosch, PSV, Go Ahead Eagles en PEC Zwolle) spreken hun voorkeur uit voor de gemeente, omdat die invloed kan uitoefenen op alle betrokken partijen.

Alle clubs spreken hun bereidheid uit om mee te werken aan een preventieproject door tijd, kennis en deskundigheid ter beschikking te stellen. Ook stelt men wel voor om spelers aan het project te laten meewerken.

Het beschikbaar stellen van financiële middelen vormt voor het merendeel van de clubs een groot probleem: "Geld is er niet". Als een preventieproject wordt opgezet voorzien de clubs verschillende obstakels:

- gebrek aan geld;
 - gebrek aan menskracht;
 - gebrek aan creativiteit om ideeën te ontwikkelen;
 - het niet bereiken van de doelgroep;
 - gebrek aan eensgezindheid van allen die meewerken ("niet alle neuzen staan in dezelfde richting");
 - gebrek aan continuïteit;
 - verloop in de groep vanden die aan het project meedoen
- Overigens merken verschillende clubs hierbij op: dat "Waar een wil is, is ook een weg".

Alle clubs menen dat een dergelijk project in ieder geval moet samenwerken met de gemeente, de club, de politie en de justitie. Ook is de meerderheid van mening dat de sponsor een rol kan spelen, meestal in financiële zin.

Als het project zin wil hebben dan moet het tenminste zorg dragen voor een vermindering van het voetbalvandalisme, zo menen bijna alle clubs. Twee clubs (PSV en Feijenoord) zijn wat dit betreft nogal somber gestemd. Er is al zoveel geprobeerd, maar "je moet toch wat". In hun ogen is de beste aanpak de harde hand.

Twee clubs (FC Groningen en PEC Zwolle) menen dat het project ook een beter inzicht moet opleveren in de motieven van de daders.

Samengevat:

- Het inschakelen van het jeugdwelzijnswerk in een voetbalvandalisme preventieproject vinden alle clubs zinvol als het gaat om een vermindering van het voetbalvandalisme. Men zet vraagtekens als het gaat om de verbetering van de maatschappelijke positie van de jongeren.
- Over de inhoud van een preventieproject, alsmede over de organisatorische vormgeving en trekkerschap wordt verschillend gedacht.
- Alle clubs spreken hun bereidheid uit om aan een preventieproject mee te werken.
- Men ziet bij het opzetten en uitvoeren van een preventieproject wel een groot aantal te overwinnen obstakels.
- Bij een preventieproject moet in ieder geval een relatie worden gelegd met de club, de gemeente, de politie en de justitie.
- De meerderheid vindt ook dat de sponsor, zeker in financiële zin, bij het project betrokken moet zijn.

- De effecten van een project worden door de clubs in eerste instantie gemeten aan de mate waarin het vandalisme afneemt. Pas daarna kijkt men naar de verbetering van de maatschappelijke positie van de jongeren.

6.1.4

Slotopmerkingen

Tot slot worden door de clubs de volgende aanvullende opmerkingen gemaakt:

- Voetbalsupporters moeten als normale mensen worden behandeld. De behandeling die ze nu soms krijgen in diverse steden is bar en boos. Zinloze pakken slaag, hele stukken lopen, omringd door ME, niets te eten of te drinken bij aankomst in het stadion. Dit alles wekt terecht agressie op bij de supporters (FC Utrecht).
- De aandacht van de media voor het voetbalvandalisme is overtrokken. Het lijkt door het gedrag van de supporters van FC Den Haag of het in heel Nederland een rotzooitje is. In feite neemt het voetbalvandalisme af (FC Groningen).
- Slechts 5% van het totale vandalisme bestaat uit voetbalvandalisme (Ajax).
- Stil zitten helpt zeker niet bij de bestrijding van het voetbalvandalisme. Laten we het maar proberen met een preventieproject. Baat het niet, dan schaadt het ook niet. We hebben ons zelf dan later in ieder geval niets te verwijten (diverse clubs).
- Alweer een onderzoek en het zoveelste rapport. Geen woorden meer, maar nu eindelijk eens daden. Maar goed, we blijven meedoen tot de dood er op volgt.

6.2.1

Beleid van de club

Geen van de sponsors bemoeit zich met het technische beleid van de club. Ook op andere terreinen beslist men niet mee, maar een aantal sponsors verklaart wel actief mee te denken. Men noemt ondermeer het supportersbeleid, het economisch beleid en het materiaalbeleid (FC Den Bosch, Feijenoord, FC Utrecht, PSV, Go Ahead).

Een van de sponsors is commissaris bij de club (Utrecht). Over het algemeen blijkt men redelijk tevreden over de gang van zaken binnen de club, alhoewel een enkeling minder tevreden is over de plaats van de club op de ranglijst of over de publieke belangstelling.

6.2.2

Gebeurtenissen tijdens en rond de wedstrijd

De sponsors zien het vandalisme over het algemeen als een reëel probleem voor hun club, de een in meerdere, de ander in mindere mate.

Men merkt op dat de club de afgelopen tijd veel geld, energie en tijd heeft moeten investeren (en nog investeert) in preventieve maatregelen.

Door alle genomen maatregelen is het vandalisme aanzienlijk teruggelopen. De eigen supporters vormen meestal geen probleem meer. Het zijn de bezoekers die problemen veroorzaken.

De meeste sponsors benadrukken de invloed van het vandalisme (of de angst hiervoor) op het bezoekersaantal, dat sterk terugloopt. Ook andere factoren spelen hierbij een rol, zoals bijvoorbeeld de kwaliteit van het spel.

Als risicovolle wedstrijden worden in bijna alle gevallen de wedstrijden tegen Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en (veelal) FC Utrecht genoemd. Ook Europacupwedstrijden rekent men tot deze categorie. In een enkel geval worden ook PSV en FC Den Bosch genoemd, evenals sommige streekderbys.

De sponsor van Feijenoord merkt op dat risicovolle wedstrijden niet van te voren te plannen zijn, behalve die tegen FC Den Haag. Voor hem is een slechte wedstrijd een risico-wedstrijd. Hij geeft als voorbeeld de door Feijenoord verloren wedstrijd tegen Ajax, die een hoge amusementswaarde had en die zonder enige wanklank is verlopen.

Doordat er zoveel maatregelen zijn genomen schatten de sponsors de materiële schade tijdens de wedstrijd niet hoog.

Men merkt op dat het vandalisme de goede naam van de club schaadt. Of het de goede naam van de sponsor ook schaadt is minder zeker. Over het algemeen acht men het echter wel waarschijnlijk dat de naam van de sponsor schade ondervindt als de club permanent negatief in de publiciteit komt.

6.2.3

De bestrijding van het voetbalvandalisme

Aan de sponsors is gevraagd wie men verantwoordelijk acht voor het bestrijden van het voetbalvandalisme. Men is unaniem van mening dat de sponsor geen verantwoordelijkheid draagt en hoogstens een financiële bijdrage kan leveren.

Ook ziet het merendeel van de sponsors geen verantwoordelijkheid voor het jeugdwelzijnswerk. Een minderheid meende dat het jeugdwelzijnswerk wel een medeverantwoordelijkheid draagt (FC Den Bosch, Go Ahead, Ajax en FC Den Haag). Veel sponsors zien geen relatie tussen het jeugdwelzijnswerk en het voetbalvandalisme. Soms is men van mening dat het jeugdwelzijnswerk de jongeren waar het hier om gaat niet bereikt.

Ook de supportersverenigingen acht men over het algemeen niet verantwoordelijk, deze verenigingen kunnen echter wel een bijdrage leveren aan de bestrijding van het voetbalvandalisme. Bijna alle sponsors (behalve PEC Zwolle en FC Den Bosch) zijn van mening dat het clubbestuur medeverantwoordelijkheid draagt voor de bestrijding van het voetbalvandalisme. Het bestuur moet zorg dragen voor een goede en veilige accommodatie en voor een goed product.

Politie en justitie worden door allen genoemd als handhavers van de openbare orde. Ook de gemeente wordt als medeverantwoordelijke genoemd.

Als overige medeverantwoordelijken worden genoemd: ouders-opvoeders, het product voetbal (spelers-scheidsrechter-trainer), de KNVB, het Rijk en de media. Over de verantwoordelijkheid van de media is men zeer terughoudend in verband met de veel geroemde persvrijheid. Men meent wel dat de media door hun wijze van berichtgeving in aanzienlijke mate bijdragen aan het voetbalvandalisme.

Tot slot wordt ook verschillende malen het publiek als medeverantwoordelijke genoemd (PSV, Feijenoord, PEC Zwolle). Een aantal mensen in het publiek is op relletjes belust. In plaats van na afloop van een wedstrijd rustig naar huis te gaan blijven ze rondhangen in de hoop op rotzooi.

Over hoe de verantwoordelijkheid in de praktijk gestalte moet krijgen wordt zeer verschillend gedacht. Verschillende sponsors menen dat het clubbestuur moet zorgen voor een goede en veilige accommodatie (of als de gemeente eigenaar is, de gemeente). Sinds het nieuwe stadion in Utrecht is daar nauwelijks meer vandalisme. Ook moet de club in goede samenwerking met de politie zorgen voor een goede bewaking binnen het stadion (PSV, FC Den Bosch, Feijenoord, FC Utrecht). Politie en Justitie dienen een duidelijker beleid te voeren ten aanzien van straf en strafmaat. Als voorbeeld wordt het verhaal aangehaald over een voetbalvandaal die als alternatieve straf een aantal weekends dienst moest doen in een bejaardentehuis. Daar werd hij zo verwend door de bewoners dat van straf geen sprake meer was.

In dit kader wordt het belang van goede (video-)registratieapparatuur benadrukt, zodat je bewijsmateriaal hebt (Groningen, PSV en FC Den Bosch). Van dergelijke apparatuur blijkt een duidelijke preventieve werking uit te gaan, getuige bijvoorbeeld het PSV-stadion waar nauwelijks vernielingen worden aangericht.

De meeste sponsors benadrukken voorts het belang van een goede samenwerking en coördinatie van alle betrokkenen. Verschillende beleidsmaatregelen lopen nu langs elkaar heen. De een kiest voor een 'zachte aanpak', de ander voor een 'harde'. Alle betrokkenen moeten om de tafel gaan zitten en uitgaande van de lokale situatie een plan ontwikkelen.

Supportersverenigingen kunnen proberen de jongeren meer bij de club te betrekken. Spelers en trainers kunnen hierbij een rol vervullen omdat de jongeren hen vaak als idool zien.

Ze moeten ook proberen meer sociale controle uit te oefenen. Ook kunnen ze voorlichtingsfilms draaien, bijvoorbeeld over de consequenties van vandalisme (bijvoorbeeld Heizeldrama).

Het jeugdwelzijnswerk kan mogelijkwerwijs een rol vervullen bij de voorlichting en de bewustwording van de jongeren.

De sponsor kan een financiële bijdrage leveren (bijvoorbeeld aan het supportershome) en kan af en toe eens wat leuks doen voor de eigen en bezoekende supporters.

Samengevat: iedereen kan vanuit een eigen verantwoordelijkheid het nodige doen. Maar het is van groot belang te beseffen dat het geheel meer kan zijn dan de som der delen. Alle betrokkenen moeten om de tafel gaan zitten en hun maatregelen op elkaar afstemmen door gezamenlijk een plan te ontwikkelen en uit te voeren.

Taak van de sponsor bij aanpak vandalisme

Zoals gezegd zien de sponsors voor zichzelf geen verantwoordelijkheid weggelegd. Sommigen doen echter wel wat. Zo voeren de sponsor van FC Den Bosch en FC Den Haag overleg met de side-supporters, de sponsor van FC Utrecht geeft een bijdrage aan het supportershome en de sponsor van Feijenoord geeft geld voor festiviteiten.

Verschillende sponsors verklaren zich bereid nadere maatregelen te willen overwegen of anderen (financieel) te willen ondersteunen.

Zo stelt de sponsor van Go Ahead voor het clubbestuur in staat te stellen in het buitenland te bestuderen hoe ze daar het vandalisme aanpakken.

De sponsor van Feijenoord stelt voor om eerst een landelijk doelgroep-onderzoek te houden. Hij is van mening dat iedereen over het probleem praat, terwijl inzicht in de achtergronden en motieven van de daders ontbreekt. Zijn voorstel is om bij een aantal risico-wedstrijden alle supporters die deelnemen aan het voetbalvandalisme op te pakken en vervolgens het hemd van het lijf te vragen over hun achtergronden en motieven.

Een en ander zou eerst wel goed doorgesproken moeten worden met alle betrokkenen (rijk, provincie, gemeente, clubs, sponsors en KNVB). De sponsor verklaart zich bereid een dergelijk landelijk onderzoek mee te financieren.

Samengevat: alhoewel men het niet als zijn verantwoordelijkheid ziet, is een aantal sponsors bereid mee te werken aan de bestrijding van het voetbalvandalisme.

De aanpak van voetbalvandalisme door een experimenteel project

Met de sponsors is van gedachten gewisseld over de mogelijkheid en wenselijkheid van een project, waarbij het jeugdwelzijnswerk wordt ingeschakeld.

Bij de gesprekken werd de invulling van een dergelijk project overgelaten aan de fantasie van de sponsor. Als randvoorwaarden werden de twee doelstellingen gehanteerd:

- a) het project dient een bijdrage te leveren aan de vermindering van het voetbalvandalisme;
- b) het project dient te zijn gericht op het verbeteren van de maatschappelijke positie van de jongeren.

Deze doelstellingen worden door de sponsors op zich als zinvol aangemerkt. Het streven naar verbetering van de maatschappelijke positie van de jongeren door middel van een project wordt door een aantal sponsors echter als niet erg reëel ervaren. Het streven op zich kon men echter wel billijken, omdat iets doen beter is dan niets doen.

Ook bij de inschakeling van het jeugdwelzijnswerk worden door een aantal sponsors vraagtekens gezet. Hoewel de meerderheid van de sponsors een project het voordeel van de twijfel wil geven, zien zij veelal geen nut voor hun eigen club, omdat daar het voetbalvandalisme niet in ernstige mate aanwezig is.

De sponsors van Go Ahead, FC Den Haag, FC Den Bosch en Ajax spreken zich wel uit voor een dergelijk project.

Verskillende anderen (Feijenoord, FC Utrecht) spreken zich uit voor een nader onderzoek naar de doelgroep.

Bij Go Ahead is inmiddels een project (met rijkssteun) van start gegaan. Bij PEC Zwolle bestaat een voetbalschool voor jongeren, die naast het opleiden van voetbaltalent ook een sociale functie vervult.

Over de trekkersrol bij een project lopen de meningen uiteen. Men heeft of geen mening of spreekt zich uit voor de gemeente (PSV, Ajax, FC Den Bosch en FC Den Haag), de club (Go Ahead) of het jeugdwelzijnswerk (AZ). Ook wordt wel een samenwerkingsverband genoemd van meerdere betrokkenen.

Het merendeel van de sponsors verklaart zich bereid om, als het project van start zou gaan, hier een bijdrage aan te leveren, bijvoorbeeld in de vorm van apparatuur, know how of geld. De sponsors zien, als het project wordt opgezet, de volgende knelpunten:

- de jongeren waar het om gaat worden niet bereikt (AZ, FC Den Bosch, PEC Zwolle);
- de betrokken partijen komen niet op een lijn (Feijenoord);
- er is teveel bureaucratie (Ajax, FC Den Bosch, PEC Zwolle);
- er worden politieke spelletjes gespeeld (Ajax);
- er is onvoldoende geld (FC Den Bosch, Go Ahead, PEC Zwolle);
- het project is onvoldoende op de praktijk gericht (FC Utrecht);
- het project verzandt na verloop van tijd (Ajax);
- het project wordt al voordat het daadwerkelijk van start gaat neergesabeld door de pers (FC Den Haag).

De sponsors zijn van mening dat een project kans van slagen heeft als alle betrokkenen er echt de schouders onder zetten. Bijna alle sponsors menen dat zowel gemeente, de club, de politie, de justitie als het jeugdwelzijnswerk bij het project betrokken moeten zijn.

Daarbij meent men dat een project alleen zin heeft als het vandalisme aanzienlijk terugloopt en het publiek weer naar het stadion komt.

Verskillende sponsors hopen dat een project ook een mentaliteitsverandering teweeg kan brengen bij een aantal jongeren (Go Ahead, FC Den Bosch, Ajax).

De sponsors van FC Groningen, AZ en PSV verwachten weinig of niets van een project.

Aan het slot van het vraaggesprek werden de volgende opmerkingen gemaakt.

- Door het voetbalvandalisme wordt het mij bijna onmogelijk gemaakt om door te gaan met het sponsoren (FC Den Haag).
- De politie zou minder provocerend moeten optreden. Bovendien zouden de wedstrijden spannender moeten worden (Go Ahead).
- Het zou een goede zaak zijn als de sponsors eens zouden worden uitgenodigd om gezamenlijk mee te praten en mee te denken over een mogelijke bijdrage aan de bestrijding van het voetbalvandalisme (Feijenoord en FC Den Bosch).
- De jongeren leven hun agressie in het voetbal uit omdat ze het daar anoniem kunnen doen. Als je ze uit de anonimiteit haalt kan je het voetbalvandalisme oplossen (FC Groningen).
- Stil zitten is zeker geen oplossing van het probleem. Probeer daarom van alles zodat je jezelf later niets te verwijten hebt (PSV en PEC Zwolle).
- Geef meer subsidie aan het werk in de uitvoerende sfeer van het welzijn en haal het weg bij de ambtenaren op rijksniveau (AZ).
- Denk bij jeugdwelzijnswerk niet meteen aan duur gesubsidieerd welzijnswerk. Veel vrijwilligersorganisaties doen zeer goed werk en zouden bij een project kunnen worden ingeschakeld (Ajax).

Clubs (en daarmee ook de sponsors) nemen volgens velen (zie de gemeentelijke verslagen) een spilfunctie in bij de preventie van voetbalvandalisme. Ditzelfde geldt natuurlijk ook voor het idee, dat in dit onderzoek centraal staat, om voetbalvandalisme te voorkomen via inschakeling van het jeugdwelzijnswerk. Vandaar dat we in dit hoofdstuk de clubs en sponsors even apart in het zonnetje hebben gezet. Als we de meningen van de clubbesturen en sponsors enigszins ongenueanceerd samenvatten kunnen we stellen dat zij vinden dat voetbalvandalisme in vrij sterke mate het probleem van anderen geworden is (wij hebben bijna alles gedaan wat in onze macht lag en daarmee hebben we -in eigen huis- ook wel succes geboekt). Voor de sponsors geldt een en ander nog sterker omdat zij hun invloed zien als bijna geheel beperkt tot het geven van financiële bijdragen. Op de inschakeling van het jeugdwelzijnswerk wordt door de clubs/sponsors gereageerd met een houding die getypeerd kan worden met de steekwoorden: voorzichtig positief (maar dan met name als een vruchtbaar idee voor andere clubs), maar ook sceptisch (mooie doelen maar of dat praktisch ook haalbaar is en nog wat oplevert) en afwachtend (laat anderen maar met voorstellen komen).

Anderzijds valt echter toch ook bij clubs en sponsors een mening te beluisteren in de zin van 'baat het niet dan schaadt het niet', als anderen een poging (willen) wagen met dat jeugdwelzijnswerk dan zijn we bereid er wel in te duiken. De sponsors denken dan met name aan medewerking in financiële zin, de clubs aan het beschikbaar stellen van know how en accommodaties en/of het inschakelen van spelers en trainers.

Het strijdperk overziend: de grote lijnen uit de gesprekken

7.1

Inleiding

We hebben in de voorgaande hoofdstukken de meningen van landelijke organisaties en instanties (hoofdstuk 5) en die van de clubbesturen en sponsors (hoofdstuk 6) de revue laten passeren. Uiteraard is er met veel meer mensen (in de gemeenten) gesproken. De opbrengsten van de gemeentelijke gespreksronden zijn opgenomen in bijlage I.

In dit hoofdstuk doen we een poging om, nog nahijgend van al deze gespreksrondes, enkele algemene lijnen en lessen te destilleren uit het grote aantal gevoerde gesprekken.

Het is daarbij onontkoombaar, dat we ons schuldig zullen maken aan simplificaties en generalisaties. Gezien het grote aantal geraadpleegde personen en de soms grote verschillen tussen de gemeenten is het niet mogelijk om de zaken even genuanceerd te verwoorden, als in de gemeentelijke verslagen en de gevoerde gesprekken het geval was.

Desondanks -en met het bovenstaande voorbehoud- is het zinvol om het strijdperk te overzien. We volgen daarbij in grote lijnen de opzet, zoals die in de interviews en in de verslagen van de gespreksrondes gehanteerd is.

Wie zijn de voetbalvandalen?

Het blijkt uitermate moeilijk om algemene uitspraken te doen over de kenmerken en achtergronden van voetbalvandalen. Een algemeen probleem is, dat er in de gemeenten weinig 'hard' (onderzoeks-)materiaal over de voetbalvandalen voor handen is. In de meeste gemeenten is nooit een gedegen doelgroep-onderzoek gedaan.*

Voorts blijkt uit de geraadpleegde literatuur en uit de gevoerde gesprekken, dat een aantal factoren er toe bijdragen dat het moeilijk is om in algemene zin over de voetbalvandalen te spreken.

1. De groep voetbalvandalen vormt meestal geen 'echte' groep: alleen tijdens en rond de thuis- en (met name) uitwedstrijden van de clubs komen de jonge supporters samen en vormen zij een groep.
Na de wedstrijd valt de groep uiteen in een groot aantal losse individuen en/of losse subgroepjes, die zich -een enkele uitzondering daar gelaten- niet als side-supporters manifesteren.
2. Daar komt nog bij dat de grote groep side-supporters geen erg stabiele groep vormt. De samenstelling van de groep wisselt per wedstrijd en het verloop is vrij groot: ouderen vallen af, jonge jongens komen erbij. Dit maakt de grote groep tot een weinig 'grijpbaar' onderwerp van onderzoek.
3. Ten derde blijken er per gemeente tamelijk grote verschillen te bestaan in de kenmerken en achtergronden -voor zover deze bekend zijn- van de groep voetbalvandalen. In sommige gemeenten lijkt het voetbalvandalisme dicht aan te leunen tegen een subcultuur van kansarme jongeren (bijvoorbeeld in Zwolle en Alkmaar), in andere gemeenten is hiervan niet of minder duidelijk sprake. In Utrecht wordt zelfs gedacht dat op dit moment het voetbalvandalisme een geliefde hobby van vooral de 'middenklasse jeugd' (bijvoorbeeld Utrecht) is.
4. De laatste, maar zeker niet onbelangrijkste reden, dat het moeilijk is om algemene uitspraken te doen over de voetbalvandalen is het feit dat in alle onderzochte gemeenten de groep voetbalvandalen zeer heterogeen van samenstelling is.
Vrijwel overal geldt dat de groep niet op één noemer te vangen is: noch op geografische herkomst (buurt), noch op een bepaald type schoolopleiding, noch op soort werk c.q. werkloosheid.

*= De resultaten van het onderzoek dat Van der Brug (zie ook hoofdstuk 4) heeft uitgevoerd onder voetbalvandalen blijken wel bekend bij landelijke organisaties, maar (nog) niet of nauwelijks in dedesbetreffende gemeentes en bij de desbetreffende clubs.

Al deze factoren dragen er toe bij, dat men -de onderzochte gemeentes overziend- niet veel verder komt dan de wel zeer algemene conclusie dat de meeste voetbalvandalen ergens tussen de 12 en 35 jaar oud zijn (met een piek rond de 17 à 18 jaar), dat het voornamelijk jongens betreft en dat het verder (meestal) een wisselende en heterogene groep betreft, met kenmerken die per gemeente kunnen verschillen.

Voorts varieert het aantal voetbalvandalen en de omvang van het voetbalvandalisme per wedstrijd, waarop factoren als uit- of thuiswedstrijd, maar ook de beeldvorming over en de rivaliteit met de side van de tegenpartij van invloed zijn.

Tenslotte is er, volgens een aantal geïnterviewden en volgens de recente onderzoeken van van der Brug (1986) nog één algemeen kenmerk van voetbalvandalen aan te wijzen: jongeren die zich gewelddadig gedragen bij het voetbal zijn ook in andere situaties sneller geneigd om tot geweld over te gaan.

Duidelijk is in ieder geval dat er geen directe en algemeen geldende relatie gelegd kan worden tussen de maatschappelijke positie van de voetbalvandalen en het vandalistisch gedrag. Hoewel men op een hoger abstractie-niveau best kan stellen dat het voetbalvandalisme een symptoom is van een bredere, maatschappelijke (jeugd)problematiek, die terug te voeren is op een gebrek aan perspectief voor jongeren in het algemeen, kan men deze relatie niet simpelweg overplanten naar het individuele niveau. Jongeren die zich te buiten gaan aan voetbalvandalisme zijn niet per definitie degenen met het minste maatschappelijk perspectief. Sterker nog, het is -in elk geval volgens degenen die met randgroepjongeren werken- zeer de vraag of de jongeren die in een zeer perspectiefloze positie zitten zich überhaupt wel bezig houden met het side-gebeuren. Actieve deelname aan het side-gebeuren vereist óók organisatievermogen, eigen initiatief, innovatieve kwaliteiten en niet te vergeten: geld.

Ook het begrip harde kern -zo blijkt overduidelijk uit de gevoerde gesprekken- is minder eenduidig dan vaak wordt aangenomen. Hoewel er meestal -in de media, maar ook in de gevoerde gesprekken- gesproken wordt over de harde kern als een 'hard feit', blijkt het begrip bij nadere beschouwing ten prooi aan een aantal (spraak)verwarringen.

Om er een aantal te noemen:

- Soms bedoelt men met harde kern een vaste kern van jonge fanatieke supporters die door dik en dun de club steunt; soms bedoelt men jongeren die niet of moeilijk te corrigeren zijn en die keer op keer in aanraking komen met politie/justitie in verband met voetbalvandalisme en (eventueel) andere vormen van (kleine) criminaliteit. Deze twee groepen kunnen elkaar (deels) overlappen, dit hoeft echter niet het geval te zijn.
- Soms bedoelt men de groep jongeren die het meeste 'herrie' trapt tijdens de wedstrijden zelf (in het stadion); soms echter doelt men op die jongeren (informele leiders) die meer op de achtergrond opereren en die anderen aanzetten tot het plegen van vernielingen en/of agressief gedrag.

Welke invulling men (impliciet of expliciet) geeft aan het begrip harde kern hangt samen met de beroepsmatige invalshoek die men op het voetbalvandalisme heeft.

Politie en justitie zien met name degenen die zich te buiten gaan aan openlijke geweldpleging tegen objecten en personen en de jongeren die gericht de confrontatie met de politie zoeken. Deze zaken spelen zich -in de meeste gevallen- af voor en na de wedstrijd en buiten het stadion.

Het clubbestuur ziet weer degenen die in het stadion de meeste overlast veroorzaken (vaak wat jongere jongens, meelopers).

Het jeugdwelzijnswerk kijkt naar het voetbalvandalisme vanuit de side-supporters onder hun klanten: de kenmerken van deze klanten worden als het ware geëxtrapoleerd naar de totale groep, wat nogal vaak leidt tot de constatering dat de meeste voetbalvandalen 'kansarmen' zijn, zo niet randgroepjongeren zijn.

De kijk van gemeente-ambtenaren hangt samen met hun functie (Algemene zaken, Jeugdzaken, Sportzaken) en met het aantal en de diversiteit van informatiekkanalen dat men beschikbaar heeft.

Meestal neigt Algemene zaken naar het politie/justitie standpunt en Jeugdzaken naar het jeugdwelzijnsstandpunt.

Een belangrijke les die we hieruit kunnen leren is, dat men -als men een welzijns-aanpak van het voetbalvandalisme wil ontwikkelen- eerst energie moet investeren in het nader afbakenen/definiëren van de doelgroep.

Daarbij kan gebruik gemaakt worden van de in de gemeenten reeds aanwezige (ervarings-)kennis van de doelgroep. Deze kennis is middels dit onderzoek voor een groot deel al in kaart gebracht.

In de meeste gemeenten is er echter sprake van vage en/of tegenstrijdige informatie over de doelgroep. Het zal in dat geval noodzakelijk zijn om de bestaande kennis aan te vullen door het plegen van een (kort, gericht) doelgroep onderzoek, waarbij in ieder geval gegevens over aantallen, leeftijden, school- en werksituatie en geografische herkomst achterhaald worden. Met andere woorden: geen 'diepte-onderzoek' maar een 'omtrekschets'.

De allereerste vraag is in feite: wie doet wat, wanneer en waar? Dit zijn de direct waarneembare feiten.

Op basis van het antwoord op deze vraag zullen de betrokkenen* (politie/gemeente/club/jeugdwelzijnswerk) de doelgroep moeten afbakenen. Als de omtrek van de doelgroep op deze wijze geschetst is, zal men vervolgens aandacht moeten besteden aan de achtergronden van het voetbalvandalisme: de waarom-vraag. Plegen bepaalde jongeren voetbalvandalisme uit de ver doorgevoerde liefde voor hun club? Uit verveling? Uit protest tegen de 'heersende moraal'? Als uiting van onvrede met hun maatschappelijke positie?

Hoogstwaarschijnlijk is er niet één antwoord op deze vraag, meerdere verklaringen zullen naast en door elkaar een rol spelen. Mogelijk zijn er ook subgroepen van voetbalvandalen te onderscheiden, die uit verschillende motieven voetbalvandalisme plegen.

Toch is het van belang, dat de betrokkenen al aan het begin van de rit aandacht besteden aan de waarom-vraag. In ieder geval zullen de belangrijkste factoren op een rijtje gezet moeten worden en er moet bij voorkeur consensus ontstaan over het feit dat deze factoren -het relatieve gewicht dat men eraan hecht daargelaten- van belang zijn.

Beide exercities zijn van belang omdat men pas na een globale omschrijving van de doelgroep en een globale analyse van de factoren die ten grondslag liggen aan -of samenhangen met- voetbalvandalisme, kan gaan nadenken over de manieren om het voetbalvandalisme aan te pakken.

*= We lopen hier al enigszins vooruit op ons procedure voorstel in hoofdstuk 8. Met de 'betrokkenen' bedoelen we een lokale werkgroep waarin in ieder geval vertegenwoordigers van de club (bestuur/sponsor/supporters), de politie, justitie, het jeugdwelzijnswerk en de gemeente zitting hebben.

Met de constatering dat de voetbalvandalen als groep een vrij ongrijpbaar geheel vormen zijn we er nog niet: eigenlijk kan hetzelfde ook over het voetbalvandalisme als fenomeen gezegd worden. Het is vrij opvallend dat in zeer veel gesprekken enerzijds erkend wordt dat het voetbalvandalisme in Nederland een probleem vormt, terwijl meteen daarop volgend wordt beweerd "maar ons probleem is het niet (meer)".

In vrijwel alle middelgrote gemeenten (Alkmaar, Groningen, Deventer, Eindhoven, Zwolle), wordt door bepaalde geïnterviewden met grote stelligheid beweerd dat het probleem van het voetbalvandalisme niet meer aanwezig is of zeer beperkt van omvang en ernst is, zeker in vergelijking met de grote steden.

Dit stelt ons voor de volgende vraag.: Is het voetbalvandalisme inderdaad zo sterk afgenomen als beweerd wordt of is hier -ook- sprake van een zekere vertekening in de waarneming?

Over de objectieve toe- of afname van het voetbalvandalisme zijn vrijwel geen uitspraken te doen: we beschikken daartoe nog niet over de benodigde gegevens (zie ook hoofdstuk 5). Wel bestaat bij de betrokken landelijke organisaties (KNVB, LOV, CIV) de indruk dat het voetbalvandalisme de laatste jaren in ieder geval niet in omvang (aantal daders, aantal delicten) is toegenomen. De (gewelds) delicten die plaatsvinden zijn volgens de respondenten wel grimmiger of 'crimineler' van aard geworden (zie ook hoofdstuk 5). Het lijkt dus te ver te gaan om te stellen dat het probleem verdwenen is.

Dit versterkt ons vermoeden, dat er toch ook sprake moet zijn van een soort vertekening van de waarneming, met name wat betreft de problemen met en rond de aanhang van de eigen club.

Er is een aantal factoren aan te wijzen, die er toe bijdragen dat het voetbalvandalisme niet als een groot probleem in de eigen gemeente wordt ervaren, maar meer als een 'probleem van de anderen'. De voornaamste factoren zijn:

1. meer ervaring met voetbalvandalisme: betere beheersing van het probleem;
2. de plaatsen en momenten waarop voetbalvandalisme plaatsvindt.

7.4.1

Meer ervaring, betere beheersing

De door de KNVB uitgevaardigde voorschriften wat betreft de bouwtechnische beveiliging van de stadions en de te nemen veiligheidsmaatregelen in de stadions hebben over het algemeen de situatie in het stadion zelf zodanig verbeterd, dat daar weinig of niets ernstigs meer voorvalt.

Sommige clubbesturen hebben daarnaast ook een aantal activiteiten ontplooid, gericht op het versterken van de band tussen de club en de side-supporters. Meestal gaat het daarbij om zaken als: het (helpen) oprichten van een aparte jeugd-supportersvereniging, het beschikbaar stellen van een accommodatie (supportershome) en/of het leggen van contacten met individuele leden van de side. Voorts heeft in de gemeenten de handhaving van de openbare orde tijdens en rond de voetbalwedstrijden de nodige ontwikkelingen ondergaan. In de meeste gemeenten is er sprake van een goed geolied samenstel van maatregelen (vaak in de vorm van een draaiboek dat eventueel per wedstrijd wordt bijgesteld) dat onder regie van de lokale driehoek wordt uitgevoerd door de politie en andere betrokkenen (bijvoorbeeld vervoersbedrijf). Men heeft in de meeste onderzochte gemeenten zo langzamerhand uitgebreide ervaring opgedaan met het opvangen en begeleiden van side-supporters, men weet in grote lijnen wat men kan verwachten en hoe men dient te reageren. In een aantal gemeenten heeft de gemeentepolitie haar ordehandhavingstaak zelfs uitgebreid met een meer sociaal-preventieve aanpak, gericht op het leggen van contacten met individuele side-supporters. Voorbeelden hiervan zijn te vinden in Utrecht, waar een vaste groep politiefunctionarissen meereist met de side-supporters, in Den Bosch, waar men net een aanvang heeft gemaakt met begeleiding van side-supporters bij uitwedstrijden en in Groningen, waar agenten in het vak staan en contacten leggen met side-supporters. Door deze -al of niet in onderlinge samenhang genomen- maatregelen lijkt het voetbalvandalisme iets te zijn geworden dat in ieder geval overzichtelijk is: de eerste 'paniek' is weg.

7.4.2

De plaatsen en momenten waarop voetbalvandalisme plaatsvindt

Een tweede factor die deels verklaart waarom er, in de waarneming van veel betrokkenen, geen of weinig problemen zijn met vandalistische supporters van de eigen club heeft te maken met de situaties waarin de (eigen) side-supporters in actie komen.

Zoals hiervoor al werd opgemerkt lijkt er -door de veiligheidsmaatregelen van de politie, de clubs en de KNVB- een verschuiving te hebben plaatsgevonden in de plaatsen waarop voetbalvandalen zich manifesteren.

In de stadions zelf is een zodanige situatie gecreëerd dat de voetbalvandalen weinig meer kunnen uitrichten: de rivaliserende supportersgroepen worden strikt gescheiden gehouden, bovendien zijn de voor de groepen bestemde vakken meestal zodanig ingericht dat er weinig of niets te vernielen valt.

Het 'gevaarlijke terrein' ligt in vrijwel alle gemeenten dan ook buiten het stadion. In de eerste plaats is dat de route van het openbaar vervoer (NS station) naar het stadion en vice versa. Soms verspreidt het voetbalvandalisme zich ook over de binnenstad en/of bepaalde uitgaans- of winkelstraten. Deze verschuiving 'weg van het stadion' betekent dat er, met name voor degenen die het voetbalvandalisme 'vanuit het stadion' bekijken (clubbestuur, sponsors, supportersvereniging, eventueel gemeente als eigenaresse), op het oog weinig aan de hand is bij de wedstrijden zelf. Wat daarbuiten gebeurt ziet men niet of slechts gedeeltelijk. Een tweede factor, die de waarneming van met name de eigen side-supporters kan vertekenen, is het feit dat de side-supporters zich met name te buiten gaan aan vandalistisch gedrag tijdens uitwedstrijden. In de eigen gemeente en in het eigen stadion houdt men zich over het algemeen redelijk 'koest', hetgeen nogal wat respondenten doet concluderen dat "onze jongens de slechtste niet zijn. Het zijn met name de side-supporters van andere clubs die overlast geven". Degenen die regelmatig meereizen met (side-)supporters naar uitwedstrijden denken daar veelal wat genuanceerder over: "Onze jongens zijn de slechtste niet bij thuiswedstrijden, maar als ze naar uitwedstrijden gaan wil de zaak wel eens vies uit de hand lopen". Blijkbaar voelen veel side-supporters zich vrijer om zich te laten gaan als ze buiten hun eigen gemeente zijn.* Al deze factoren dragen ertoe bij dat bepaalde betrokkenen het probleem van het voetbalvandalisme in de eigen gemeente (de eigen aanhang) wel eens wat al te relativerend benaderen.

Een onderbouwing van dit vermoeden wordt aangedragen door het feit dat de politie in de gemeenten, waar door nogal veel respondenten beweerd wordt dat het voetbalvandalisme vrijwel geen probleem is (Alkmaar, Groningen, Eindhoven, Deventer, Zwolle), een andere mening is toegedaan.

*= Het feit dat deze supporters collectief vervoerd worden (combi-kaart regeling) zou in dit opzicht wel eens een belangrijke factor kunnen vormen. Het gezamenlijke reizen (met name als de reis lang is) creeert mogelijk een extra 'opwarm-periode'. Het gezamenlijk reizen geeft extra ruimte aan het proces van groepsvorming en het 'elkaar opfokken' dat -naar veronderstelt wordt- vooraf gaat aan collectieve agressieve uitbarstingen. De combikaart, die bedoeld is om het voetbalvandalisme beter te beheersen door vooruit reizen van supporters te verminderen, zou daarnaast dus een versterkend effect kunnen hebben op het voetbalvandalisme.

De politie is degene, die het meest direct geconfronteerd wordt met het voetbalvandalisme. Dit niet alleen tijdens de wedstrijden, maar ook (juist) voor en na de wedstrijd, buiten het stadion. Het is dan ook opvallend, dat de relativiserende mening van de andere respondenten in de meeste gemeenten vrijwel niet gedeeld wordt door de politie.

Over het algemeen is de politie wel van mening dat men het probleem nu redelijk in de hand heeft, maar dit alleen dankzij een niet aflatende alertheid en de onverminderde inzet van een grote hoeveelheid personeel. Door een aantal betrokkenen van de politie wordt het gebeuren rond de wedstrijden omschreven als 'potentieel explosief': als men de genomen maatregelen zou terugschroeven (bijvoorbeeld minder politie inzetten) en/of als men niet adequaat reageert in confrontaties met side-supporters dan zijn de poppen aan het dansen. In veel van de onderzochte gemeenten is de politie dan ook degene die niet (of minder) tevreden is met de huidige situatie: de orde-handhaving rond de wedstrijden vormt een onevenredige aanslag op de beschikbare politie-capaciteit. Voorts zijn er geluiden dat dit werk demotiverend is, dat het optreden als rellenbestrijder leidt tot een verharding in de politiegelederen en dat bepaalde taken (met name het begeleiden van supporters bij uitwedstrijden) als oneigenlijk worden ervaren.

Een tweede aanwijzing, dat er sprake is van een zekere vertekening in de waarneming van de ingeschatte problemen met de eigen groep side-supporters, valt te halen uit de door de gemeenten opgegeven wedstrijden met verhoogd risico. Op de volgende pagina staat een overzicht van de clubs die in de onderzochte gemeenten worden genoemd als clubs met een 'riskante aanhang'.

Voor alle duidelijkheid: in de meest linkse kolom staan de gemeenten, met daarachter aangekruist de clubs die men heeft genoemd als riskante clubs om op bezoek te krijgen.

De totalen (onderaan) slaan op het aantal gemeenten dat de desbetreffende club 'risicovol' vindt. Deze totalen zijn dus op te vatten als een soort 'risico-score' voor de clubs.

Per gemeente genoemde riskante clubs om op bezoek te krijgen

Club:	Ajax	Feij	FC DnHg	FC Utr	PEC Zwol	Go Ahd	FC Gron	AZ	FC DenB	PSV	NAC
Amsterdam	-	X	X	X	X	X	X			X	
Rotterdam	X	-	X	X							
Den Haag*			-								
Utrecht	X	X	X	-			X		X		
Zwolle	X	X	X	X	-	X	X		X		
Deventer	X	X	X	X	X	-					
Groningen	X	X	X	X	X	X	-				
Alkmaar	X	X	X	X				-		X	
Den Bosch	X	X	X	X					-	X	
Eindhoven	X	X	X	X			X	X	X	-	
Breda**	X	X	X	X					X	X	-
Totaal	9	9	10	9	3	3	4	1	4	4	-

Naast de vier clubs, die door alle gemeenten worden genoemd als riskante clubs om op bezoek te krijgen (Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en FC Utrecht), worden ook door een aantal gemeenten genoemd: FC Groningen (4 x); FC Den Bosch (4 x); PSV (4 x); PEC Zwolle (3 x) en Go Ahead (3 x).

Ook de clubs van Groningen, Zwolle, Deventer en Eindhoven blijken in een aantal gemeenten gezien te worden als clubs met een riskante aanhang, terwijl men in de gemeente zelf de mening is toegedaan dat men vrijwel geen problemen heeft met de eigen aanhang.

*= In Den Haag werd geantwoord: "Dat maakt de KNVB uit". Er zijn dus geen specifieke clubs genoemd.

**= NAC speelt momenteel in de eerste divisie. De door Breda opgegeven clubs zijn gebaseerd op ervaringen uit de tijd dat NAC in de ere-divisie speelde.

De enige gemeente die naar eigen zeggen weinig problemen heeft met eigen supporters bij uitwedstrijden en ook als zodanig gezien wordt door andere gemeenten is de gemeente Alkmaar. De gemeente 's Hertogenbosch is als enige middelgrote gemeente de mening toegedaan dat men wel problemen heeft met een (in omvang toenemende) groep vandalistische supporters. Deze mening wordt inderdaad gedeeld door een aantal andere gemeenten. Het feit dat er in Den Bosch al een project loopt ten behoeve van vandalistische supporters zal waarschijnlijk bijdragen aan het feit dat men zich in deze gemeente meer bewust en beter op de hoogte is van de omvang van het probleem. Over NAC (Breda) kunnen hier geen uitspraken gedaan worden, aangezien de club niet in de ere-divisie speelt.

7.4.3

Conclusies

1. In een aantal middelgrote gemeenten lijkt men -met uitzondering van de politie- geneigd het probleem van het voetbalvandalisme ietwat te onderschatten. Men onderschat vooral de problemen die de eigen aanhang veroorzaakt buiten het stadion en bij uitwedstrijden.
2. De onderschatting van de omvang en ernst van het voetbalvandalisme (ten aanzien van de eigen aanhang) is terug te voeren op een tweetal factoren: betere beheersbaarheid en de relatieve onzichtbaarheid van het gedrag van de eigen aanhang.
3. De door de KNVB aan de clubs opgelegde veiligheidsmaatregelen hebben de situatie in de stadions aanmerkelijk verbeterd. Door clubbesturen, sponsors en (soms) supportersverenigingen wordt de situatie in het stadion in de meeste gevallen als 'niet (meer) problematisch' ervaren. Er is echter wel een verschuiving opgetreden naar buiten het stadion. Daarnaast hebben de meeste gemeenten een uitgebreid pakket van maatregelen ontwikkeld gericht op de handhaving van de openbare orde tijdens en rond de wedstrijden. Daardoor wordt het voetbalvandalisme ook door degenen die betrokken zijn bij de handhaving van de openbare orde als 'beter beheersbaar' ervaren.
4. Vandalistische supporters lijken zich vooral te buiten te gaan aan voetbalvandalisme tijdens en rond uitwedstrijden. In de eigen gemeente en het eigen stadion geeft de eigen aanhang relatief weinig problemen. Bij degenen die niet of slecht op de hoogte zijn van de gebeurtenissen bij uitwedstrijden van de club, leidt dit gegeven tot de conclusie dat de eigen aanhang niet of nauwelijks problemen geeft wat voetbalvandalisme betreft: het zijn 'de anderen' die het doen.

5. Aanwijzingen, dat in de bij punt 1. genoemde gemeenten sprake is van een onderschatting van het voetbalvandalisme-probleem (ten aanzien van de eigen aanhang) kunnen gehaald worden uit de meningen van de betrokken politie-functionarissen en uit door de gemeenten opgegeven wedstrijden met verhoogd risico. Uit de gesprekken met de politie blijkt dat er in de meeste gemeenten sprake is van een 'potentieel explosieve situatie' die met moeite in de hand wordt gehouden door voortdurende alertheid en een onverminderde (grote) politie-inzet. Uit de opgave van wedstrijden met verhoogd risico blijkt dat -naast de vier grote clubs- ook de clubs uit de genoemde middelgrote gemeenten in een aantal andere gemeenten wel degelijk te boek staan als clubs met een riskante aanhang. In Alkmaar heeft men geen problemen met de eigen aanhang bij uitwedstrijden (om de simpele reden dat de side-supporters vrijwel niet meegaan naar uitwedstrijden), men geeft echter wel te kennen problemen met de eigen side te hebben bij thuiswedstrijden.
6. Concluderend kunnen we stellen, dat geen van de onderzochte gemeenten afvalt als een mogelijke project-gemeente op basis van de overweging dat er eigenlijk geen problemen (meer) zijn met de side-aanhang. In de meeste middelgrote gemeenten lijkt men geneigd de problemen met de eigen aanhang enigszins te onderschatten.

De aanpak van het voetbalvandalisme

De meningen over de vraag welke partijen verantwoordelijk zijn voor een aanpak van het voetbalvandalisme lopen per gemeente en per (type) sleutelpersoon uiteen.

Desondanks vallen er in de antwoorden wel een aantal algemene lijnen te bespeuren. Deze zijn als volgt samen te vatten:

1. Het gaat om een gedeelde, praktische verantwoordelijkheid;
2. De club heeft een specifieke verantwoordelijkheid;
3. Politie en justitie zullen hoe dan ook een centrale rol blijven spelen;
4. Het jeugdwelzijnswerk is niet verantwoordelijk, maar kan wel een rol vervullen.

7.5.1

Een gedeelde praktische verantwoordelijkheid

De meeste geïnterviewden spreken nadrukkelijk van een gedeelde en praktische verantwoordelijkheid van de diverse betrokkenen bij het voetbalvandalisme-probleem.

Met andere woorden: iedere organisatie en instantie die mogelijk iets bij kan dragen aan het oplossen -of bescheidener, beheersbaar maken- van het probleem moet dat doen.

Men lijkt de discussies over de vraag wie in principe verantwoordelijk is een beetje moe te zijn: dat leidt enkel tot het uitdelen van 'zwarte pieten' en theoretisch geharrewar. De algemene stemming is: goed samenwerken aan een beleid van onderling samenhangende maatregelen en werken aan een oplossings-gericht, praktisch (preventie-)beleid.

Veel van de voorgestelde ideeën voor een verbetering van het huidige maatregelenpakket gaan dan ook in de richting van een verbetering van het overleg en de samenwerking tussen gemeente, politie, justitie en clubbestuur. Met name de relatie tussen gemeente en politie enerzijds en de club anderzijds lijkt in een aantal gemeenten aan verbetering toe te zijn.

Verbeteren van de samenwerking heeft over het algemeen prioriteit boven het toevoegen van nog meer maatregelen of voorzieningen ter bestrijding van het voetbalvandalisme.

7.5.2

De specifieke verantwoordelijkheid van de clubs

Door nogal wat geïnterviewden wordt vrij veel nadruk gelegd op de centrale rol die de club zou moeten spelen in het geheel. Of beter: er is nogal wat kritiek te horen -met name vanuit de politie, soms ook vanuit de gemeente en het jeugdwelzijnswerk- op de opstelling van veel clubbesturen.

Deze kritiek richt zich met name op het feit dat de clubbesturen niets of weinig zouden doen om supporters in het algemeen en jonge vandalistische supporters in het bijzonder aan de club te binden.

Een actiever supportersbeleid van de club, gericht op het versterken van de band tussen club en supporters, vindt dan ook bijval van vrijwel alle geïnterviewden.

Over de vraag of de clubbesturen de benodigde middelen en de deskundigheid in huis hebben om met de doelgroep om te kunnen gaan, wordt verschillend gedacht.

Een minimum-eis is in ieder geval dat de club de bereidheid moet tonen om activiteiten met en voor de groep voetbalvandalen te onwikkelen, al is het alleen al in de sfeer van het meedenken.

De politie is in een aantal gevallen van mening dat de club de verantwoordelijkheid voor het supportersgedrag te sterk afschuift op de politie.

De meeste clubs zijn zelf van mening dat zij al zeer veel doen binnen het stadion (ook in het kader van het supportersbeleid) en dat het voetbalvandalisme buiten het stadion niet onder hun verantwoordelijkheid valt (zie ook hoofdstuk 17).

7.5.3

Politie en justitie blijven een centrale rol spelen

Alhoewel een groot aantal geïnterviewden van mening is dat het huidige repressieve beleid aangevuld zou moeten of kunnen worden met sociaal-preventieve maatregelen, wordt ook aangetekend dat de repressieve aanpak -in ieder geval op korte termijn- een onmisbaar onderdeel van het maatregelenpakket uit zal (moeten) blijven maken. Men verwacht meestal niet dat het realiseren van een actief supportersbeleid en/of het opzetten van projecten gericht op (de harde kern van) de voetbalvandalen op korte termijn dusdanige effecten zal hebben, dat de inzet van politie en/of de speciale aandacht vanuit justitie voor voetbalvandalisme sterk teruggebracht kan worden.

Extra sociaal-preventieve maatregelen vormen dus een aanvulling op het bestaande pakket van maatregelen en niet (of in elk geval niet op korte termijn) een vervanging van een deel van het pakket.

Een uitzondering hierop is de verwachting van de politie dat in het kader van het supportersbeleid bepaalde begeleidende politietaken overgenomen kunnen worden door de club en/of de supporters(vereniging).

Op de lange duur zou een sociaal-preventief beleid echter wel moeten leiden tot een verminderde inzet vanuit de repressieve hoek.

Ten aanzien van het justitie-beleid wordt door een aantal geïnterviewden opgemerkt, dat de Officieren meer en creatiever gebruik zouden moeten maken van de mogelijkheid om alternatieve sancties te hanteren. Men denkt dan met name aan sancties die een relatie leggen tussen het gepleegde delict en de straf (bijvoorbeeld het opknappen van het stadion), maar die evenwel ook als een 'echte straf' worden ervaren.

Voorts zouden alternatieve sancties gebruikt kunnen worden als een middel om voetbalvandalen (verplicht) deel te laten nemen aan een op te zetten project.

7.5.4

Jeugdwelzijnswerk: niet verantwoordelijk, wel een rol

Het jeugdwelzijnswerk wordt door de meerderheid van de geïnterviewden niet gezien als een direct verantwoordelijke, doch wel als een partij die een bijdrage kan leveren.

Een aantal geïnterviewden geeft toe dat men de eventuele inschakeling van het jeugdwelzijnswerk nog nooit overwogen heeft. Men was nog nooit op het idee gekomen.

Ook is er een aantal sleutelpersonen dat absoluut geen rol ziet voor het jeugdwelzijnswerk. Dit laatste oordeel is meestal gebaseerd op het idee dat het jeugdwelzijnswerk deze jongeren niet bereikt en/of dat zijn niet in staat is met deze jongeren 'iets zinvol' te doen.

Anderen zetten vraagtekens bij het oplossend vermogen van het jeugdwelzijnswerk: het jeugdwelzijnswerk is niet in staat om de maatschappelijke condities die ten grondslag liggen aan het voetbalvandalisme (werkloosheid, schooluitval) daadwerkelijk te beïnvloeden.

Men ziet de rol van het jeugdwelzijnswerk dan ook vooral liggen op het vlak van de (individuele) contacten en hulpverlening en op het educatieve vlak: het versterken van het gevoel voor normen en waarden onder de betreffende jongeren.

Een vierde functie is kennisoverdracht: het jeugdwelzijnswerk kent de jongeren en beschikt over de nodige methodische kennis. Werkers uit het jeugdwelzijn kunnen anderen (club, supporters, vrijwilligers) scholen in het omgaan met deze jongeren.

7.5.5

Conclusies

1. De aanpak van het voetbalvandalisme is een gedeelde, praktische verantwoordelijkheid. Verbeteringen in de huidige aanpak worden vooral gezocht in een verbetering van het overleg en de samenwerking van de betrokkenen, zowel op gemeentelijk als op landelijk niveau.
2. De clubs zouden -volgens de overgrote meerderheid van de geïnterviewden- zich in moeten zetten voor een actiever supportersbeleid, gericht op het versterken van de band tussen de club en de supporters in het algemeen. Daarbij is bijzondere aandacht voor de jeugdige, (potentieel) vandalistische supporters nodig.

3. De repressieve aanpak van het voetbalvandalisme door politie en justitie zal vooralsnog onverminderd voortgezet moeten worden, naast het te ontwikkelen supportersbeleid en/of de op te zetten projecten. Op de lange duur zal het sociaal-preventieve beleid wel moeten leiden tot een verminderde inspanning uit de repressieve hoek.
4. Het jeugdwelzijnswerk kan mogelijk een rol spelen in de aanpak van het voetbalvandalisme. Het oplossend vermogen van het jeugdwelzijnswerk ten aanzien van het voetbalvandalisme als symptoom van een bredere, maatschappelijke jeugdproblematiek, is echter niet groot. Men ziet voornamelijk een rol voor het jeugdwelzijn weggelegd in de individuele contactlegging met en hulpverlening aan jongeren en op het educatieve vlak, met nadruk op het versterken van het normgevoel van de jongeren. Daarnaast kan het jeugdwelzijnswerk haar kennis over de jongeren en haar methodieken overdragen aan anderen, die met de doelgroep willen (gaan) werken.

De invulling van de experimentele projecten

Aan de respondenten in de gemeenten is gevraagd om te reageren op de door WVC geformuleerde doelstellingen voor de op te zetten projecten. Daarna is doorgepraat over de verdere inhoudelijke en organisatorische invulling van een eventueel project en over de daaraan verbonden knelpunten en randvoorwaarden.

Hoe de projecten worden ingevuld door de geraadpleegde sleutelpersonen is uiteraard sterk afhankelijk van de lokale problemen en (on)mogelijkheden. In deze paragraaf gaan we alleen in op enkele grote lijnen, die in de reacties te bespeuren vallen.

Opmerking vooraf

Voordat we ingaan op de reacties op het WVC-idee, moet vermeld worden dat er in vrijwel alle gemeenten -en dan met name vanuit het jeugdwelzijnswerk zelf en de gemeentelijke afdelingen jeugdzaken- nogal forse kritiek wordt geuit op het projectenbeleid van de rijksoverheid, in combinatie met de bezuinigingen op structureel gesubsidieerde voorzieningen. De algemeen gehoorde klacht is dat enerzijds de basis-voorzieningen in het sociaal-cultureel werk en het buurtgerichte werk worden afgebouwd, terwijl anderzijds allerlei kort lopende experimenten worden opgestart, die veel tijd en energie opslokken.

Naast het feit dat door de bezuinigingen de menskracht ontbreekt om dergelijke projecten afdoende te bemannen, is een kwalijk neveneffect van de bezuinigingen dat de vaak moeizaam opgebouwde relaties tussen instellingen in het jeugdwelzijn ten onder gaan in de onderlinge concurrentieslag om de centen. De infra-structuur van het jeugdwelzijnswerk verslechtert, waardoor het nog moeilijker wordt om dergelijke projecten -die vaak veel onderling overleg en samenwerking vereisen- op te zetten en draaiende te houden.

Tot slot wordt opgemerkt dat het projecten-beleid -met z'n speciale aandacht voor specifieke groepen en specifieke problemen- politiek en beleidsmatig moeilijk te verdedigen is in een tijd dat er 'al zo weinig is voor zo velen'.

Oordelen over de door WVC geformuleerde doelstellingen

Om het geheugen van de lezer even op te frissen staat hieronder de door WVC geformuleerde drievoudige doelstelling van de op te zetten projecten kort samengevat.

1. het in samenhang met andere maatregelen terugdringen van ongewenst gedrag van bepaalde groepen supporters;
2. het verbeteren van de maatschappelijke positie van de 'harde kern' van de voetbalvandalen middels een integraal aanbod van arbeid, educatie, (justitiële) hulpverlening en gestructureerde vrijetijdsbesteding;
3. het ontwikkelen van modellen en methodieken, die overdraagbaar zijn naar andere lokaties.

In de meeste gemeentelijke gesprekken zijn alleen de eerste twee -inhoudelijke- doelstellingen onderwerp van gesprek geweest. De derde doelstelling is met name belicht in een aantal gesprekken met landelijke organisaties (zie hoofdstuk 5). De doelstellingen zijn besproken in het licht van de zinvolheid en haalbaarheid van de gestelde doelen.

De eerste doelstelling (terugdringen van het voetbalvandalisme) wordt door alle betrokkenen -uiteraard- als een zinvolle doelstelling gezien. De drie voornaamste kanttekeningen die herhaaldelijk geplaatst worden luiden:

1. Het terugdringen van het voetbalvandalisme alléén (als doel op zich) is een oneigenlijke doelstelling voor het jeugdwelzijn. Het werk zou dan gebruikt worden voor het oplossen van een orde-probleem. Een aanpak vanuit het jeugdwelzijn zal uit moeten gaan van het welzijn van de betreffende jongeren en dus van de negatieve effecten die het deelnemen aan het voetbalvandalisme heeft voor de jongeren zelf.

Met andere woorden: de aanpak van het voetbalvandalisme via het jeugdwelzijn moet geïntegreerd zijn in het bredere jeugdwelzijnsbeleid in de gemeente.

Deze opmerking werd vooral gehoord in kringen van het jeugdwelzijnswerk zelf en van sommige gemeentelijke afdelingen (jeugdzaken).

2. Een welzijnsaanpak van het voetbalvandalisme, gericht op het terugdringen daarvan is een indirecte, lange termijn aanpak. Effecten zijn dus pas op lange termijn te verwachten.
3. Een aanpak van het voetbalvandalisme moet bij voorkeur ook geïntegreerd worden in het bredere gemeentelijke preventiebeleid ten aanzien van de kleine criminaliteit (voor zover aanwezig).

Jongeren die betrokken zijn bij voetbalvandalisme maken zich vaak ook schuldig aan andere vormen van vandalisme of zijn betrokken bij andere criminele activiteiten als winkeldiefstal, inbraken, geweldpleging, etc.

De tweede doelstelling (verbeteren van de maatschappelijke positie van de harde kern middels een integraal aanbod) leverde meer commentaar en een groot aantal kritische kanttekeningen op. Deze zijn onder te verdelen in twee typen.

1. Ten aanzien van de doelgroep

Niet in alle gemeenten is men ervan overtuigd dat de harde kern bestaat uit jongeren in een kansarme positie. Dit is met name in Amsterdam en Utrecht het geval. In de meeste gemeenten denkt men dat in ieder geval een deel van de betreffende jongeren kansarm is, voor hen zou deze doelstelling wel zinvol zijn.

Ten tweede wordt nogal vaak opgemerkt dat de doelgroep van het project breder zou moeten zijn dan de harde kern alleen. De harde kern is meestal een kleine groep (hooguit enkele tientallen jongeren), waarvan een deel wordt gezien als niet corrigeerbaar. Verbreding naar de groep 'meelopers' is zinvol, omdat zo voorkomen kan worden dat de harde kern zich blijft vernieuwen. De jonge meelopers zijn ook nog beter te beïnvloeden dan de verstokte voetbalvandalen.

Ten derde zijn er, met name in de vier grote steden, nogal wat twijfels over de bereikbaarheid van de doelgroep.

De (side-)aanhang van de grote clubs is uit het gehele land afkomstig en side-aanhangers manifesteren zich niet als zodanig in de rest van de stad (buurthuizen, jongerencentra). In de kleinere gemeenten speelt dit wat minder: vaak zijn delen van de aanhang ook als groep in en bij andere gelegenheden (op straat, in buurt- en/of jongerenvoorzieningen) aan te treffen.

2. Ten aanzien van de haalbaarheid

Degenen die menen dat het verbeteren van de maatschappelijke positie van de doelgroep een zinvolle project-doelstelling is zetten wel vraagtekens bij de haalbaarheid van het doel. Het 'vinden van betaald werk' lijkt hen in ieder geval nogal hoog gegrepen: er is gewoon niet genoeg werk, zeker niet voor laag opgeleide, relatief problematische jongeren. Het starten van een project expliciet gericht op het 'klaarstomen' van jongeren voor de arbeidsmarkt, heeft het gevaar in zich dat er verwachtingen gewekt worden die niet waargemaakt kunnen worden.

Ten aanzien van het ontwikkelen van educatieve activiteiten, of activiteiten met educatieve elementen, ziet men meer haalbare mogelijkheden.

Ook het element (justitiële) hulpverlening wordt over het algemeen als zinvol en haalbaar beoordeeld.

Het streven naar een zinvolle, gestructureerde vrijtijdsbesteding voor deze jongeren, ook door leer/werkprojecten en het organiseren van sportieve en educatieve activiteiten, wordt eveneens als zinvol en haalbaar ervaren.

Overigens wordt door sommige sleutelpersonen opgemerkt dat 'echt' (betaald) werk in toenemende mate belangrijk wordt gevonden door jongeren. Vrijblijvende activiteiten worden -in elk geval door een aantal jongeren- niet gewaardeerd. Je telt pas mee als je een betaalde baan hebt. Weer anderen zetten vraagtekens bij de motivatie van de doelgroep: willen kansarme (werkloze) jongeren hun maatschappelijke perspectieven wel verbeteren?

7.6.2

De inhoudelijke en organisatorische invulling van de projecten

Het antwoord op de vraag welke functies en activiteiten men voor ogen heeft als men denkt aan een jeugdwelzijn-aanpak van het voetbalvandalisme, is uiteraard sterk afhankelijk van de lokale situatie (inschattingen van de ernst/omvang van het voetbalvandalisme, achtergronden van de doelgroep), de lokale mogelijkheden (reeds aanwezige voorzieningen en activiteiten) en onmogelijkheden (knelpunten).

Toch kunnen we enkele algemene tendenzen in de antwoorden bespeuren.

Ten aanzien van de mogelijke inhoudelijke invulling van de projecten moet in de eerste plaats opgemerkt worden dat in de meeste gemeenten de gedachten niet uitgaan naar een zelfstandig voetbalvandalisme-project waarin het door WVC voorgestane integrale aanbod (arbeid, educatie, (justitiële) hulpverlening, gestructureerde vrijetijdsbesteding) wordt gerealiseerd.

Dit is in een aantal gevallen terug te voeren op het feit dat in een aantal gemeenten (met name de grote steden) de doelgroep in de ogen van de geïnterviewden niet te typeren is als een groep met een cumulatie van achterstandsproblemen.

In de gemeenten waar de doelgroep -deels- wel gezien wordt als een maatschappelijk kansarme groep, lopen veelal al een of meer (randgroepjongeren-)projecten voor deze jongeren. Men acht het daarom niet noodzakelijk een apart project met dezelfde doelstelling te starten. Wel kan gepoogd worden om vanuit de bestaande projecten de doelgroep te bereiken -voor zover deze al niet bereikt wordt- en om in het project aandacht te besteden aan het voetbalvandalisme.

Tot slot bestaan er bij sommigen bezwaren tegen een project dat expliciet op voetbalvandalen gericht is. De redenen die hiervoor worden gegeven lopen uiteen: sommigen vinden een dergelijk project 'te stigmatiserend', anderen menen dat men op deze wijze negatief gedrag belooft (extra aandacht voor de rotzooi-makers).

De mogelijk in het project te vervullen activiteiten die wel genoemd worden door de sleutelpersonen zijn over het algemeen wat bescheidener van strekking dan de door WVC voorgestane integrale aanbod.

De activiteiten zijn globaal in te delen in drie typen, die elkaar enigszins overlappen.

1. Het aanstellen van een of meer contactpersonen

Het opbouwen van contacten met de side-groepen wordt door veel geïnterviewden gezien als een eerste stap op de goede weg (ook naar een beter supportersbeleid). De grote afstand tussen de doelgroep en hun omgeving (supportersvereniging, clubbestuur, politie), een afstand die overigens volgens sommigen ook door de sides zelf gecultiveerd wordt, zou overbrugd of op z'n minst verkleind moeten worden.

Bovendien zou de anonimiteit binnen de side doorbroken moeten worden: het feit dat de deelnemers aan het voetbalvandalisme zich kunnen verschuilen achter hun collectieve anonimiteit wordt -met name van politiezijde- gezien als een belangrijke factor die bijdraagt aan het voetbalvandalisme. Door het leggen van persoonlijke contacten met side-leden valt deze 'dekmantel' weg: men wordt herkenbaar en aanspreekbaar.

Het leggen van contacten met de side-groep en de individuele (kern-)leden is echter geen eenvoudige zaak: er is deskundigheid en een zekere affiniteit met de doelgroep (en met het onderwerp voetbal) voor nodig.

Gedacht wordt daarom aan het aanstellen van een ambulant jongerenwerker (aangehaakt aan club, gemeente of een jeugdwelzijnswerkinstelling), die ook de persoonlijke kwaliteiten in huis heeft om met deze groep om te kunnen gaan. De jongerenwerker zou een vertrouwensrelatie op moeten bouwen met de doelgroep en zou als brugfuncionaris in het contact tussen de doelgroep en instanties als club(bestuur), politie en gemeente op moeten treden. Op den duur en indien gewenst zou deze functionaris ook activiteiten met de doelgroep kunnen organiseren (bijvoorbeeld sporten, krantje maken, home runnen, etcetera).

Deze contactpersoon of personen zou(den) voorts ook de supportergroep kunnen begeleiden bij uitwedstrijden (meereizen en bij de wedstrijd aanwezig zijn).

2. Het betrekken van de doelgroep bij het stadion-gebeuren

Om het gevoel van verantwoordelijkheid voor het gehele reilen en zeilen van de club te vergroten, zouden leden van de doelgroep nauwer betrokken moeten worden bij de club. In dit kader wordt ook bepleit dat de clubs een actief supportersbeleid moeten voeren.

Naast aanbevelingen in de sfeer van het supportersbeleid (eigen home, eigen vereniging voor jeugdige supporters, contacten tussen spelers, trainers, bestuur enerzijds en de jeugdige supporters anderzijds) wordt ook gedacht aan:

- het betrekken van voetbalvandalen bij het onderhoud van het stadion door voetbalvandalen baantjes in het stadion te geven en/of onderhouds-werkzaamheden als alternatieve straf;
- voorlichting aan voetbalvandalen door hen te laten zien wat het bedrijf voetbal allemaal inhoudt (een kijkje achter de schermen);

- het inschakelen van voetbalvandalen bij de ordehandhaving in het stadion: een eigen ordedienst en/of bij uitwedstrijden: het steward-systeem.

De rol van het jeugdwelzijnswerk hierbij is vrij beperkt. Mogelijk kan deskundigheid uit het jeugdwelzijnswerk worden ingeschakeld in de zin van advisering over en begeleiding van de activiteiten, die in principe door de club (eventueel supportersvereniging) ondernomen zouden moeten worden.

3. Organiseren van activiteiten met educatieve elementen

Tenslotte wordt een groot aantal voorstellen gedaan om activiteiten te organiseren voor, maar vooral met de side-supporters.

Deze activiteiten moeten aansluiten bij de behoeften en interesses die leven in de groep. Meestal wordt gedacht aan zaken die dicht tegen het voetbal en/of het supportersschap aanliggen, aangezien deze zaken de grootste gemene deler van de -overigens meestal zeer heterogene- side-groep uitmaken. In concreto gaan de gedachten uit naar:

- het organiseren van (incidentele of regelmatig terugkerende) voetbal-evenementen, zoals toernooien of een competitie tussen de side en (bijvoorbeeld) spelers, politie of sides van andere clubs.
- het organiseren van (side-)supportersavonden, bij voorkeur in een eigen home, het maken van een eigen side-krant en andere activiteiten die het side-gebeuren een meer positieve wending kunnen geven.

Het uitgangspunt van deze activiteiten moet zijn dat de doelgroep zelf mede verantwoordelijk wordt gemaakt voor het opzetten en uitvoeren van de activiteiten. Het beoogde effect is tweërlei: door de side-leden een eigen verantwoordelijkheid te geven vergroot men het aanzien van de betreffende jongeren. Men geeft de jongeren een positieve status, waardoor het minder nodig is om op een negatieve wijze status te verwerven.

Daarnaast heeft het zelf organiseren en uitvoeren van activiteiten educatieve elementen in zich: men leert bepaalde maatschappelijke vaardigheden (samenwerken, geld regelen, volharden, etcetera).

Voorts kan het zelf deelnemen aan sportieve activiteiten (met een nadruk op sportief spel) het normgevoel versterken. De inbreng vanuit het jeugdwelzijnswerk kan variëren, van advisering/begeleiding 'op afstand', tot het zelf -samen met de jongeren- opzetten en organiseren van de activiteiten.

*= Deze activiteiten dragen echter wel het gevaar in zich van ongeregelde rivaliserende sides. De veiligheidscommissie van de KNVB heeft, met het oog op deze spanningen tussen deze rivaliserende supportersgroepen, in een recent voorlopig rapport over het passensysteem in meerderheid gekozen voor het volledig weren van alle supporters van de bezoekende club (KNVB).

Het idee van WVC wordt door de meeste geïnterviewden in principe positief ontvangen. De algemene gedachte is: een goede repressieve aanpak zal in de (nabije) toekomst nodig blijven, maar het is in ieder geval de moeite van het proberen waard om deze repressieve aanpak aan te vullen met een sociaal-preventieve aanpak.

Het wordt daarom gewaardeerd dat WVC de door het LOV toegeworpen handschoen heeft opgepakt en bezig is met het ontwikkelen van ideeën voor een aanpak vanuit het jeugdwelzijn*.

De door WVC geformuleerde doelstellingen van de op te zetten projecten worden door de respondenten wel enigszins gerelativeerd. Men plaatst met name kanttekeningen bij de zinvolheid en haalbaarheid van de doelstelling die betrekking heeft op de verbetering van het maatschappelijk perspectief van de doelgroep middels een integraal aanbod op het gebied van werk, opleiding, huisvesting, (justitiële) hulpverlening en gestructureerde vrijetijds besteding.

Het opzetten van een apart project met deze doelstelling, voor de vrij specifieke groep van voetbalvandalen, wordt meestal niet zinvol geacht. Aan dit laatste liggen twee redenen ten grondslag.

In de eerste plaats is een aantal geïnterviewden van mening dat de doelgroep (harde kern plus eventueel meelopers) niet bestaat uit jongeren in een kansarme maatschappelijke positie.

Hierbij dient aangetekend te worden dat deze mening -zoals de geïnterviewden zelf ook nadrukkelijk stellen- vrijwel altijd gebaseerd is op onvolledige en/of indirecte kennis.

Als we de in Nederland beschikbare onderzoekskennis (met name van der Brug, 1986) over voetbalvandalen naast de bovengenoemde meningen plaatsen, dan kunnen we voorzichtig stellen dat de bewuste geïnterviewden de problematiek van de doelgroep mogelijk onderschatten (zie hoofdstuk 4: het literatuuronderzoek)**.

Nader lokaal doelgroeponderzoek zal uit moeten wijzen of en in hoeverre de doelgroep te kenmerken valt als een 'kansarme' en/of anderszins 'problematische' groep.

*= Wellicht ten overvloede zij vermeld, dat niet alle geïnterviewden een rol voor het jeugdwelzijnswerk zien weggelegd. Sommige sleutelpersonen zijn van mening dat de aanpak van het voetbalvandalisme uitsluitend een zaak is van politie en justitie. Zij zien geen heil in een sociaal-preventieve aanpak.

**= Hetzelfde geldt -om andere redenen- voor de ingeschatte omvang en ernst van het fenomeen voetbalvandalisme en dan met name voor de overlast die de 'eigen side' veroorzaakt bij uitwedstrijden. Een vrij groot aantal respondenten in de gemeenten lijkt de omvang en ernst van het voetbalvandalisme (gepleegd door de aanhang van de eigen club) te onderschatten.

Een tweede reden, dat sommige geïnterviewden het niet nodig achten om een apart project met de door WVC voorgestelde doelstellingen op te zetten, is het feit dat in (bepaalde) gemeenten reeds (randgroep-)jongerenprojecten lopen, die werken met het genoemde integrale aanbod.

Men acht het in dat geval zinvoller om het voetbalvandalisme als aandachtspunt op te nemen in het bestaande werk. Overigens is vaak niet bekend of de doelgroep op dit moment bereikt wordt door deze rangroepjongeren-projecten.

Hoe het ook zij, door de meeste geïnterviewden wordt een meer bescheiden project-doelstelling voorgestaan. De projecten zouden zich moeten richten op:

1. contactlegging met de doelgroep;
2. (justitiële) hulpverlening (of doorverwijzing);
3. het bieden van een zinvolle, gestructureerde vrijetijdsbesteding: sportieve en/of educatieve activiteiten.

Te ontwikkelen activiteiten moeten aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep en moeten in nauwe samenwerking met de doelgroep opgezet worden.

Van centraal belang is het geven van eigen verantwoordelijkheid aan de groepsleden en het leren van maatschappelijke vaardigheden. De rol van het jeugdwelzijnswerk in deze is gelegen in het inbrengen van deskundigheid, ofwel in een adviserende en/of begeleidende rol, ofwel in een actief uitvoerende rol.

Daarnaast heeft het jeugdwelzijnswerk een functie als 'contactlegger' met de side-groep en de individuele (kern-)leden. Het isolement van en de anonimiteit binnen de side-groep moet doorbroken worden. Deze contactlegging vereist specifieke deskundigheid en vaardigheid, die door het jeugdwelzijnswerk geleverd zou kunnen worden.

Ten aanzien van de doelstelling, dat het project moet leiden tot een vermindering van het voetbalvandalisme, wordt met name opgemerkt dat de verwachtingen niet te hoog gespannen moeten zijn. Het verminderen van het voetbalvandalisme via de door WVC voorgestelde aanpak is een lange termijn kwestie.

Zeker op korte termijn kan niet verwacht worden dat een dergelijke aanpak de repressieve aanpak (deels) kan vervangen. Het is een aanvulling op het bestaande voetbalvandalismebeleid, een aanvulling die in elk geval de moeite van het proberen waard is.

Vanuit het jeugdwelzijnswerk zelf wordt -een enkele uitzondering daargelaten- de aanpak van het voetbalvandalisme niet ervaren als een hoge prioriteit. Men is over het algemeen wel bereid mee te denken of mee te werken, mits daartoe de benodigde ruimte (personeel, faciliteiten) gecreëerd wordt.

Mede naar aanleiding van dit laatste willen de onderzoekers de kanttekening plaatsen, dat het reële gevaar bestaat dat bij inschakeling van het jeugdwelzijnswerk in het kader van het voetbalvandalisme-beleid 'iedereen op iedereen gaat zitten wachten'.

De rijksoverheid, in samenwerking met de gemeentelijke overheid, is degene die door het voeren van een initiërend beleid deze dreigende pat-stelling, waarin het jeugdwelzijnswerk afwacht en de anderen gewoon doorgaan op de ingeslagen (repressieve) weg, kan doorbreken.

Het lijkt ons zinvol en nodig dat de rijksoverheid (Ministerie van WVC, Directies Jeugdbeleid en Sportzaken) het initiatief neemt door in de gemeenten een aantal experimentele projecten te starten.

Aan de wijze waarop deze initiatieven in procedurele zin vorm moeten krijgen, is het volgende en laatste hoofdstuk gewijd.

Hoe verder: Voorstellen voor de verdere opzet en organisatie van projecten

8.1

Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk zijn de voornaamste resultaten van het onderzoek op een rij gezet.

Daarbij bleek duidelijk dat het moeilijk is om algemeen geldende uitspraken te doen over voetbalvandalen, voetbalvandalisme en de aanpak ervan.

De verschillen tussen de diverse gemeenten zijn vrij groot, zowel wat de problematiek (omvang/ernst, kenmerken van de voetbalvandalen), als wat de lokale mogelijkheden van een jeugdwelzijnsaanpak betreft.

De inhoudelijke samenvatting in hoofdstuk 7 had dan ook meer het karakter van een 'sfeertekening' dan van een volledig en representatief overzicht van alle in de gesprekken naar voren gekomen inzichten en ideeën.

Terwijl de inhoudelijke opbrengst van de gemeentelijke gespreksronde dus moeilijk te extrapoleren is naar een landelijk beeld van voetbalvandalen en voetbalvandalisme, zijn over de verdere organisatie van de op te zetten projecten wel een aantal algemene vuistregels te formuleren.

Aan deze algemeen procedurele kant van de zaak is dit laatste hoofdstuk gewijd.

We baseren ons daarbij op de organisatorische knelpunten die we tegenkwamen in het onderzoek.*

*- Daarnaast baseren we ons op andere eigen ervaringen van ons Bureau met het (helpen) opzetten van gemeentelijke experimenten op het gebied van de preventie van kleine criminaliteit. Een groot deel van de in deze paragraaf gepresenteerde ideeën kunt u dan ook terugvinden in de brochure "Bestuurlijke Preventie: het idee, de voorlopers, de organisatie" (1986) van de hand van B. van Dijk en P. van Someren (Bureau Criminaliteits Preventie Amsterdam).

Als we het hebben over het opzetten, uitvoeren, evalueren en eventueel vervolgen van projecten, blijkt dat de procedurele kant van de zaak bijzondere aandacht verdient. Plannen en afspraken maken is mensenwerk en men kan snel verzanden in allerlei problemen en misverstanden over: wie betaalt wat, waar blijven mijn centen, wie doet wat, wanneer en hoe, hebben we er wel tijd voor/zin in, hebben we de kennis wel in huis, etc. Men kan deze problemen proberen te omzeilen, bijvoorbeeld door de zaak in een fraaie abstracte terminologie te verpakken (verhullen), maar deze 'oplossing' komt neer op het uitstellen van de noodzakelijke beet in de zure appel. Daarom hebben we in dit hoofdstuk gekozen voor een directe en concrete benadering.

Bij de beschrijving van de te volgen procedures zij we er van uit gegaan dat de gemeente een 'trekkersfunctie' heeft bij het opzetten van het project.

We hebben de gemeente als uitgangspunt genomen om de volgende redenen:

1. het meeste voetbalvandalisme vindt in de openbare ruimte(n) buiten het stadion plaats, de gemeente is verantwoordelijk voor deze ruimte(n);
2. de gemeente heeft de benodigde know how in huis;
3. de gemeente heeft alle benodigde contacten met politie, justitie, het rijk en het jeugdwelzijnswerk;
4. bij de gemeenten is vaak al een bepaald organisatorisch kader voorhanden.

Hoeveel gewicht aan deze gemeentelijke trekkersfunctie moet worden gehecht, kan per gemeente verschillen. In gemeenten waar de benodigde infra-structuur (bijvoorbeeld overleg clubs-politie/justitie- gemeente-jeugdwelzijnswerk) en/of medewerkingsbereidheid reeds aanwezig zijn, zal de trekkersrol minder zwaar ingekleed hoeven te worden, dan in gemeenten waar dit niet of minder het geval is.

Ten aanzien van de procedure die nodig is om tot een voor alle betrokkenen bevredigende opzet te komen, kunnen we drie niveau's onderscheiden.

Dit zijn:

- het gemeentelijk niveau;
- afspraken tussen het gemeentelijk en het rijksniveau;
- het rijksniveau.

Een project houdt meer in dan het simpelweg uitvoeren van (goede) ideeën voor een handjevol 'enthousiastelingen'. Er is een vorm van organisatie nodig om de zaak te verwezenlijken; de zaak moet goed opgezet en geëvalueerd worden. Een goede opzet zorgt ervoor dat de (vele) betrokkenen weten 'wie-wat-wanneer' moet doen.

Evaluatie is nodig om te leren hoe een project een volgende keer beter kan lopen (proces-evaluatie) en/of hoe een -nog-beter effect behaald kan worden. Voor de subsidiegever is de evaluatie een belangrijk hulpmiddel om te bepalen of de investering de moeite (van het continueren) waard is.

Een aantal zaken moet op gemeentelijk niveau dus gewoon goed geregeld worden. In de eerste plaats moet aan een aantal (algemene) organisatorische randvoorwaarden voldaan worden, vervolgens moeten een aantal voorbereidende activiteiten ontplooid worden die leiden tot de uiteindelijke opzet van het project.

Organisatorische randvoorwaarden

De organisatorische randvoorwaarden zijn tesamen van grote invloed op de slaagkans van een experimenteel project.

Denkend aan een voetbalvandalisme-project kunnen we de volgende randvoorwaarden en 'wegbereiders' voor het project onderscheiden:

1. bestuurlijke steun
2. ambtelijke verankering
3. lijn naar de uitvoerders
4. onderzoek
5. coördinatie

Op elk van deze randvoorwaarden/wegbereiders gaan we hieronder kort in.

Bestuurlijke steun

Het bestuur (Burgemeester en Wethouders, en daarachter natuurlijk de gemeenteraad) moet daadwerkelijk bereid zijn om iets aan de preventie van voetbalvandalisme te doen door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk. Met de term 'daadwerkelijk' willen we aangeven dat deze bereidheid verder moet gaan dan 'politieke goodwill' alleen.

Als een gemeente besluit, dat zij iets (in de door WVC voorgestelde lijn) wil doen aan het voetbalvandalisme in de gemeente, dan zal zij ook zorg moeten dragen voor het realiseren van die randvoorwaarden die van belang zijn voor het project (en die binnen de gemeentelijke competentie vallen).

Dit kan concreet vormgegeven worden in het beschikbaar stellen van middelen, accommodaties en/of andere vormen van medewerking, die nodig zijn voor de opzet en voortgang van het project. Idealiter is er in de gemeente reeds een bestuurlijk draagvlak aanwezig, in de vorm van een projectorganisatie kleine criminaliteit, waarin diverse concrete deelprojecten zijn ondergebracht. Een project voetbalvandalisme kan dan aangehaakt worden aan de reeds bestaande project-structuur. Een voorbeeld van een dergelijke projectorganisatie zien we in de gemeente Utrecht.

Het bestuur is dus de 'startmotor', de volgende randvoorwaarden hebben betrekking op de uitvoering.

Ambtelijke verankering

Welke inhoud en organisatie een project uiteindelijk ook krijgt, er zal altijd een relatie gelegd moeten worden met de gemeente. Dit geldt zowel voor het beleidsniveau (zo werd in het vorige hoofdstuk benadrukt dat een op te zetten project geïntegreerd moet worden in zowel het gemeentelijk jeugdwelzijnsbeleid als in het gemeentelijk criminaliteitspreventiebeleid), als -in een later stadium- voor het uitvoerende niveau (regelen van accommodaties, vergunningen etc.). Kortom: het project moet 'verankerd' worden in de gemeentelijke ambtenarij.

Een goed middel om te komen tot zo'n ambtelijke verankering is het samenstellen van een werkgroep, waarin de belangrijkste gemeentelijke afdelingen en diensten vertegenwoordigd zijn, die bij het voetbalvandalisme betrokken zijn. Dit zijn in elk geval: de afdeling Sportzaken, de afdeling Jeugdzaken, eventueel (als het stadion eigendom van de gemeente is) de dienst die het stadion beheert en de gemeentepolitie. Aangezien het voetbalvandalisme echter niet puur en alleen een gemeentelijke zaak is -of volgens sommigen zelfs in het geheel niet- zal deze werkgroep uitgebreid moeten worden met vertegenwoordigers uit 'de maatschappij'. Daarmee komen we op het derde punt.

Lijn naar de uitvoerders

Het project zal uiteindelijk -geheel of gedeeltelijk- uitgevoerd moeten worden door mensen die veelal geen of weinig contact hebben met het gemeentelijk apparaat op bestuurlijk en beleids-niveau, en die veelal 'geen boodschap' hebben aan datgene wat rijk- en gemeentelijke overheden voor hen bedenken. Om te voorkomen dat wellicht vruchtbare ideeën een voortijdig einde krijgen in de 'vertaalslag' van beleid naar uitvoering zullen vanaf het begin ook vertegenwoordigers uit niet-ambtelijke kringen betrokken moeten worden bij de opzet van het project. Zij zijn uiteindelijk de spil waarom alles draait.

Wat een project gericht op voetbalvandalisme betreft, zullen in ieder geval de volgende partijen vertegenwoordigd moeten zijn in de werkgroep:

- jeugdwelzijnswerk
- supporters(vereniging) en zo mogelijk side-supporters
- clubbestuur
- sponsor
- politie/justitie

Welke andere geledingen (op welke wijze) vertegenwoordigd zouden moeten zijn is uiteraard afhankelijk van de verdere inhoudelijke invulling van het project. Gaandeweg -naarmate ideeën zich verder uitkristalliseren- kunnen andere relevante geledingen betrokken worden bij de werkgroep.

Onderzoek

Bij het opzetten van gemeentelijke projecten is onderzoek een essentiële stap. Uit de gemeentelijke gesprekken kwam overduidelijk naar voren dat er in de meeste gemeenten vrij grote onzekerheid bestaat over de vraag wie de voetbalvandalen nu eigenlijk zijn. Zelfs relatief eenvoudige vragen over de geschatte omvang van de groep en het al of niet bestaan van een harde kern bleken moeilijk te beantwoorden of gaven aanleiding tot de meest uiteenlopende (wilde) speculaties.

Zoals al eerder werd opgemerkt zijn de voetbalvandalen als groep en het voetbalvandalisme als fenomeen nu ook niet de meest eenvoudige onderzoeksonderwerpen. Desondanks is het wel mogelijk en nodig om een aantal algemene gegevens over voetbalvandalisme te achterhalen.*

In hoofdstuk 7 werd deze onderzoeksacyclus als volgt beschreven:

1. 'feiten'-onderzoek: de wie, wat, waar en wanneer vraag;
2. op basis van 1. afbakenen van de doelgroep van het project;
3. nader onderzoek/gedachtenvorming over de oorzaken/motieven die ten grondslag liggen aan voetbalvandalisme.

Immers, pas als men zicht heeft op de kenmerken, achtergronden en motieven van de voetbalvandalen kan men algemene beleidsideeën verder uitwerken tot concrete maatregelen.

Doet men geen vooronderzoek dan loopt men het risico missers te begaan. Men kan bijvoorbeeld een voorziening creëren waaraan geen behoefte is (bijvoorbeeld sportactiviteiten overdag, waarna blijkt dat 90% van de voetbalvandalen trouw naar school gaat) en/of men kan maatregelen nemen die de doelgroep in het geheel niet bereiken.

*= Voor een deel kan men daarbij ook teruggrijpen op reeds bestaand onderzoek zoals het onderhavige, alsmede het onlangs gepubliceerde onderzoek van Van der Brug (1986).

Alhoewel we het hier hebben over projecten die in principe vrij beperkt van opzet en reikwijdte zijn, zal in de praktijk al snel blijken dat het opzetten en begeleiden van projecten (zeker als daar een groot aantal partijen bij betrokken zijn met een dienovereenkomstig groot aantal verschillende ideeën, belangen en behoeften) een behoorlijk hoop werk met zich meebrengt.

Het verdient daarom aanbeveling om de algehele coördinatie van het project (organisatie werkgroep, uitvoering/begeleiding vooronderzoek, begeleiding van het project, regelen evaluatie, etcetera) op een punt in de gemeente en/of bij één persoon te leggen.

Deze coördinator* is degene die beweging moet brengen (en houden) in het hier geschetste organisatorische model. Dit betekent dat deze figuur -naast goede contactuele eigenschappen- moet beschikken over de mogelijkheden om zaken goed en snel te regelen, bijvoorbeeld om langzame (ambtelijke) procedures kort te sluiten. Een korte en directe communicatielijn naar het bestuurlijk niveau en naar de club (inclusief sponsor) is daarbij onontbeerlijk.

Voorts zal dit schaap met vijf poten degene moeten zijn die de spanning tussen de twee inhoudelijke doelstellingen, dat wil zeggen de spanning tussen het bevorderen van het welzijn van de betrokken jongeren en het terugdringen (of bescheidener: beheersbaar maken) van het voetbalvandalisme als orde-probleem, zal moeten bewaken.

Hoewel door de meeste in dit onderzoek geraadpleegde sleutelpersonen wordt verondersteld, dat in theorie een verbetering van het maatschappelijk welzijn van de betrokken jongeren een positief effect zal hebben op het voetbalvandalisme (als 'symptoom' van een bredere jeugdproblematiek), blijkt in de praktijk dat de twee doelstellingen niet altijd even vanzelfsprekend samengaan. Een voorbeeld hiervan is het Hamslag-project in Den Bosch, waar van twee kanten (jeugdwelzijn versus politie) aan de doelstellingen en activiteiten getrokken wordt.

Men dient zich dus te realiseren dat de diverse bij het project betrokken partijen (gemeente, politie/justitie, jeugdwelzijnswerk, club/sponsor) verschillende (eigen) belangen hebben bij zo'n project.

Een project-coördinator moet dus -naast het feit dat hij moet beschikken over de benodigde onderhandelingsvaardigheden- in de positie zijn om 'scheidsrechter' te spelen ten aanzien van de diverse, soms tegenstrijdige belangen.

*= We spreken hier kortheidshalve over de 'coördinator' alsof het één (full-time) persoon betreft. Dat hoeft niet: het kan gaan om een coördinatiepunt, een part-time activiteit, etc.

Een derde en laatste taak van de project-coördinator zou zijn om de afstemming te bewaken tussen enerzijds het voetbalvandalisme-beleid en anderzijds zowel het overige (gemeentelijke) preventiebeleid in verband met kleine criminaliteit als het algemene jeugdwelzijnsbeleid. Al deze overwegingen pleiten ervoor om de gemeenten een project-coördinator aan te laten wijzen. Deze figuur zou dan tevens het secretariaat van de werkgroep kunnen vervullen. Op deze wijze is controle op de activiteiten van de coördinator gewaarborgd: alle deelnemers kunnen hem/haar op de vingers kijken (en zonodig: tikken).

8.2.2

Vorbereidende activiteiten

Als aan de hiervoor beschreven organisatorische randvoorwaarden voldaan is, kan een aanvang genomen worden met de voorbereiding van de uiteindelijke project-opzet.

Deze voorbereiding bestaat uit een aantal stappen.

1. *Onderzoek*

Het hoeft nauwelijks meer betoog dat de eerste stap die in de meeste gemeenten genomen zal moeten worden, bestaat uit het verrichten van een nader doelgroeponderzoek.

Dit hoeft geen zeer langdurig of diepgaand onderzoek te zijn. Een kortlopend en gericht onderzoek, dat -minimaal- een aantal gegevens oplevert over de aantallen, leeftijden, bezochte scholen, werksituatie en woonbuurten zal meestal, in dit stadium, voldoen. In de loop van het project kunnen deze startgegevens nader aangevuld en uitgebouwd worden, op basis van de contacten met de 'klanten'.

2. *Formuleren van doelstellingen*

Uitgaande van de gegevens die het doelgroeponderzoek oplevert kunnen de doelstellingen van het op te zetten project geformuleerd worden. De algemene doelstellingen kunnen vervolgens uiteengelegd worden in een aantal subdoelstellingen die concreter van aard zijn.

3. *Beslissingen over de inhoud, organisatie en financiering*

Uitgaande van de geformuleerde doelstellingen en eventuele subdoelstellingen, kunnen de concrete te ontwikkelen activiteiten geformuleerd worden. Hieraan gekoppeld zal gespecificeerd moeten worden voor welke organisatorische vorm wordt gekozen (bijvoorbeeld opgehangen aan club of gemeente of jeugdwelzijnswerk).

Uiteraard is het mogelijk -of zelfs wenselijk- dat in dit stadium een aantal alternatieve scenario's wordt ontwikkeld.

De zo ontwikkelde scenario's -geformuleerd in termen van functies, activiteiten en organisatorische ophanging- zullen vervolgens financieel ingekleurd moeten worden. In overleg met alle betrokkenen zal vastgesteld moeten worden wat de kosten van het geheel zijn. Bovendien dient vastgelegd te worden welke eigen (financiële) bijdrage te verwachten valt van de diverse betrokkenen.

4. De omgeving

Bij de ontwikkeling van de bovengenoemde scenario's dient nagegaan te worden welke (andere) instanties en organisaties bij het project betrokken dienen te worden. Deze instanties en organisaties zullen, zo zij niet vertegenwoordigd zijn in de werkgroep, op z'n minst geraadpleegd moeten worden om na te gaan of men bereid is mee te werken. Als van de betrokken instantie/organisatie een substantieel aandeel in het project wordt verwacht, dan zal men deze -uiteraard- alsnog tot deelnemer van de werkgroep moeten maken.

5. Formuleren van evaluatie-criteria

De laatste, maar zeker niet de onbelangrijkste stap in de voorbereiding van het project bestaat uit het expliciet maken van de evaluatiecriteria van het project.

De evaluatiecriteria hoeven niet identiek te zijn aan doelstellingen. Terwijl de doelstellingen de explicitering zijn van het 'utopisch eindpunt' (het ideaal waarnaar men streeft), zijn evaluatie criteria de vaststelling van wat realistisch haalbaar is binnen de beperkte experimenteer-periode.

Men kan zelfs zo ver gaan om specifieke criteria op te stellen per tijdsperiode: "Na één jaar moet X gerealiseerd zijn, na twee jaar Y, etc."

6. Een politiek stempel op de plannen

Het aldus uitgewerkte scenario, met het aanhangend prijskaartje, zal vervolgens beoordeeld en gefiatteerd moeten worden door B & W en/of de gemeenteraad. Als er verschillende scenario's liggen zal een keus uit de alternatieven moeten worden gemaakt. Het resulterende plan is nu rijp voor indiening bij de rijksoverheid.

Vanzelfsprekend zal de 'indienings deadline' nog nader geconcretiseerd moeten worden van de kant van de rijksoverheid.

Rijk en gemeenten hebben niet altijd dezelfde belangen, dat geldt ook ten aanzien van de jeugdwelzijnsaanpak van het voetbalvandalisme. Dit betekent dat een aantal afspraken gemaakt moet worden, waarin wordt vastgelegd welke verantwoordelijkheden en verplichtingen rijk en gemeente ten opzichte van elkaar hebben. Onderwerpen waarover in ieder geval duidelijke afspraken gemaakt moeten worden zijn:

1. wat gebeurt er met de centen?
2. wat gebeurt er na de experimenteer-periode?

1. Wat gebeurt er met de centen?

Als subsidiegever mag en moet de rijksoverheid de eis stellen dat er een goede en regelmatige boekhoudkundige rapportage gevoerd wordt en dat boekhoudkundige controle mogelijk is. Dit lijkt wellicht het intrappen van een open deur, toch dient dit punt vermelding. De ervaring leert dat niet of slecht gemaakte afspraken over de financiële verantwoording van de bestede gelden aanleiding kunnen geven tot zeer vervelende en achteraf moeilijk recht te zetten misverstanden.

2. Wat gebeurt er na de experimenteer-periode?

Bij deze vraag hebben de rijks- en gemeentelijke overheden (inclusief eventuele andere betrokkenen) ieder een eigen belang. Voor het rijk zijn twee zaken van belang: in de eerste plaats is het van belang dat de zaak goed geëvalueerd wordt. De evaluatie geeft het uiteindelijke antwoord op de vraag of het project de moeite (en het geld) waard was en hoe men het de volgende keer eventueel (nog) beter kan doen. Dicht hier tegen aan ligt het tweede belang van de rijksoverheid: het veiligstellen van de in de projecten opgebouwde kennis. Hiermee bedoelen we zowel de kennis over de 'klanten' (achtergronden, motieven, problemen) als de ontwikkelde werkmethoden. Het betreft immers experimenten, die ook tot doel hebben informatie op te leveren die het mogelijk maakt om een meer structureel beleid ten aanzien van bepaalde problemen en/of bepaalde groepen te ontwikkelen. Het rijk heeft dus belang bij een goede inhoudelijke feedback vanuit de projecten naar het rijksbeleid toe. Op de vraag, op welke wijze de rijksoverheid deze twee belangen het best veilig kan stellen, komen we in de volgende paragraaf terug.

Het meest directe belang van de gemeente en de andere betrokkenen op het lokale niveau is dat het project, als dit bevredigende resultaten oplevert, na afloop van de experimenteer-periode gecontinueerd kan worden.

Uit de gesprekken in de gemeenten blijkt ook, dat men dit laatste een zeer belangrijk punt vindt: waarom zou men veel geld, tijd en energie spenderen aan de opbouw van iets dat mogelijk na korte tijd toch weer afgebroken wordt?

Het lijkt ons daarom gewenst dat, reeds voor de aanvang van het project, de subsidiegevers (het rijk) en de gemeenten overeen komen dat het rijk -mits het project positief geëvalueerd wordt en de gemeente te kennen geeft continuering wenselijk te achten- zich verplicht tot verdere subsidiëring van het project. Uiteraard dient de gemeente zich dan te verplichten tot verdere uitvoering. Bij dit alles zijn de in de voorgaande paragraaf (het gemeentelijke niveau) besproken procedures en activiteiten uiteraard van groot belang. Zo heeft men daar kunnen zien dat er evaluatie-criteria (de 'slaag- en faalgrenzen' van het project) geformuleerd moeten worden door de lokale betrokkenen (gemeente, club, jeugdwelzijnswerk).

Zoals gezegd heeft het rijk met name belang bij een degelijke evaluatie van de experimenten en bij het veilig stellen van de kennisopbouw op basis van de in de experimenten opgedane ervaringen.

Deze twee belangen kunnen naar onze mening het best gewaarborgd worden door de instelling van een landelijk coördinatiepunt. Dit coördinatiepunt heeft een drietal taken.

1. Het opendraaien van de geldkraan

We stellen ons voor dat de door de gemeenten in te dienen projecten in principe zullen worden gesubsidieerd uit de middelen van het ministerie van WVC (Directies Jeugdbeleid en Sportzaken).

2. Het bedienen van de geldkraan

Zoals zo langzamerhand we duidelijk zal zijn, hechten we grote waarde aan het feit dat er van te voren duidelijke afspraken gemaakt zijn over de verantwoordelijkheden en verplichtingen van de diverse betrokkenen, zowel binnen de gemeente als tussen gemeente en rijk. Het coördinatiepunt heeft tot taak na te gaan of de gemeenten zich aan de gemaakte afspraken (met name met betrekking tot financiële verantwoording en evaluatie) houden. Men kan -in geval van niet nakomen van afspraken- besluiten om de verleende subsidie te verminderen of stop te zetten.

3. Kwaliteitsbewaking en kwaliteitsverhoging

Met kwaliteitsbewaking bedoelen wij de bewaking van de voortgang in het project in inhoudelijke zin (bij 2. betrof het bewaking in procedureel/financieel opzicht).

Wij stellen ons voor dat gedurende de project-periode een procesevaluatie meeloopt, waarin wordt nagegaan of en hoe het project loopt (wordt de doelgroep bereikt?, worden de criteria gehaald?) en -eventueel- welke verbeteringen of bijstellingen nodig zijn. Deze procesevaluatie heeft naar de subsidiegevers toe een evaluatie functie (vinger aan de pols), naar de gemeenten toe (ook) een ondersteunende functie.

Met kwaliteitsverhoging tenslotte, bedoelen we de pure inhoudelijke ondersteuning van het uitvoerende werk. Deze functie waarborgt de opbouw van kennis middels de experimentele projecten.

Het zou ons inziens een slechte zaak zijn als kwaliteitsbewaking (evaluatie) en kwaliteitsverhoging (ontwikkeling) in één hand komen, omdat de beide functies fundamenteel verschillen. Kwaliteitsbewaking heeft als eerste een controlerende functie (ook naar het rijk toe, informatieverstrekking en advisering over de voortgang) en pas als tweede een kennisopbouwende functie. Bij kwaliteitsverhoging ligt een duidelijke prioriteit bij het laatst genoemde en is controle ondergeschikt. Wel moet er onderlinge uitwisseling van informatie plaatsvinden. De functies evaluatie (kwaliteitsbewaking*) en kwaliteitsverhoging kunnen uitbesteed worden door het coördinatiepunt. Voor de kwaliteitsbewaking kan een onderzoeksbureau worden ingeschakeld. De kwaliteitsverhoging vereist inhoudelijke deskundigheid ten aanzien van werkontwikkeling. Gedacht kan worden aan uitbesteding aan een van de betrokken landelijke organisaties. In hoofdstuk 5 zijn enkele opties dienaangaande reeds uitgewerkt.

Op deze wijze worden ons inziens de belangen van de betrokken partijen veilig gesteld, zonder dat er een 'topzware structuur' opgezet wordt.

*= De functie kwaliteitsbewaking blijft uiteraard in handen van de rijksoverheid. De activiteiten die ten bate van deze functie uitgevoerd moeten worden (evaluatie-onderzoek) kunnen echter wel uitbesteed worden. De evaluerende instantie brengt een vrijblijvend advies uit aan de rijksoverheid.

Bijlagen

- I Gemeentelijke verslagen
- II Introductiebrief WVC
- III Vragenlijst gemeentelijke afdelingen
- IV Landelijke gegevens voetbalvandalen
- V Geraadpleegde literatuur

1.1

Geïnterviewde sleutelpersonen

Gemeente

- Bureau Algemene zaken: Mw. I. van Brenk
Beleidsmedewerkster, in haar vroegere functie (politie) intensief betrokken bij de begeleiding van F-side supporters van Ajax.
- Afdeling Sport en Recreatie: Dhr. S. Zwaard
Beleidsmedewerker en sinds kort lid van de ambtelijke projectgroep vandalismpreventie van de gemeente Amsterdam.
- Afd. Jeugdzaken en Volksontwikkeling (JVO): Dhr. H. Rasterhoff
Beleidsmedewerker.

Voetbalclub

- Clubbestuur: De heer van Eijden
Directeur Algemene Zaken van Ajax en lid van een LOV-werkgroep.
- Sponsor: Dhr. Haan
Directeur van AVC Nederland (TDK), de voornaamste sponsor van Ajax.
- Supportersvereniging: Dhr. R.A. Pieloor*
Voorzitter van de Stichting F-side.

Jeugdwerkzorg

- Buurt(huis)werk: Dhr. H. Ruiter en dhr. A. Johnson
Dhr. Ruiter is jongerenwerker van de Pool Jongerenwerk Amsterdam-Oost, die zich bezighoudt met ondersteuning en begeleiding van lokale jongeren initiatieven.
Dhr. Johnson is voorzitter van de Sportcombinatie Oost (S.C.O., voornamelijk voetbal), een jongeren-zelf-organisatie, ondersteund door de Pool.
- Randgroepjongerenwerk: Dhr. C. van Zandvoort
Coördinator van 'de Vuurtoren'; een instelling ten behoeve van randgroepjongeren in Amsterdam-West, met een stedelijke functie.
- Buurthuiswerk: Mw. M. de Boer
Coördinatrice van een jongerenvoorziening (Info-keet) voor randgroepjongeren in Amsterdam-Noord (Nieuwendam).

*= De side van Ajax (F-side) heeft in 1984 een eigen supportersvereniging opgericht, de stichting F-side.

Politie: Commissaris van Riessen

Districtschef Bureau IJtunnel, het Ajaxstadion ligt in zijn district.

Justitie: De heer van der Kerk

Officier van Justitie te Amsterdam.

Voordat we ingaan op de door sleutelpersonen gegeven omschrijvingen van de doelgroep, dient aangetekend te worden dat de meeste geïnterviewden zeer nadrukkelijk het voorbehoud maken dat zij hun persoonlijke indrukken van de groep geven. Indrukken die meestal op indirecte en/of onvolledige informatie gebaseerd zijn. Vrij algemeen wordt onderkend dat er een gebrek aan harde informatie is over de achtergrondkenmerken van de side-supporters en dat gericht onderzoek naar en onder de doelgroep geen overbodige luxe is. Zeker als men een actief beleid naar deze groep gaat voeren moet men waken voor 'natte vingerwerk'.

De geïnterviewde vertegenwoordigers uit het jongerenwerk hebben hooguit contact met enkele individuele F-siders, die deel uitmaken van hun klantengroep.

Mw. van Brenk (Bureau Algemene Zaken) en dhr. Pieloor (Stichting F-side) zijn degenen die over de meest directe (echter ook ervarings-) kennis van de doelgroep beschikken. Hieronder wordt allereerst ingegaan op indrukken van de 'side' in z'n totaliteit, vervolgens wordt de 'harde kern' van de side onder de loupe genomen.

1.2.1

Kenmerken van de F-side in haar geheel

De meeste geïnterviewden schatten de omvang van de gehele F-side groep op zo'n 200 tot 400 man*. Door de politie en de Stichting F-side worden beduidend hogere aantallen genoemd: respectievelijk 800 - 1000 en 1300 man.

Over de leeftijd van de F-siders lopen de meningen minder sterk uiteen. Vrijwel alle geïnterviewden onderscheiden twee leeftijdsgroepen binnen de F-side, te weten de 'jonkies' (een relatief grote groep jongens van 12 tot 16 à 17 jaar) en de 'veteranen' (20/25 tot 35/40 jaar). Het zijn overwegend de jonkies die kliergedrag tijdens de wedstrijd zelf vertonen: vernielingen, afsteken van vuurwerk, achterhouden van de bal en dergelijke.

Deze jongeren worden wel enigszins in toom gehouden door de ouderen: als ze al te vervelend worden krijgen ze een pak slaag. Naast de jongeren is er een groep veteranen van + 20/25 tot 35/40 jaar, hieronder bevinden zich degenen die de kar trekken van de Stichting F-side. Zoals gezegd oefenen deze veteranen een zekere controle uit op de jongere groep. Volgens mw. van Brenk beschermen de veteranen bij uitwedstrijden de stoet F-siders in hun gang van en naar het stadion: zij treden op als een soort buffer tussen de jongere F-siders en de politie.

*= Overigens bevindt zich ook een beperkt aantal (jonge) meisjes onder de F-siders, meestal in het kielzog van een F-side vriendje.

Dhr. Pieloor (Stichting F-side) merkt ook op dat de veteranen degenen zijn die het sterkst reageren op provocaties door de politie. Volgens de politie zijn de veteranen degenen die bijvoorbeeld na de wedstrijd de harde confrontatie zoeken met de supporters van de tegenpartij.

Wat betreft de maatschappelijke achtergrond (opleidings/werk situatie) van de F-siders is men vrij eenstemmig. Het is een bijzonder gemêleerd gezelschap: hoog- en laagopgeleiden, schoolgaanden en schoolverlaters, werkenden en werklozen, alles komt voor.

Wel wordt gedacht dat mensen met een lagere (LBO) opleiding oververtegenwoordigd zijn in de F-side. Het idee dat de meeste F-siders te typeren zijn als een groep met een meervoudige maatschappelijke achterstand wordt echter door alle geïnterviewden nadrukkelijk verworpen.

Ook de geografische herkomst van F-siders is zeer divers: men komt vanuit (bijna) alle buurten in Amsterdam, maar ook uit de tuinsteden en uit andere Nederlandse steden (Utrecht, Arnhem, Nijmegen).

Vroeger was dit anders: het supporterschap was sterk buurtgebonden, met name Amsterdam-Oost kende een traditionele (arbeiders) buurtcultuur waarin het Ajax-voetbalgebeuren een centrale plaats innam. Door veranderingen in het (betaald) voetbal zelf maar ook door bijvoorbeeld stadsvernieuwings processen en de opkomst van tuinsteden is deze traditionele buurtgebondenheid verloren gegaan en trad een sterke geografische spreiding van de supporters op.

Dit neemt overigens niet weg, dat er op buurt- en stadsniveau wel groepen F-siders te vinden zijn die ook buiten de wedstrijden met elkaar optrekken. Het betreft hier echter relatief kleine groepen, van zo'n 10 tot 20 à 30 man 'sterk'. Het supporterschap als integraal onderdeel van een buurtsysteem lijkt echter niet meer te bestaan.

Een laatste belangrijk punt, dat door vrijwel alle betrokkenen genoemd wordt, is dat het centrale organiserende principe van de F-siders het voetbal zelf is.

Het supporter-zijn van Ajax is wat hen bindt en niet een gedeelde sociale maatschappelijke situatie.

Door vrijwel alle geïnterviewden wordt benadrukt dat juist F-siders zeer serieze (en fanatieke) supporters van hun club zijn: het voetbal speelt in het leven van velen een zeer centrale rol. Zij willen uiteraard graag dat hun club wint, maar ze zijn ook gevoelig voor de kwaliteit van het spel. Ze zijn over het algemeen zeer geïnteresseerd in de tactische en speltechnische kant van de zaak.

Daarmee wordt het beeld van deze supporters zoals dat vaak in de media geschetst wordt (als zouden zij het stadion slechts gebruiken als een geschikte plaats om zich uit te leven en niet geïnteresseerd zijn in de voetbalwedstrijd zelf), expliciet weersproken.

Vrijwel alle geïnterviewden zijn van mening dat er sprake is van een 'harde kern' in de F-side, die uit zo'n 30 tot 50 man bestaat.*

Daarmee houdt de onderlinge overeenstemming op; welke supporters men als harde kern beschouwt blijkt nogal uiteen te lopen, afhankelijk van de invalshoek (sport/orde/hulpverlening) van de ondervraagden.

De politie ziet de harde kern als een groep van wat oudere supporters, een groep die wisselend van samenstelling is en die bij uitstek de groep is die de harde confrontatie zoekt met de politie en met supporters van de bezoekende club na de wedstrijd. De Officier van Justitie heeft de indruk dat de harde kern wat ouder is en een vrij agressieve groep is**. Mw. van Brenk beschrijft de harde kern (zoals zij die heeft leren kennen in de tijd dat zij vanuit de politie de supporters elke zondag begeleidde) als een stabiele groep van wat oudere supporters, die ook buiten de wedstrijden met elkaar optrekken en die binnen de supportersgroep (ook) een controlerende en beschermende rol vervullen. Deze beschrijving komt in grote lijnen overeen met de beschrijving die door de heer Pieloor van de Stichting F-side wordt gegeven.

Het clubbestuur en de sponsor denken dat het om een aantal jongeren gaat die problemen heeft met werk, op school en met name ook thuis. Het voetbal wordt door hen gebruikt om zich af te reageren, als er geen voetbal zou zijn zouden zij zich ergens anders (bijvoorbeeld bij een andere sporttak) manifesteren als vandalen. Dicht tegen deze visie aan ligt de invulling vanuit het jongerenwerk (Afdeling Jeugdzaken, Pool en Vuurtoren). Zij zien de harde kern als een aantal vrij problematische jongeren, die -naar men veronderstelt c.q. uit contacten met hen heeft ervaren- ook op andere gebieden in de knel zit (werkloos, afgebroken opleiding, geen gestructureerde vrije-tijdsbesteding) en/of zich ook bij andere gelegenheden (binnen het jongerenwerk, bij relletjes in de stad) manifesteert als een gewelddadige groep.

*= Mw. de Boer (jongerenwerk Noord) is als enige van mening dat er eigenlijk geen echte harde kern bestaat.

**= Overigens merkt de Officier van Justitie op, dat hij meer in aanraking komt met supporters van de bezoekende clubs dan met F-siders zelf. Hij heeft daarom weinig kijk op deze groep.

Het optreden van (individuele leden van*) deze groep wordt opgevat als een poging tot het verwerven van een eigen identiteit: de betrokkenheid bij collectieve gewelddadigheden (politie, supporters bezoekende club) vormt een uitlaatklep ('ventielzede'), maar is ook een manier om uit de anonimiteit te treden. Binnen de macho-cultuur van de supporters verwerf je leiders-status, je komt in de krant, kortom: je telt mee in de maatschappij. Repressief optreden tegen deze groep heeft weinig effect omdat men weinig te verliezen heeft: "een paar dagen zitten is niet zo erg als je toch niets te doen hebt". De vertegenwoordiger van de afdeling Sport en Recreatie tenslotte, geeft weer een andere invulling aan het begrip 'harde kern': een sterk wisselende groep (een 'duiventil') van overwegend jonge supporters (15 tot hooguit 20 jaar) die zich nog waar moeten maken binnen de F-side cultuur: "Met name als je jong bent moet je flink tekeer gaan, als je dan na verloop van tijd status hebt verworven kan je het wat kalmer aan gaan doen".

1.2.3

De wedstrijd zelf

Aan de sleutelpersonen is ook gevraagd om, voor zover men daar zicht op heeft, enkele gegevens te vertrekken over:

- het type en aantal wedstrijden met verhoogd risico in de gemeente;
- de maatregelen die in zo'n geval genomen worden;
- de materiële en immateriële gevolgen van het voetbalvandalisme;
- de globale gebeurtenissen tijdens en rond zo'n wedstrijd.

Overigens merkten de betrokkenen eenstemmig op, dat het voetbalvandalisme bij Ajax de laatste jaren meevalt. Het is er nog wel, maar het gaat de goede kant op.

Type en aantal wedstrijden met verhoogd risico

Alle betrokkenen noemen de wedstrijden tussen Ajax en de clubs FC Utrecht, FC Den Haag en Feijenoord.

Daarnaast kunnen wedstrijden 'hoog risico' worden, als er tijdens een vorige gelegenheid botsingen tussen supportersgroepen zijn voorgekomen. Er ontstaat een onderlinge rivaliteit ("de supporters spelen hun eigen alternatieve wedstrijd"), die gemakkelijk een eigen leven kan gaan leiden. Op dit moment zijn de supporters van de volgende clubs in een dergelijke strijd met de F-side verwickeld: PSV, FC Groningen, Go Ahead en PEC Zwolle.

*= Volgens de Pool betreft het geen 'echte groep', maar een aantal losse individuen die zich tegenover hun achterban (kleine groepjes van ± 6 à 7 man) waar willen maken als leider. Daarnaast is er (volgens de Pool) een aantal sociaal geïsoleerde jongens, die in het stadiongebeuren een (willekeurige) uitlaatklep vinden.

Voorts leveren Europacupwedstrijden problemen op: supporters van de bezoekende club zijn vaak al een of meerdere dagen van te voren in de stad, wat de kans op confrontaties in de stad vergroot.

Naast het belang van de wedstrijd in de competitie speelt de onderlinge wisselwerking en wederzijdse beeldvorming van de 'sides' van de clubs dus een belangrijke rol bij de 'riskantheid' van de wedstrijd.

Volgens de geïnterviewden worden per jaar 4 tot 6 hoog risico wedstrijden gespeeld in Amsterdam.

Maatregelen

De ordehandhaving rond en tijdens de wedstrijd is momenteel nog vrijwel uitsluitend een zaak van de gemeentepolitie: in overleg met het Bureau Algemene Zaken stelt men de maatregelen vast.* Inhoudelijk zijn de maatregelen gericht op het gescheiden houden van de supportersgroep in en op weg van en naar het stadion.

Binnen het stadion ligt de beveiliging op en rond het veld deels in handen van de veiligheidsdienst van de club zelf (40 man). Bewaking op de tribunes en andere openbare orde taken blijven echter in handen van de politie.

Naast deze repressieve maatregelen hebben politie en clubbestuur een aantal sociale maatregelen genomen. De club heeft de F-siders een eigen honk gegeven, men heeft incidenteel contact met de stichting F-side, er is echter geen structurele vorm van overleg.

Voorts heeft men in het verleden een (1) poging gedaan om een ontmoeting tussen spelers en F-siders te organiseren. Volgens het clubbestuur liep dit op een mislukking uit: "De spelers en de bestuursleden werden lastiggevallen. Men is nu bang". Volgens Mw. van Brenk (AZ) heeft men de zaak ook niet erg handig aangepakt, bovendien heeft men het wel erg snel af laten weten (na één keer). De stichting F-side vertelt, dat genoemde ontmoeting plaatsvond voor het honk er was. Sinds het honk er is, is er nog nooit een speler geweest. Wel is 2 of 3 keer Dhr. Bartels van het bestuur even wezen kijken. Volgens de stichting F-side wordt de relatie tussen de stichting en het clubbestuur door het clubbestuur beter voorgesteld dan het is.

Tenslotte heeft de gemeentepolitie (Bureau IJ-tunnel) gedurende anderhalf jaar F-siders begeleid tijdens en op weg van en naar de wedstrijden. Men nam deze taak indertijd over van een groep politie-vrijwilligers, die (van 1982 tot zomer 1984) de F-siders begeleidde. Met deze overname veranderde de begeleiding echter van aard: de politie-vrijwilligers voerden geen politietaken uit, de begeleiders van Bureau IJ-tunnel deden dit wel.

*= Het ligt in de bedoeling om deze overlegstructuur uit te breiden: de ambtelijke projectgroep vandalisme (waarin naast de politie ondermeer de gemeentelijke afdelingen Algemene Zaken, JVO en Sport en Recreatie zitting hebben) zal zich in de nabije toekomst bezig gaan houden met maatregelen ter preventie van voetbalvandalisme.

Daarop gaf de F-side te kennen geen prijs meer te stellen op begeleiding van de politie (AZ).

De politie gaf te kennen begeleiding alleen voort te willen zetten als Ajax deze taak per 1 januari 1986 over zou nemen. Het Ajax-bestuur wees dit af, waarop de politie-begeleiding gestaakt is.

Het bestuur van Ajax heeft overigens ook een poging gedaan om de F-side in te schakelen bij een ordedienst, F-side heeft dat afgewezen omdat men geen verlengstuk van de politie wil zijn (F-side).

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

De extra politie inzet (200-300 man) bij hoog risico wedstrijden kost de politie f 600.000,- per jaar (f 150.000,- per risicowedstrijd). Bovendien blijft ander werk liggen. Het begeleiden van de wedstrijden wordt door de meeste politiefunctionarissen overigens niet als onprettig ervaren. De veiligheidsdienst van Ajax kost de club f 150.000,- per jaar. Daar bovenop komt een schadepost van f 10.000,- tot f 20.000,- per risicowedstrijd, voor het herstellen van aangerichte vernielingen. Deze schade wordt niet gedekt door de verzekering. Ajax moet het uit eigen zak betalen. Een simpel rekensommetje (uitgaande van 4 risicowedstrijden per jaar) levert het volgende kostenplaatje op.

<u>Club:</u>	veiligheidsdienst	f 150.000,-
	herstel vernielingen	f 60.000,-
		f 210.000,-
<u>Politie:</u>	extra inzet personeel	f 600.000,-
	Totaal	f 810.000,-

Voorts zijn de direct betrokkenen (club, sponsor) ervan overtuigd dat de reputatie van de club geschaad wordt door vandalistisch gedrag van de supporters, zeker als de club gedurende langere tijd negatief in de publiciteit is. Dit laatste wordt ook onderschreven door de voorzitter van de Stichting F-side.

Wat gebeurt waar?

Volgens alle betrokken concentreren de incidenten zich rond het vervoer van en naar het stadion en in het stadion zelf.

Mocht er al een uitwaaiering naar andere plaatsen in de stad optreden (wat overigens niet veel voorkomt), dan wordt dit toegeschreven aan supporters van de bezoekende club. De F-siders zelf "rotzooien niet in de stad".

Incidenten tijdens de wedstrijd bestaan voornamelijk uit baldadigheid van de jongere supporters: afsteken van vuurwerk, bal achterhouden, kleine knokpartijen. Daarnaast worden soms spandoeken met racistische kreten meegevoerd.

Voor maar met name na afloop van de wedstrijd komen de 'veteranen' in actie: men zoekt gericht de (harde) confrontatie met de side van de tegenpartij en/of met de politie. Vooral als de politie met veel machtsvertoon optreedt (inzet honden, bereden politie) voelt deze groep zich geprovoceerd (Stichting F-side).

De politie zelf gelooft niet in deze 'provocatietheorie': het idee dat een terughoudender politieoptreden vandalismepreventief zou werken vindt men onzinnig.

De politie gelooft wel dat intensieve politiebewaking een aantrekkingseffect heeft op de jongsten (12-16 jaar): "Ze voelen zich hele pieten door al die beveiliging om hen heen".

1.2.4

Samenvattend

De gehele F-side wordt door de geïnterviewden afgeschilderd als een groep met een zeer heterogene samenstelling wat betreft leeftijd, maatschappelijke achtergrond en geografische herkomst. Het 'bindende principe' is dus niet zozeer een gedeelde sociaal-maatschappelijke situatie of (zoals vroeger sterker het geval was) een gedeelde (arbeiders) buurtcultuur, als wel het supporterschap zelf.

In het verlengde van dit laatste ligt de vrijwel eenstemmige constatering dat -in tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt- de F-siders serieuze supporters van hun club zijn met een grote belangstelling voor tactische en andere speltechnische zaken. Bij veel F-siders speelt het voetbal en met name de club een centrale rol in hun leven: zij vechten (letterlijk) voor hun club. Daarbij wordt een dubbele oorlog gevoerd: enerzijds een rivaliteitswedstrijd met de supporters van de andere club, anderzijds (soms zij aan zij met hun rivalen) een strijd met de politie.

Hoewel vrijwel alle geïnterviewden het eens zijn over het feit dat er binnen de F-side sprake is van een 'harde kern' van circa 30 tot 50 man, bestaan er grote verschillen in de beeldvorming over deze harde kern. Tesaamen genomen komen drie 'definities' van de harde kern naar voren:

1. Een vrij stabiele groep van oudere, ervaren supporters ('veteranen'), die intern (binnen de F-side) een regulerende functie heeft en die met name betrokken is bij confrontaties met de politie in en op weg naar en van het stadion. Deze groep heeft ook buiten de wedstrijden om contact met elkaar, zij vormen de stuwende kracht achter de officiële supportersclub van de F-side. De groep verschilt qua maatschappelijke achtergrond niet van de totale groep F-siders.
2. Een aantal (individuele) jongens, die in het voetbalgebeuren een (van de weinige) mogelijkheid ziet om zich waar te maken.

Het betreft jongens die in een maatschappelijk achtergestelde situatie zitten (werkloos, afgebroken opleiding) en die middels hun collectieve betrokkenheid bij voetbalrellen proberen om zich enige status en een gevoel van macht te verwerven. Hun problematische positie uit zich bij een aantal van deze jongeren ook in andere situaties: zij zijn ook te vinden bij andere spectaculaire en potentieel gewelddadige gebeurtenissen zoals ontruiming, rellen en dergelijke.

3. Een relatief jonge, instabiele groep, die rond en tijdens de wedstrijd baldadig gedrag vertoont om zich een plaats te verwerven binnen de F-side cultuur (en een foto in de krant).

Al met al blijkt de term 'harde kern' een begrip dat voor meerdere interpretaties openstaat. Daaraan gekoppeld ontwaren we ook verschillende (impliciete) 'theorieën' over het waarom van voetbalvandalisme. Respectievelijk:

- ad 1. voetbalvandalisme als deel van de supporterscultuur (rivaliteit) en als (terechte?) reactie op het politie-optreden,
- ad 2. voetbalvandalisme als een symptoom van een bredere sociaal-maatschappelijke problematiek die (ondermeer) haar uiting vindt in en rond het stadion,
- ad 3. voetbalvandalisme als (speels?) 'normgedrag' binnen een (macho) jeugd-subcultuur.

We moeten het laten bij de constatering dat deze verschillende invullingen en verklaringen van het fenomeen 'harde kern' bestaan.

De noodzaak van een gedegen doelgroep-onderzoek, die ook al benadrukt was door de geïnterviewden, blijkt hier duidelijk. Meer feitelijke kennis is nodig, voordat de handen aan de (project-)ploeg kunnen worden geslagen.

In deze paragraaf wordt in algemene zin ingegaan op de principiële en praktische mogelijkheden voor een (preventieve) aanpak van voetbalvandalisme. Centraal staat de vraag welke partijen verantwoordelijk zijn voor de preventie van voetbalvandalisme en hoe deze verantwoordelijkheid (in grote lijnen) vorm zou moeten krijgen.

Tegen de achtergrond van deze meningen wordt in paragraaf 1.4 ingegaan op de mogelijke preventieve bijdrage(n) vanuit het jeugdwerk.

1.3.1

Welke partijen zijn verantwoordelijk voor een aanpak van het voetbalvandalisme?

Vrijwel alle geïnterviewden spreken van een gedeelde verantwoordelijkheid van het clubbestuur, supportersvereniging, de gemeente, politie, justitie en (in mindere mate) de sponsor(s) en het jongerenwerk. Daarbij wordt -op een enkele uitzondering na- het zwaartepunt gelegd bij de club en de KNVB, op de voet gevolgd door de supportersvereniging.

De gemeente, justitie, politie en het jongerenwerk worden over het algemeen gezien als instanties die in principe niet (of minder) verantwoordelijk zijn, maar die in de praktijk wel mee zal moeten werken/denken aan het preventiebeleid.* Overigens ziet het clubbestuur wel een belangrijke rol weggelegd voor justitie: men zou veel krachtiger moeten optreden tegen voetbalvandalen. Dit is niet alleen een zaak van justitie: de politiek moet duidelijke prioriteiten stellen in het (justitie-) beleid.

Voorts worden als mede-verantwoordelijken genoemd: de overheid (met name verbeteren van de werkgelegenheid voor jongeren) het onderwijs, de media (eenzijdige en te nadrukkelijke berichtgeving over voetbalvandalisme), de spoorwepolitie, en de spelleiding (spelonderbrekingen vergroten de onrust en het vandalisme in het stadion) en de spelers zelf (niet het slechte voorbeeld geven door onsportief spel).

*= Overigens wordt ook door een aantal sleutelpersonen (sponsor, clubbestuur, jongerenwerk) opgemerkt, dat de clubs evenmin principiële verantwoordelijkheid hebben voor de (preventie van) voetbalvandalisme. Zij hebben hun supporters niet voor het kiezen, bovendien staan zij niet in een formele (gezags-)relatie tot hun supporters. Formeel zijn zij daarom niet aanspreekbaar. Een practische verantwoordelijkheid hebben zij wel: het is nu eenmaal een feit dat voetbalvandalisme plaatsvindt tussen en rond 'hun' wedstrijden. De club mag en kan zich niet afsluiten voor deze (vervelende) realiteit.

De grote nadruk op de rol die de club (bestuur, trainer en spelers) zelf zou moeten spelen in de preventie van voetbalvandalisme is niet verbazingwekkend: zij vloeit als vanzelfsprekend voort uit het feit dat de meeste ondervraagden de doelgroep zien als een serieuze groep supporters, die onderling verbonden zijn door hun supporterschap en wiens gedrag en reacties sterk samenhangen met het 'voetbalgebeuren' zelf.

De algemene tendens van de aangedragen mogelijkheden ter bestrijding van het voetbalvandalisme is dan ook, dat de binding tussen de club en deze groep supporters versterkt moet worden.

De afstand tussen de club en deze supportersgroep is volgens sommigen (Algemene Zaken, Sport en Recreatie) momenteel zeer groot: er is sprake van wederzijds wantrouwen zo niet van wederzijdse vijandigheid. Het clubbestuur schetst zelf een minder negatief beeld van de verhouding tussen bestuur en F-side. Er is overleg met (de stichting) F-side en het honk is gerealiseerd. Van der Eijden vindt dat de F-siders ook sfeer geven aan de wedstrijd: ze horen bij de club en het beleid moet zijns inziens niet gericht zijn op "hoe van ze af te komen". Volgens de stichting F-side schetst het bestuur echter een te rooskleurig beeld van de relatie tussen het bestuur en de stichting.

Het beoogde effect van een grotere betrokkenheid van de doelgroep bij de club zou zijn, dat de jongeren een sterker verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van de club zullen krijgen: ze zullen zich beseffen dat ze door hun gedrag de zaak verpesten voor de club en voor andere supporters. Door versterking van een positieve identificatie met de club zal de groep ook tijdens de wedstrijd beter aanspreekbaar blijven.

Ten aanzien van de mogelijke concrete invullingen van dit idee was men zeer productief. Hieronder volgt een kort resumé van de aangedragen ideeën:

1. Geef de doelgroep een officiële erkenning als supportersgroep.
Inviteer de informele leiders op een officiële bijeenkomst met bestuur, coach en spelers en geef daaraan het nodige gewicht (op de foto/in de krant).
2. Geef de leiders in de doelgroep een (formele) functie.
Betrek ze bij de ordehandhaving op de tribune, nodig ze uit bij vooroverleg over de organisatie van thuis- en uitwedstrijden.
3. Geef de doelgroep voor of na de wedstrijd achtergrond informatie over tactische en andere speltechnische beslissingen.

Laat bijvoorbeeld de coach en/of een speler uitleg geven over de spel-tactiek, de opstelling, etc. De doelgroep is zeer geïnteresseerd in deze zaken.

4. Nodig de doelgroep uit bij trainingen.

5. Laat mensen van het clubbestuur en/of de supportersvereniging meereizen met de doelgroep.

Zo leert men elkaar kennen, notoire raddraaiers kunnen direct aangesproken of eventueel gestraft worden door middel van een civielrechtelijk toegangsverbod.

Het betreft hier suggesties die in feite onder het hoofdstuk 'supportersbeleid' vallen en die op zich geen directe relatie (hoeven te) hebben tot het jeugdwelzijnswerk. Dit neemt niet weg dat deskundigheid uit het jeugdwelzijnswerk ingezet kan worden bij het tot stand brengen van dergelijke supportersgerichte initiatieven vanuit de club.

Als grootste probleem bij het realiseren van deze initiatieven noemen vrijwel alle geïnterviewden de weerstand van het Ajax-bestuur: deze voelt, naar men zegt, weinig voor dergelijke plannen. Het bestuur heeft wel gelden beschikbaar gesteld voor een eigen supportershome van de F-siders (in het stadion), verder lijkt men niet te willen gaan ten aanzien van deze groep. Zoals al eerder werd opgemerkt levert navraag bij het clubbestuur een beduidend positiever beeld op: er is op dit ogenblik binnen het bestuur veel aandacht voor het voetbalvandalisme en er is zeker de bereidheid om vanuit de club initiatieven te ontwikkelen. De grootste knelpunten voor het bestuur liggen op het vlak van de benodigde deskundigheid om met deze groep om te kunnen gaan en op het financiële vlak, de middelen van de club zijn beperkt. De overheid zal dus haar (financiële) steentje bij moeten dragen.

De rol van de gemeente bij de bestrijding van voetbalvandalisme wordt over het algemeen gezien als voornamelijk liggend in de sfeer van de openbare orde: de inzet van politiepersoneel, het verbieden of verschuiven van wedstrijden. Daarnaast kan de gemeente mogelijk een rol in de inhoudelijke (Sport en Recreatie, Jeugdzaken) en financiële ondersteuning van het voorgestelde supportersbeleid.

De rol van politie en justitie noemt men beperkt: zij vormen de 'repressieve sluitpost' van de zaak. Uit preventief oogpunt kunnen zij volgens de meeste geïnterviewden weinig (structureels) ondernemen.

Anderszijds wordt de noodzaak van een 'normstellende aanpak' naast een meer 'sociale aanpak' door de meeste betrokkenen wel onderstreept: het moet duidelijk zijn waar de grenzen van de 'lol' bereikt zijn.

De Officier van Justitie ziet -naast een repressieve aanpak door het aanhouden en middels snelrecht adequaat straffen (toegangsverbod plus meldingsplicht, alternatieve straffen) van geweldsplegers- ook mogelijkheden tot een meer preventieve aanpak door het geven van voorlichting aan de jongren zelf* en/of aan degenen die in een project met de jongeren (gaan) werken.

Ook het clubbestuur zie een belangrijke rol weggelegd voor justitie: justitie zou krachtiger moeten straffen. Overwogen kan worden om veroordeeld supporters te werk te stellen in het Ajax-stadion (mee helpen met opknappen). Ajax heeft positieve ervaringen met jongeren die hun alternatieve straf (niet persé in verband met voetbalvandalisme) bij Ajax vervulden.

*= Dit gebeurt al: de politie verspreidt folders in de supporterstreinen, waarin wordt uitgelegd wat wel en niet mag en wat de (strafrechterlijke) consequenties van overtredingen zijn.

Preventie van voetbalvandalisme door middel van een experimenteel project

Alhoewel de spontaan geopperde ideeën over een aanpak van voetbalvandalisme vrijwel allen in de richting gaan van een actiever supportersbeleid door de club en een verder uitbouwen van een justitiële aanpak (voorlichting, alternatieve straffen), zien de meeste respondenten daarnaast in principe wel mogelijkheden om vanuit het jeugdwelzijn een projectmatige bijdrage aan deze aanpak te ontwikkelen.

Een deel van de sleutelpersonen acht het echter niet mogelijk om concrete uitspraken te doen over de inhoudelijke en organisatorische invulling van een dergelijk project. Omdat de benodigde achtergrondinformatie over de doelgroep (de 'harde kern') ontbreekt of incompleet en subjectief van aard is, is men van mening dat het niet verantwoord is om in dit stadium uitspraken te doen over de invulling van het project. Men was echter wel bereid om mee te denken over de doelstellingen en de globale randvoorwaarden voor het project.

Doelstellingen

Gevraagd om de drie door WVC geformuleerde doelstellingen van het project te beoordelen, zette men met name vraagtekens bij de doelstelling dat het project (mede) gericht dient te zijn op de verbetering van de maatschappelijke positie van de doelgroep. Dit vloeit uiteraard logisch voort uit het feit dat de meeste sleutelpersonen van mening zijn dat de harde kern niet te typeren is als een groep met een cumulatie van maatschappelijke achterstandsproblemen. Daarmee wordt het bestaansrecht van genoemde doelstelling uiteraard grotendeels ondergraven.

Naar aanleiding van het 'wegvallen' van deze doelstelling wordt door Jeugdzaken opgemerkt, dat men dient te waken voor een project dat alleen als doelstelling heeft dat het voetbalvandalisme verminderd wordt. Handhaving van de openbare orde kan niet op zich doel zijn van een jongerenproject. Anderszijds is voetbalvandalisme een aspect van een algemene jongerenproblematiek. In deze zin heeft ook het jeugdwelzijnswerk een taak te vervullen (aldus Jeugdzaken). Degenen die de 'harde kern' wel typeren als een groep met een problematiek van maatschappelijke achterstand onderschreven de doelstelling maar relativeerden haar ook: uit ervaring met andere projecten is gebleken dat een dergelijke doelstelling vaak erg hoog gegrepen is. Bovendien is de aansluiting vanuit het project op de 'harde kaders' van (met name) de arbeidsmarkt toch vaak zeer problematisch.

Daarnaast wordt opgemerkt dat een aanpak vanuit het jeugdwelzijn moet beginnen met het stopzetten van een (verdere) afbraak van deze werksoort (mw. de Boer): door de bezuinigingen is de infra-structuur van het (buurtgerichte) jongerenwerk dermate verzwakt dat elke 'extra inspanning' (zoals het starten van een project) uitermate moeizaam wordt.

1.4.2

Uitvoerbaarheid

Ten aanzien van de uitvoerbaarheid van een experimenteel project signaleerde men de volgende knelpunten:

Bereikbaarheid van de doelgroep

De harde kern is moeilijk als groep te bereiken om de volgende (combinaties van) redenen

- het is geen groep: buiten het voetbalgebeuren hebben zij geen contact met elkaar;
- ze zijn deels afkomstig van (ver) buiten de gemeente;
- ze manifesteren zich niet als groep binnen het bestaande jongerenwerk, noch binnen het randgroepjongerenwerk, noch binnen het buurtgerichte jongerenwerk;
- ze hebben geen binding met het jongerenwerk, zij voelen zich daar ook niet tot aangetrokken: het is in hun (macho-)ogen te 'soft'.

Het bereiken van de doelgroep zal, kortom, het stadion als startpunt moeten hebben: alleen daar is men als groep te vinden.

Het 'isoleren' van de harde kern

Het richten van een project op (uitsluitend) de 'harde kern'* van de F-side draagt de volgende risico's in zich:

- Er is sprake van een zeker 'carrièreverloop' binnen de F-side, wat inhoudt dat de oude kern binnen korte tijd vervangen is door een nieuwe groep (troonpretendenten). Als men zich alleen richt op degenen die op dit moment een leidersrol vervullen zal men wellicht een korte termijn 'succes' behalen, op de langere termijn zal er niets veranderen.
- Zodra men zich met zo'n project expliciet richt op de harde kern treedt het gevaar van stigmatisering op, waardoor men de doelgroep afstoot. Het aanzicht van het project dient in elk geval vrij te zijn van alle elementen van 'zorg' of 'bijzondere aandacht' voor 'probleemjongeren'.

*= Daarbij komt uiteraard nog het probleem, dat de harde kern op verschillende manieren in te vullen valt.

De inhoudelijke en organisatorische invulling van het project.

Alle geïnterviewden zijn het erover eens dat het uitgangspunt van het project in de sfeer van het voetbal zelf moet liggen. Voetbal is wat hen aantrekt en wat hun onderling bindt. De in de interviews uitgewerkte project-ideeën zijn in twee typen in te delen.

1. Inschakeling van het jongerenwerk bij het supportersbeleid

In deze optie wordt het project geïntegreerd in het bredere (beoogde) supportersbeleid van de club. Het jongerenwerk wordt daarbij betrokken in een begeleidende en/of uitvoerende rol. Een aantal varianten kwam naar voren.

In de eerste plaats het aanstellen een of meer ambulante jongerenwerkers die, vanuit het F-side honk, de volgende activiteiten ontplooiën:

- contactlegging met en informatieverzameling over de doelgroep;
- individuele hulpverlening: doorverwijzing van (groepen) jongeren naar bestaande jeugdwelzijnsinstellingen en -projecten;

- het vervullen van een brugfunctie tussen bestuur en F-side.

Dit idee (of een variant daarop) werd geopperd door:

clubbestuur, Bureau Algemene Zaken, de Officier van Justitie en de Vuurtoren. Door een aantal geïnterviewden wordt daar bij benadrukt dat de ambulante werkers wel genoeg 'backing' moeten krijgen. Enerzijds een geformaliseerde positie binnen het clubbestuur, zodat men kan handelen op basis van een zeker gezag, anderzijds goede contacten met het jongerenwerk zodat men efficiënt kan doorverwijzen.

Een tweede, minder vergaande, variant is het idee om vanuit de club sportactiviteiten en/of andere recreatieve activiteiten op te zetten met de doelgroep. De activiteiten zouden in principe uitgevoerd (c.q. georganiseerd) moeten worden door de club (bestuursleden, supporters, spelers) waarbij het jongerenwerk een ondersteunende rol zou kunnen spelen. Gedacht wordt aan: scholing en begeleiding van degenen die de activiteiten organiseren/uitvoeren en/of het aanstellen van een jongeren-sportwerker.

In deze tweede optie wordt aangestuurd op het van de grond krijgen van een vorm van jongeren-zelforganisatie (ondersteund door bestuur, supporters en door jongerenwerk), gericht op sportieve recreatie, met relatief veel eigen verantwoordelijkheid voor de jongeren zelf.

Voorstanders van deze tweede variant zijn: Stichting F-side, de politie en de Afdeling Jeugdzaken.*

*= Waarbij Jeugdzaken aantekent, dat een dergelijke direct op de doelgroep gerichte, 'korte termijn aanpak' wel aangevuld moet worden met een indirecte, meer lange termijnbenadering: via het bestaande jongerenwerk achtergrondinformatie over de doelgroep verzamelen, verkennen van mogelijke ingangen, etc. Een tweesporenbeleid.

2. Een project buiten de club om

Daarnaast zien enkele respondenten mogelijkheden om buiten de club om een project ten behoeve van de doelgroep op te zetten.* Zoals gezegd zal 'voetbal' in ieder geval gezichtsbepalend moeten zijn voor een dergelijk project.

Vanuit de voetbal(-gerichte) activiteiten kunnen andere activiteiten, gericht op het vergroten van de maatschappelijke zelfredzaamheid (leren organiseren, samenwerken, etc.) van de doelgroep, ontplooid worden. Ook kan middels sportbeoefening gewerkt worden aan mentaliteitsverandering: het leren waarderen van sportief spel, respect voor de spelregels, de scheidsrechter, etc.

Volgens de afdeling Sport en Recreatie is de huidige infra-structuur van het sport-buurtwerk op zich draagkrachtig genoeg voor dit doel.

Het opzetten van een apart 'voetbalproject' (bijvoorbeeld een eigen F-side voetbalclub) ten bate van de harde kern levert echter de eerder genoemde problemen met betrekking tot de bereikbaarheid, 'troonopvolging' en stigmatisering van de doelgroep op.

Een alternatief zou zijn om de doelgroep aansluiting te laten vinden bij reeds bestaande (experimentele) projecten van het sport-buurtwerk en/of bij bestaande sportgerichte projecten ten bate van randgroepjongeren (bijvoorbeeld wildwater-varen).

Navraag bij sleutelfiguren uit het jongerenwerk (beleid en uitvoerend) levert een minder florissant beeld op van de infra-structuur van het (buurtgerichte) jongerenwerk. In de buurten, die het meest in aanmerking komen voor een experimenteel project (de oudere stadswijken in Amsterdam-Oost en -West en de nieuwere jongeren-rijke, wijk Amsterdam-Noord) is het jeugdwelzijnswerk naar verluidt vrij "zwak georganiseerd".

Men dreigt experiment op experiment te stapelen, wat de continuïteit van het werk niet ten goede komt. Volgens Jeugdzaken bestaan er op dit moment geen goede mogelijkheden om een project aan het buurtgerichte jongerenwerk in een van deze drie wijken aan te haken. Wel ziet men goede mogelijkheden om een (aan de club/supportersvereniging aangehaakt) project te ondersteunen vanuit het jeugdwelzijn.

*= Overigens dient opgemerkt te worden dat geen van de ondervraagden de eerste voorkeur gaf aan deze optie (project buiten de club om). Men achtte een dergelijk project ofwel 'zinloos' (op basis van het argument dat de harde kern niet gekenmerkt wordt door een maatschappelijke achterstandssituatie), dan wel pas in de tweede instantie nuttig (dwz. men gaf de voorkeur aan een inkadering in het supportersbeleid van de club).

Door de geïnterviewde sleutelpersonen wordt een duidelijke nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid van de club, de KNVB en -in mindere mate- de supportersvereniging, voor het ontwikkelen van een vandalismpreventief beleid. Deze verantwoordelijkheid zou vorm moeten krijgen in een actief supporters beleid, waarbij de F-side (en met name de harde kern), meer betrokken zou moeten worden bij het clubgebeuren, zodat hun verantwoordelijkheidsgevoel toeneemt en de neiging om te vandaliseren in andere kanalen geleid wordt.

Voorts wordt door de meeste betrokkenen een mogelijke rol toegeschreven aan het jeugdwelzijn. Men ziet de bijdrage van het werk daarbij als een aanvulling op c.q. ondersteuning van het voorgestane supportersbeleid.

Aangezien (volgens de meeste geïnterviewden) de harde kern niet te typeren is als een groep met een maatschappelijke achterstandsproblematiek, wordt de door WVC geformuleerde doelstelling dat het project mede gericht moet zijn op het verbeteren van het maatschappelijk perspectief van de groep, niet onderschreven als een zinvolle doelstelling voor een project in deze gemeente.

Degenen die menen dat deze doelstelling wel zinvol is (het jeugdwelzijnswerk zelf), merken op dat een dergelijke doelstelling hoog gegrepen is c.q. moeilijk te realiseren is gezien de problematische aansluiting met de harde kaders (met name arbeidsmarkt).

Voorts wordt gesteld dat het opzetten van een dergelijk project vanuit het jeugdwelzijnswerk alleen kans van slagen heeft, als het basis-voorzieningenniveau in deze werksoort niet verder wordt aangetast.

Wat betreft de verdere inhoudelijke en organisatorische invulling van het project stellen de meeste betrokkenen zich enigszins terughoudend op: de noodzakelijke informatie over de kenmerken en achtergronden van de doelgroep is verre van compleet, waardoor het niet goed mogelijk is gefundeerde oordelen te vellen over inhoud en organisatie van een dergelijk project.

Over de grote lijnen van het project wordt het volgende gezegd:

1. Aan een eventueel op te zetten project zal een gedegen doelgroep-onderzoek vooraf moeten gaan.
2. Gezien de sociale en geografische versnipperdheid van de doelgroep zal de ingang van het project moeten liggen in het 'stadiongebeuren' zelf: alleen daar manifesteert men zich (wordt men zichtbaar) als groep.
3. Ook in de presentatie naar de doelgroep toe zal het voetbal 'gezichtsbepalend' moeten zijn, anders bereikt men de doelgroep niet. Middels en opgehangen aan deze voetbalgerichte activiteiten kan men vervolgens gaan werken aan andere doelen zoals het vergroten van maatschappelijke vaardigheden, het versterken van het verantwoordelijkheidsgevoel en het kanaliseren van de agressie.
4. Een te expliciet zorg- en probleemgerichte aanpak werkt stigmatiserend en zal de beoogde doelgroep afstoten.
5. Wat betreft de organisatorische inkadering kunnen drie wegen bewandeld worden.

In de eerste plaats een inkadering in het (volgens allen zeer gewenste) supportersbeleid van de club zelf; waarbij de inbreng van het jeugdwelzijnswerk bijvoorbeeld zou kunnen bestaan uit het aanstellen van jongerenwerkers als 'begeleiders' en 'brugfunctionarissen' binnen het bredere supportersbeleid, dan wel uit het aanstellen van een jongeren sportwerker en/of het bieden van begeleiding en scholing ten bate van leden van het clubbestuur en/of de supportersvereniging.

Ten tweede wordt gedacht aan het (na contactlegging middels ambulante jongerenwerkers) 'sluizen' van leden van de doelgroep naar bestaande (sport) projecten, waarbij gedacht wordt aan het buurt-sportwerk en sportprojecten voor randgroepjongeren (zoals wildwatervaren).

Ten derde wordt gedacht aan het starten van een apart (sport)project specifiek gericht op randgroepjongeren.

Volgens informanten bij de gemeente biedt het buurt-sportwerk op dit moment het beste draagvlak voor een dergelijk apart project.

2.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Afdeling Algemene Bestuurszaken (ABZ): Dhr. P.S.H.M. Goud, Dhr. J.G. Overbeek
Dhr. Goud is hoofd van de afdeling, die de burgemeester ondersteunt onder andere in zijn taak als hoofd van de politie en daarmee samenhangend de zorg voor de openbare orde. Voetbalvandalisme is een regelmatig terugkerend onderwerp op de agenda van het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, de Officier van Justitie en de hoofdcommissaris van de politie.
Dhr. Overbeek is hoofd van de sector openbare orde en veiligheid, onderdeel van ABZ.
- Afdeling Jeugd, Sport, Recreatie en Wijkaangelegenheden (JSRW): Dhr. A. van der Spek
Dhr. van der Spek is hoofd van de onderafdeling financiële, personele en algemene zaken van de JSRW. In het takenpakket zit betaald voetbal. Als zodanig heeft hij met het voetbalvandalisme te maken. Hij spreekt ook uit eigen kennis en ervaring over de supporters van FC Den Haag. Hij is onder andere een bezoeker van de Houtzagerij, een sport- en recreatiecentrum in de Schilderswijk.
- Onderafdeling Bureau Sociaal Cultureel werk in de wijken, afdeling JSRW (BSC): Dhr. E. de Vroome
Dhr. E. de Vroome is hoofd van de onderafdeling, die te maken heeft met de beleidsmatige kant. In het sociaal cultureel werk heeft de gemeente prioriteit gegeven aan het jongerenbeleid. Voetbalvandalisme is geen expliciet onderdeel van dit jongerenbeleid.

*= In de rest van dit verslag wordt naar de geïnterviewden verwezen middels de afkortingen die tussen haakjes staan.

Voetbal

- Clubbestuur: Dhr. F.W. van Hal
Vice-voorzitter FC Den Haag, alsmede veiligheidscoördinator
- Sponsor: Dhr. F. van Steenis
Directeur van Hotelplan Internationale Reisorganisatie BV
- Supportersvereniging (SUP): Dhr. J.J. Remmerswaal, Dhr. F. Walle
Supporters van FC Den Haag, behorende tot de 'harde kern'.
Onder harde kern verstaan deze heren de vaste kern supporters die door dik en dun met hun club meetrekken. Ook al is het een onbelangrijke wedstrijd en moet men er ver voor reizen.

Jeugdwelzijnswerk (JWW)

- Ambulant werk: Dhr. H. Paulides
Ambulant jongerenwerker bij de Stichting Haags Sociaal Cultureel werk (SHS), een koepelorganisatie van het particulier initiatief die ook zelf mensen in dienst heeft, voor het Laakkwartier Noord en Centraal.
In het jongerencentrum Laakkwartier Centraal komen zo'n 20 à 25 FC Den Haag supporters. Voorts kent Dhr. Paulides een aantal supporters die voornamelijk uit Rijswijk komen.
- Buurtgericht jongerenwerk: Dhr. J. de Ruijter
Jongerenwerker bij de Stichting SHS verbonden aan het centrum Molenwijk, een jongerencentrum in de Molenwijk/ Laakkwartier. Hij ontmoet de FC Den Haag supporters als bezoekers van het centrum. Per avond komen er zo'n 40 à 50 jongeren waarvan misschien een kwart tot de voetbalvandalen behoort.
- Jongerencentrum 't Honk': Dhr. W. Schelvis, Dhr. L. Merks
Dhr. Schelvis (verbonden aan het SHS) is teamleider van het jongerencentrum 't Honk' in de Schilderswijk.
Dhr. Merks is jongerenwerker in dit centrum sinds 1979.
Voor die tijd was hij van 1975 tot 1979 onderwijzer in de Schilderswijk. Zelf is hij ook FC Den Haag supporter.
De FC Den Haag supporters maken deel uit van de bezoekers van 't Honk'.

Politie: Dhr. L.A. van der Zalm, Dhr. R. Kuiper

Dhr. van der Zalm is hoofdinspecteur. Sinds augustus 1986 chef van het district II: het zuid-westelijk deel van Den Haag, waarin het Zuiderpark en het stadion zijn gelegen. Dhr. Kuiper is adjudant, rechercheur bij de districtsrecherche van district II. Sinds 1981 is hij betrokken bij de afhandeling van zaken rondom het voetbalgeweld. Is zelf een FC Den Haag supporter. Is bij thuiswedstrijden aanwezig in het stadion, al dan niet ambtshalve.

Justitie: Dhr. J.J.A. de Waardt

Dhr. de Waardt is Officier van Justitie bij de Arrondissementsparket van Den Haag. Hij is voetbalcoördinator binnen het arrondissement. Bij risicovolle wedstrijden is hij in het stadion aanwezig.

Uit de hiervoor gegeven lijst van sleutelpersonen blijkt dat veel respondenten directe contacten hebben met de FC Den Haag supporters. Slechts enkelen hebben indirecte informatie (JSRW en ABZ).

Daarbij zij aangetekend dat men over het algemeen slechts dat gedeelte van de totale verzameling voetbalvandalen ziet, waar men vanuit de eigen specifieke werksituatie het meest mee in aanraking komt. Jongerenwerkers zien voornamelijk randgroepjongeren onder de voetbalvandalen. Justitie ziet degenen, die worden voorgeleid (onlangs waren dat VWO scholieren).

De hier weergegeven waarnemingen en conclusies moeten in dat licht worden bezien.

2.2.1

De 'side'

De FC Den Haag supporters, die potentieel tot de vandalen behoren bevolken het vak midden-noord dat een capaciteit van 2500/3000 tot 4000 man heeft. Slechts 10% van deze bevolking zou de groep vandalen uitmaken: zo'n 250 à 400 'man' dus. De groep die bij uitwedstrijden meetrekt wisselt, afhankelijk van het belang van de wedstrijd en de afstand. Het zijn er minstens 150 -naar Veendam- en hoogstens 1000 -naar Rotterdam- (SUP).

Andere gegevens omtrent de omvang van de groep ontleen wij aan het bezoekersaantal in de Houtzagerij*. Gemiddeld is dit een man of 30 (JSRW) tot 80 (SUP). Bij bijzondere gelegenheden komen er wel 300. Bijvoorbeeld bij het bezoek van Dé Stoop, voorzitter van FC Den Haag, of een speler aan de Houtzagerij. De leeftijd van de side-supporters in het vak midden-noord loopt uiteen van 12/13 jarigen tot 35/40 jarigen. In principe kan iedereen mee doen met het voetbalvandalisme.

De jongeren die zich het meest te buiten gaan aan voetbalvandalisme zijn volgens sommigen de 13-16 jarigen (JSRW), maar de meerderheid van de respondenten noemt de categorie 17-19 jarigen. Deze groep is nog het meest manipuleerbaar en het bevat die jongeren, die nog status moeten verwerven (JW). De ouderen, boven de 20 jaar, vertonen niet meer zo'n agressief gedrag. Zij bezitten reeds een bepaalde status.

*= De Houtzagerij (een buurtgericht jongerencentrum) ligt in de Schilderswijk en is de 'thuisbasis' van de supportersgroep die zich "The Hague City" noemt. Op vrijdagavond is er een supportersavond.

Bovendien krijgen veel jongens rond deze tijd vaste verkering en/of een vaste baan. Beide factoren verminderen de neiging tot agressief gedrag: men heeft meer te verliezen (POL). Het clubbestuur schetst een ietwat afwijkend beeld: de jongere jongens zijn weliswaar de relschoppers, maar de ouderen (zelfs 30⁺-ers) hitsen de jongeren vaak op. Vanuit deze oudere groep is een lichte sociale controle merkbaar, maar men durft zijn nek niet al te ver uit te steken (JSRW, SUP).

Volgens de supporters bestaat de groep in het vak midden-noord voor één derde deel uit scholieren, voor één derde deel uit werkenden en één derde uit werklozen. Veel van de werkenden zijn werkzaam bij de P.T.T. Het schoolgaande deel van de side-supporters volgt een LBO of Mavo opleiding. Het clubbestuur schetst ongeveer hetzelfde beeld: lagere opleidingsniveau's, de rest is deels werkend deels werkloos. De jongerenwerkers noemen dezelfde schooltypen, maar melden ook dat velen de opleiding niet afmaken. Zij denken dat het percentage werklozen beduidend hoger ligt: 60 à 80%. De FC Den Haag supporters die zij in hun werk tegenkomen zijn te typeren als randgroepjongeren: zeer kansarme jongeren uit kansarme milieus. De politie is eveneens van mening dat de groep vandalen bestaat uit jongeren die 'geen denderende toekomst' hebben, enkele uitschieters met een VWO-opleiding daargelaten. Ook de Officier van Justitie heeft deze indruk, hoewel hij kortgeleden werd geconfronteerd met een aantal arrestanten die een VWO-opleiding volgden.

Over de geografische herkomst van de side-supporters zijn alle respondenten het in grote lijnen eens. Door alle respondenten worden genoemd: de Schilderswijk (een 'traditionele' supportersbuurt) en Scheveningen.* Voorts noemt men de Spoorwijk, het Laakkwartier, de Regentessebuurt, Molenwijk, Houtwijk en Bouwlust. Kortom: de stadsvernieuwingsbuurten en enkele nieuwbouwbuurten die de overloop van de stadsvernieuwing hebben opgevangen. Volgens de geïnterviewde supporters treft men ook nog een aantal jongeren uit Leiden en zelfs uit België (Brugge) aan.

Vandalistische supporters zijn in zeer kleine (2-6 man) groepjes verspreid over de stad aan te treffen; men vindt ze in café's, in buurthuizen en jongerencentra, in theehuizen en in de Houtzagerij. Vroeger was er een groep te vinden in de Spuistraat (winkelstraat). Grote groepen voetbalvandalen treft men dus niet in de stad aan. Een uitzondering hierop is het wild en zijd beroemde Haagse oudejaarsavondgebeuren: dan zijn de side-supporters massaal aanwezig.

Tenslotte wordt door vrij veel respondenten gesignaleerd, dat met name onder de jongere supporters het gebruik van soft-drugs (weer) 'in' is. Ouderen (18+) gebruiken meestal alcohol.

*= De club Scheveningen Holland Sport is gefuseerd met FC Den Haag.

Over de vraag of er binnen de groep vandalistische supporters een harde kern bestaat lopen de meningen uiteen. Ongeveer de helft van de geïnterviewden beweert dat er wel een soort harde kern is van jongeren (rond de 18 jaar) die zeer relbelust zijn, zo'n 30 tot 50 man sterk.

Het clubbestuur spreekt liever niet van een 'harde kern' ("dat klinkt zo crimineel"), maar is wel van mening dat bij de ongeregelde heden steeds dezelfde jongeren betrokken zijn. Naar schatting een groep van zo'n 70 man.

Een aantal respondenten vermeldt daarbij meteen, dat de harde kern veel verloop kent: het is geen erg stabiele groep (JSRW, BSC, amulant jongerenwerker, jongerencentrum 't Honk).

Jongeren die -gedurende enige tijd- deel uitmaken van de raddraaiers worden beschreven als jongens met niet erg vrolijke toekomstperspectieven. Volgens de ambulant jongerenwerker zijn het typisch jongeren die 'op de wip' zitten: "Haal je het wel of haal je het niet?"

De club en de sponsor spreken in dit kader van 'kansarmen', respectievelijk "de sociaal zwaksten".

De overige geïnterviewden hebben er geen zicht op (ABZ) of geloven dat de harde kern niet (meer) bestaat (POL, OvJ, buurtwerk): het voetbalvandalisme is een massaal gebeuren, waar zeer uiteenlopende figuren incidenteel aan meedoen. De politie onderbouwt dit met het gegeven dat zeer weinig supporters vaker dan eenmaal opgepakt worden voor voetbalvandalisme. Daarnaast is er, nog steeds volgens de politie, wel een aantal jongeren uit 'beruchte gezinnen', die een strafblad hebben in verband met andere misdrijven (kleine criminaliteit).

Ook de club vermeldt, dat een deel van de jongeren in de harde kern een strafblad heeft in verband met andere (kleine) criminaliteit.

Aantal wedstrijden met verhoogd risico

Gevraagd naar risicovolle wedstrijden maken de Haagse respondenten de naam van hun stad als ambtenarenstad waar door vrijwel eenstemmig te antwoorden: "Dat maakt de KNVB uit."

De politie en de sponsor voegen daaraan toe dat het mis is zodra de bezoekende side een duidelijk herkenbare groep vormt: "Herkenbaarheid betekent risico en vechten".

Jaarlijks worden er 5 tot 8 wedstrijden met verhoogd risico in Den Haag gespeeld.

Maatregelen

In Den Haag heeft men een heel draaiboek klaar liggen. Dit wordt regelmatig bijgesteld. Er is overleg tussen alle betrokkenen: ABZ, JSRW, politie, clubbestuur, H.T.M. (= vervoersbedrijf), plantsoenendienst, (side-)supporters, enz. Het draaiboek is alleen gericht op de bestrijding van het vandalisme tijdens de wedstrijd, een lange termijn visie (preventie) is er niet.

De politie is in het stadion aanwezig. Men staat rondom het vak midden-noord om te kunnen ingrijpen wanneer het uit de hand loopt, maar "voordat je het vak ontruimt moet er heel wat gebeuren" (POL).

Voorts houdt de club contact met een tiental side supporters, waarvan gedacht wordt dat ze invloed op de grote groep hebben. Deze supporters nemen ook deel aan het genoemde vooroverleg. Voor de wedstrijd worden stencils uitgedeeld aan alle jonge supporters. Bestuur en spelers bezoeken regelmatig de Houtzagerij (CLUB, SPONSOR).

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

Volgens de gemeente (ABZ) belopen de jaarlijkse kosten van de extra inzet van de politie bij risicvolle wedstrijden enkele tonnen.

De politie zelf schat dit wat hoger: men zet 150 man extra in, wat per jaar f 750.000,- tot f 1.000.000,- kost. Daarnaast betekent deze extra inzet -die grotendeels gecompenseerd wordt in vrije tijd- dat andere politietaken in het gedrang komen. Volgens dhr. Kuiper (POL) is het begeleiden van wedstrijden demotiverend voor het corps: "Men zet zich loyaal in, maar 90% heeft er een hekel aan".

De club meldt dat de gemeente (die de eigenaar van het stadion is) f 200.000,- per jaar in het hekwerk investeert (reparatie, onderhoud). De kosten van de bewakingsdienst zijn f 100.000,- per jaar.

Voorts heeft men (met WVC-subsidie) als experiment bepaalde toegangspoorten geïnstalleerd, kosten: f 500.000,-.

Een simpele optelsom levert de volgende globale schatting van de meest directe, jaarlijks terugkerende, kosten van voetbalvandalisme op:

Politie (minimaal)	f 750.000,-
Gemeente: hekwerken	f 200.000,-
Club: bewakingsdienst	f 100.000,-
	f 1.050.000,-

Bij deze dikke miljoen aan jaarlijks terugkerende (!) kosten is geen rekening gehouden met onder andere:

- schade door vernieling buiten en in het stadion;
- eenmalige kosten in verband met veiligheidsmaatregelen in het stadion;
- indirecte kosten als inkomstenderving door wegblijven van toeschouwers.

De club en de sponsor benadrukken dat het voetbalvandalisme dat zich rond het FC Den Haag gebeuren afspeelt zeer schadelijk is, zowel voor de reputatie van de club als voor die van de sponsor. Voorts belemmert voetbalvandalisme het functioneren van de club in haar geheel.

Wat gebeurt waar?

In het stadion zelf gebeurt tegenwoordig niets ernstigs; er wordt gescholden, aan hekken gemorreld, vuurwerk afgestoken en er vinden schijngevechten plaats. Een aantal respondenten vindt dat er ook sprake is van amusante acties van de siders, het is ook een spel (POL, OvJ, SUP).

Spannender en risicovoller is de gang (de "marsroute") van en naar het stadion. De politie begeleidt zowel de eigen siders als de bezoekende side vrij intensief tijdens deze marsroute. Observatie- een aanhoudingseenheden worden ingezet, ME wordt achter de hand gehouden.

Tot slot volgt hieronder een verslag van een uitwedstrijd, gebaseerd op een ooggetuigeverslag van een jongerenwerker. De groep FC Den Haag supporters verzamelt zich bij het station Holland Spoor. Voor het station hoort men een enorm kabaal: de Hagenaars zijn er zeer goed in om iedereen allerlei ziektes toe te wensen. Ook wordt er gezongen. Kortom opfokken via verbaal geweld. Ondertussen houdt men wel iedereen in de gaten. Onze 'verslaggever' heeft zich wat afzijdig opgesteld, waarop een van de jongeren hem komt vragen of hij misschien een 'stille' is.

Via een aparte ingang wordt de groep naar een gereedstaande trein geleid. In de trein is er 'niets' aan de hand: men zingt, men scheldt, men leest een krant en blowt. Plotseling komt er een jongen de coupe in en slaat een t.l.buis kapot, zo maar. Volgens onze 'verslaggever' wordt dit ook door de groep niet geapprecieerd. De spoorwegpolitie grijpt echter direct in. "Ja en dan ben je solidair". Er wordt meer vernield, de beuk gaat erin.

Op de plaats van bestemming aangekomen, wordt de groep weer via een aparte uitgang naar gereedstaande bussen geleid. De mop met bussen is om te proberen ze te laten kantelen. Met de gehele groep gaat men tegelijkertijd van de ene naar de andere kant van de bus. De groep arriveert in het stadion, via een 'container-weg' met M.E. er boven op (Utrecht). Ondanks het feit dat velen in het vak met de rug naar het veld staan en meer bezig zijn met het opzoeken van de supporters van de tegenstander op een andere plek van de tribune, weet men toch op een of andere onverklaarbare manier wat er tijdens de wedstrijd gebeurt.

Verder worden agenten gepest. De Hagenaars zijn 'beroemd' om hun spuugcapaciteit. Men probeert rotjes te gooien, enz. Op de terugweg weer tussen de containers door. Het feit dat de M.E. er bovenop staat geeft de jongens een enorme kick: "Kijk eens, die staan er allemaal voor ons." Het laatste stukje naar het station moet gelopen worden. De politie jaagt de jongens op, althans zo wordt dat ervaren. Men wil tempo houden. Een van de voorste jongens struikelt, een andere valt over hem heen. De achterhoede wordt daardoor vertraagd in de opmars, maar de politie jaagt op. Iemand vindt een steen en gooit. Dan is Leiden (of in dit geval Utrecht) in last.

2.2.4

Samenvattend over de doelgroep

De grootte van de side-aanhang loopt uiteen van 150 tot 1000 man, afhankelijk van het type wedstrijd (club, uit of thuis). Het merendeel van de geïnterviewden spreekt over enkele honderden. De leeftijdsopbouw is zeer gespreid, maar er is een piek in de late tienerjaren. De meerderheid van de respondenten spreekt over jongeren met een LBO- of Mavo-opleiding die vaak niet wordt afgemaakt. Het werkeloosheidspercentage is volgens sommigen vrij hoog. Men is voornamelijk woonachtig in de stadvernieuwingsgebieden.

De harde kern is volgens de meeste geïnterviewden alleen getalsmatig stabiel (30-50 man), maar verder vrij vluchtig van samenstelling. De club schat de omvang van de harde kern wat groter (70) en meent dat de groep vrij stabiel is (langzaam verloop). Volgens respondenten valt een deel van de side-aanhang (en met name de harde kern) buiten de wedstrijden uiteen in een aantal kleine, buurtgebonden subgroepen die ook elders in de stad betrokken zijn bij onregelmatigheden. Deze jongeren worden gekenmerkt door een cumulatie van achterstandsproblemen: het zijn 'typische randgroepjongeren', of op z'n minst 'kansarme jongeren'*.

Volgens een aantal respondenten zijn de meeste side-jongeren geen trouwe bezoekers van wedstrijden van FC Den Haag (deelname wisselt), wat problemen zou kunnen geven met de bereikbaarheid van deze groep. Dit wordt echter 'gecompenseerd' door het feit dat deze jongeren zich elders (in subgroepen) manifesteren in bepaalde wijken en in de jongerenvoorzieningen ter plaatse.

*= Ook in de landelijke gesprekken werd door een aantal sleutelpersonen opgemerkt dat FC Den Haag, in tegenstelling tot de meeste andere clubs, een aanhang heeft die voor een deel bestaat uit typische randgroepjongeren (CIV. LSR).

Alle respondenten zijn het er over eens dat de aanpak van voetbalvandalisme een gedeelde verantwoordelijkheid is. Iedereen heeft op zijn eigen terrein een taak.

Vrij veel respondenten leggen de eerste verantwoordelijkheid bij het clubbestuur*. Naast zorg voor de orde en veiligheid in het stadion, heeft het bestuur een taak in het organiseren van de supporters. Het 'supportersgebeuren' is in Den Haag niet of nauwelijks geïnstitutionaliseerd, dit hangt ook samen met het (vrij unieke) feit dat de club een stichting is met een bestuur en werknemers en geen vereniging met leden (OvJ). Dit beperkt de mogelijkheden van de club om supporters aan zich te binden. Via een beter georganiseerde supportersgroep zou men ook meer invloed uit kunnen oefenen op vandalistisch gedrag van supporters (ABZ, JSRW).

Een aantal supporters van The Hague City (een informele supportersvereniging), die in de Houtzagerij bijeenkomt, is overigens wel bezig met het aanpakken van het voetbalvandalisme in de eigen gelederen: "Ze pakken de rotjongens aan" (JSRW, SUP). Aan de gemeente kent men, naast de openbare orde taak, een taak toe in het coördineren van het overleg over voetbalvandalisme. Het jeugdwelzijnswerk kent de gemeente een belangrijke rol toe in de voorwaardescheppende sfeer: "De gemeente moet geld en faciliteiten voor deze jongeren beschikbaar stellen (b.v. sporthal voor sportactiviteiten). Maar dan wel structureel en niet incidenteel, dat zet geen zoden aan de dijk" (Ambulant JW). Ten aanzien van de politie wordt opgemerkt, dat men ook moet werken aan het leggen van individuele contacten tussen politiemensen en supporters (JRSW, Ambulant JW). De politie werkt hieraan door een vaste groep rechercheurs bij de wedstrijden aanwezig te laten zijn, bij voorkeur ook bij uitwedstrijden (niet meereizend). Voorts bezoekt de politie af en toe de supportersavonden in de Houtzagerij.

De Officier van Justitie voert geen speciaal beleid ten aanzien van voetbalvandalen. Hij ziet deze groep als een onderdeel van een grotere groep jongeren met zeer beperkte mogelijkheden en vaardigheden. Hij is wel bereid mee te denken over een aanpak in de sfeer van alternatieve sancties en bijzondere voorwaarden. Het clubbestuur is van mening dat politie en justitie hoofdverantwoordelijk zijn in de bestrijding van het voetbalvandalisme. Justitie zou moeten werken aan een effectievere strafoplegging, waarbij de straf als afschrikmiddel wordt gehanteerd.

*= De supporters zelf achten het clubbestuur absoluut niet verantwoordelijk: "Een popster is toch ook niet verantwoordelijk voor z'n fans?" (SUP)

Het jeugdwelzijnswerk tenslotte, wordt door de geïnterviewden niet als een direct verantwoordelijke gezien. Het JSRW vormt hierop een uitzondering: "Zij kennen de jongeren, van hen moeten impulsen uitgaan om iets met deze jongens te doen" (JSRW). De overige geïnterviewden menen wel dat het jeugdwelzijnswerk een bijdrage kan leveren, met name door een individuele, normstellende aanpak van vandalistische supporters (BSC, POL, JW). Daarbij wordt benadrukt dat de aanpak van voetbalvandalen ingebed moet worden in het geheel van de programma's dat in Den Haag reeds bestaat ten aanzien van de randgroepjongeren.

De sponsor benadrukt met klem dat oplossingen gezocht moeten worden in een betere samenwerking tussen de verschillende partijen, die zich nu -ieder voor zich- bezig houden met de aanpak van voetbalvandalisme. Verschillende beleidsmaatregelen lopen nu langs elkaar heen of zijn ronduit tegenstrijdig. Het huidige (landelijke en gemeentelijke) beleid is versnipperd, te veel op ad hoc basis en soms niet goed afgestemd op de praktijk van alledag (sponsor).

De gemeente staat gematigd positief tegenover het WVC-idee: "Baat het niet dan schaadt het niet" (ABZ) en "Het is nog zo gek niet, het jongerenwerk kent deze pappenheimers" (JSRW). De gemeente (ABZ) merkt daarbij op, dat er in Den Haag al een uitgebreid netwerk van activiteiten en maatregelen, gericht op de verbetering van de maatschappelijke positie van jongerengroepen, bestaat.

Het jeugdwelzijnswerk onderschrijft het uitgangspunt dat gewerkt moet worden aan de verbetering van het maatschappelijk perspectief van deze (en andere) kansarme jongeren. Men is echter eenstemmig van mening, dat een apart of eenmalig project, exclusief gericht op voetbalvandalen, niet zinvol is. Men is vanuit buurthuizen, jongerencentra en via projecten (bijv. een survival-project) allang bezig met een aanpak gericht op perspectief-verbetering, op het vergroten van sociaal-maatschappelijke vaardigheden en het versterken van het normbesef onder groepen probleemjongeren in Den Haag. Vanuit het jeugdwelzijnswerk wordt daarom gepleit voor een aanpak vanuit de bestaande kaders: een apart project voor voetbalvandalen werkt stigmatiserend en vergroot alleen maar de versnipperdheid in het werk. "Geef liever het bestaande (randgroep)jongerenwerk meer mogelijkheden" (JWW). De club (bestuur en sponsor) vindt de doelstellingen zeker zeer zinvol; men zet echter vraagtekens bij de haalbaarheid van de eerste doelstelling (maatschappelijk perspectief). Desalniettemin is het zeker de moeite waard om een poging in deze richting te wagen: "Het streven op zich is juist".

Voorts worden de volgende kanttekeningen ten aanzien van de haalbaarheid van een jeugdwelzijns-aanpak geplaatst.

- De bereikbaarheid van de doelgroep: er is geen harde kern, het is een optelsom van individuen, er is veel verloop (POL); het bestaande jeugdwelzijnswerk bereikt deze supporters niet (SUP).
- De motivatie van de doelgroep: "Deze jongens willen alleen positieve verbetering, als er veel geld in het vooruitzicht wordt gesteld" (OvJ); "Sommige werklozen willen helemaal geen werk, ze vinden 't best zo" (SUP);
- Het vervolg van het project: "Een project gericht op positieverbetering moet wel concrete perspectieven kunnen bieden, zijn die er?" (OvJ) en "Zijn er dan banen voor deze jongeren?" (JW).
- De regering maakt onverstandige politieke keuzes. Enerzijds worden subsidies voor voorzieningen, waar de jongeren komen, afgebouwd. Anderzijds overweegt men om bepaalde projecten voor dezelfde jongeren te subsidiëren. Dat is slecht beleid (CLUB, JW).

Voor wat betreft de tweede doelstelling, het terugdringen van het vandalisme, is men van mening dat dit niet los gemaakt kan worden uit het grote geheel van de bestrijding van kleine criminaliteitsbestrijding. Een korte termijn effect is daarbij overigens niet te verwachten: Den Haag heeft een jarenlange traditie van openbare orde problemen (POL).

Ondanks de scepsis die uit het voorgaande spreekt, hebben de respondenten allerlei ideeën geopperd.

In deze suggesties zijn drie grote lijnen te ontdekken:

1. Probeer eens een positieve benadering.
2. Het belang van een persoonlijke en individualiserende benadering.
3. Verbeter (eerst) de onderlinge samenwerking van alle betrokkenen.

Een positieve benadering

Negatief in de publiciteit komen is de enige manier waarop deze jongeren kunnen 'scoren'. Laat hen daarom ook eens positief 'scoren'.

Als voorbeeld wordt genoemd de negatieve publiciteit na afloop van de wedstrijd tegen Excelsior. Op geen enkele manier is vermeld dat enkele jongeren van FC Den Haag de dag daarop naar Rotterdam zijn getogen om de schade te herstellen (SUP, JW). Voorts wordt een groot aantal suggesties in de sfeer van het supportersbeleid aangevoerd. Hieronder volgen enkele:

- Over de gewenstheid van een supportershome in of bij het stadion zijn de meningen verdeeld. "Dat is geen lang leven beschoren, want de volgende groep supporters wil het weer anders". "Is een goed idee, maar laat het uit de jongeren zelf komen. Laat ze er ook zelf wat aan doen. Niet een kant en klaar supportershome aanbieden."
Knelpunt: het clubbestuur wil geen supportershome, gezien extra kosten (beveiliging).
- Laat de club en buurthuizen voor en na de wedstrijd open zijn, zodat men hier kan voor- en napraten. Laat dan ook hier de trainer en/of de spelers komen (JSRW).
Knelpunt: bemanning van de club- en buurthuizen en de bereidwilligheid van de trainer/spelers.
- Organiseer voetbalwedstrijden voor de supporters en laat een van de spelers fluiten (JW).
Knelpunt: de bereidheid van de spelers om mee te werken.
- Organiseer een groot toernooi of misschien zelfs een soort competitie met als elftallen de jongeren van de verschillende jongerencentra waar de meeste vandalen komen. Laten de spelers deze wedstrijden fluiten en laat de club een wisseltrofee ter beschikking stellen (JW).
Knelpunten: is men bereid hier een apart project van te maken?; wie organiseert dit?; er is geen accommodatie; bereidwilligheid van club en spelers.

- Laat een voorwedstrijd spelen in het stadion tussen de supporters/vandalen en de M.E. (JW).
Knelpunten: bereidheid M.E., risicovol?
- Laat de jongeren kickboksen of andere krachtsporten beoefenen (JW, JSRW).
Knelpunten: wie organiseert dit; is er accommodatie?
De gemeente is bereid in de sfeer van accommodatie en eventuele vergunningen mee te werken.
- Probeer dingen te verzinnen waar deze jongeren op 'kicken' (JW).
Knelpunt: het jongerenwerk is niet bereid dit te organiseren, tenzij daarvoor extra menskracht vrijgemaakt wordt. Wel wil men ervaringskennis (wat wel of niet leuk gevonden wordt) ter beschikking stellen.
- Het volgende idee dat reeds in staat van voorbereiding was, werd aangedragen door de supporters.
Probeer de jongeren te beïnvloeden via een radiopiraat (de reclamespotjes waren reeds klaar). Zend interviews met de spelers uit.
Knelpunt: een piraat is illegaal. Dat mag niet.
Oplossing: maak een deal. Haal deze piraat niet elke week uit de lucht, maar bijvoorbeeld eenmaal per maand. Er zijn toch wel meer terreinen waaopr illegale zaken gedoogd worden.

2.5.2

Een individualiserende benadering

- Benoem een persoon die invloed en overwicht heeft op deze 'gasten' en die de vrije hand krijgt om dingen te organiseren voor de supporters en die als verbindingsman kan optreden tussen de vandalen en het clubbestuur, trainer en spelers. (POL, JSRW).
Knelpunten: waar vindt men dit schaap met vijf poten?*; wie moet de werkgever worden van deze figuur?; financiering?
- Laat er ook bij de politie een figuur zijn die altijd bij de gebeurtenissen aanwezig is, die de jongens kent en enige invloed heeft (POL).
Knelpunt: de organisatiestructuur van de politie. Het is overigens niet de bedoeling om de jongens te begeleiden tijdens de reis (situatie in Utrecht). Dat is geen politietaak.

*= Een jongerenwerker wilde wel solliciteren.

Door de club en de sponsor wordt benadrukt dat het vrij zinloos is om weer een losse maatregel op het probleem los te laten. Men is van mening dat er eerst een samenwerkingsverband moet worden opgezet, waarin alle betrokkenen vertegenwoordigd zijn: de gemeente (afdelingen JZ en SpZ), politie, justitie, jeugdwelzijnswerk etc.

Deze groep moet gaan werken aan het ontwerpen van een samenhangend pakket van maatregelen, waarin zowel de repressie en ordehandhaving als preventie door een aanpak vanuit het jeugdwelzijns een plaats kunnen krijgen.

Aan de gemeente wordt in deze optie een voortrekkersrol toegeschreven: bij de gemeente zit de benodigde deskundigheid en ervaring, bovendien kan men zorgdragen voor de continuïteit van het geheel (sponsor).

De problematiek van het voetbalvandalisme in Den Haag is vrijwel niet los te zien van een aantal andere problemen in deze gemeente of beter gezegd van een meer algemene jeugdproblematiek in Den Haag. Deze jeugdproblematiek openbaart zich ondermeer in:

- een lange historie van openbare orde problemen in Den Haag (POL);
- problematische kansarme buurtculturen (bijvoorbeeld Schilderswijk), waarin agressief en vandalistisch gedrag van jongeren relatief 'normale' verschijnselen zijn (OvJ);
- problematische (kansarme) subculturen, door sommigen aangeduid als een randgroepjongerenproblematiek (JW, JZ), door anderen als het bestaan van een aantal jongeren uit 'notoire families' (POL);
- de verwevenheid van voetbalvandalisme en andere activiteiten op het gebied van de (kleine) criminaliteit.

Gezien de sterke verwevenheid van het voetbalvandalisme als probleem met andere, vaak diep gewortelde, problemen is de weerstand tegen "weer een aparte maatregel" of "weer een apart project" zeer begrijpelijk.

Daarbij speelt ook een rol, dat (in elk geval volgens het clubbestuur en de sponsors) het huidige beleid ten aanzien van voetbalvandalisme in Den Haag versnipperd en ad hoc (reagerend op incidenten) is.

Verder bijdragen aan de huidige versnipperdheid door 'weer een project' lijkt weinig zinvol.

Daarom lijkt ons de laatstgenoemde suggestie in de vorige paragraaf (eerst rond de tafel gaan zitten met alle betrokkenen) voor Den Haag het meest zinvol en haalbaar.

3.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Bureau Algemene Bestuurszaken (ABZ): de heer Peters en de heer Hollander
Beleidsmedewerkers, de heer Peters is voorzitter van de Stuurgroep Kleine Criminaliteit
- Buro HALT: de heer G. Smulders
Directeur per 1 januari 1987, heeft in het bureau een adviserende functie inzake voetbalvandalisme naar de verantwoordelijke wethouder.
- Afdeling Sportzaken (SpZ): de heer H. Meiburg
Consulent Sport- en Randgroepjongeren

Voetbalclub

- Clubbestuur: de heer Blankemeijer
Secretaris van het bestuur van Feijenoord.
- Sponsor: de heer G. van Welsenenes, de heer T. van der Gun
Directeur, respectievelijk hoofd Afdeling verkoopbevordering van General Motors.
- Supportersvereniging (SUP): de heer en mevrouw Winkelman
De voorzitter van de supportersvereniging Feijenoord en zijn zuster.

*= In de rest van dit verslag wordt terugverwezen naar de geïnterviewden middels de afkortingen, die tussen haakjes staan.

Jeugdwelzijnswerk (JW):

- Buurtgericht werk: de heer H. Paul en collega
Jeugdwelzijnswerkers van Sarto, een buurtcentrum op het
Afrikaanderplein waar ook voetbalvandalen klant zijn.
- Straathoekwerk: de heer J. de Graaf
Straathoekwerker bij het City Project in Rotterdam West een
instelling ten behoeve van randgroepjongeren.
- Sociaal-cultureel werk: de heer P. Kindt en collega
Coördinator van Stichting ROTS, een ondersteunende stichting
voor open jongerencentra.

Politie (POL): Districtschef van Heijningen

- Stedelijk coördinator voetbalvandalisme, chef van afdeling
IJsselmonde. Lid van een LOV-werkgroep. Het Feijenoordstadion
ligt in zijn district.

Justitie (JUS): Dhr. P. van Dijken en diens voorganger Dhr. van
de Hoeven

Officier van Justitie, voetbalcoördinator vanuit het Openbaar
Ministerie. Lid van een LOV-werkgroep.

Bij de hieronder gegeven beschrijvingen van jeugdige Feijenoordsupporters in Rotterdam dient aangetekend te worden dat de meeste geïnterviewden nadrukkelijk het voorbehoud maken dat zij hun persoonlijke indrukken van de groep geven. Indrukken die meestal op indirecte informatie gebaseerd zijn. Informatie uit de eerste hand is om diverse redenen moeilijk te krijgen. Eigenlijk kent alleen jeugdwelzijnswerker Paul een aantal vandalen persoonlijk vanuit zijn werk. De heer Meiburg is gemeentelijk consulent Sport en Randgroepjongeren en heeft in maart 1986 een voorstel voor een integraal project ten behoeve van jonge Feijenoordsupporters gemaakt, waarbij de doelstelling was het voetbalvandalisme terug te dringen. In zijn vooronderzoek heeft hij bewust géén contact met deze supporters gezocht op grond van eerdere ervaringen: "Mogelijkheden voor een project worden door jongeren al snel als feiten beschouwd". De heer Meiburg heeft zijn plan ter kennis gebracht van het Ministerie van WVC (JZ). Of de gemeente Rotterdam daadwerkelijk subsidie zal aanvragen is nog niet duidelijk. Uiteraard hebben politie en justitie ervaring met de doelgroep. Aangezien het hier echter gaat om een relatief beperkt aantal arrestanten, geven ook zij aan geen generalisaties te durven maken. Andere redenen waarom het moeilijk is om harde informatie over de doelgroep te krijgen zullen in de loop van het verslag aan de orde komen. Voor de goede orde: de doelgroep zal in onderstaand verslag met de niet geheel correcte benaming 'vak S-jongeren' aangeduid worden.

3.2.1

Kenmerken van vak S in haar geheel

Vak S biedt ruimte aan 2000 personen (jongeren), die echter niet allen tot de voetbalvandalen gerekend kunnen worden. Door een aantal geïnterviewden wordt er op gewezen dat de groep voetbalvandalen niet beperkt is tot vak S, ook 'gezetenen' in vak R en vak T zijn voor een deel potentiële daders. De doelgroep wisselt nogal eens van samenstelling. Schattingen over de omvang van de doelgroep lopen uiteen van 200 via 'enkele honderden' (CLUB) tot over de 1000 man (POL, JUS, Sponsor). De leeftijd van de doelgroep wordt geschat vanaf 12 jaar tot een jaar of 30 met het accent op de 17-20 jarigen. Onderscheid in leeftijdsgroepen wordt door geen van de geïnterviewden gemaakt. Hooguit neemt men een aantal informele leiders waar, maar dat zijn zeker niet de veteranen (SARTO). De gearresteerde relschoppers vertonen een dwarsdoorsnede van de leeftijdsrange (JUS).

Wat betreft de maatschappelijke achtergrond (opleidings/werk situatie) is de politie van mening dat een aantal een zeer behoorlijke opleiding volgt en/of zeer behoorlijk werk heeft. Het merendeel van de jongeren volgt echter, volgens de politie, een LBO-opleiding. Het jongerenwerk stelt dat de jongeren uit alle lagen van de bevolking afkomstig zijn. De vooronderstelling dat de meeste 'vak S-ers' een cumulatie van maatschappelijke problemen hebben wordt dan ook afgewezen. Het clubbestuur zegt geen kijk te hebben op de achtergronden van de vak-S supporters, maar heeft wel de indruk dat het opleidingsniveau van de meeste supporters erg laag is.

Ook de geografische herkomst van de groep is zeer divers: men komt van (bijne) alle buurten in Rotterdam, maar vooral ook van de zuidhollandse eilanden en van Dordrecht. Daarnaast heeft Feijenoord traditioneel een landelijke aantrekkingskracht. Vroeger werd Feijenoord vooral verbonden met Rotterdam-Zuid, supporterschap daarbuiten werd op individueel niveau beleefd. Nu gaat dit ook op voor vele Rotterdamse supporters. Natuurlijk zijn er wel groepen te onderscheiden die elkaar ook wel elders treffen, maar deze kennen een wisselende samenstelling en een groot verloop.

Veel geïnterviewde sleutelpersonen wijzen er op, dat het organiserend principe voor de vak S supporters het voetbal zelf is: "Ze hebben over het algemeen een zeer positieve betrokkenheid bij de club - je dag is verpest als Feijenoord verliest en andersom. Het zijn de trouwste supporters; ze komen door weer en wind. Het grootste gedeelte van deze groep is niet bang en vies van knokken, maar ze komen voor de wedstrijd" (SpZ).

Er wordt wel onderkend dat een aantal bezoekers in eerste instantie voor de 'knok' komt; dit is echter -volgens de geïnterviewden- maar een relatief klein gedeelte. Ook deze groep is zeker geïnteresseerd in de voetbalwedstrijd en in deze zin dus ook reguleerbaar (SpZ).

Daarmee wordt het beeld van deze groep supporters als zouden zij alleen maar rebewust en werkloos zijn dus niet bevestigd. Een beeld, dat de media graag van hen schetsen. Bijna alle geïnterviewden wijzen er in dit verband op, dat de invloed van de media op voetbalvandalisme veel groter is en veel minder onschuldig dan de media zelf voor hun verantwoording nemen. Je gezicht in de krant -of beter nog, voluit op de televisie- verschaft een zeer hoge status.

Een voorbeeld nemen aan Duitsland, waar zeer genuanceerd en terughoudend gerapporteerd wordt in de pers, is het advies aan onze media.

De harde kern

De meeste geïnterviewden onderscheiden wel een harde kern die structureel 'op strijd uit is'. Schattingen over de omvang lopen uiteen van 20 tot 100 man. Men is het er over eens dat het meestal rond de 20-jarigen betreft: dus iets ouder dan de gemiddelde 'vak S-er'.

Ook hier zijn het -volgens de meeste geïnterviewden- niet per sé jongens afkomstig uit de sociaal zwakkere lagen, hoewel die er zeker tussen zitten.* Datgene dat hen bindt is aanzien (status) en sensatie.

Aanzien binnen de groep maar zeker ook daarbuiten is van groot belang. De aanwezigheid van een omvangrijke politiemacht en een sterk repressief optreden vanuit de politie hebben daarom een stimulerend effect, vinden met name geïnterviewden uit het jeugdwelzijnswerk. Je krijgt de kans je waar te maken.

De harde kern moet men zich niet voorstellen als een stabiele groep. Er is volgens politie en sportzaken sprake van een kleine groep die een doorlooptijd van een paar jaar heeft met een sterke zuigkracht op de jongere leeftijdsgroep (meelopers). Ook de harde kern is geen full-time relschopper; buiten de wedstrijden vertoont men dergelijk gedrag niet (POL, SPZ). Overigens tekent de politie hierbij aan, dat een groot aantal arrestanten in het verleden wel eens contacten met justitie heeft gehad; meestal in verband met (lichte) vermogens- en geweldsdelicten. Het O.M. heeft de ervaring, dat snelrecht en consequent straffen wel de gewenste preventieve werking heeft: een gestrafte zal zich niet snel nogmaals in het strijdgewoel mengen.

De wedstrijd zelf

Aan de sleutelpersonen is ook gevraagd om, voor zover men daar zicht op heeft, enkele gegevens te verstrekken over:

- het type en aantal wedstrijden met verhoogd risico dat jaarlijks in de gemeente wordt gespeeld;
- de maatregelen die in zo'n geval genomen worden;
- de materiële en immateriële gevolgen van het voetbalvandalisme;
- de globale gebeurtenissen tijdens en rond zo'n wedstrijd.

*= Het clubbestuur weet niet precies wat de achtergronden zijn van de harde kern, het is in ieder geval 'allemaal tuig'.

Type en aantal wedstrijden met verhoogd risico

Alle betrokkenen noemen de wedstrijden tussen Feijenoord en de clubs FC Utrecht, FC Den Haag en -uiteeraard- Ajax als wedstrijden met een verhoogd risico. De politie noemt ook de eigen supportersgroep op zich als een risicogroep en is daarom elke 14 dagen paraat. Voorts leveren Europacupwedstrijden problemen op: supporters van de bezoekende club zijn vaak al een of meerdere dagen van te voren in de stad, wat de kans op confrontaties in de stad vergroot.

Naast het belang van de wedstrijd in de competitie speelt de onderlinge wisselwerking en wederzijdse beeldvorming van de 'sides' van de betrokken clubs een belangrijke rol bij de (beoordeelde) 'riskantheid' van de wedstrijd.

Volgens de sponsor vormen met name 'slechte wedstrijden' een verhoogd risico: als er beroerd gespeeld wordt op het veld, dan kan je achteraf gedonder verwachten. Ter ondersteuning hiervan noemt hij de door Feijenoord verloren thuiswedstrijd tegen Ajax (die toch de historische vijand is van Feijenoord): het was een "fantastische wedstrijd", waardoor er achteraf ook geen vandalisme plaatsvond. Volgens de geïnterviewden worden per jaar 3 tot 6 hoog risico wedstrijden gespeeld in Rotterdam.

Maatregelen

De ordehandhaving rond en tijdens de wedstrijd wordt altijd in vooroverleg met betrokkenen (club, Algemene Zaken, politie, Openbaar Ministerie) vastgesteld. Dit lokaal gegroeide beleid heeft er toe geleid dat tijdens de risicovolle wedstrijden altijd het Openbaar Ministerie op het terrein voor het stadion aanwezig is en samenwerkt met de politie. Een combinatie van snelrecht, lage tolerantiegrens en consequente straftoepassing wordt daarbij gekoppeld aan een gericht aanhoudingsbeleid. De politie werkt daarbij aan vergroting van de pakkans, onder andere in de vorm van foto- en video-opnamen om zo de harde kern (letterlijk) beter in beeld te krijgen.

Er wordt extra politie ingezet in Rotterdam, ook in de vorm van M.E. en aanhoudingseenheden. De politie begeleidt de bezoekende supporters van en naar het stadion. Uitgangsprincipe van het beleid is het gescheiden houden van de diverse supportersgroepen. Momenteel is het tengevolge van dit beleid nagenoeg onmogelijk geworden voor de sides om tijdens de wedstrijd met elkaar in contact te komen.

Om dit beheersprincipe niet alleen repressief te laten functioneren zijn beleidsbetrokkenen een experiment aangegaan met entertainment/muziek voor en na de wedstrijd. De nog, respectievelijk reeds in het stadion aanwezige side werd onlangs door Los Vast presentator Jan Rietman beziggehouden via interviews met voetballers, artiesten, en dergelijke. Men is in Rotterdam dik tevreden met het resultaat en voornemens dit beleid te continueren*.

*= Ook in Amsterdam werd dit Rotterdamse experiment met goedkeuring genoemd als voorbeeld van een positieve, preventieve aanpak (Amsterdam, ABZ).

Deze initiatieven vormen, samen met de directe samenwerking tussen het openbaar ministerie en politie, een beleid waar politie, algemene zaken en openbaar ministerie -gegeven de situatie- tevreden over zijn.

Het clubbestuur neemt, in overleg met de KNVB, veiligheidsmaatregelen in het stadion: er is een vrij grote hoeveelheid veiligheidspersoneel, waaronder een hondenbrigade, ingehuurd.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalen

De extra politie-inzet bij hoog-risico wedstrijden kost de gemeente zeker f 100.000,- tot f 150.000,- per wedstrijd. Daarbij kost het de politie veel energie; het is spanningsvol werk, dat niet wordt vergoed als overwerk en waarvoor dus noodgedwongen tijd teruggenomen moet worden op andere momenten. Ander werk blijft daardoor liggen.

De club heeft vrijwel geen materiële schade door vernielingen: men heeft de situatie in het stadion goed in de hand en er gebeurt weinig. Wel zijn er de kosten van het veiligheidspersoneel en derving van inkomsten door het wegblijven van publiek.

Het clubbestuur is voorts van mening dat wangedrag van Feijenoord-supporters de goede naam van de club schade kan berokkenen. Ook de supportersvereniging tekent aan dat de reputatie van de club en de lol van andere voetballiefhebbers geschaad wordt. Ook andere geïnterviewde voetballiefhebbers wijzen erop mede om deze reden niet meer naar het voetbal te gaan.

Wat gebeurt waar?

Het accent van de acties ligt voor en na de wedstrijd. Veel geïnterviewden wijzen erop dat het door de politie in kuddevorm dirigeren van het publiek naar de gewenste plekken agressie uitlokt. De politie ziet zelf echter geen mogelijkheid het anders te doen of minder manschappen in te zetten, zonder dat het voetbalvandalisme toeneemt.

Een perfectionering van het beleid zou volgens de politie tot stand gebracht kunnen worden door het aanbrengen van een loopbrug van het (dichtbijgelegen) station naar stadion. De diverse supportersgroepen kunnen elkaar dan ook niet meer zien. Of dit echter het gewenste resultaat oplevert is nog maar de vraag. Feijenoordsupporters lagen laatst al langs de spoorbaan in een hinderlaag om de bezoekende F-side van Ajax in de trein toch nog te kunnen bekogelen en uitschelden (maar toen lagen de stenen ook voor het oprapen vanwege de afbraak van de van Mellefabriek).

Meestal zijn de incidenten echter beperkt tot het plein voor het stadion en binnen het stadion zelf. Incidenten tijdens de wedstrijden zijn minder onschuldig dan de w.c.-rollen van de jaren '70: kleine knokpartijen, schelden, vuurtjes stoken en treiteren van medepubliek door heen en weer lopen/duwen, etc. Zowel de politie als het clubbestuur zijn echter van mening dat het gevoerde beleid al effect sorteert: voetbalvandalisme in het stadion neemt af.

In deze paragraaf wordt in algemene zin ingegaan op de principiële en praktische mogelijkheden voor een (preventieve) aanpak van voetbalvandalisme. Centraal staat de vraag welke partijen verantwoordelijk zijn voor de preventie van voetbalvandalisme en hoe deze verantwoordelijkheid in grote lijnen vorm zou moeten krijgen.

Tegen de achtergrond van deze meningen wordt in paragraaf 3.4 ingegaan op de mogelijke preventieve bijdrage(n) vanuit het jeugdwelzijnswerk.

3.3.1

Welke partijen zijn (in principe) verantwoordelijk voor een aanpak van het voetbalvandalisme?

Vrijwel alle geïnterviewden spreken van een gedeelde verantwoordelijkheid van het clubbestuur, de gemeente, politie, justitie en (in veel mindere mate) de supportersvereniging, de sponsor(s) en het jeugdwelzijnswerk. Daarbij wordt het zwaartepunt gelegd bij de club en de KNVB.

De gemeente, justitie en politie worden gezien als instanties die een te onderscheiden, eigen taak hebben die met name gericht is op het repressiebeleid. Twijfels worden uitgesproken over de verantwoordelijk en mogelijkheden tot daadkracht vanuit het jeugdwelzijnswerk. Dezelfde twijfels heeft men ten aanzien van de supportersvereniging.

Voorts worden als medeverantwoordelijke genoemd: de media (overdreven veel aandacht voor voetbalvandalisme), ouders/opvoeders en de spelers en trainer (kwaliteit van het voetbal).

3.3.2

Practische invulling van de verantwoordelijkheid

De grote nadruk op de rol die de club (bestuur, trainer en spelers) zelf zou moeten spelen in de preventie van voetbalvandalisme is niet verbazingwekkend: zij vloeit als vanzelfsprekend voort uit het feit dat de meeste ondervraagden de doelgroep zien als een serieuze groep supporters, die onderling verbonden zijn door hun supporterschap en wiens gedrag en reacties sterk samenhangen met het 'voetbalgebeuren' zelf. De algemene tendens van de aangedragen mogelijkheden ter bestrijding van het voetbalvandalisme is dan ook, dat de binding tussen de club en deze groep supporters versterkt moet worden.

Het veronderstelde effect van een grotere betrokkenheid van de doelgroep bij de club zou zijn dat, door versterking van een positieve identificatie met de club, de groep ook tijdens de wedstrijd beter aanspreekbaar zal blijven.

Als mogelijke concrete invulling van dit idee werd met name genoemd de noodzaak om deze supporters een officiële erkenning als supportersgroep te geven. Een eigen 'home' of, beter nog een plek waar alle jonge Feijenoordsupporters welkom zijn en activiteiten kunnen doen waar zij -binnen bepaalde grenzen- als leeftijdsgroep zin in hebben.

Maar minstens zo belangrijk daarbij is de houding van de club en de spelers. Op een enkele uitzondering na behandelen die de supporters met minachting. De club en de spelers zouden verplicht moeten worden om regelmatig met deze (en trouwens ook de andere) supporters contact te onderhouden en ze serieus te nemen (SUP).

Een aantal geïnterviewden wijst erop dat het voetbal een commercieel bedrijf is geworden dat haar klanten verwaarloost: de entree, de kaartverkoop, de zit/staanplaatsen zijn allemaal nog steeds gebaseerd op de wijze waarop in de jaren '50 en daarvoor voetbal werd georganiseerd (HALT).

Alleen in de wijze van omgang met supporters is een cruciale verandering gekomen: die worden nu genegeerd, terwijl vroeger de band tussen clubs, spelers en supporters een gegevenheid was die vanzelfsprekend leek. Op dat beeld wordt door de club en de spelers letterlijk en figuurlijk geteerd.

De oudere, traditionele supporters lenen zich daar eigenlijk nog voor. Van de jongeren komt het protest, en dat is dan ook niet verwonderlijk.

Als grootste probleem bij het realiseren van deze initiatieven noemen de geïnterviewden de weerstand bij het Feijenoordbestuur en hun onvermogen om met de supporters op een gewone, menselijke manier om te gaan. Het bestuur heeft nog op geen enkele manier belangstelling getoond, buiten dan het -door de sponsor gefinancierde- 'Jan Rietman-experiment'. Maar daar lag het eigen bestuursbelang -rust rond de wedstrijd- er ook duimendik bovenop.

Voor een eigen supportershome wordt al jarenlang door de supportersvereniging gespaard. De molens malen echter traag. Stichting, stadion en amateurclub Feijenoord worden binnenkort samengevoegd -misschien wordt Feijenoord dan actiever?

Het clubbestuur heeft, zoals al eerder bleek, ook naar eigen zeggen niet veel op met de vak-S supporters en zeker niet met de 'harde kern'. Desondanks blijkt in de loop van het gesprek met het clubbestuur dat de club, in tegenstelling tot wat velen aannemen, bereid is mee te werken aan een actiever beleid ten aanzien van de doelgroep.

De rol van de gemeente bij de bestrijding van voetbalvandalisme wordt over het algemeen gezien als voornamelijk liggend in de sfeer van de openbare orde, met daarnaast mogelijk een rol in de inhoudelijke (Sportzaken, Jeugdzaken) en financiële ondersteuning van het voorgestelde supportersbeleid.

De rol van politie en justitie noemt men beperkt: zij vormen de 'repressieve sluitpost' van de zaak. Uit preventief oogpunt kunnen zij volgens een aantal geïnterviewden weinig ondernemen. Zelf wijzen de betrokkenen erop met hun beleid met name ook de generale preventie* op het oog te hebben (POL, JUS). De sponsor is van mening dat politie en justitie duidelijker op moeten treden: geen alternatieve straffen die niet als straf worden ervaren.

Het jeugdwelzijnswerk wordt door geen enkele geïnterviewde een directe verantwoordelijkheid toegekend. Wel wordt aangegeven dat het een bijdrage zou kunnen leveren. Dat zou dan met name in de sfeer van de begeleiding van het supportershome moeten liggen (activiteitenbegeleiders), want zij zullen er nooit in slagen een zo verspreide, als los zand aan elkaar hangende jongerengroep bij elkaar te krijgen. Jongerenkoepel Rots wijst erop, dat jongeren zich ook niet laten organiseren op de titel 'vandaal'.

*= Met generale preventie wordt bedoeld: het handhaven van maatschappelijke normen en regels door het gericht straffen van individuele overtreders.

Preventie van voetbalvandalisme door middel van een experimenteel project

Spontane ideeën over een aanpak van voetbalvandalisme gaan vrijwel allen in de richting van een actiever supportersbeleid door de club en een aantrekkelijker maken van het voetbal in het algemeen: het stadions gezelliger maken zodat ook minder geïnteresseerde familieleden daar iets van hun gading kunnen vinden (Bureau HALT). Een autonoom project vanuit het jeugdwelzijnswerk ziet geen van de geïnterviewden direct voor ogen. Dit om diverse redenen.

Ten eerste is de al eerder genoemde minder duidelijke verantwoordelijkheid en het gebrek aan aangrijpingspunten (bereikbaarheidsproblemen) voor het jeugdwelzijnswerk.

Een tweede reden is het 'fiasco' van het voorstel dat al eerder dit jaar ingediend was door de consultant Sport en Randgroepjongeren en dat gebaseerd was op de idee van een eigen home voor de jeugdige supporters. Dit plan was ook gericht op het werken met de doelgroep via een integrale aanpak. Het voorstel is gestrand binnen de gemeente Rotterdam. De reden hiervoor wordt door diverse geïnterviewden verschillend geïnterpreteerd. Het niet-bewandelen van de geëigende procedures wordt genoemd (ABZ), maar ook de angst vanuit de gemeente daarmee 'boeven te belonen'.

Jongerenkoepel Rots vond het plan te centralistisch opgezet en te weinig gedifferentieerd: het plan gaat er van uit dat de vandalen binnen één organisatorisch verband onder te brengen zijn op de noemer vandalisme. Dezelfde kritiek heeft Rots op een eventueel experimenteel project met een dergelijke opzet: beleid dat er op gericht is groepen jongeren te verplaatsen op de noemer van een voor hen georganiseerde activiteit is volgens Rots niet realiseerbaar.

Men was over het algemeen wel bereid om mee te denken over de doelstellingen en globale randvoorwaarden voor het project. Echter, omdat de benodigde achtergrondinformatie over de doelgroep (de 'harde kern') ontbreekt of zeer incompleet en subjectief van aard is, is men van mening dat het niet verantwoord is om in dit stadium keuzes te maken ten aanzien van de verdere inhoudelijke en organisatorische invulling van het project.

Gevraagd om de twee door WVC geformuleerde doelstellingen van het project te beoordelen, zette men met name vraagtekens bij de doelstelling dat het project (mede) gericht dient te zijn op de verbetering van de maatschappelijke positie van de doelgroep. Dit vloeit ondermeer voort uit het feit dat een aantal sleutelpersonen van mening is dat de harde kern (waarschijnlijk) niet te typeren is als een groep met een cumulatie van maatschappelijke achterstandsproblemen. Naar aanleiding van het 'wegvallen' van deze doelstelling wordt door jongerenwerkers opgemerkt, dat men dient te waken voor een project dat alleen als doelstelling heeft dat het voetbalvandalisme verminderd wordt. Handhaving van de openbare orde kan niet doel pur sang zijn van een jongerenwerkproject.

Degenen die de 'harde kern' wel typeren als een groep met een problematiek van maatschappelijke achterstand onderschreven de doelstelling, maar relativeerden haar ook: uit ervaring met andere projecten is gebleken dat een dergelijke doelstelling vaak erg hoog gegrepen is.

Stichting Rots vindt verbeteren van maatschappelijke positie van de 'harde kern' wel zinvol: het effect van het werk brengt met zich mee dat voetbalvandalisme zal verminderen. Het terugdringen van voetbalvandalisme als doel op zich wijzen zij af en zien zij als niet haalbaar. Sarto is van mening dat het jeugd welzijns werk wel mee kan werken aan een aanpak van het voetbalvandalisme, maar dan vanuit het bestaande werk. Wat nodig is, is goed overleg en "daar schort het nog wel eens aan". Niet zomaar een los project droppen (Sarto). Ook het clubbestuur benadrukt de noodzaak om eerst alle betrokkenen eens rond de tafel te krijgen. Er moet meer en beter samengewerkt worden (CLUB).

De sponsor vindt het project-idee het "schieten met een kanon op een mug": het werkelijk aantal raddraaiers is zijns inziens zeer beperkt. Bovendien heeft eigenlijk niemand werkelijk inzicht in de achtergronden en (met name) de motieven van deze jongens. In die zin is het starten van een project gericht op deze groep ook nog een 'schot in de lucht'. Op basis van deze twee constateringën komt de sponsor tot een voorstel van een landelijke aanpak, gericht op het inzicht verwerven in het wie, wat en vooral waarom van het voetbalvandalisme. Op dit voorstel komen we later terug.

Ten aanzien van de uitvoerbaarheid van een experimenteel project signaleerde men de onderstaande knelpunten.

Bereikbaarheid van de doelgroep

De doelgroep (harde kern plus eventueel de meelopers) is moeilijk als groep te bereiken om de volgende -combinatie van redenen:

- het is geen groep: buiten het voetbalgebeuren hebben zij geen contact met elkaar;
- ze zijn deels afkomstig van (ver) buiten de gemeente;
- ze manifesteren zich niet als groep binnen het bestaande jeugd welzijns werk, noch binnen het randgroep jongeren werk, noch binnen het buurtgerichte jongeren werk;
- randgroep jongeren zijn niet als zodanig herkenbaar, ze 'bestaan' niet als groep. Affiniteiten en tegenstellingen onder jongeren spelen zich op allerlei niveaus af. Als groep op zich zijn de randgroep jongeren (en ook de harde kern) niet bereikbaar.

Blijft men toch bij het uitgangspunt dat het haalbaar is de doelgroep te kunnen bereiken, dan zal het duidelijk zijn dat het stadion als startpunt zal moeten fungeren: alleen daar is men als groep te vinden.

Het 'isoleren' van de harde kern

Het richten van een project op (uitsluitend) de 'harde kern' van vak-S draagt de volgende risico's in zich:

- Er is sprake van een zeker carrièreverloop binnen vak S, wat inhoudt dat de oude kern binnen korte tijd vervangen is door een nieuwe groep.
Als men zich alleen richt op degenen die op dit moment een leidersrol vervullen zal men wellicht een korte termijn succes behalen, op de langere termijn zal er niets veranderen.
- Zodra men zich met zo'n project expliciet richt op de harde kern treedt het gevaar van stigmatisering op, waardoor men de doelgroep afstoot.

De geïnterviewden die uitgaan van de veronderstelling dat het jeugdwelzijnswerk bij kan dragen aan een aanpak van het voetbalvandalisme, zijn het erover eens dat het uitgangspunt van het project in de sfeer van het voetbal zelf moet liggen. Verdere uitwerkingen van dit idee zijn in twee typen in te delen:

1. Inschakeling van het jeugdwelzijn bij het supportersbeleid
Vandalismepreventie wordt in deze optie opgehangen aan de club; het jeugdwelzijn wordt daarbij aangehaakt.

In deze optie wordt gekozen voor een 'home' voor de supporters, al dan niet voor alle supporters gezamenlijk. Een home zonder gerichte activiteiten lijkt daarbij niet zinvol; de overlast zou dan alleen maar binnenshuis gehaald worden.

Naast serieuze aandacht vanuit de club zou het jeugdwelzijn hierin een activerende en begeleidende taak kunnen hebben. Men wijst er in dit verband op, dat negatief gedrag niet beloond mag worden en dat het gevaar daarvan wel aanwezig is.

Activiteiten moeten gericht zijn op het vergroten van het gevoel van aanzien, zowel binnen als buiten de groep. Ook volgens politie en justitie is aanzien voor supporters van groot belang.

Het clubbestuur denkt ook dat het zinvol zou zijn (mits daar geld voor beschikbaar komt) om een supportershome ten bate van de jonge supporters op te zetten. Men zou de doelgroep bezig kunnen houden met activiteiten, verder zouden bestuur en spelers het home moeten bezoeken en persoonlijke contacten moeten leggen met de supporters. Het bestuur acht het niet noodzakelijk dat het jeugdwelzijnswerk daarbij betrokken wordt. Politie en justitie moeten niet, of in ieder geval niet direct zichtbaar, bij de zaak betrokken worden: de supporters zien de politie als hun vijand (club).

2. Een project buiten de club om

Met name stichting Rots geeft ideeën hoe een dergelijk project waarbij niet de doelstelling, maar wel een beoogd bij-effect het terugdringen van voetbalvandalisme is, uit te voeren is. Uitgangspunt moet zijn bestaande, kleinschalige projecten die al plaatsvinden, en waar de doelgroep zich ook thuisvoelt. Het nieuw opgezette Zuidpleinproject wordt door de respondenten uit het sportwerk en het jeugdwelzijn als voorbeeld genoemd.

Winkeliers op het Zuidplein ondervonden overlast van groepjes rondhangende jongeren. Een 'zwerfwerkster' werd aangesteld die werkt vanuit een kleinschalige, sobere aanpak. Een plek waar iedereen terecht kan (overdag), zonder alcohol en drugs en van waar uit een duidelijke boodschap uitstraalt: aandacht. Het is persé dus geen honk!! Je weet wat je er kunt halen, en je weet dus ook duidelijk wat je er niet kunt halen.

Via het Zuidpleinproject zouden nu diverse jongeren in dienst zijn van dezelfde winkeliers die eerst zo'n last van ze hadden. Rots wijst erop, dat deze aanpak kans van slagen had omdat de jongeren er al waren; omdat ze niet vastgelegd worden op een activiteit en er niets afgedwongen wordt. Vanuit zo'n kleinschalige opstelling kun je dan een integrale aanpak opbouwen door daaromheen instanties te verzamelen; niet andersom!

Met name aanhangers van de tweede optie hekelen het overheidsbeleid waarin steeds project op project gestapeld wordt naar aanleiding van actuele problemen en waarbij nagelaten wordt nauwkeurig na te gaan wat effecten van vorige projecten zijn, zodat het goede behouden kan worden en daarop voortgeborduurd kan worden.

Het laatste, nogal sterk van de voorgaande twee afwijkende, idee is afkomstig van de sponsor. Zoals gezegd heeft deze de indruk dat iedereen over een probleem praat, waar men eigenlijk nauwelijks inzicht in heeft.

In plaats van het investeren van (nog meer) geld en energie in wéér een 'aanpak' zou het zinvol zijn om eerst eens te investeren in diepgaander onderzoek: om welke jongeren gaat het nu eigenlijk en -vooral- wat zijn hun motieven?

De sponsor werkt dit idee als volgt uit:

- Rijk, provincies, gemeente, KNVB, clubs en sponsors moeten gezamenlijk om de tafel gaan zitten;
- deze groep stelt gezamenlijk een aantal risico-wedstrijden vast;
- op deze wedstrijden wordt een flinke politiemacht (aanhoudingseenheden) losgelaten;
- alle vandalen die iets uithalen worden aangehouden en naar een ruimte gebracht waar een aantal onderzoekers de desbetreffende jongeren het hemd van het lijf vragen over achtergronden, motieven, woonsituatie, etc. van de vandaal.

Volgens de sponsor is dit "een hele klus, maar wel een zinvolle": een goed opgezet en praktisch doelgroepen-onderzoek zal zichzelf later ruimschoots terugbetalen.

Het Rijk zou dit project moeten trekken: het onderzoek moet een landelijke reikwijdte hebben. De sponsor is bereid het onderzoek mee te financieren.

Tenslotte wordt door de sponsor met enige wrevel opgemerkt dat de sponsors van de clubs tot nu toe nooit betrokken zijn bij de aanpak van het voetbalvandalisme. Het lijkt hem zinvol als het Rijk of de KNVB de sponsors eens bij elkaar haalt om over dit probleem te praten.

*- De sponsor van Feijenoord staat niet alleen in deze, ook andere sponsors hebben in de gesprekken te kennen gegeven dat zij graag meer bij de zaak betrokken zouden willen worden.

Door de meeste geïnterviewde sleutelpersonen wordt een duidelijke nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid van de club, de KNVB en -in mindere mate- de supportersvereniging, voor het ontwikkelen van een vandalismpreventief beleid. Deze verantwoordelijkheid zou vorm moeten krijgen in een actief supportersbeleid, waarbij vak S (en met name de harde kern), meer betrokken zou moeten worden bij het clubgebeuren.

Voorts wordt door vele, maar niet alle (bv. clubbestuur), betrokkenen een mogelijke rol toegeschreven aan het jeugdwelzijn. Men ziet de bijdrage van het jeugdwelzijn daarbij als een ondersteuning van het voorgestane supportersbeleid, of juist losstaand van het voetbalgebeuren op zich.

Aangezien (volgens de meeste geïnterviewden) de harde kern niet te typeren is als een groep met een maatschappelijke achterstandsproblematiek, wordt de door WVC geformuleerde doelstelling dat het project mede gericht moet zijn op het verbeteren van het maatschappelijke perspectief van de groep, niet onderschreven als een zinvolle doelstelling voor een project in deze gemeente.

Degenen die menen dat deze doelstelling wel zinvol is (het jeugdwelzijn zelf), merken op dat een dergelijke doelstelling hoog gegrepen is c.q. moeilijk te realiseren is gezien de problematische aansluiting met de 'harde kaders' (dat wil zeggen concrete perspectieven zoals betaald werk).

Wat betreft de verdere inhoudelijke en organisatorische invulling van het project stellen de meeste betrokkenen zich enigszins terughoudend op: de noodzakelijke informatie over de kenmerken en achtergronden van de doelgroep is onvolledig, waardoor het niet goed mogelijk is gefundeerde oordelen te vellen over inhoud en organisatie van een dergelijk project.

Over de grote lijnen van het project wordt het volgende gezegd:

1. Aan een eventueel op te zetten project zal een gedegen doelgroep-onderzoek vooraf moeten gaan.
2. Gezien de sociale en geografische versnipperdheid van de doelgroep zal de ingang van het project moeten liggen in het 'stadiongebeuren' zelf: alleen daar manifesteert men zich als groep.
3. Ook in de presentatie naar de doelgroep toe zal het voetbal gezichtsbepalend moeten zijn, anders bereikt men de doelgroep niet. Middels en opgehangen aan deze voetbalgerichte activiteiten kan men misschien andere doelen (vergroten maatschappelijke vaardigheden, versterken verantwoordelijkheidsgevoel, kanaliseren van agressie) realiseren.

4. Met name het jeugdwelzijn betwijfelt of aparte projecten, specifiek gericht op de doelstelling vermindering voetbalvandalisme haalbaar zijn. Aanhaking bij lokale, succesvolle projecten waar de jongeren zelf al komen is huns inziens een meer reële optie. Voetbalvandalisme kan dan als aandachtspunt meegenomen worden in het bestaande werk.
5. Een te expliciet zorg- en probleemgerichte aanpak werkt stigmatiserend en zal de beoogde doelgroep afstoten, of juist uitdagen en de publieke opinie in het harnas jagen ('verwennerij').
6. Wat betreft de organisatorische inkadering kunnen twee wegen bewandeld worden.

In de eerste plaats een inkadering in het (volgens allen zeer gewenste) supportersbeleid van de club zelf; waarbij de inbreng van het jeugdwelzijn bijvoorbeeld zou kunnen bestaan uit:

- het aanstellen van jongerenwerkers als begeleiders en brugfunctionarissen binnen het bredere supportersbeleid;
- het aanstellen van een jongeren sportwerker;
- het bieden van begeleiding en scholing ten bate van leden van het clubbestuur en/of de supportersvereniging.

Ten tweede wordt gedacht aan het starten van actieve sportprojecten, specifiek op deze doelgroep gericht.

Volgens informanten uit het jeugdwelzijn biedt het randgroepjongerenwerk op dit moment het beste draagvlak voor een dergelijk apart project.

Een geheel andere suggestie, die geen betrekking heeft op de gemeente maar op het landelijk preventie-beleid voetbalvandalisme, is afkomstig van de sponsor. Hij stelt voor eerst een grootscheeps landelijk onderzoek te doen, waarbij een zeer groot aantal voetbalvandalen ondervraagd wordt. Dit onderzoek zou getrokken moeten worden door het rijk, maar kan medegefinancierd worden door het bedrijfsleven (sponsors).

4.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Algemene zaken (AZ): De heer R. van Gangelen
Sinds 1980 beleidsmedewerker van de afdeling Algemeen Bestuur.
- Afdeling Welzijnszaken (WZ): De heer Budel
Sinds 1985 beleidsmedewerker Jeugdzaken van die afdeling en betrokken bij het 'randgroepjongerenproject' dat de gemeente Utrecht in enkele buurten aan het opzetten is.
- Stichting USLO: De heer O. de Jong
Bestuurslid van de Stichting die namens de gemeente de Sportparken en Zwembaden beheert. Hij is verantwoordelijk voor de gang van zaken rond Stadion Galgewaard in materiële zin.

Voetbal

- Clubbestuur: de heer T.H. Elsendoorn
Bestuurslid stadionszaken en veiligheidscoördinator van FC Utrecht.
- Sponsor: de heer S.A. Tjan
Directeur van Nissan Motor Nederland BV, lid van de Raad van Bestuur van FC Utrecht.
- Supportersvereniging (SUPP): De heer van der Pol
De heer van der Pol zit van 1980 tot heden in het bestuur van de supportersvereniging, die voortgekomen is uit de 'Bunnik-siders'. De vereniging telt momenteel 400 leden.

*= In de rest van dit verslag wordt verwezen naar de geïnterviewden middels de afkortingen die tussen haakjes staan.

Jeugdwelzijnswerk (JW)

- Buurtgericht werk: de heer M. van Luyn, de heer G. Jongetjes
De heer van Luyn is sinds 1984 als jeugdwelzijnswerker werkzaam in het buurthuis 'De eerste Daalse dijk'.
De heer G. Jongetjes is sinds 1982 werkzaam als jeugdwelzijnswerker in hetzelfde buurthuis. Een fervente FC Utrecht-supporter die regelmatig met een groep jongeren uit het buurthuis naar de thuis- en uitwedstrijden van FC Utrecht gaat.
- Buurtgericht werk: de heer J. van Schaik
Jeugdwelzijnswerker van buurthuis Sterrenzicht, waar hij onder andere voor jongeren zaalvoetbal organiseert en daardoor iets kan vertellen over het Utrechtse voetbalvandalisme.

Politie: Hoofdinspecteur M. van Bochove en mevrouw P. van der Valk

- De heer van Bochove is sinds 1984 districtchef van bureau Tolsteegbrug. Het stadion ligt in zijn district.
- Mevrouw P. van der Valk is sinds 1986 op part-time basis verbonden aan de Utrechtse politie als beleidsmedewerkster voetbalvandalisme.

Justitie: De heer Behling

Sinds 1982 Officier van Justitie in Utrecht (tevens waarnemend hoofdofficier van Justitie) en speciaal belast met het voetbalvandalisme. Daarvoor was hij officier van Justitie in Amsterdam en kreeg in die hoedanigheid ook met het voetbalvandalisme te maken.

Alleen de supportersvereniging, de politie en jongerenwerker Jongetjes beschikken over directe ervaringskennis met betrekking tot de groep voetbalvandalen. Voor de officier van justitie geldt dit voor zover de voetbalvandalen aan hem voorgeleid worden. Voor de overige geïnterviewden geldt dat zij slechts persoonlijke indrukken kunnen geven, die op indirecte informatie gebaseerd zijn.

Vrij algemeen wordt erkend dat meer systematisch en doelgericht onderzoek naar de doelgroep noodzakelijk is.

4.2.1

Kenmerken van de groep voetbalvandalen in zijn geheel

De schattingen over de omvang van de groep voetbalvandalen lopen sterk uiteen. De gemeente (AZ) schat rond de 200 man. De politie schat de groep supporters die altijd meegaat naar uitwedstrijden tussen 80 en 120 man en rond de 200 man bij thuiswedstrijden. De supportersvereniging stelt dat deze getallen te laag zijn. Volgens onze zegsman bestaat de groep de ene keer uit 150 man (uitwedstrijd tegen RODA JC) en de andere keer uit 450 man (Ajax op bezoek). Ook vanuit het jeugd welzijns werk kan men horen, dat het aantal vandalen per wedstrijd sterk verschilt. Bij uitwedstrijden bestaat volgens hun de grote groep voetbalvandalen meestal uit 30 à 40 man. Maar bij belangrijke wedstrijden kunnen dit er wel 400 zijn: "Bij een echte topper komen plotseling weer groepen opdagen die er een tijd uit geweest zijn en zij hebben betrekkelijk snel weer enige invloed".

Het clubbestuur is van mening dat het om een relatief kleine groep gaat van zo'n 30 man, soms oplopend tot 50. De sponsor spreekt daarentegen over 150 man.

Over de leeftijd van deze groep bestaat grote overeenstemming. Alle geïnterviewden geven op dat de voetbalvandalen tussen de 15 en de 25 jaar zijn.

De politie tekent hierbij aan dat er een redelijk hoge doorloopsnelheid is in de grote groep voetbalvandalen. Van Bochove schat deze, op basis van informatie van meereizende politieagenten, op vijf jaar. Mevrouw van de Valk schat het, op grond van haar 'meereiservaringen', nog hoger.

Volgens de politie zit er in de grote groep voetbalvandalen geen bepaalde rangorde op grond van leeftijd. Wel zijn de leiders vaak geen veteranen (twintigers), want die "hebben het allemaal wel eens meegemaakt en gezien". De leidende figuren die echt vervelend zijn, zijn rond de 18 jaar oud. Ook de officier spreekt van een "losse structuur die gebonden wordt door 1 wedstrijd".

Het jeugdwelzijnswerk en de supportersvereniging spreken van drie groepen. Een groep van 13-18 jaar: "Veelal MAVO en HAVO scholieren, waar je het niet van verwacht" (SUP); een groep van 18-22 en een groep ouderen: "Die hoeven niet zo nodig maar willen nog wel eens vlammen" (SUP).

De gemeente vermoedt wel een bepaalde hiërarchie in de groep voetbalvandalen. De ouderen hebben vaak een 'dimmende' maar toch ook soms een initiatiefnemende functie (WZ).

Wat betreft de maatschappelijke achtergrond van de groep zijn politie en justitie vrij eenstemmig. Op grond van harde gegevens van degenen die aangehouden zijn concluderen zij, dat er geen grootste gemene deler is. Het is de doorsnee jeugd, niet gekenmerkt door het volgen (of gevolgd hebben) van een bepaald onderwijstype. Velen hebben een baan: een grote groep werkt bij de PTT en sommigen hebben zelfs een eigen zaak. Dit beeld komt ook naar voren uit het jeugdwelzijnswerk. Voorts wordt vanuit het jeugdwelzijnswerk gesignaleerd dat er de laatste twee jaar een toename van jongeren uit de ethnische minderheden in deze groep te constateren is.

De supportersvereniging spreekt van 'middenklassejeugd'. Van de grote groep voetbalvandalen hebben rond de 100 jongeren een MAVO- of HAVO-opleiding. Dit in tegenstelling tot halverwege de zeventiger jaren toen de grote groep van voetbalvandalen veelal uit 'stratemakers en lopende bandwerkers' bestond.

De gemeente (WZ) schat in, dat het in ieder geval geen jongens zullen zijn met hoge diploma's. Het clubbestuur is van mening dat de voetbalvandalen kansarme jongeren zijn: lage opleiding, veel voortijdig schoolverlaters en relatief veel werklozen.

In Utrecht zijn er op dit gebied nog geen harde (onderzoeks-) gegevens. Het idee dat de grote groep voetbalvandalen te typeren is als een groep met een duidelijke maatschappelijke achterstand wordt eigenlijk alleen aangehangen door het clubbestuur.

Wat de geografische herkomst van de grote groep betreft merken alle betrokkenen op dat daarover geen harde gegevens bestaan maar dat hun indruk is dat ze tegenwoordig niet uit bepaalde buurten komen. Vroeger (ongeveer tien jaar geleden) kon men daarover stelliger uitspraken doen: buurten als Sterrenwijk, Daalse Dijk, Hoograven en Overvecht waren de wijken waar de voetbalvandalen vandaan kwamen.

Het jeugdwelzijnswerk en de supportersvereniging spreken in dit kader van een soort buurtcultuur met betrekking tot het voetbal. Bepaalde families behoorden tot een bepaalde club en "wee je gebeente als je overliep naar de andere club".

Tegenwoordig, door de stadsvernieuwing, zijn de voetbalvandalen grotendeels verspreid over heel Utrecht.

Politie en supportersvereniging constateren een tendens dat meer "af en toe tot vandalisme neigende supporters" uit de "cityplaatsen" Nieuwegein of IJsselstein komen.

Het clubbestuur, het jeugdwelzijnswerk, politie en supportersvereniging zijn van mening dat de vandalen ook buiten het stadion met elkaar optrekken. De harde kern wordt vaak gezien bij Hoog Catherijne, voor Mc Donald en bij speelhallen. Hun indruk is echter dat het een kort verblijf is. Het jeugdwelzijnswerk geeft als mening dat deze situatie aan het veranderen is door de opkomst coffeeshops en de 'razzia's' van de politie. Nu dus een meer verspreide jeugd, volgens de jeugdwelzijnswerkers. Wel gaat men samen naar bepaalde dancings en pleegt men gezamenlijk inbraakjes in scholen en bedrijven, voorts komen onderlinge knokpartijen en radiopiraterij voor. Verder noemt de politie nog de verschillende kledingsstijlen met als voornaamste stijl 'La Coste kleding' en bepaalde merken sportschoenen. Ook is het opvallend, dat deze jeugd over relatief veel geld schijnt te kunnen beschikken. Het zijn geen jongeren die nergens fut in hebben: het zijn jongens met veel energie en initiatief. Vanuit het jeugdwelzijnswerk wordt vooral de familieband nog eens benadrukt. Vele families kennen elkaar al jaren toen ze nog vroeger in dezelfde wijk woonden en nu komen ze elkaar weer tegen bij het voetbal.

4.2.2

De 'harde kern'

Volgens de supportersvereniging is er een harde kern, die bestaat uit 15 tot 20 jongeren, die 'echte vechters' zijn. De kern heeft vier leiders en is een redelijk stabiele groep. De leeftijd is rond 18 jaar (de politie geeft eveneens 18-20 jaar) en veelal zitten de jongeren van deze groep niet meer op school, zijn ze werkloos of werken ze in de bouw. Ongeveer de helft van de zogenaamde 'gangmakers', houdt zich op bij McDonalds. Verder gaan ze vaak, in groepjes van ongeveer vijf man, naar dezelfde discotheken om daar de boel op stelten te zetten, ruiten in te gooien en mensen in elkaar te slaan. In tegenstelling tot vroeger zijn het nu geen wijkgroepen meer. Een onderscheidend element van deze groep ten opzichte van de grote groep is het feit dat veel van deze jongens afkomstig zijn uit een-ouder gezinnen of ouders hebben die, door omstandigheden, weinig controle kunnen uitoefenen op hun kinderen.

Het clubbestuur schetst een vergelijkbaar beeld: een kleine, vrij stabiele groep. Na hun twintigste is het 'voorbij' en worden ze opgevolgd door jongere jongens. Het clubbestuur kent -evenals de politie- de jongens van naam en toenaam. Volgens het jeugdwelzijnswerk bestaat de harde kern uit 25 tot 50 jongeren die altijd bij relletjes betrokkenen zijn. Ongeveer 7 à 8 daarvan zijn echter rotzooitrappers, die totaal geen interesse hebben in het voetbal (Van Luyn).

Volgens de jeugdwelzijnswerkers is het een zeer snel wisselende groep, die een afspiegeling is van de grote groep qua maatschappelijke achtergrond. Echter, het is geen groep in de pure zin des woords. De harde kern bestaat uit pure individuen met een totaal verschillende achtergrond die elkaar ontmoeten tijdens het voetballen maar die elkaar via via toch ergens van kent. Dit is ook de opvatting van de politie. Met name op de gebieden van scholing, huisvesting en vrije tijds besteding heeft deze groep, hoewel ze dat zelf niet zo ervaren, grote problemen. Evenals de politie vinden de jeugdwelzijnswerkers dat het een groep is die zeer gevoelig is voor persoonlijk contact.

Volgens de politie bestaat de harde kern uit 40 à 50 man. Ongeveer 10-20 man zijn ook in verband met andere feiten bij de politie bekend. De adjudant van de kinderpolitie heeft dan ook vaak een 'aha-erlebnis'. Opvallend voor deze groep vindt de politie hun 'lage normstelling'.

Volgens de officier bestaat de aan hem voorgeleide groep voetbalvandalen uit jongeren die vaak voor de eerste maal met justitie in aanraking komen (first offender). Zijn indruk is dat deze jongeren buiten het voetbal geen vandalistisch gedrag vertonen.

Wedstrijden die door alle geïnterviewden als risicovol genoemd worden zijn die tegen: Ajax, Feijenoord, FC Den Haag (daarvan heeft men het meeste last) en in toenemende mate FC Den Bosch. Soms zijn de wedstrijden tegen FC Groningen en Sparta ook risicovol. Van PSV hebben ze in Utrecht minder last. Er worden per jaar ongeveer vier hoog-risicowedstrijden gespeeld. Hoewel FC Utrecht volgens de supportersvereniging in vergelijking tot andere clubs geen klagen heeft -het is de laatste drie jaar betrekkelijk rustig- gebeuren er toch tijdens de wedstrijden nare dingen. Tijdens de wedstrijden wordt er (volgens alle geïnterviewden) met stenen en vuurwerk gegooid, mensen worden beledigd en dingen vernield. Het eerste en het laatste feit zijn grondslagen voor voorgeleiding (snelrecht). Stenengooiers worden in Utrecht vastgehouden en krijgen in de regel gevangenisstraf. Het aantal vernielingen in Utrecht is overigens de laatste tijd teruggelopen. Zowel de officier als de politie leggen een verband met het gevoerde beleid, dat er op gericht is de pakkans te vergroten. Het aantal arrestaties bij wedstrijden is erg wisselend, soms zijn het 5 soms zijn het 20. Af en toe is er een uitschieter zoals bij Utrecht-Ajax (1985) toen werden er 115 vanden gearresteerd, waarvan er 20 werden voorgeleid.

Binnen het stadion vinden de meeste incidenten plaats in de vakken H, G en J. Volgens het clubbestuur en de sponsor komt voetbalvandalisme in het stadion vrijwel niet meer voor. Het vandalisme is sterk teruggelopen sinds het nieuwe stadion, dat doelbewust anti-vandalistisch is gebouwd en ingericht, in gebruik genomen is.

Buiten het stadion spelen zich echter nogal wat incidenten af, met name rond het vervoer van en naar het stadion (bussen) en bij aankomst en vertrek van supporterstreinen. Het is, volgens de politie, in Utrecht slechts eenmaal gebeurd dat supporters met een groep de stad introkken en een spoor van vernielingen achterlieten. Volgens de officier ontstaan de problemen wanneer de supportersgroepen met elkaar in aanraking komen.

Maatregelen

In Utrecht worden voorzorgsmaatregelen genomen door het clubbestuur (in samenwerking met de sponsor), de gemeente en de politie.

Het clubbestuur vertelt dat men vier keer per jaar overleg voert met gemeente, politie en de supportersvereniging. Voorts is men net gestart met het inzetten van (acht) jongeren als een ordedienst op de Bunnikzijde. Eén van de jongeren houdt een schriftelijke rapportage bij, die binnenkort besproken zal worden in het bestuur.

Voorts deelt de club in de treinen naar uitwedstrijden informatie uit over reistijden, de politie, de opstelling van het elftal, de namen van scheids- en grensrechters, etc. Daaraan is ook een kleine toto verbonden, de winnaars krijgen bij de volgende thuiswedstrijd een gratis zitplaats. De sponsor financiert voor de Bunnikzijde de huur van het supportershome, dat ook door de harde kern gefrequenteerd wordt. Het clubbestuur komt regelmatig in het home, evenals de sponsor en de spelers.

De gemeente is eigenaresse van het stadion. Het beheer is in handen van de stichting USLO, die ook verantwoordelijk is voor de veiligheidsmaatregelen in en in de directe omgeving van het stadion, althans voor zover het de accommodatie betreft.

De politie zet bij risicovolle wedstrijden extra personeel in. Bij bezoeken van Ajax en Feijenoord zet zij 150 man extra in. Bij bezoeken uit Eindhoven en Den Bosch tussen de 40 en de 100 man.

In het stadion zelf zijn bij niet-risicowedstrijden ongeveer 12 man aanwezig. De totale personele en materiële kosten van zo'n risicowedstrijd bedragen ongeveer f 45.000,-.

Behalve uit het inzetten van extra politiepersoneel bestaat het politiebeleid hier in Utrecht uit nog een belangrijke poot. Er wordt door de Utrechtse politie veel geïnvesteerd in de omgangsstijl van het politiepersoneel in relatie tot de supporters. In dit kader worden er eisen gesteld aan de communicatievaardigheden en het individueel handelen van een agent. "Agenten moeten in relatie met supporters meer individueel optreden en missers zijn in dit kader te prefereren boven het hiërarchisch opgezette politiemodel". Onderdeel van dit individualiserende politiebeleid is de zogenaamde "meereispool". Twintig vrijwilligers van de Utrechtse politie reizen met de supporters mee. Meestal gaan er ongeveer zes vrijwilligers met de trein mee. Het grote voordeel van het meereizen van Utrechtse politieagenten met Utrechtse supporters is men elkaar leert kennen en supporters kan individualiseren. Er ontstaat een positievere houding van de supporters tegenover de politie omdat het vertrouwde gezichten zijn.

Een 'ooggetuigeverslag'

De jeugdwelzijnswerker Jongetjes, die regelmatig de supportersgroep uit zijn buurthuis vergezelt bij uitwedstrijden, licht toe hoe onhandig politie-optreden en slecht georganiseerde veiligheidsmaatregelen kunnen bijdragen tot een escalatie van het voetbalvandalisme.

In de eerste plaats heeft hij de ervaring, dat de clubs die net in de ere-divisie spelen een politiemacht in hun woonplaats hebben die erg onwennig is met de situatie en al gauw paniekerig handelt.

Als voorbeeld noemt Jongetjes het optreden van de politie in Den Bosch enkele jaren terug. De voetbalsupporters werden opgewacht door een heleboel ME (op zich al provocerend) die de supportersgroep overzichtelijk wilde houden door ze bij elkaar te houden. Toen de voorste groep harder begon te lopen begon de politie de ouderen die niet zo hard liepen op te jagen. Oudere onschuldige mensen kregen klappen en toen liep de hele situatie uit de hand.

Ook wekt volgens hem het gebruik van honden om de supporters te begeleiden een gespannen sfeer op.

Een andere fout is het feit dat er soms 300 man door de kassa moeten en er daarbij nog uitgebreid gefouilleerd wordt. Dit leidt tot lange wachttijden en vaak is de wedstrijd al in volle gang als de supporters binnen komen. Dit leidt tot irritatie.

Als andere factoren die tot ongeregelde heden kunnen leiden noemt Jongetjes de verkeerde (vak) indeling van het stadion of het spelen in een oud stadion (nodigt uit tot slopen).

Het FC Utrecht-stadion (Galgewaard) is op dit punt goed opgezet, waardoor weinig gebeurt in het stadion zelf.

Ook het actiever aanhoudingsbeleid van de politie draagt ertoe bij dat de situatie in Utrecht nu betrekkelijk rustig is, aldus Jongetjes.

Vrijwel alle geïnterviewden spreken van een gedeelde verantwoordelijkheid van het clubbestuur, supportersvereniging, gemeente, politie, justitie en in veel mindere mate het jeugdwelzijnswerk. Het zwaartepunt wordt daarbij gelegd bij de club. Vrijwel alle geïnterviewden zijn van mening, dat de club de banden met de supporters veel strakker moet aanhalen. Enkele citaten:

"Vroeger werd de club gedragen door de families uit de wijk. Door de professionalisering is die band weggefallen en is er geen ruimte meer voor bepaalde sentimenten. Het is een puur technisch-organisatorische kwestie geworden: het is voetbalindustrie (JW)".

"De meeste winst is te boeken bij de houding van de clubs. Zij zouden meer moeten investeren in mensen en hun supporters niet als vee moeten behandelen. Zij maken een produkt maar houden zich helemaal niet bezig met de mensen die het vreten. Ze zijn te commercieel geworden" (Pol).

Vanuit het jeugdwelzijnswerk en justitie komen enkele suggesties ten aanzien van verbetering van de accommodatie (betere vakken-indeling en -scheiding). De officier wijst echter wel op de niet zo rooskleurige financiële situatie van de club en het feit dat ze toch een eigen beveiligingsdienst heeft ingesteld.

De politie heeft veel contacten met de supportersvereniging. Het grootste deel van de side-supporters is echter geen lid van de vereniging, waardoor deze ook weinig grip heeft op de voetbalvandalen. De politie hoopt dat deze situatie in de toekomst zal verbeteren.

De jongerenwerkers karakteriseren de supportersclub als een 'bijeengegiraapt zooitje', dat echter wel serieus genomen moet worden.

De supportersvereniging vindt zelf dat men wel degelijk voor een deel verantwoordelijk is en kan zijn. "Negen van de tien supportersverenigingen stoten de vandalen af. Deze vereniging is juist opgericht door het tuig".

De vereniging geeft een aantal praktische invullingen:

- de supportersvereniging zou een eigen ordedienst kunnen oprichten;
- men zou bij de bussen kunnen patrouilleren en in de bussen de Utrecht-supporters kunnen 'matigen';
- men kan invloed uitoefenen op de grootste relschoppers;
- men kan er voor zorgen dat dingen waaraan de mensen zich op een gegeven moment ergeren, bijvoorbeeld geen eten of drinken, in overleg worden opgelost;
- men kan meewerken aan voorlichting op scholen.

Tot slot kan de supportersvereniging als geen ander de juiste (geduldige en tolerante) medewerkers aanwerven voor deze klussen. De supportersvereniging kan dus, volgens de zagsman, wel degelijk effectief optreden.

De gemeente is volgens de supportersvereniging primair verantwoordelijk voor het voetbalvandalisme. "Het is een blunder dat de gemeente de supportersvereniging niet sponsort. Nu zijn we afhankelijk van de (club-)sponsor en kunnen we geen eigen beleid voeren". Met de gemeente is er momenteel geen contact: "We hebben de burgemeester al herhaaldelijk uitgenodigd eens bij ons te komen kijken maar zij is nooit op onze uitnodiging ingegaan".

De gemeente vraagt zich af wat haar rol in deze kan zijn. Men heeft weinig instrumentarium, hoogstens zou men een coördinerende rol kunnen spelen.

De politie wordt slechts vanuit het oogpunt van openbare orde als verantwoordelijke gezien. Toch zou de supportersvereniging graag een landelijk politiebeleid van de grond willen zien komen: "Dan weet je waar je aan toe bent. Hier treedt men vaak terughoudend op en in Rotterdam wordt op iedereen ingemept". Ook het clubbestuur onderstreept dit punt: landelijke afstemming van het politie-beleid zodat supporters weten wat hen te wachten staat. Politieagenten en andere veiligheidsmensen moeten de supporters als mensen -en niet als vee- behandelen. Van Elsendoorn noemt de behandeling, die supporters bij bepaalde uitwedstrijden moeten ondergaan "bar en boos". Soms moeten de supporters grote afstanden te voet afleggen naar het stadion, opgejaagd door politie en/of M.E. Ook zijn de faciliteiten (consumpties, toiletten) in sommige stadions miserabel (CLUB).

Justitie wordt slechts vanuit haar repressieve taak verantwoordelijk gesteld. Het huidige beleid is gericht op hard optreden tegen vandalen. In alternatieve straffen ziet de officier geen heil. Zelfs in het kader van een eventueel jongerenproject verwacht de officier hier geen effect van. Het harde optreden en de zware straffen hebben wel degelijk effect. Opvallend is dat het effect bij 'nieuwelingen' in deze 'lik op stuk zaken', minder is dan bij de mensen die een tweede keer met justitie te maken hebben. Deze harde aanpak is overigens overeengekomen in het landelijk overleg van voetbalofficieren.

Aan het jeugdwelzijnswerk wordt, in elk geval in de zin van een verantwoordelijkheid, door de geïnterviewden geen groot gewicht toegekend.

Andere genoemde mede-verantwoordelijken zijn: de USLO, de voetbalvandaal zelf en de samenleving in haar geheel: voetbalvandalisme is een maatschappelijk probleem, er is geen zondebok aan te wijzen.

De media zijn niet verantwoordelijk, maar dragen wel bij aan het vandalisme door hun vaak overtrokken berichtgeving.

Alvorens deze ideeën te bespreken twee opmerkingen. In de eerste plaats acht het grootste deel van de geïnterviewden het erg moeilijk concrete uitspraken te doen over de inhoudelijke, organisatorische en financiële invulling en onderbouwing van een dergelijk project. Wel wilde men suggesties geven over de richting waarin men kan denken. Voorts vonden alle betrokkenen dat er meer onderzoek gedaan moet worden naar de doelgroep alvorens zo'n project op te starten.

4.5.1

Oordeel over de doelstellingen

De meningen lopen uiteen. Met betrekking tot een project om het voetbalvandalisme terug te dringen zegt de officier dat hij open staat voor elke suggestie die verbetering brengt. Maar over de combinatie van de eerste doelstelling (verbeteren van de maatschappelijke positie) en de tweede (terugdringen van het voetbalvandalisme) zegt hij: "Was er maar een stellig verband tussen deze twee grootheden. Mijnsinziens is er geen significant verband tussen randgroepjongeren en voetbalvandalisme".

De politie wijst op het feit dat het verbeteren van de maatschappelijke positie van een dergelijke groep een idealistische, 'veraf liggende' doelstelling is en dat een doelstelling als het terugdringen van voetbalvandalisme een concrete en dus makkelijker uit te werken doelstelling is. Vanuit welzijnszaken wordt opgemerkt dat het combineren van deze twee doelstellingen er toe kan leiden dat het welzijnswerk gebruikt wordt voor oneigenlijke doelen (openbare orde). Het jeugdwelzijnswerk is er in de eerste plaats voor het welzijn van de betreffende jongeren en niet voor het oplossen van een dergelijk (overlast-)probleem. Men vreest dat zaken als het bestrijden van voetbalvandalisme op de duur criteria gaan worden waarop de effectiviteit van het jeugdwelzijnswerk beoordeeld wordt.

De zegsman van Algemene zaken ziet daarentegen veel in het combineren van beide doelstellingen. Het kan leiden tot een efficiënter functioneren van het jeugdwelzijnswerk, bovendien kan het kostenbesparend werken.

Het clubbestuur (die als enige de doelgroep ziet als een kansarme groep) vindt beide doelstellingen realistisch en zinvol: "Ik vind alles wat het vandalisme terugdringt zinvol, in Utrecht zijn we daar al vrij ver mee gevorderd".

De sponsor merkt op dat er op dit moment te weinig over de doelgroep bekend is om te kunnen oordelen over de zinnigheid van de doelstellingen. Een bijkomend probleem is dat de groep vrij snel wisselt van samenstelling. Tenslotte meent de sponsor dat men iets structureels moet opzetten en niet iets tijdelijks: ook als de doelgroep bereikt wordt en er worden resultaten behaald, dan nog is het gevaar groot dat andere jongeren de plaats van de oude groep innemen. Men moet dus bezig blijven met het probleem en met (potentiële) vandalen. De supportersvereniging vindt dat beide doelstellingen elkaar niet bijten, maar is wel van mening dat de zaak een praktijkgerichte invulling moet krijgen: niet 'in het vage' werken.

Het jeugdwelzijnswerk is van mening dat de doelstellingen alleen -in combinatie- geëffectueerd kunnen worden als men ze uitvoert op plaatsen (in jeugdvoorzieningen of daarbuiten) waar ze al samengaan: bijv. daar waar al side-supporters komen en/of daar waar al wordt gewerkt middels een integraal aanbod (werk/educatie/etc.). "Er zijn in Utrecht jongerenvoorzieningen aan te wijzen waar jongerenwerk en preventie van voetbalvandalisme goed samen kunnen gaan". De huidige aandacht van het ministerie van WVC voor het voetbalvandalisme staat derhalve haaks op de halvering van de bijdrage voor het sociaal-cultureel werk. Een vermindering van het aantal jeugdwelzijnsvoorzieningen zal hoogstwaarschijnlijk een toename van het vandalisme in het algemeen tot gevolg hebben.

4.5.2

De inhoudelijke en organisatorische invulling van het project

De Officier van Justitie vindt dat een project in ieder geval dicht bij het stadion opgezet moet worden: je moet proberen de jongeren uit de anonimiteit van de groep te halen. Veel mogelijkheden voor een eigen bijdrage, vanuit zijn taak, ziet hij niet.

De supportersvereniging vindt het moeilijk om zo een-twee-drie een concrete invulling van een project te geven. Men is in ieder geval geen voorstander van het aanstellen van een 'sociaal werker'. Een beroepskracht wordt niet geaccepteerd en zou afbreuk kunnen doen aan de kracht (eigen initiatief) en spontaniteit van de huidige supportersvereniging.

Clubbestuur en sponsor denken aan een samenwerkingsproject van alle betrokkenen. Men acht de noodzaak voor een dergelijk project echter niet zo groot: de situatie in Utrecht is niet echt problematisch meer en ook wat betreft de onderlinge samenwerking tussen de diverse partijen is men al een heel eind op de goede weg (CLUB).

In Utrecht heeft met name de politie duidelijk uitgewerkte ideeën over de invulling van een project. De gedachten gaan uit naar het aanstellen van een functionaris die de volgende taken zou moeten vervullen:

- contact leggen met de vandalistische supporters, een vertrouwenspositie opbouwen en de jongens van goede wil inschakelen bij zijn werk;
- intermediair tussen deze supportersgroep en het clubbestuur;
- begeleiding van de vrijwillige begeleidingspool van de politie, de 'meereispool' heeft daar dringend behoefte aan;
- ontplooiën van activiteiten die van de ongeorganiseerde groep jonge supporters een hechtere groep maken (bv. eigen krantje);
- voorlichting geven over het politie- en justitiebeleid inzake voetbalvandalisme.

Het grootste knelpunt is het vinden van de juiste man: lang niet iedereen kan met deze jongeren omgaan. Deze figuur moet vooral goed in staat zijn om persoonlijke contacten te leggen. Diploma's zijn ondergeschikt: in ieder geval geen 'softe' of 'abstracte' welzijnswerker.

De functionaris zou aangesteld moeten worden bij de club. Zo bevordert men ook dat de club, die volgens de politie de verantwoordelijkheid van zich afschuift, nauwer betrokken wordt bij de problematiek. De club hoeft de functionaris niet te betalen uit eigen middelen: WVC, de afdeling jeugdwelzijn en de gemeentepolitie zouden gezamenlijk de zaak kunnen financieren.

Een bijkomend voordeel van deze constructie is dat de functionaris vanuit de politie en het jeugdwelzijn ondersteund kan worden, als hij in aanvaring komt met het clubbestuur. Men kan -als medesubsidiënt- druk uitoefenen op het bestuur.

De politie ziet weinig heil in een aanpak vanuit de bestaande jeugdvoorzieningen. Men vindt de aanpak van jongerenwerkers 'te abstract' en 'afstandelijk'. Bovendien zou dit de club in staat stellen "haar lakse houding te continueren".

Tot slot merkt de politie op dat de voorgestelde functionaris niet vanaf nul hoeft te beginnen: bij de politie (Mw. van der Valk) is al heel wat kennis over en ervaring met de doelgroep aanwezig.

De ideeën vanuit het jeugdwelzijnswerk vertonen enkele opvallende parallellen met die van de politie. Men voelt veel voor een jongerenwerker die in het stadion wordt gestationeerd, deze zou echter betaald moeten worden door de club. Voorts moet er een accommodatie komen: er zou als het ware 'een buurthuis binnen de club' moeten komen. Dit buurthuis zou een goed contact moeten onderhouden met de andere (relevante) jeugdvoorzieningen in de gemeente, zodat signalen over en weer snel opgepikt kunnen worden.

Een dergelijk project heeft alleen kans van slagen als het gedragen wordt door de desbetreffende jongeren zelf: zij moeten er vanaf het begin nauw bij betrokken worden. Voorts moet gewaakt worden voor "teveel bemoeienis van allerlei officiële instanties" (JW).

Men voelt niets voor het inschakelen van jongeren in een soort 'ordedienst' (steward-systeem): je kan grote spanningen in de groep krijgen wanneer de grote groep in aanvaring komt met deze 'ordebewaarders'.

Voorts kunnen onze zegslieden uit het jeugdwelzijnswerk een eigen bijdrage leveren aan een dergelijk project, mits de club bereid is daaraan bij te dragen (eventueel financieel). Als voorbeeld noemt men het plan van een buurthuis om video-opnamen te maken van het gebeuren tijdens en rond de wedstrijd, met de bedoeling de supportersgroep (van het buurthuis) te confronteren met hun gedrag. Dit plan is niet doorgegaan omdat de club het maken van opnamen verbodt. Het maken van dergelijke films zou in het kader van het project gefinancierd kunnen worden.

De gemeente Utrecht zelf is hogelijk geïnteresseerd in het WVC-idee. Volgens de heer van Gangelen (Algemeen Bestuur) is een dergelijk project uitstekend in te passen in de bestaande gemeentelijke project-organisatie 'Samenleving en criminaliteit'.

Aan de bestaande werkgroepen zou een aparte werkgroep 'Voetbalvandalisme' toegevoegd kunnen worden, waarin alle (mogelijk) betrokkenen deel zouden moeten nemen. De werkgroep moet dan ook mee-gefinancierd worden door deze betrokkenen. De werkgroep zou de verantwoording krijgen voor het ontwikkelen, opzetten en begeleiden van het project. Men zal daarbij oog moeten hebben voor de verschillende -soms tegenstrijdige- belangen van gemeente, politie en jeugdwelzijnswerk. De werkgroep zou onder andere moeten werken aan het verbeteren (structureren) van het overleg tussen politie en jeugdwelzijnswerk en moet lijnen leggen tussen het voetbalvandalismebeleid en het bredere vandalismebeleid van de gemeente Utrecht, zoals bijvoorbeeld het op te zetten vandaliseproject in Zuylen.

In Utrecht is het bestuurlijk draagvlak ruimschoots aanwezig: de gemeente Utrecht kent reeds een project-organisatie gericht op de preventie van kleine criminaliteit en men is zeer geïnteresserd in het WVC-idee.

Wat de invulling van het project betreft, gaan de gedachten van de meeste geïnterviewden uit naar het aanstellen van een 'vertrouwenspersoon' voor de side-supporters die vanuit het stadion contacten legt met en activiteiten ontwikkelt ten bate van de doelgroep. Volgens het jeugdwelzijnswerk kunnen bestaande buurthuizen, die een deel van de doelgroep bereiken, een bijdrage leveren middels het organiseren van aanvullende, supportergerichte activiteiten.

Een knelpunt in Utrecht is de spanning tussen de politie en het clubbestuur: de politie is van mening dat de club zich aan haar verantwoordelijkheden onttrekt en te veel aan 'de sterke arm' overlaat.

De politie zou graag zien dat de club een groter aandeel krijgt in de aanpak van het voetbalvandalisme, zodat het politie-aandeel teruggedrongen kan worden.

Het clubbestuur is tevreden met de huidige situatie en ziet geen aanleiding om extra activiteiten te ontwikkelen. Het argument van beide partijen (club en politie) is, dat men het begeleiden van de groep jonge supporters niet ziet als een eigen taak, doch als een taak voor anderen.

Het is in deze zin merkwaardig dat noch de politie noch het clubbestuur ooit serieus overwogen lijken te hebben om het jeugdwelzijnswerk in te schakelen als een 'intermediair'. Deels is dit terug te voeren op het beeld dat men heeft (met name bij de politie) van het jeugdwelzijnswerk: men vindt het 'te vaag', 'te afstandelijk'. In hoeverre dit politie-oordeel terecht is, valt door ons niet te beoordelen.

In ieder geval lijkt het in Utrecht het meest zinvol om te beginnen door de suggestie van de club te volgen: zet gemeente, club, politie en jeugdwelzijnswerk rond de tafel. Eerst zal verder uitgezocht moeten worden welke knelpunten er liggen tussen club en politie. Vervolgens kan bekeken worden of en op welke wijze het jeugdwelzijnswerk de huisige impasse kan doorbreken door bijvoorbeeld bepaalde taken over te nemen en/of nieuwe activiteiten te ontwikkelen. Als over dit punt overeenstemming is bereikt, kunnen de overige randvoorwaarden (organisatorische inkadering, financiëring) ingevuld worden.

5.1

Geïnterviewde sleutelpersonen:*Gemeente

- Bureau Algemene zaken (AZ): Dhr. Wiertz
Chef van het kabinet van de burgemeester.
- Afdeling Sportzaken en recreatie (SpZ): Dhr. v/d Vegte**
Chef werkvoorbereiding Dienst Sport en Recreatie.
- Afdeling Jeugdzaken (JZ): Dhr. Schutte
Hoofd Bureau Welzijn en Cultuur.

Voetbalclub

- Clubbestuur: Dhr. H. van Ginkel
Directeur van PEC Zwolle
- Sponsor: Dhr. J.D. Norg
Commercieel directeur van Comforta Nieuwkoop
- Supportersvereniging (SUPP): Dhr. van Lingen
Voorzitter van de supportersvereniging.

Jeugdwelzijnswerk

- Randgroepjongerenwerk (RGJ): Dhr. Vennema
Coordinator projekt Randgroepjongerenwerk.
- Buurt- en clubhuiswerk (BC): Dhr. v/d Berg
Directeur Stichting Sociaal Cultureel Werk.

Politie (POL): Dhr. v/d Struik

Plaatsvervangend Korpschef afd. Uitvoerende Dienst.

Justitie (JUS): Dhr. Vurrink

Officier van Justitie, tevens Voetbalofficier.

*= In de rest van dit verslag wordt naar de sleutelpersonen verwezen middels de afkortingen die tussen haakjes staan.

**= De dienst Sport en Recreatie houdt zich sinds het stadion in particuliere handen is overgegaan alleen nog maar bezig met amateur voetbal. Uit hoofde van z'n functie kon dhr. v/d Vegte weinig zeggen. Wel bleek hij een voetballiefhebber te zijn. Dit interview is dus gebaseerd op de bezoekerservaring van dhr. v/d Vegte.

In de gemeente Zwolle moeten de meeste sleutelpersonen bekennen dat ze geen exacte informatie hebben over de 'side' en de 'harde kern'. Toch bestaat er een aardig consistent beeld over de leden van de 'side'. De heer van Lingen (SUPP) heeft eigenlijk als enige een nogal afwijkend beeld.

Kenmerken van de 'S-side' in haar geheel

De schattingen over de omvang van de side lopen uiteen, maar komen niet boven de 100 uit. De politie schat niet meer dan 30-40 mensen, de club denkt aan 60, terwijl de heer Wiertz (AZ) op een kleine 100 man komt.

De leeftijd van de side wordt vrij breed geschat, van 15 tot 25 à 30 jaar. Over eventuele verschillen tussen de leeftijdscategorieën worden alleen door de heren Vennema (RGJ) en Wiertz (AZ) uitspraken gedaan. Eerstgenoemde meent dat de ouderen een voorbeeldfunctie hebben tegenover de jongeren en dat ze boven de 17 jaar actiever zijn (RGJ). De heer Wiertz veronderstelt dat het bij de jongeren meer gaat om een zucht naar sensatie, terwijl de ouderen meer handelen uit frustratie.

Over de maatschappelijke achtergrond van de side-supporters zijn de meeste sleutelpersonen het eens: de side bestaat voornamelijk uit randgroepjongeren. Het schoolniveau ligt overwegend op het L.B.O. niveau en de meerderheid is voortijdig schoolverlater. De werkloosheid onder deze groep wordt dan ook verondersteld groot te zijn. Er wordt door de jongeren wel veel zwart en grijs gewerkt, maar men heeft bijna geen 'reguliere banen'. Alleen de heer van Lingen (SUPP) meent dat er onder de siders vrij veel schoolgaande en werkende jongeren zitten. De geografische herkomst van de siders is te herleiden tot een aantal buurten in de gemeente: de Wipstrik, de Indische Buurt, de Zeeheldenbuurt (POL, JUS, BC, RGJ). Er horen ook jongeren bij die vroeger in een van deze buurten gewoond hebben, maar nu elders in de stad wonen.

Buiten het stadion trekken de jongeren ook met elkaar op. In de Wipstrik zijn ze op straat en in het park terug te vinden. In de Indische Buurt hebben ze een eigen clubhuis, het Doghouse genaamd. Voor de rest zijn ze in andere buurt- en clubhuizen van de diverse wijken te vinden. Daarnaast zijn ze in het horecacircuit van het centrum terug te vinden en dan met name een paar disco's (o.a. X-ray en Capitol (SUPP)). Ook zijn ze bij andere grote festijnen dan het voetbal terug te vinden, zoals bijvoorbeeld in de IJsselhal, waar regelmatig popgroepen optreden. Een deel van de side-supporters neemt zelf actief deel aan sportactiviteiten, zoals voetbal. De omgang van de groep jongeren beperkt zich dus niet alleen tot het stadion.

Er is bij deze jongeren veel sprake van familie- en buurtkontakten. In Zwolle lijkt -in tegenstelling tot veel andere onderzoeksgemeenten- het (fanatiek) supporterschap als intregraal onderdeel van bepaalde familie- en buurtnetwerken nog wel te bestaan.

Dhr. Vennema (RGJ) wijst erop dat de Zwolse side-aanhangers een lichtend voorbeeld zien in de side van Feijenoord. In Zwolle is er volgens hem nog geen sprake van een echte side-cultuur, omdat PEC Zwolle nog niet zo lang in de eredivisie zit. Volgens hem is het zaak om er op tijd tussen te gaan zitten (RGJ). Twee overige kenmerken die genoemd worden is het overmatig drankgebruik (POL), en de negatieve opvattingen over de maatschappij en de gevestigde orde die ze ventileren (JUS).

5.2.2

De harde kern

Het merendeel van de sleutelpersonen denkt wel dat er een harde kern bestaat. De groep bestaat uit zo'n 10 tot 15 personen. Over het algemeen wordt gedacht dat deze groep veranderlijk van samenstelling is. Nieuwe leden zijn meestal buurtgenoten of familieleden. Daarmee blijft de groep wel steeds 'in eigen kring'. De leeftijd van de groep wordt boven de twintig geschat. Trouwen en kinderen krijgen wil de leden van de kern nog wel eens wat temperen, maar deze leden worden vanzelf weer opgevolgd door kinderen uit de buurt of uit de familie. Het voetbalvandalisme is gedeeltelijk een leeftijdsverschijnsel, maar het probleem is de 'overerving' van vandalistisch supportersgedrag van generatie op generatie (POL).

De school- en werksituatie verschilt niet van die van de rest van de side, en is dus niet bijster florissant. Ook is de kern uit dezelfde buurten afkomstig.

De (vrije)tijdsbesteding bestaat uit wat scharrelen, hier en daar wat bijverdienen. Verder worden genoemd: geregeld buurthuisbezoek en overmatig drankgebruik.

De kern is bekend bij de politie op meer terreinen dan alleen het voetbalvandalisme. Vermogensdelicten, brandstichting, vandalisme, diefstal, inbraak, openlijke geweldpleging en dronkenschap zijn delicten waardoor ze in aanraking komen met de politie (POL, BC, AZ). Hierbij moet volgens de politie onderscheid gemaakt worden tussen de leeftijdscategorieën. De jongeren nemen hierbij de lichtere gevallen voor hun rekening en de oudere de zwaardere.

Volgens dhr. Vennema (RGJ) is er geen sprake van een echte harde kern. Ook het clubbestuur en de sponsor zijn deze mening toegedaan: er is wel een groepje raddraaiers, maar een echte harde kern kan je dat niet noemen. De jongens zijn bekend bij clubbestuur en politie. Binnen de gemeente Zwolle leeft bij een aantal sleutelfiguren het idee, dat de voetbalwedstrijd aangegrepen wordt om 'herrie' te maken.

Het is een gelegenheid waar de siders plus kern hun gevoelens van verveling, onlust, onrechtvaardigheid e.d. kunnen uiten op een fysieke manier (SUP, JUS, BC, RGJ, AZ).

5.2.3

De wedstrijd zelf

Allereerst moet gesteld worden dat de meeste sleutelpersonen benadrukken dat het probleem met de eigen side relatief klein is, zeker vergeleken met andere eredivisie clubs.

Type en aantal (hoog) risicowedstrijden

Een en ander hangt af van de plaats die de club inneemt op de ranglijst en van het feit of er bekerwedstrijden gespeeld worden in het lopende seizoen (is dit seizoen niet het geval). Het aantal te spelen risico-wedstrijden wordt geschat op zo'n 5 tot 7 wedstrijden per jaar.

Allereerst zijn het wedstrijden tegen de vier clubs: Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en FC Utrecht. Daarnaast worden nog genoemd: Sparta, FC Den Bosch, Go Ahead en FC Groningen.

Maatregelen

De maatregelen die getroffen worden moeten vooral gezocht worden bij de gemeente (politie), de club en de middenstand. In het driehoeksoverleg tussen politie, gemeentelijk bestuur en justitie, wordt het draaiboek voor de komende wedstrijd vastgesteld. De politie is verantwoordelijk voor de uitvoering ervan. De nadruk ligt op het uit elkaar houden van de sides van beide partijen. Binnen het stadion is de politie nadrukkelijk aanwezig. Er is M.E. aanwezig en ook zgn. vuistgroepen, die onder appèl van een brigadier staan. Binnen het stadion worden de sides in ver van elkaar liggende vakken geplaatst en de aan- en afvoer hoopt men zo goed en snel mogelijk af te wikkelen met behulp van de combikaart. De bussen worden zo snel mogelijk van en naar het stadion gereden. Deze bussen worden voor een soort corridor geplaatst en zo wordt de zaak naar binnen geloodst. In iedere bus zitten "drie heren met lat". Het motto is "moven". Men is bij de afvoer van de bezoekende side alert op de achtervolging door eigen sides. Bij vertrek worden de eigen siders op afstand gehouden.

Vanwege het christelijke karakter van de streek worden de wedstrijden op zaterdagmiddagen gespeeld. Dit houdt in dat er ruim voor de aanvang van de wedstrijd politiepersoneel (veelal in burger) aanwezig moet zijn in de binnenstad: supporters van bezoekende clubs reizen op zaterdag vooruit.

Niet iedereen is even gelukkig met het feit dat op de zaterdag gespeeld moet worden. Met name de middenstand in de binnenstad heeft maatregelen tegen vandalisme moeten treffen, o.a. het blinderen van de etalages.

Maatregelen van de club liggen -naast de standaard veiligheidsmaatregelen- in de preventieve sfeer: het voeren van overleg met politie, suppoosten en supporters. De S-side had tot voor kort een eigen ordedienst, die zichzelf heeft opgeheven omdat ze een paar jongeren niet in toom konden houden.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

Op de dag van de (verhoogd risico) wedstrijd worden er 80 tot 100 extra politiemensen ingezet. De sterkte van het eigen korps laat dit veelal niet toe, dus worden mensen elders uit de provincie ingezet.

Men heeft daartoe een soort ruilovereenkomst met o.a. Deventer en Enschede. Jaarlijks komen de kosten voor dit extra personeel op f 128.000,-. De uitvoering van andere politietaken komt door het voetbalgebeuren in het gedrang. Op zaterdagen betekent dat voor de burger dat ze langer moeten wachten tot de politie komt. De gemeenteraad heeft besloten f 100.000,- uit te trekken om het extra politiepersoneel te bekostigen. Men redt het door de gemaakte uren half te vergoeden in vrije tijd en half uit te betalen.

Vernielingen die niet verhaald kunnen worden op een dader, komen geheel voor rekening van de club.

Wat gebeurt waar?

Tijdens de wedstrijd is het tamelijk rustig. Ongeregeldheden beperken zich voornamelijk tot het gooien van vuurwerk en het ophouden van spandoeken met hakenkruis-tekens (POL, RGJ). Ook worden er vernielingen gepleegd van bijv. ruiten of hekwerk. Voor en na de wedstrijden zoeken de sides elkaar op (centrum, station). De bezoekende sides die niet met de combikaart komen en al eerder in de stad aanwezig zijn, zoeken zeker een confrontatie met de eigen sides. De eigen sides kijken wat er te doen is (vechten) en met hoeveel de tegenpartij gekomen is. Als PEC dan de overhand heeft loopt het al snel op vechten uit. Vernielingen vinden plaats in de binnenstad, maar ook in de woonwijken op de route centrum-stadion (o.a. vernielen van ruiten en autospiegels).

Tijdens de wedstrijden is er altijd een Officier van Justitie aanwezig in het stadion of op het politiebureau. Over het algemeen zijn er weinig arrestaties (minder dan 5). De politie en Officier van Justitie handelen arrestaties voornamelijk zelf af. Het is een zeldzaamheid als de rechter-commissaris erbij gehaald moet worden. Schade door vernieling wordt meestal afgehandeld met een boete (hierbij wordt de draagkracht van de dader in overweging genomen), behalve als de persoon in kwestie recidivist is. Dan is men eerder geneigd tot een dagvaarding. Snelrecht wordt alleen toegepast in geval van openbare geweldpleging.

In Zwolle zien we het beeld van een kleine, 'traditionele' groep side-supporters: fanatiek supporterschap behoort bij een bepaalde (kansarme) familie- en buurtsubcultuur en wordt van generatie op generatie doorgegeven. De side-supporters zijn daardoor ook vrij 'grijpbaar': de (overigens niet zo grote) groep heeft ook buiten het stadiongebeuren veel contacten, men woont in dezelfde buurt(en), bezoekt gezamenlijk buurtvoorzieningen en onderneemt gezamenlijk activiteiten, zowel in de sportieve (voetbal) als in de criminele sfeer. Bekeken vanuit het perspectief van de bestrijding van voetbalvandalisme biedt deze situatie voordelen, in de zin dat de side-leden bekend zijn en via diverse ingangen te bereiken zijn. Een mogelijk nadeel is, dat kinderen uit deze kringen al jong 'gesocialiseerd' worden in het fanatiek supporterschap: het voetbalvandalisme heeft lange en stevige wortels, die waarschijnlijk slechts met grote inspanning doorbroken kunnen worden.

De aanpak van het voetbalvandalisme

Welke partijen zijn verantwoordelijk?

In de gemeente Zwolle zijn de sleutelpersonen allen de mening toegedaan dat aan het voetbalvandalisme maatschappelijke oorzaken ten grondslag liggen. In principe heeft iedere burger een verantwoordelijkheid ten aanzien van dit probleem en de mogelijke oplossing(en) hiervan. In dit kader krijgen de verschillende instanties ieder hun taken toebedeeld. Alleen de politie legt de eerste verantwoordelijkheid bij het clubbestuur, althans de verantwoordelijkheid voor de orde binnen het stadion.

Praktische invulling van de verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid van het clubbestuur en de KNVB is gelegen in een goed stadionbeheer. Dit houdt onder andere in dat het stadion aan de veiligheidseisen moet voldoen en dat de accommodatie goed is.

Daarnaast moeten het clubbestuur en de KNVB ervoor zorgen dat er voldoende suppoosten en personeel van de bewakingsdienst aanwezig is. Naast deze materiële zorg, waarvoor het clubbestuur en de KNVB -ook financieel- verantwoordelijk worden geacht (JUS, POL, SUPP, RGJ), is er de immateriële zorg (JUS, SpZ, RGJ). Hierbij wordt gedacht aan het tot stand brengen van een binding tussen supporters en de club. De faciliteiten die daarvoor nodig zijn moeten voor rekening van het clubbestuur komen. Dhr. v/d Vegte (SpZ) is van mening dat er vanuit de club teveel geld wordt besteed in de voorlichtingssfeer. Een deel hiervan zou gebruikt kunnen worden om kontakten op gang te brengen en te onderhouden tussen de technische staf en de spelers enerzijds en de supporters anderzijds. In deze sfeer ligt er ook een taak voor de supportersvereniging. Een belangrijke taak die de vereniging heeft is het binden van de supporters. Hoewel Dhr. Vennema (RGJ) en van Lingen (SUPP) van mening zijn dat de supportersvereniging zich alleen over haar eigen leden heeft te ontfermen, stelt Dhr. v/d Vegte (SpZ) dat de vereniging zou moeten proberen de harde kern bij het gebeuren te betrekken in plaats van ze alleen als lastpakken te zien. Een gedeelte van de voormalige side is overigens lid geworden van de vereniging (SUPP).

De verantwoordelijkheid van de gemeente en politie strekt zich in eerste instantie uit tot het zorggen voor de handhaving van de openbare orde. In het kader daarvan heeft de gemeente een ton extra beschikbaar gesteld. Via belasting in welke vorm ook betaalt de burger hier dus indirect voor.

Terecht, stelt de politie, omdat het een algemeen maatschappelijk probleem is, waar alle burgers verantwoordelijk voor zijn (POL). Omdat de meeste sleutelpersonen het erover eens zijn dat het voetbalvandalisme geworteld is in de maatschappelijke achterstandssituatie van de side-leden, ligt er naast handhaven van de openbare orde nog een taak voor de gemeente, namelijk een algemene aanpak van die maatschappelijke achterstand.

De rol die justitie kan spelen, aan het einde van de lijn, wordt gezocht in de wijze van straffen (bijv. snelrecht) en de soorten van straffen: strenger, bijvoorbeeld door het opleggen van toegangsverboden (SUPP) of alternatief (RGJ, POL, JZ). Het clubbestuur stelt voor om een werkgroep te vormen van alle betrokkenen: de harde kern(!), gemeente, scholen, politie, club, ouders en welzijnswerk.

"In deze werkgroep moet je de discussie op gang brengen en trachten te localiseren waar de oorzaak van de problemen ligt: is het spelverruwing, is het algemene maatschappelijke onvrede? Op basis van die discussie kan je maatregelen nemen" (CLUB).

5.3.3

Wat zou er verder nog moeten gebeuren?

Aan de accommodatie binnen het stadion schort er nog het een en ander. Momenteel is de afvoer van spelers e.d. niet geheel veilig, hetgeen een niet al te best leidende scheidsrechter onlangs bijna noodlottig werd.

Om de gezelligheid in het stadion terug te krijgen moet er volgens Dhr. van Lingen (SUPP) aan een aantal eisen worden voldaan:

- zitplaatsen i.p.v. staanplaatsen
- zorgen voor warmte op de hele tribune, bijv. door overkapping
- uitbreiding van de sanitaire voorzieningen
- uitbreiding van verkooppunten van eten en drinken
- bieden van vermaak tijdens dooie momenten (rust, inspelen), dit vermaak zou grootscheeps aangepakt moeten worden.

Het vergroten (terugbrengen) van een vriendelijke sfeer in het stadion zou een groot gedeelte van de agressie bij het publiek wegnemen (SUPP, BC).

Preventie van voetbalvandalisme door middel van een experimenteel project

In Zwolle zijn er twee projecten opgestart ten behoeve van randgroepjongeren.

In de eerste plaats heeft een taxichauffeur de organisatie van een zaalvoetbalcompetitie op zich genomen. Deze competitie wordt regelmatig gehouden in de IJsselhal. Er doen veel jongens uit de side aan mee. De zaken worden gefinancierd uit particuliere middelen (bingo's e.d.).

Voorts was het de bedoeling dat er in Vormingscentrum de Vijfhoek een ex-profvoetballer trainingen zou verzorgen voor deze jongens. Wegens vertrek van deze ex-voetballer naar Denemarken is dit niet door gegaan.

Ten tweede is er het project 'Randgroepjongeren' in Zwolle. Het randgroepwerk dat bij de Vijfhoek gebeurt, is volledig gedetacheerd naar dit project.

Net als elders in het land wordt er sterk op het jeugdwerk bezuinigd, waardoor er personeel en middelen ingeleverd moeten worden. Dit maakt de verwezenlijking van dergelijke projecten zoals door WVC gesteld vrijwel onmogelijk. Als de infrastructuur van het jeugdwerk afgebroken wordt, is ad hoc beleid ook niet uit te voeren (BC).

5.4.1

Oordeel over de doelstellingen

Tegenover de eerste doelstelling (verbeteren maatschappelijke positie) staat men over het algemeen positief.

Binnen de gemeente Zwolle wordt er betrekkelijk veel aandacht besteed aan de positie van de randgroepjongeren. Daar getuigen de twee bovengenoemde projecten ook van.

Over de tweede doelstelling (verminderen van het voetbalvandalisme) wordt anders gedacht. Voetbalvandalisme wordt gezien als een van de vele vormen van vandalisme.

Daarnaast is het probleem van het voetbalvandalisme in Zwolle nog niet echt groot.

De Officier van Justitie heft echter een waarschuwende vinger op: "Het jeugdwerk moet niet een te groot oplossend vermogen toegekend worden, het kan slechts een bijdrage leveren aan het verminderen van de randgroepjongerenproblematiek".

Twee sleutelpersonen, die in de eerste plaats de problematiek vanuit het voetballen bekijken, houden er een afwijkende mening op na. Dhr. v/d Vegte (SpZ) wil in de eerste plaats het voetbalvandalisme gereduceerd zien. De manier waarop dit bereikt wordt maakt hem niets uit.

Dhr. van Lingen (Supp) is van mening dat zachte heelmeeesters stinkende wonden maken. Hij pleit voor een harde aanpak.

Ook de sponsor spreekt de angst uit dat, door een project specifiek gericht op voetbalvandalen, negatief gedrag beloond wordt.

Het clubbestuur staat zeer positief tegenover beide doelstellingen. Men vindt de doelstellingen realistisch en "de enige goede methode om tot iets structureels te komen. Een lokale aanpak is de enige juiste, de rest is lapmiddel" (CLUB).

5.4.2

De uitvoerbaarheid

Als men als uitgangspunt de bestrijding van het voetbalvandalisme neemt, wordt een aanpak vanuit het jeugdwelzijnswerk 'te breed' geacht. In dat geval kan men zich beter beperken tot het voetbalgebeuren, zowel in passieve als actieve zin. Een project in de vorm van een zaalvoetbalcompetitie wordt in dit kader zinnig geacht. Hier staat het spelelement voorop en niet de techniek. Een verwijt dat gemaakt wordt naar het amateurvoetbal van de KNVB is dat het onder de knie krijgen van de techniek, met alle -gemene-truukjes van dien, op de eerste plaats staat. Daardoor raken het spelelement en de sportiviteit geheel op de achtergrond. Binnen het jeugdwerk zou een dergelijke aanpak van het sportgebeuren een rol moeten krijgen (BC). Het aanbieden van banen/stages aan de siders binnen het stadion wordt ook als een mogelijkheid gezien (RGJ).

Als men echter de bestrijding van het voetbalvandalisme uitbreidt tot bestrijding van het vandalisme in het algemeen, dan komt het project 'Randgroepjongeren' heel dicht in de buurt. Dit project heeft een integrale opzet, waarbij de Stichting Sociaal Cultureel Werk, de Vijfhoek, de Stichting Jeugd en Gezin, het CAD (consultatiebureau alcohol en drugs), de reklassering, de gemeente en de politie allen betrokken zijn.

Dit project is gestart voor vier jaar. Subsidie is bij diverse instanties aangevraagd: WVC, onderwijs en de gemeente. In het kader van dit project is er een pand aangekocht (f 125.000,-): het Doghouse. Uitgangspunt van het project is de belevingswereld en het eigen functioneren van de randgroepjongeren. Het aanleren van allerlei sociale vaardigheden is een van de aandachtspunten. Ze leren onder andere gebruik te maken van allerlei maatschappelijke voorzieningen (bijv. zelf aanvragen van een uitkering). Daarnaast leren ze de consequenties te dragen voor hun gedrag. De diverse instanties kunnen ten behoeve van de jongere met elkaar onderhandelen. Daarmee versterkt men elkaars positie. Binnen het project wordt een 'harde lijn' gehanteerd. Houdt een jongere zich niet aan de gemaakte afspraken, dan moet hij de consequenties aanvaarden.

Een tweetal positieve uitwerkingen van het project tot nu toe zijn:

- de invoering van alternatieve straffen
- de woningbouwvereniging (SAVO) waar moeilijkheden mee waren is sponsor geworden van een voetbalproject van de jongeren. Dit laatste is een vruchtbare samenwerking geworden, met als resultaat een afname van de criminaliteit in de betreffende buurt.

Zoals al eerder werd vermeld pleit het clubbestuur voor het starten van een werkgroep, waarin eerst de achtergronden van het voetbalvandalisme worden uitgediept. Op basis daarvan kan bepaald worden welke activiteiten men moet ontplooiën. De werkgroep moet opgehangen worden aan de gemeente aangezien deze de contacten met alle betrokkenen heeft.

5.4.3

Obstakels/knelpunten

Mede op basis van de opgedane ervaringen bij het opzetten en ontwikkelen van het project 'Randgroepjongeren' worden de volgende knelpunten genoemd bij het opzetten van een experimenteel project:

- Het loskrijgen van subsidie bij meerdere instanties tegelijk, met name bij het onderwijs. Bij het project 'Randgroepjongeren' is dit uiteindelijk wel gelukt (POL).
- Door de brede deelname is men geneigd de verantwoordelijkheid op elkaar af te schuiven (POL).
- Het bereiken van de juiste doelgroep (JUS) en het motiveren van de groep (Sponsor).
- Veel vallen en opstaan van de veldwerkers (JZ).
- Vinden van gekwalificeerde mensen die bovendien goed samen kunnen werken en die geaccepteerd worden bij de jongeren (RGJ).

Hoewel het werken met een 'brede basis' op zich positief gewaardeerd wordt, blijken er in de praktijk nog heel wat obstakels genomen te moeten worden in de sfeer van de samenwerking, taakafbakening, bepaling van verantwoordelijkheden. Bestaande regels en structuren moeten soms doorbroken worden.

5.4.4

Toegespitst op voetbalvandalisme

Men voelt weinig voor een apart project dat zich alleen richt op het voetbalvandalisme. Een aanpak van het voetbalvandalisme zou geïntegreerd kunnen worden in het lopende RGJ-project. Daar waar men er binnen het project mee geconfronteerd wordt kan men het voetbalvandalisme aan de orde brengen. Bovendien is men binnen het project bereid ruimte te geven aan het clubbestuur en de supportersvereniging die bijv. in de vorm van een informatieavond toenadering kunnen proberen te zoeken met ouders/kern. Men denkt dat de contactlegging gemakkelijker zal gaan door de inschakeling van voetballers uit de club (POL, JZ).

In Zwolle is sprake van een redelijk goed uitgekristalliseerde situatie wat betreft de kennis en (wat zeldzamer is) de contacten met vandalistische side-supporters.

Hoewel veel respondenten zeggen slechts over indirecte informatie te beschikken, bestaat er een vrij grote consensus over de vraag 'om welke jongeren het gaat'.

De houding tegenover deze jongeren is allerm minst grimmig: alhoewel het voetbalvandalisme veroordeeld wordt, is er -ook van de zijde van het clubbestuur- erkenning en aandacht voor de problematische situatie van (veel van) deze jonge side-supporters.

Het feit dat het voetbalvandalisme in Zwolle -op dit moment- geen groot probleem vormt, draagt zeker bij aan deze situatie: men heeft de zaak in de hand -het vandalisme is beheersbaar- en mede daardoor is er ruimte om aandacht te schenken aan de achtergronden van de zaak.

Daarnaast zal ook een rol spelen, dat de in Zwolle reeds bestaande activiteiten ten bate van randgroepjongeren breed worden gedragen en positief worden gewaardeerd.

Men zou op basis van deze schetsmatige beschrijving de conclusie kunnen trekken dat het starten van een experimenteel project ten bate van voetbalvandalen in Zwolle "weggegooid geld" is op of z'n minst geen hoge prioriteit toegekend moet worden: "werken aan een probleem dat er niet is?"

Anderzijds moet men zich realiseren, dat PEC Zwolle nog niet zo lang in de eredivisie speelt. Er gaan dan ook geluiden op dat het voetbalvandalisme in de komende jaren toe zou kunnen nemen. Ook in andere gemeenten werd geconstateerd dat er een 'zuigende werking' uit kan gaan van een kleine (rand-)groep voetbalvandalen: ook andere -minder kansarme- jongeren worden meegesleept en gaan allerlei vormen van negatief gedrag vertonen.

Bovendien zou het zinvol kunnen zijn om van de 'speelruimte' die de Zwolse situatie letterlijk en figuurlijk biedt gebruik te maken.

Het gaat uiteindelijk (ook) om het experimenteren met nieuw beleid, met nieuwe organisatievormen en methodieken.

De gemeente Zwolle biedt goede perspectieven om als 'proeftuin' te fungeren: de nodige basisvoorzieningen zijn er, de bereidheid is er, er is ervaring opgedaan met het opzetten van een project met een brede lokale basis (het project 'randgroepjongeren'), er zijn ideeën.

6.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Burgemeester (BM): Dhr. C.J.D. Waal
Lid van een werkgroep van het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme (LOV).
- Afdeling bestuurlijke en juridische zaken (BJZ):
de heer B. Vermaas en de heer Bandel
Dhr. Bandel is hoofd bestuurlijke en juridische zaken, de algemene politiezaken behoren tot zijn portefeuille, verder assisteert hij de burgemeester in het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, officier van Justitie en de commissaris van de politie.
Dhr. Vermaas is secretaris van de stuurgroep vandalisme te Deventer.
- Afdeling Sportzaken (SpZ): Mevr. C.E. van der Plas-Fitzpatrick
Wethoudster en voorzitter van de begeleidingscommissie voetbalvandalisme.
- Sportdienst Deventer (SpD): drs. M. Sterk
Toegevoegd onderzoeker van de RUU, in opdracht van het Ministerie van Justitie doet hij een evaluatie-onderzoek naar de maatregelen tegen voetbalvandalisme te Deventer.
- Voorlichting: Dhr. D. ter Hark

Voetbal

- Clubbestuur (CLUB): de heer J.J. Heere, de heer T.W. van Noesel
Dhr. Heere is secretaris van het bestuur en veiligheidscoördinator. Dhr. van Noesel is bestuurslid met als taken ondermeer: public relations en contact met/ begeleiding van (jeugdige) supporters.
- Sponsor: de heer drs. J.H. Aa
Directeur van Beaphar, hoofdsponsor van Go Ahead.
- Jeugdsupportersvereniging (SUP): Dhr. E. Nyenhuis
Secretaris van de jeugdsupportersvereniging en fanatiek supporter van GO Ahead Eagles.

*= In de rest van dit verslag wordt naar de geïnterviewden terugverwezen door middel van de tussen haakjes vermelde afkortingen.

Jeugdwelzijnswerk (JW)

- Straathoek en cultureel werk: Dhr. J. Bodegom
Als straathoekwerker heeft hij contacten met de jongeren uit de B-side, als cultureel werker heeft hij een vandalisme-project in Colmschate-Noord (in Deventer) opgezet.
- Buurtwerk/jongerencentrum: Dhr. J. Schepers
Leider van een buurthuis (takenpakket o.a. jongerenwerk) en voorzitter van jongerencentrum 'Rebel'.
- Service Bureau Salland: Dhr. P. Struyk, dhr. J.H. van der Kolk
Het Service Bureau is een adviesbureau voor begeleiding van beroepskrachten en vrijwilligers in de jongeren- en buurtcentra. Ze houden zich verder ook bezig met het opzetten van jongerenprojecten.

Politie (POL): Hoofdinspecteur A.H. Godlieb

Hoofd geuniformeerde dienst.

Justitie (JUS): Dhr. D. Kuypers

Officier van Justitie, belast met alle justitiële procedures (vernieling, geweldpleging, diefstal) rond de voetballerij. Hij is in Deventer aanwezig bij alle risico-wedstrijden.

Alvorens in te gaan op de door de respondenten gegeven beschrijvingen van de vandalistische supporters, dient nadrukkelijk vermeld te worden dat het hier gaat om persoonlijke indrukken van de respondenten. Men is het erover eens dat voordat men overgaat tot het opstarten van experimenten ter bestrijding van voetbalvandalisme men terdege op de hoogte moet zijn van de achtergronden van deze groep.

Schattingen over de omvang van de B-side lopen uiteen van 700 (straathoekwerk) via 300 (SUP) en 200 (BM, BJZ, POL, JW) tot 40 jongeren (SpZ). De jeugdsupportersvereniging voegt hieraan toe dat het aantal supporters afhankelijk is van de gespeelde wedstrijden: vooral tegen PEC Zwolle (streekderby) zijn aanzienlijk meer supporters op de been.

Het clubbestuur plaatst de kanttekening dat lang niet alle B-side supporters ook voetbalvandalen zijn. Het aantal jongeren dat potentieel wel eens deelneemt aan het voetbalvandalisme wordt geschat op 505 tot maximaal 200, afhankelijk van het succes van de club in de competitie. In goede tijden zijn er meer supporters en dus ook meer vandalen, dan in slechte tijden (CLUB).

De leeftijd van de B-siders ligt naar schatting tussen de 12 en de 25 jaar. Men onderscheidt daarbij twee leeftijdscategorieën, namelijk een groep jongere en een groep oudere supporters. Het gedrag van de jonkies bestaat voornamelijk uit politie treiteren, schelden, pesten en stenen gooien. En verder zijn ze meer uitdagend, meer naar voren tredend, dan de oudere groep (SUP). Volgens de jeugdsupportersvereniging is deze groep ook de gevaarlijkste: het zwaaien of eventueel gebruiken van messen schuwen deze (jonge) jongens niet.

De oudere groep gaat de confrontatie met de tegenstanders aan, wanneer de jonkies deze uit hun tent hebben gelokt. Verder vangen ze de eventuele problemen met de (spoorweg)politie op en corrigeren ze hun jongeren clubgenoten. Een jongerenwerker is van mening dat deze groep iets gezapiger is, de straathoekwerker daarentegen denkt dat de oudere supporters juist meer doortrapt zijn.

Over de maatschappelijke achtergrond van de voetbalvandalen zijn de meningen nogal verdeeld. De politie is van mening dat het vooral kansarme (randgroep)jongeren betreft: "De groep B-siders bestaat vooral uit LBO-ers, werklozen en voortijdig schoolverlaters" (POL).

Anderen benadrukken dat weliswaar een deel van de voetbalvandalen te typeren is als 'randgroepjongeren', maar dat er ook jongeren met een (zeer) goede maatschappelijke positie in voorkomen (JW, JUS).

Volgens het clubbestuur is het merendeel van de (potentiële) vandalen schoolgaand, de rest heeft meestal een baan.

Uit de gegeven antwoorden blijkt dat de B-side uit een gemengd gezelschap bestaat. Wel wordt over het algemeen aangenomen dat jongeren met een lagere beroepsopleiding oververtegenwoordigd zijn.

Wat betreft de geografische herkomst van de B-siders is men vrij eenstemmig. De B-siders komen vooral uit de zogenaamde achterstandsgebieden van Deventer, zoals de bebouwing rond de binnenstad, Colmschate Noord, Rivierenwijk, Knutteldorp, Rode Dorp, Zandweerd en Groot Douwel. Apeldoorn is ook vertegenwoordigd in de B-side, met ongeveer 40 jongeren.

Bepaalde B-siders trekken ook buiten het stadion met elkaar op. Tijdens koopavond vallen ze het winkelende publiek in de binnenstad lastig, vooral op de Brink bij V & D en de HEMA (BM, SpZ, POL, JW). Volgens het jongerenwerk zijn ze verder nog te vinden in het wijkcentrum 'Polakkers', het cafetaria tegenover dit wijkcentrum, het jeugdcentrum 'Rebel' en in discotheken verspreid over de stad.

In Deventer is er sprake van wijkgebonden bendes. Opvallend is dat de jongeren uit de verschillende wijken tijdens wedstrijden zonder problemen naast elkaar in het vak staan en gezamenlijk optreden, terwijl ze de rest van de tijd tegenover elkaar staan. Zelfs de gang naar het stadion kan tot incidenten leiden als B-siders van de ene wijk B-siders van een andere wijk tegenkomen (JW).

Door Sportzaken en het clubbestuur wordt gemeld dat er een groep van Go Ahead supporters bestaat, die afkomstig is uit Apeldoorn, en die naast het bezoeken van de wedstrijden ook als 'hobby' heeft om homoseksuelen in elkaar te slaan en andere mensen lastig vallen op koopavonden. Deze jongens hullen zich in de Go Ahead-kleuren (rood-geel), hierdoor ontstaat -mede door toedoen van de pers- een negatief beeld van alle Go Ahead supporters.

Meerdere geïnterviewden stellen, dat de jongeren die betrokken zijn bij voetbalvandalisme ook op andere terreinen te maken hebben met de wijkagenten en de kinderpolitie. Volgens de politie hangt het van toevalligheden (vrienden, subcultuur) af of een jongen een goede supporter wordt of een voetbalvandaal. Een ander, hieraan verwant, kenmerk van (bepaalde) B-siders is volgens het straathoekwerk het experimenteren met allerlei middelen (door elkaar) zoals alcohol, pillen, soft- en harddrugs. De jeugdsupportersvereniging is het met dit laatste pertinent niet eens. Wel is men van mening dat veel B-siders makkelijk te beïnvloeden jongens en meisjes zijn.

Tenslotte wordt opgemerkt dat de B-siders naar de wedstrijden gaan voor de spanning en de sensatie, maar óók voor het voetbal zelf. Vrij veel B-side jongeren beoefenen ook zelf actief de voetbalsport.

6.2.2

De 'harde kern'

Niet alle geïnterviewden zijn van mening dat er sprake is van een 'harde kern' in de B-side. De politie en de burgemeester zijn van mening dat er niet meer gesproken kan worden van een harde kern. Zij hebben het idee dat ze het probleem wat betreft de eigen supporters goed in handen hebben. Door gerechtelijke maatregelen zouden de jongeren ontmoedigd zijn en verder is men hard bezig (in samenwerking met de club) de positieve krachten binnen de groep te mobiliseren.

Sportzaken is van mening dat er wel een harde kern aanwezig is, bestaande uit een stabiele groep van 10 à 15 jongeren. Deze groep verschilt wat betreft maatschappelijke positie en geografische herkomst niet van de overige B-siders. Het enige verschilpunt is, dat deze groep zelf niet op voetbal zit. Maar ook de harde kern is wel degelijk supporter en geïnteresseerd in de technieken en tactieken van het voetbalspel (SpZ).

De jeugdsupportersvereniging stelt dat er ongeveer 12 tot 15 jongeren deel uit maken van de harde kern. Ze zijn tussen de 18 en de 22 jaar, ze hebben voornamelijk een lagere opleiding gevolgd en zijn op dit moment werkend. Ze gedragen zich ook buiten het stadion problematisch, zoals onder andere vechten in de café's, inbraak en 'potenrammen'. Een bijkomend probleem is dat onder andere door de media deze groep op één hoop gegooid wordt met de overige B-siders. Deze harde kern tast de goede naam van de jeugdsupportersvereniging aan.

De groep B-siders waar de Officier van Justitie regelmatig mee te maken heeft bestaat uit 15 à 20 jongeren. Deze groep jongeren is zeker niet alleen afkomstig uit de lagere sociaal economische milieu's: vaak komen de jongeren uit de gegoede burgerij. Wel kenmerkend voor deze jongens zijn de grenzeloze verveling en een gebrekkige belangsytelling van het thuisfront. Er vinden vrijwel geen gesprekken plaats tussen ouder(s) en kind. Deze jongeren zijn vooral op zoek naar sensatie, het voetbal an sich is niet belangrijk. Ze worden voornamelijk opgepakt voor geweldsdelicten ('potenrammen', mishandeling en/of verkrachting) en vernielingen, dit zeker niet alleen tijdens en rond voetbalwedstrijden.

Het clubbestuur spreekt van een kleine groep jongeren, die in wisselende sterkte bij de wedstrijden aanwezig is (0 bij Haarlem, 50 bij Ajax). De maatschappelijke positie van de jongeren varieert, er zitten zowel hoog- als laagopgeleiden tussen. De beter opgeleide jongens zijn de informele leiders. Typerend voor alle jongeren in de harde kern is, dat zij er primitieve (zwart-wit) ideeën op na houden, dat ze makkelijk te beïnvloeden of zelfs labiel zijn en dat ze vaker met de politie in aanraking komen. Maar: "Het zijn ook jongens die hunkeren naar erkenning, die er bij willen horen" (CLUB).

Vanuit het jeugdwelzijnswerk wordt opgemerkt dat het begrip harde kern relatief is: in vergelijking met de F-side van Ajax en vak S van Feijenoord zijn de B-siders rustige supporters. Men schat de harde kern (naar Deventerse begrippen) voorzichtig op 50 jongeren. Een groep die wat de groepsstructuur betreft gekenmerkt kan worden als 'los zand': alleen bij dreiging van buitenaf vormt men een hechte groep. De harde kern verschilt van de overige side-supporters: het zijn jongeren in een slechte maatschappelijke positie, randgroepjongeren. De straathoekwerker is van mening dat de harde kern bestaat uit een min of meer stabiele groep van zo'n 100 jongeren in de leeftijd van 18 tot 23 jaar. Ze zijn dus wat ouder dan de gemiddelde side-supporter. Daarnaast meent ook deze respondent dat de jongeren veelvuldig in aanraking komen met politie en justitie, ondermeer in verband met hard-drug gebruik.

6.2.3

De wedstrijd zelf

Type en aantal wedstrijden met verhoogd risico

Alle betrokkenen noemen de wedstrijden tegen Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en (in mindere mate) FC Utrecht risicodragend. Verder wordt vooral PEC Zwolle (streekderby) genoemd. Volgens de respondenten worden er per jaar 4 tot 5 risicodragende wedstrijden in Deventer gespeeld. Het aantal arrestaties bij zo'n wedstrijd loopt uiteen van 2 tot 40 (POL, JUS).

Wat gebeurt waar?

Voor de wedstrijd lopen er groepjes B-siders door de stad, op zoek naar vooruitreizende supporters van de tegenpartij. Als ze elkaar ontmoeten blijft het meestal bij wat over en weer uitdagen.

Binnen het stadion zijn er nauwelijks problemen. Tijdens de wedstrijden proberen de supporters de voetballers van de tegenpartij te intimideren door te schelden en met dingen te gooien. Dit mondt niet uit in ernstige incidenten. B-siders vernielen verder nauwelijks bij thuiswedstrijden, bij uitwedstrijden van GO Ahead Eagles ligt dat echter wel even anders.

De route van het station naar het stadion (10 minuten lopen door een woonwijk) levert wel problemen op, er worden vaak vernielingen aangebracht. Eén van de bijkomende problemen is dat de Deventer bevolking belust op sensatie massaal naar het station stroomt bij verwachte aankomst en vertrek van de supporters van de bezoekende club.

Verder staan ook de GO Ahead supporters langs de route de bezoekende supporters te jennen. Veel verder gaan ze meestal niet. Als Ajax of Feijenoord komt zijn ze zelfs niet herkenbaar langs de route te vinden. Bij de wat kleinere clubs proberen ze krachtmetingen uit te lokken. Ze weten echter dat de politie er voor zorgt dat dit niet tot incidenten kan leiden en daarom durven ze ook.

Bij de terugtocht naar de treinen is er vaker sprake van incidenten (rivaliserende groepjes supporters) dan bij de route van het station naar het stadion. De verliezende partij is verongelijkt. Verder constateert men een duidelijk verband tussen datgene wat er op het veld gebeurt tijdens de wedstrijd en de mate van onrust na de wedstrijd. Als de scheidsrechter een dubieuze beslissing heeft genomen, of wanneer er sprake is geweest van ruw spel, is de sfeer geladen.

Genomen maatregelen

In Deventer is sprake van een vrij omvangrijk pakket van maatregelen, dat verder gaat dan alleen handhaving van de orde, en waarbij een groot aantal organisaties en instanties betrokken is. Hieronder volgen in vogelvlucht de belangrijkste maatregelen.

Een maand voor een risicovolle wedstrijd meldt het bestuur van GO Ahead Eagles dit bij de burgemeester, zodat er ruim tijd is om noodzakelijke acties voor te bereiden. Voor een wedstrijd met verhoogd risico wordt er een uitvoerig vooroverleg gehouden met vertegenwoordigers van de spoorwegpolitie, de busvervoermaatschappij, de bereden politie, het aanhoudingsteam, de ME, de Officier van Justitie, de veiligheidscoördinator, het hoofd geuniformeerde politie en het clubbestuur. Verder wordt er gezorgd voor voldoende informatie van onder andere het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV), de spoorwegpolitie en de politie van de stad waaruit de bezoekende club afkomstig is.

Verder is de gemeente Deventer ook zeer actief op landelijk niveau: in samenwerking met andere gemeenten worden de nieuwe mogelijkheden uitgedacht. De bestrijding van het voetbalvandalisme heeft een hoge prioriteit bij B&W en politie.

Risicovolle wedstrijden worden in Deventer op zaterdagmiddag niet langer toegestaan. Een groot probleem van een wedstrijd op zaterdagmiddag is dat de bezoekende supporters vroeg komen en de binnenstad -met een flinke borrel op- onveilig maken. Het aantal vooruitreizende supporters is overigens door het ontmoedigingsbeleid van de NS (de Combi-kaart) sterk verminderd.

De politie verzorgt de ordehandhaving tijdens en rond de wedstrijd. Het hoofd van de geuniformeerde politie heeft voorgesteld om het fouilleren van de toeschouwers binnen de hekken van het voetbalstadion niet langer door de politie te laten verrichten, maar door de organisator van de voetbalwedstrijd ('orde houden in eigen huis'). Om de gang van en naar het stadion soepeler te laten verlopen heeft men na enige experimenten besloten bij risicovolle wedstrijden bussen in te schakelen voor het supportersvervoer. Tot op dit moment zijn de resultaten zeer hoopgevend. Het vervoer per bus heeft verder als voordeel dat er ongeveer 40 man minder politie ingezet hoeft te worden, wat een aanzienlijke bezuiniging betekent.

Het clubbestuur heeft (in samenwerking met de sponsor), naast de beveiliging van het stadion, ook initiatieven in de richting van de (jeugdige) supporters ontplooid. Er zijn regelmatig contacten tussen het clubbestuur en de supporters, er is een jeugdsupportersvereniging opgericht en met enige moeite is bereikt dat de jeugdsupportersvereniging deel ging uitmaken van de bestaande supportersvereniging. Er wordt een supportershome gebouwd (deels bekostigd met een WVC-subsidie), waarin activiteiten georganiseerd zullen worden (men wil de spelers ook verplichten het home te bezoeken). Volgens deze zegslieden zijn er nu nauwelijks problemen meer met de eigen supporters (CLUB, Sponsor).

De jeugdsupportersvereniging probeert de verveling tegen te gaan, de tribune te boeien en de onderlinge band van de supporters te verbeteren door voorwedstrijden te organiseren tussen supporters van de thuisspelende en de bezoekende club. Voorts is men bezig met een penalty bokaaltoernooi in de rust van de wedstrijd.

In begin 1987 wordt het supportershome geopend, waar na afloop van de wedstrijd videobeelden van de wedstrijd vertoond zullen worden, met uitleg (van de spelers zelf) over de tactische en technische aspecten van het spel. Men probeert door een dergelijk aantrekkelijk programma na de wedstrijd de jongeren in het supportershome (en ver van de bezoekende supporters) te houden.

Verder reizen de oudere supporters bij uitwedstrijden altijd samen met de overige B-siders, ze treden dan eventueel als bemiddelaar op tussen (spoorweg)politie en supporters.

Het beleid van de Officier van Justitie is gericht op een snelle afhandeling van de arrestaties: de Officier is bij alle risicovolle wedstrijden aanwezig om snelrecht uit te kunnen spreken (bij minderjarigen kan echter geen snelrecht worden uitgesproken). Alle arrestaties krijgen een serieuze behandeling, bijna geen zaak wordt geseponneerd. Voorgeleiding geschiedt meestal in de zaken waarbij sprake is van geweld. Voorts worden overtredingen begaan in het kader van een voetbalwedstrijd strenger aangepakt dan dezelfde overtreding in een andere context (bijv. vernieling, diefstal). De Officier heeft de indruk dat dit beleid effectief is, aangezien het aantal zaken dat hij in behandeling krijgt vermindert. De zaak lijkt beheersbaarder te worden.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

Bij risicovolle wedstrijden is bijstand van andere corpsen onontbeerlijk. De politie-inzet bestaat in zo'n geval uit ongeveer 150 man/vrouw (voorbeeld wedstrijd tegen Ajax, april 1985: 449 uren bijstandspersoneel en 661 uren eigen personeel, personeelskosten ongeveer f 50.000,-).

De ordehandhaving ten behoeve van het voetballen door GO Ahead Eagles vormt een aanzienlijke belasting, waardoor andere politietaken niet of in mindere mate gedaan kunnen worden.

Enkele voorbeelden:

- regelmatig bestaat er aanleiding om in de weekenden het politietoezicht in de binnenstad te intensiveren. Dit is echter qua roosterbezetting niet te realiseren, men zit al aan de rechtspositionele bovengrens wat betreft onregelmatigheid;
- controle op alcoholgebruik in het verkeer dient regelmatig uitgevoerd te worden, maar de controle-capaciteit is onvoldoende beschikbaar.

Dit gegeven -in relatie tot de circa 2750 overuren welke ten behoeve van de GO Ahead Eagles jaarlijks worden besteed- beschouwt de politie zacht gezegd als een "zure zaak".

De club heeft nauwelijks materiële schade door vernieling. Wel zijn er forse kosten gemaakt in de preventieve sfeer, bijvoorbeeld het inhuren van een eigen bewakingsdienst. De inkomstenderving door het wegblijven van het publiek bedraagt, volgens de sponsor, zo'n f 20.000,- per wedstrijd. Het clubbestuur legt een vrij directe relatie tussen het voetbalvandalisme en het wegblijven van het publiek: mensen zijn bang om het slachtoffer te worden van vernieling (auto's) of lastigvallerij. Bovendien maken de aanwezigheid van een grote politiemacht en andere veiligheidsmaatregelen het bezoeken van het stadion ook minder aantrekkelijk.

Men is van mening dat de B-siders in vergelijking met andere clubs niet veel problemen opleveren. De belangrijkste reden die de secretaris van de jeugdsupportersvereniging noemt is het goede contact tussen spelers, clubbestuur, politie en het jeugdbestuur. Daardoor is niemand anoniem, iedereen kent elkaar. Het zijn vooral de bezoekende supporters die voor de overlast zorgen.

De politie stelt dat voetbalvandalisme een symptoom is van een bredere 'gedragsproblematiek' onder bepaalde jongeren. Het gevaar bestaat dat, wanneer je voetbalvandalisme de nek omdraait, de problemen zich dan gaan manifesteren in andere gewelddadige uitingsvormen, die misschien veel moeilijker te beheersen zijn (POL).

6.3.1

Welke partijen zijn verantwoordelijk voor een aanpak van het voetbalvandalisme?

Alle geïnterviewden zijn van mening dat de supportersvereniging, het clubbestuur, de gemeente, de politie, justitie en het jeugdwelzijn allen medeverantwoordelijk zijn voor het bestrijden van voetbalvandalisme.

Door gedeelde verantwoordelijkheid kan men de krachten bundelen. Wel moet het duidelijk zijn dat iedere partij hierin een eigen taak en verantwoordelijkheid heeft.

Verder worden als medeverantwoordelijken genoemd: de KNVB, de opvoeders, het onderwijs en de media (overdreven en stigmatiserende berichtgeving over voetbalvandalisme).

6.3.2

Practische invulling van de verantwoordelijkheid

Supportersvereniging:

Opvang en begeleiding van de supporters. En verder meedenken over mogelijke oplossingen om vandalisme te voorkomen. Het gebeuren rond het supportershome verbeteren: leuke activiteiten organiseren, zoals bijvoorbeeld vriendschappelijke wedstrijdje tussen supportersverenigingen voorafgaand aan de competitiewedstrijd. Initiatieven nemen om de band tussen spelers en supporters te versterken. Als de vereniging als zodanig goed functioneert kan het een bijdrage leveren tot een positieve ontwikkeling van de jongeren (secundaire socialisatie).

Een noot van de jeugdsupportersvereniging: de vereniging is alleen verantwoordelijk voor de aangesloten leden.

Clubbestuur:

Verantwoordelijk voor de interne organisatie van het stadionegebeuren, ze moeten orde in eigen huis houden (gastheer). Dit betekent onder andere een betere controle, zoals het fouilleren van supporters. In plaats van 65 plussers zouden ze jonge vitale mensen als suppoost aan moeten stellen. Verder wordt de club verantwoordelijk geacht voor de begeleiding van de eigen supporters bij uitwedstrijden. Een derde punt is het verbeteren van de contacten tussen spelers en supporters. Ook de spelers worden als medeverantwoordelijken gezien: zij zouden meer interesse moeten tonen voor hun supporters. Zoals al eerder werd vermeld is de club naar eigen zeggen hard aan het werk om deze zaken te realiseren.

Gemeente:

Coördinatiefunctie van de handhaving van de openbare orde en veiligheid buiten het stadion. Voorts heeft de gemeente een beschermende taak ten aanzien van de supporters van de bezoekende partij.

Ze dienen een goed en samenhangend beleid wat betreft sport-, jeugd- en jongerenwerk te formuleren. Bezuinigingen binnen het jongerenwerk dienen zolang mogelijk tegen gehouden te worden. Voorts zou de gemeente een jongerenwerker kunnen subsidiëren die speciaal belast wordt met de begeleiding van het supportersbeleid van de club.

Tenslotte heeft de gemeente ook op landelijk terrein een meedenkfunctie.

Politie:

Handhaving van openbare orde buiten het stadion, adequaat reageren bij normoverschrijding. Nog meer en betere contacten in de wijk. Contacten met de jeugdige supporters blijven onderhouden.

Justitie:

Justitieel beleid gericht op hard, effectief optreden, strakke grenzen.

Bovendien moet justitie zich beraden over goede strafmaatregelen, bijvoorbeeld het verbod een aantal wedstrijden te bezoeken en een goed functionerende meldingsplicht.

Jeugdwelzijnswerk:

Heeft een functie wat betreft de achterliggende problemen van de jongeren: in Deventer is de verveling van de supporters opvallend. Het jongerenwerk moet een rol spelen in de structurering van de vrije tijdsbesteding van de jongeren. Daarbij moet men wel activiteiten ontwikkelen die aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren. Bij kansarme groepen moet gewerkt worden aan het versterken van een positieve binding van de jongeren met de samenleving.

Duidelijk is volgens de Deventenaren dat bezuinigingen op het jeugdwelzijn alleen averechts werken.

Als de brede basis ontbreekt is er te weinig steun, begeleiding, know-how voor een projectbeleid. Verder is men van mening dat het voetbalvandalisme niet geïsoleerd aangepakt moet worden. Men vindt dit een te hokkerig denken, je plaatst schotten waar ze niet horen.

KNVB:

Dient een meer voorwaardenscheppend, stimulerend beleid te voeren. Risicowedstrijden moeten in overleg met de betrokken gemeentes ingepland worden. Ze kunnen verder nog (meer) richtlijnen voor de clubs samenstellen.

Doelstellingen

Aan de geïnterviewden is gevraagd om de twee, door WVC ontwikkelde, inhoudelijke doelstellingen van het project te becommentariëren.

Kortweg luiden deze doelstellingen:

1. het -middels een integraal aanbod op de terreinen van arbeid, educatie, huisvesting en (justitiële) hulpverlening- verbeteren van de maatschappelijke positie van de doelgroep.
2. het verminderen van ongewenst gedrag van bepaalde groepen supporters, tijdens en rond de wedstrijden.

De doelstelling dat het project ook gericht moet zijn op het verbeteren van de maatschappelijke positie van de harde kern voetbalvandalen, ontlokte de volgende reacties:

- Gigantische klus, ideaalbeeld, irrealistisch.
- De voetbalvandalen zijn niet allen afkomstig uit de lagere milieu's, anderen hebben een goede positie (JW), voor de laatst genoemde jongeren is het niet noodzakelijk om hun maatschappelijke positie te verbeteren.
- Het gevaar bestaat dat middels een dergelijke aanpak de voetbalvandalen een aparte groep binnen de randgroepjongeren gaan vormen.
- Modieus, onsamenhangend projectbeleid: enerzijds de bezuinigingen, waardoor de basis-voorzieningen worden afgebroken en anderzijds wel geld voor een project. Voor de noodzakelijke fundering van een dergelijk project is die brede basis onontbeerlijk. Beter is een buurtgerichte aanpak en niet een 'stigma-gerichte' aanpak (JW).
- Effect onbekend, maar het moet wel gebeuren (SpZ).
- Naast meer repressieve maatregelen een welkome aanvulling.
- De doelstellingen zijn zinvol en realistisch, zeker de moeite van het proberen waard (Sponsor).

De tweede doelstelling van WVC, het terugdringen van het voetbalvandalisme vinden alle respondenten een zinvolle en haalbare doelstelling.

Vanuit het jongerenwerk werd ten aanzien van de combinatie van beide doelstellingen het volgende opgemerkt.

Voetbalvandalisme is een uitingsvorm (syptoom) van een onderliggende problematiek en behoeft daarom ook niet het uitgangspunt van een project te zijn (JW). Voetbal is het terrein waar de problemen zich manifesteren. Daarom moet je niet alleen sec het vandalisme terugdringen, de achterliggende problemen blijven dan aanwezig en zullen zich op een andere wijze manifesteren (symptoombestrijding).

Zoals al eerder werd gerapporteerd heeft de politie ook een dergelijke visie: puur repressief optreden tegen voetbalvandalisme zal leiden tot een verschuiving van het probleem naar andere terreinen.

6.4.2

De inhoudelijke en organisatorische invulling van het project

Wat betreft de inhoud van een dergelijk project komen twee soorten invullingen naar voren:

1. Een aantal respondenten is het erover eens dat het uitgangspunt van het project in de sfeer van voetbal zelf moet liggen. De oplossingen die geformuleerd worden gaan alle in de richting van een actiever supportersbeleid door de club. Men acht het wenselijk het jeugdwelzijnswerk nauwer te betrekken bij dit supportersbeleid.
 2. Zoals reeds eerder werd gezegd, is een aantal respondenten van mening dat het niet zinvol is om projecten uitsluitend voor de harde kern van voetbalvandalen te organiseren. De aanpak die door deze respondenten geopperd wordt, hangt nauw samen met de aanpak ten behoeve van randgroepjongeren.
- Op beide varianten gaan we hieronder wat uitgebreider in.

6.4.3

Actiever supportersbeleid

Door de diverse 'aanhangers' van deze optie worden de volgende suggesties gedaan:

Organiseer sportactiviteiten

Zoals al vaker werd benadrukt dienen de activiteiten die men voor (en met) de doelgroep organiseert, aan te sluiten bij de belevingswereld van de desbetreffende jongeren. In Deventer is 'sport' een goede invalshoek: drie van de vier (side-)jongeren doen regelmatig aan sport. De lijf-cultuur, die sinds eind zeventiger jaren om zich heen grijpt, heeft zijn weerslag op het jongerenwerk. Sport is een goed middel om in contact te komen met de meest uiteenlopende groepen jongeren (JW, SpZ). De straathoekwerker oppert in dit verband de organisatie van activiteiten als sportwedstrijden en het openstellen van buurtcentra, jongerencentra en sportzalen tijdens de vakantieperiodes. De burgemeester ziet mogelijkheden in het oprichten van een jeugdsportvereniging en in het organiseren van toernooien. Een voorwaarde van deze sportvereniging moet zijn dat het niet te georganiseerd is: jongeren moeten het zelf kunnen doen.

De jeugdsupportersvereniging en een jongerenwerker zijn eveneens van mening dat de B-siders zelf een heel belangrijke functie moeten hebben bij het bedenken en organiseren van de activiteiten. Ze moeten een deel van de verantwoordelijkheid dragen, alleen onder deze voorwaarde is het mogelijk de supporters te binden aan hun club.

Voor al deze opties geldt, dat het jeugdwelzijnswerk een duidelijk ondersteunende en adviserende functie kan hebben.

Organiseer een intensieve voetbaltraining

Een voorwaarde is dat de jongeren geïnteresseerd zijn in de tactische en technische aspecten van het voetbal. Verder is het noodzakelijk dat er keihard getraind wordt, jongeren moeten dit niet zien als een beloning. De organisatie en intensieve begeleiding zou door het jeugdwelzijnswerk in Deventer verzorgd moeten worden. Door middel van de training worden de problemen van de jongeren losgeweekt, de jongerenwerkers moeten zorgen dat hier ook daadwerkelijk iets mee gedaan wordt.

Dit idee zou in Deventer zelf uitgevoerd kunnen worden in nauwe samenwerking met het clubbestuur en de trainer van Go Ahead.

Een andere optie is, dat de KNVB een dergelijke training (eventueel voor een aantal sides tegelijk?) organiseert in Zeist.

6.4.4

Een project buiten het voetbal om

Alternatieve aanpak van de justitiële consequenties van bepaald gedrag

Dit idee, geopperd door de Officier van Justitie, is geïnspireerd op een project dat in Apeldoorn door de reclasseringsgroep in samenwerking met de Raad voor Kinderbescherming is uitgevoerd.

Het idee is om een aantal (8) avonden te beleggen, waarop een aantal jongeren verplicht aanwezig is middels een alternatieve straf. Daarnaast is het mogelijk om jongeren op vrijwillige basis uit te nodigen tot deelname. Iedere week is er een bepaald thema aan de orde en worden er indien relevant mensen uitgenodigd*. Een voorbereidingsgroep, bestaande uit een groep van jongeren met strafrechtelijke problemen, formuleert 's middags onder begeleiding van jongerenwerkers vragen rond het thema van die avond. In Apeldoorn waren op iedere thema-avond een reclasseringsambtenaar en een vertegenwoordiger van de Raad aanwezig.

Een dergelijk project kan ook opgezet worden voor de harde kern van de voetbalvandalen. De straathoekwerker kan in samenwerking met de Officier en de wijkagenten zorgen dat de jongeren die in aanmerking komen voor een dergelijk project bij elkaar geroepen worden.

*= In Apeldoorn waren dat onder andere een vertegenwoordiger van de politie, een advocaat, de Officier van Justitie, journalisten en leden van de Vereniging Integratie Homosexualiteit Apeldoorn. Aangezien in Apeldoorn een deel van de betrokken jongeren ook fanatiek supporter van Go Ahead was, heeft men ook op een avond een voorlichtingsvideo gedraaid over aanhouding en in verzekeringstelling van voetbalvandalen en over Engelse voetbalsupporters.

Ook de sponsor ziet brood in het geven van voorlichting door films te vertonen die de negatieve gevolgen van het voetbalvandalisme (voor de jongeren zelf en voor de samenleving) belichten.

Laagdrempelige voorzieningen binnen het jeugdwelzijnswerk

De gedachte die hieraan ten grondslag ligt is dat deze jongeren voortdurend uit de boot vallen. De maatregelen die genomen worden moeten gericht zijn op het verbeteren van het perspectief van de deelnemers.

Het verbeteren van de maatschappelijke positie van deze jongeren dient door middel van onder andere arbeidsprojecten en huizenprojecten te geschieden.

Zo wil een groot aantal randgroepjongeren 'iets voor zichzelf' beginnen, al dan niet met anderen. Hun startpositie is echter ongunstig: weinig vooropleiding, weinig of geen werkervaring, wantrouwen vanuit de gevestigde instanties. Toch zijn deze jongeren zeer goed gemotiveerd. De reguliere instellingen, die er voor starters zijn, hebben echter niet voldoende mogelijkheden om deze jongeren op weg te helpen.

Service Buro Salland wil aan deze behoefte van jongeren tegemoet komen door een laagdrempelige eerstelijnsvoorziening ter bevordering van kleinschalige werkgelegenheid op te zetten. (voor meer informatie zie de SALSA-nota van het Service Buro Salland). Verder is het Bureau van plan een automatiseringsproject te starten voor deze groep jongeren. Begin januari 1987 zullen de subsidie-aanvragen voor dit project de deur uit gaan. Een derde plan is het voornemen een huizenproject op te zetten. De bedoeling is dat er kleine goedkope pandjes in de binnenstad worden gekocht tegen een lage prijs. De jongeren moeten zelf, onder leiding van een werkmeester, hun huis restaureren. Door deze geïntegreerde aanpak wordt er tegemoet gekomen aan de huisvestingsproblemen van deze jongeren en er wordt gewerkt aan scholing. In de praktijk leren de betreffende jongeren een vak.

De belangrijkste conclusies, die uit de gemeentelijke gespreksronde naar voren komen zijn als volgt samen te vatten.

1. De noodzaak van een doelgroep-onderzoek

De geïnterviewde sleutelpersonen zijn van mening dat, voordat er een project om het voetbalvandalisme terug te dringen wordt opgezet, men beter op de hoogte zou moeten zijn van de achtergronden van deze groep. De hier gegeven beschrijvingen van de harde kern en de B-side zijn gebaseerd op persoonlijke indrukken van de respondenten.

Met name ten aanzien van de 'harde kern' bestaan er evenveel verschillende meningen als er respondenten zijn: de beeldvorming over de groep is warrig en op vele punten tegenstrijdig.

2. Doelstellingen

De doelstelling, dat het project mede gericht dient te zijn op het verbeteren van de maatschappelijke perspectieven van de doelgroep, wordt door een aantal respondenten met de nodige scepsis bekeken.

Deels vloeit deze scepsis voort uit twijfels over de achtergronden van de doelgroep (zijn het wel jongeren in een achterstandssituatie?), deels ook uit twijfels aan de haalbaarheid van dit doel (is er wel werk?).

Toch blijkt men, zodra de inhoudelijke invulling van het project ter sprake komt, bijzonder productief in het genereren van ideeën die over het algemeen goed inpasbaar zijn in hetgeen WVC voor ogen heeft.

3. Inhoudelijke invulling

In Deventer treffen we een voetbalclub aan, die reeds vrij actief is op het gebied van de preventie van voetbalvandalisme en op het terrein van het supportersbeleid in het algemeen. Een groot deel van de naar voren gebrachte inhoudelijke suggesties heeft dan ook betrekking op een verdere uitbouw of versterking van dit supportersbeleid, door inschakeling van het jeugdwelzijnswerk.

Gedacht wordt ondermeer aan deskundige begeleiding bij het 'home-gebeuren', het trainen en ondersteunen van de leden van clubbestuur en supportersvereniging die zich toe (gaan) leggen op het begeleiden van vandalistische supporters en het verder uitbouwen van sportactiviteiten ten behoeve van de side-supporters in de bestaande buurtcentra en open jongerencentra.

Een vanuit de voetbalwereld georganiseerde training (naar model van de overlevingstochten?) zou begeleid en ondersteund moeten worden door het jeugdwelzijnswerk.

Daarnaast worden -met name door degenen die een grote overlap zien tussen voetbalvandalen en randgroepjongeren of anderszins kansarme jongeren- ideeën naar voren gebracht die meer gericht zijn op het bieden van concrete perspectieven als werk en huisvesting.

Tenslotte is er de suggestie om opgepakte voetbalvandalen -als een alternatieve straf- deel te laten nemen in een kortlopend project, gericht op bewustwording van de negatieve en destructieve gevolgen van hun daden, zowel voor henzelf als voor de samenleving.

4. Nu nog geen keuzes maken

Al met al liggen in Deventer zowel de bereidheid om mee te denken en te werken, als de ideeën over een invulling van een project 'voor het oprapen'.

Een kernprobleem in Deventer is echter, dat de potentiële doelgroep niet scherp in het vizier te krijgen is. Daarom is het niet raadzaam dat reeds nu een keuze gemaakt wordt uit de hiervoor opgesomde mogelijke project-invullingen.

Een vooronderzoek naar de doelgroep en een grotere onderlinge consensus over de te bereiken groep is nodig, voordat aan de inhoud en organisatie van een project verder vorm kan worden gegeven.

Een draagvlak voor een project is, ondanks de gepeperde kritiek op het projecten-beleid van de rijksoverheid, ons inziens zeker wel aanwezig in Deventer.

7.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Bureau algemene zaken (AZ): Dhr. W. Brinkhuis, dhr. van Grijfland
Dhr. Brinkhuis is kabinetschef, dhr. Grijfland is medewerker van het kabinet van de burgemeester.
- Afdeling sport en recreatie (SpZ): Dhr. Smorenborg
Beleidsmedewerker sport en recreatie.
- Afdeling welzijn (WZ): Dhr. Oorthuizen
Beleidsmedewerker dienst welzijn, tevens coördinator jeugdvandalisme.

Voetbalclub

- Clubbestuur: Dhr. A.C.van Dalen
Commercieel manager van FC Groningen.
- Sponsor: Dhr. R.A.Mulder
Hoofd afdeling Commercial Relations van Aegon NV.
- Supportersvereniging (SUPP): Dhr. Lubbert (voorzitter);
Dhr. Kuilman (1e secretaris); Dhr. Dik (2e secretaris); Dhr. Kuipers (penningmeester)

Jeugdwelzijnswerk

- Buurt- en clubhuiswerk (BC): Mw. van Bruggen
Contactmedewerkster sociaal-cultureel werk, tevens ervaring in het veld.
- Randgroepjongerenwerk (RGJ): Mw. van Leeuwen
Beleidscoördinatrice jeugd- en drugshulp.

Politie: Dhr. Walvius, Dhr. Buurma

Dhr. Walvius is brigadier in de wijksurveillance, dhr. Buurma is adjudant in de algemene surveillance. Beiden zijn sinds 1980 betrokken bij de voetbalvandalisme problematiek.

Justitie: Dhr. van Voorst

Officier van justitie.

*= In de rest van dit verslag wordt verwezen naar de geïnterviewden middels de afkortingen die tussen haakjes staan.

Het valt de meeste Groningse respondenten moeilijk, om een beschrijving te geven van de side-supporters van FC Groningen. In de ogen van de meeste sleutelpersonen is er in Groningen geen sprake meer van een 'echte' side, in de zin van een groep vandalen die zeer regelmatig voor onregelmatigheden zorgt bij wedstrijden van de club.

Enkele jaren geleden was dit anders: de toenmalige Z-side verwierf zich nationale 'faam' door vandalistisch gedrag. De reden voor het verdwijnen van (problemen met) de Z-side zoekt men voornamelijk in het indertijd gevoerde beleid, wat neerkwam op het negeren van de groep als zodanig.

Het beleid was en is er sterk op gericht om te voorkomen dat ongewenste gedragingen, zoals het voetbalvandalisme, beloond worden in de vorm van extra toe te kennen voorzieningen speciaal voor de groep in kwestie. Hierdoor zou de groepsidentiteit en de rolbevestiging alleen maar in de hand gewerkt worden met als resultaat dat je het ongewenste gedrag juist versterkt in plaats van reduceert.

Niettegenstaande het feit dat de respondenten geloven dat er op dit moment niet gesproken kan worden van een side, zoals de Z-side er één was, blijkt er wel sprake van een groep jeugdige supporters die 'potentieel' vandalistisch zijn en/of die incidenteel problemen geven. Deze groep duiden we hieronder aan met 'de side'.

Afgezien van dhr. Walvius en Buurma (POL) en dhr. Kuilman c.s. (SUP) kunnen de sleutelpersonen nauwelijks 'harde' informatie geven over de huidige situatie. Sommigen (RGJ, BC) wagen zich aan een persoonlijke indruk, waarbij ze benadrukken dat ze eigenlijk alleen maar de bestaande vooroordelen, namelijk dat de side uit randgroepjongeren zou bestaan, bevestigen.

Van Voorst (JUS) merkt op dat in de literatuur allang bekend is dat side-supporters qua samenstelling een heterogene groep vormen. In de praktijk ziet hij dat ook bewezen.

7.2.1

Kenmerken van de z-side in haar geheel

Door de heren Walvius en Buurma (POL) en de heren van de supportersvereniging (Kuilman c.s.) wordt de omvang van de totale groep geschat op ongeveer 80 à 100 man.

De groep bestaat voor het overgrote deel uit jeugdigen, waarbij de leeftijd schommelt tussen de 15 en 20 jaar, enkele uitschieters naar boven en beneden daargelaten. Het onderscheid tussen de jonkies en de veteranen uit zich voornamelijk in het feit dat de ouderen dikwijls de aanstichters zijn en dat de jonkies de klappen op moeten vangen (POL, SUPP).

Over de maatschappelijke achtergrond van de side wordt verschillend gedacht. Politie en justitie zijn van mening dat een groot deel van de groep schoolgaand of werkend is. Van Voort (JUS) maakt hierbij de aantekening dat een deel van de opgepakte vandalen nooit eerder met justitie in aanraking is geweest.

Het jeugdwerk (BC, RGJ) ziet de side-leden meer als een 'gedepriveerde groep'. Mw. van Leeuwen (RGJ) denkt dat de side uit randgroepjongeren bestaat, die hooguit een LBO- of MAVO-opleiding volgen. Voorts zijn er vrij veel voortijdig schoolverlaters, die werkloos zijn en de dag doorkomen door het bezoeken van buurthuizen en jongerencentra in de verschillende woonwijken (Indische buurt, Oosterpoort, Oosterpark). Daarnaast zijn ze te vinden in een aantal gokhallen in het centrum en bij mooi weer op de trap van het stadhuis. Kenmerkend voor de groep is dat ze generaties lang aan de rand van de samenleving staan, en dat contacten met politie/justitie geen uitzondering vormen. Deze jongeren en hun families kenmerken zich daarnaast nog door het feit dat ze weinig gebruik maken van maatschappelijke voorzieningen (RGJ).

Mw. van Bruggen (BC) denkt eveneens dat de side in buurt-, jeugd- en clubhuizen valt aan te treffen (ook in de disco). Ze wil echter niet zo ver gaan de side als randgroepjongeren te kenmerken. Volgens haar kenmerkt de side zich, naast het lagere onderwijsniveau, meer door het gegeven dat het normbesef van de groepsleden onderontwikkeld is.

De supportersvereniging denkt ook dat de grootste groep laag geschoold is, naast een kleine groep van iets hoger geschoolden. Buiten het stadion zijn ze volgens Kuilman c.s. in kleine groepjes te vinden in de binnenstad en/of bij sportactiviteiten.

De side is volgens de meeste zegslieden niet afkomstig uit bepaalde specifieke buurten van Groningen. De siders komen overal uit de stad en daarnaast ook uit omliggende dorpen als Delfzijl en Hoogezand.

7.2.2

De 'harde kern'

Alle geïnterviewden kunnen vertellen dat er in Groningen sprake is geweest van een Z-side met een harde kern. Op koopavond trokken ze het centrum in en zorgden daar voor overlast. Ook was de harde kern te vinden bij ontruiming van kraakpanden en andere spectaculaire gebeurtenissen. Deze kern heeft zelf enige tijd een kraakpand gehad achter de Nieuwe Weg-centrum (AZ). De meeste instanties zijn van mening dat er tegenwoordig geen harde kern meer bestaat. Dit wordt afgeleid uit het feit dat er uit 'die hoek' nauwelijks meer problemen geconstateerd worden.

Kuilman c.s. (SUP) denken daar iets genuanceerder over. Hoewel zij beamen dat de problemen met de harde kern minimaal zijn, is er volgens hun nog wel sprake van een harde kern. Deze kern bestaat uit een groep van 15 jongens en is vrij stabiel van aard. In vergelijking met de gemiddelde sider ligt de leeftijd hoger, van 20 tot 25 jaar. Over de school- en/of werksituatie kan men weinig vertellen. Men kent wel de gezichten, daar houdt het eigenlijk mee op. Een van de jongens heeft een redelijk goede baan. Hoe dat met de rest zit is onbekend (SUP). Ook de politie is de mening toegedaan dat er een harde kern (van 20 jongens) is. Binnen de kern is er een stabiele groep van 5 jongens. Voor de rest verandert de groep wel van samenstelling.

Deze groep van vijf, die uit de oude Z-side is overgebleven, is er in probleemsituaties altijd bij. Ze staan dan niet vooraan, maar mijden de confrontatie (met de politie) evenmin (POL). Deze kern wordt, naast het feit dat ze als groep een stel herriemakers zijn, overigens wel gerekend tot de meest trouwe aanhang van FC Groningen. Bij thuiswedstrijden zijn ze altijd aanwezig, bij uitwedstrijden hangt het af van de te maken kosten. In Zwitserland was de harde kern bijvoorbeeld ook aanwezig (SpZ, POL, SUPP). Ook het clubbestuur is van mening, dat er sprake is van een kleine harde kern (30 man). Men heeft geen inzicht in de achtergronden van deze groep.

7.2.3

De wedstrijd zelf

Type en aantal risicowedstrijden

Het verhoogde risico bij een wedstrijd wordt voornamelijk bepaald door de volgende twee factoren (JUS):

- het aantal te verwachten supporters van de tegenpartij;
- de reputatie van die supporters.

De wedstrijden tegen de vier clubs: Ajax, FC Utrecht, FC Den Haag en Feijenoord, worden als wedstrijd met een verhoogd risico aangemerkt. Dhr. van Voorst (JUS) meent dat Ajax en FC Utrecht alleen gezien de eerste factor risicowedstrijden zijn. De supportersvereniging zegt dat dit juist voor FC Den Haag opgaat. In ieder geval is de omvang van de bezoekende side van de tegenstander van invloed op het gedrag van de 'eigen' side. Is de groep siders van de tegenstander veel groter dan de eigen groep, dan is de eigen groep eerder geneigd zich gedeisd te houden, zowel bij thuis- als bij uitwedstrijden. De politie vertelt dat de 'eigen' side bij uitwedstrijden anticipeert op politiebescherming. Van te voren wordt er door de kern naar de politie gebeld, waarbij informatie wordt gevraagd omtrent de bescherming. Als het hun 'te link' lijkt (te weinig politiebescherming in hun ogen) dan blijven ze thuis.

Naast de vier clubs Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en FC Utrecht zijn er nog een drietal kleinere clubs die extra risico met zich meebrengen: Veendam, PEC Zwolle en GO Ahead. Dit heeft te maken met een 'historisch gegroeide' vijandigheid tussen de sides.

Per jaar worden er 4 à 5 risicowedstrijden gespeeld in de gemeente Groningen. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat de overige wedstrijden zonder risico zijn.

Maatregelen

Maatregelen rond het voetbalgebeuren vloeien gedeeltelijk voort uit het driehoeksoverleg van gemeente (AZ), politie en justitie. Hieruit is bijvoorbeeld de aanmeldingsplicht voortgekomen. Minimaal 30 dagen van te voren moet de geplande wedstrijd in het betaalde voetbal worden aangemeld bij de burgemeester, opdat men de nodige maatregelen kan nemen. Daarnaast is er de combikaartregeling.

Het vervoer tussen stadion en station wordt verzorgd door het Gemeentelijk Vervoerbedrijf. Om de bus snel en doeltreffend aan de achterkant (Parkzijde) van het stadion te krijgen, waar de speciale (staan) tribunes zijn voor de bezoekende side, heeft men de weg ernaar toe geasfalteerd (om te voorkomen dat de side losse straatstenen op de bus gooit). De sta-tribunes zijn geasfalteerd en men heeft meer verlichting aangebracht. Het hekwerk is aangepast. "Binnen het stadion valt er weinig meer te vernielen", aldus de heer Smorenburg (SpZ).

Het politiebeleid is erop gericht zoveel mogelijk preventief te werken. Men houdt politie met 'platte pet' in de buurt van de beide sides, met een klein aantal ertussen. Het beleid is: niet laten escaleren, ingrijpen waar nodig, maar wel met enige terughoudendheid. Binnen de vakken van de sides zijn een aantal geuniformeerde politiemensen aanwezig die met de siders wat (voetbal)praatjes proberen aan te knopen. De geuniformeerde politiemensen in het bezoekende vak rijden ook mee in de bussen van en naar het station.

De handhaving van de openbare orde is bijna geheel in handen van de politie, zowel buiten als binnen het stadion. FC Groningen heeft echter wel suppoosten in dienst, die het publiek steekproefsgewijs fouilleren. Deze suppoosten zijn naar de mening van de politie niet geheel capabel voor hun werk, gezien de veelal hogere leeftijd van de suppoosten. Verder blijft de politie consequent buiten eventuele ongeregeligheden die binnen de hekken van het (speel)veld plaatsvinden.

Bij wedstrijden met verhoogd risico huurt de club een eigen bewakingdienst in. Er wordt overleg gepleegd met de politie, zonodig wordt een alcoholverbod opgelegd.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

Elke risicovolle wedstrijd kost de politie 130 à 140 menskrachten in totaal. De inzet van extra politiepersoneel kost per wedstrijd + f 100.000,-*. Het extra werk beperkt zich echter niet tot de wedstrijden zelf: men heeft er van te voren en nadien (vooroverleg, eventuele arrestaties plus de afhandeling daarvan) ook extra werk aan. De politie wil het liefst zo snel mogelijk het competitieoverzicht om ontworpen van de urenplanning van het politiepersoneel zo veel mogelijk tegen te gaan. De compensatie van overwerk in vrije tijd kost de politie nogal wat krachten voor het 'dagelijks werk'. De club ondervindt naar eigen zeggen vrijwel geen schade van het voetbalvandalisme: in het stadion gebeurt er weinig tot niets. Onderhoud en reparatie van het stadion komt voor rekening van de gemeente, die de eigenaresse is. De supportersvereniging heeft de indruk dat de supportersvereniging en de side plus kern over een kam worden geschoren. Daardoor hebben ze bij de oprichting nogal wat tegenstand ondervonden. Daarnaast schaadt het voetbalvandalisme de club in brede zin. Gezinnen, die voorheen wel kwamen, blijven weg. Vaders laten hun kinderen liever thuis uit angst dat er misschien iets gebeurt. De gezelligheid is er af, vinden Kuilman c.s. Minder toeschouwers betekent voor de club minder geld in het laatje.

Wat gebeurt waar

Zoals gezegd is men het er in de gemeente Groningen over eens dat de problemen met voetbalvandalisme, zeker in vergelijking met andere gemeenten, relatief gering zijn. Tot nu toe heeft men het aardig in de hand weten te houden. Dat neemt echter niet weg dat er wel een angst leeft dat de zaken bij een volgende wedstrijd volkomen uit de hand kunnen lopen. Het beleid is er op gericht de sides van de twee partijen op veilige afstand van elkaar te houden. De politie is ervan overtuigd dat als ze bij elkaar zouden kunnen komen er doden gaan vallen.

Tijdens de wedstrijd zijn de incidenten voornamelijk gericht op de side van de andere partij (ook wel op politie): spugen, schelden, gooien van vuurwerk, moeren, fietsbellen, ballen met scheermesjes erin (!).

Het gebeuren is sterk afhankelijk van de omvang van de bezoekende side, die met de combi-kaart komt. Als de bezoekende side niet te groot is, wachten de sides de bezoekende sides op bij aan- en afvoer. Met name het gooien van stenen naar en op de trein (vanaf viaducten bijvoorbeeld) was populair. Men schermt deze viaducten inmiddels wel af.

*= Dat wil zeggen omgerekend in personeelskosten plus materiële kosten. In feite worden de overuren gecompenseerd in vrije tijd.

Met de Nederlandse Spoorwegen is inmiddels geregeld dat de noodrem van de trein af kan, anders komt men niet weg. Als er relatief weinig bezoekende siders van de combi-kaart gebruik maken, komen ze druppelgewijs in Groningen aan. Dan zijn er wel problemen in de binnenstad en problemen op de route naar het stadion (bijvoorbeeld afbreken van autospiegels). En ook met mooi weer zijn meer siders geneigd vanaf station/stadion te gaan lopen.

Van arrestaties is zelden sprake. Bij vernielingen is het vaak moeilijk een dader aan te wijzen. De daders verdwijnen gemakkelijk uit het zicht. Soms is er sprake van openlijke geweldpleging of mishandeling. Bij de wedstrijden met verhoogd risico is altijd een Officier van Justitie aanwezig. Als de bewijsvoering het toelaat, wordt er fiks gestraft om een voorbeeld te stellen aan de rest.

De heer van Voorst (JUS) is geen voorstander van snelrecht. Daarmee geef je volgens hem de jongere in kwestie een hogere status binnen de groep.

7.3.1

Verantwoordelijke partijen

De eerste verantwoordelijkheid wordt over het algemeen gelegd bij de KNVB en het clubbestuur. De supportersvereniging wordt niet zozeer verantwoordelijkheid aangerekend, als wel een meer bemiddelende rol.

De verantwoordelijkheid van de gemeente en de overheid ligt voornamelijk op het vlak van politieke keuzes die gedaan (zouden moeten) worden. Ook heeft de gemeente een rol in het meedenken over oplossingen ten aanzien van voetbalvandalisme. Ten aanzien van politie/justitie is men over het algemeen wat twijfelachtiger over de vraag of die een verantwoordelijkheid hebben. In de eerste plaats moeten ze de openbare orde handhaven. Wel wordt er verschillend gedacht over de manier waarop de openbare orde het beste gehandhaafd kan worden. Het clubbestuur en de sponsor zien politie en justitie als hoofdverantwoordelijken.

Over de rol van het jeugdwezijn in de bestrijding van het voetbalvandalisme is men nogal sceptisch. Alleen als het voetbalvandalisme vertaald kan worden in termen van een 'algemeen maatschappelijk achterstandsprobleem' -een stelling waaraan nogal eens getwijfeld wordt- heeft ze een rol, zij het een beperkte.

Tenslotte wordt nog gewezen op de overdreven aandacht van de pers voor het voetbalvandalisme. Daarmee wordt het probleem alleen maar versterkt.

7.3.2

Praktische invulling van verantwoordelijkheden

Als men zich expliciet wil richten op de bestrijding van het voetbalvandalisme, zijn alle sleutelpersonen de mening toegedaan dat dit het beste aangepakt kan worden binnen de poorten van het stadion. Daar zijn de voetbalvandalen als groep aanwezig.

Zoals gezegd vinden de meeste sleutelpersonen dat het zwaartepunt in de aanpak van het voetbalvandalisme bij de KNVB en het clubbestuur ligt. Samengevat hebben de KNVB en het clubbestuur volgens de geïnterviewden de onderstaande taken. In de eerste plaats kan de accommodatie verbeterd worden. Een ondeugdelijke accommodatie levert frustratie en agressief gedrag op. Van de staanplaatsen zouden bijvoorbeeld zitplaatsen gemaakt kunnen worden. Nu hebben de siders vaak het gevoel als varkens behandeld te worden. Dit wekt agressie op.

Bovendien zouden de verkooppunten uitgebreid moeten worden. Tijdens festijnen willen mensen koud en warm consumeren. Door de drukte kan men dikwijks niets bemachtigen, ook dit leidt tot onnodige spanningen en onlustgevoelens (onder andere POL). Bovendien wordt het clubbestuur verantwoordelijk geacht voor een deugdelijk suppoostenbestand, de regeling van een bewakingsdienst, een goed communicatie- en videocircuit. Zaken die nu nog te wensen overlaten (POL).

In de tweede plaats zou de KNVB harder op moeten treden tegen oneigenlijk gedrag op het veld van spelers, trainers, coaches, officials en scheidrechters. Men is ervan overtuigd dat ongewenst gedrag op het veld zijn weerslag heeft op het gedrag van de toeschouwers. Via de eigen tuchtrechtspraak van de KNVB zou dergelijk gedrag hard aangepakt moeten worden, nu gebeurt er vaak helemaal niets.

In de derde plaats is men van mening dat de club/KNVB meer voor de supporters zou moeten doen. Bij het versterken van de binding van de side-supporters met de club zou ook de supportersvereniging een rol kunnen spelen. Om een dergelijke intermediërende functie te kunnen vervullen zou er een supportershome moeten komen. Vanuit de supportersvereniging werd geopperd om alleen materiaalkosten te berekenen, waarbij ze denken aan subsidie van de gemeente, geld van de club en een eigen bijdrage (nodig + f 30.000,-). Het home bouwen kunnen ze zelf. Hierbij werd het idee geopperd om de harde kern bij het bouwen van het home te betrekken (daarmee verminder je ook de kans op vernielingen). Vanuit het clubbestuur zouden spelers, trainers en dergelijke ertoe gebracht moeten worden (eventueel contractueel gedwongen) om contact te leggen met de supporters. Ook voor de jongens uit de harde kern zijn de voetballers het idool: "Deze mensen hebben invloed op de harde kern".

De supportersvereniging voorziet twee knelpunten:

- het draaiende houden van het home;
- het betrekken van de harde kern.

Er zijn vanuit de supportersvereniging pogingen gedaan om de siders en de kern bij de vereniging te betrekken. Deze pogingen zijn echter mislukt.

Misschien liggen er voor beroepskrachten vanuit het jeugdwelzijnswerk mogelijkheden om een gedeelte van de gang van zaken binnen het home op zich te nemen.

Ook het clubbestuur is van mening dat men vanuit de club zou kunnen werken aan een beter contact tussen de club en de jongeren. Men zou daarbij ook de supportersvereniging en de spelers moeten inschakelen.

Van de gemeente wordt verwacht dat zij zorgt voor een goede infrastructuur (voorzieningenniveau, organisatie) van het lokale jeugdwelzijnswerk. Daarnaast heeft het bestuur (burgemeester) de bevoegdheid om wedstrijden te verbieden, zoals in Alkmaar, Deventer en Rotterdam gedaan is.

Van Voort (JUS) is van mening dat de inzet van het politiepersoneel binnen de poorten van het stadion terug gedrongen zou moeten worden. In plaats daarvan zouden er meer leden van de bewakingsdienst ingehuurd kunnen worden.

Preventie van voetbalvandalisme door middel van een experimenteel project

Een aantal respondenten vindt het project-idee te vaag om er iets zinnigs over te kunnen zeggen. Het ontbreken van informatie over het al dan niet bestaan van de harde kern en het geringe inzicht in de maatschappelijke achtergrond van deze groep maakt het moeilijk om uitspraken te doen over de doelstellingen en zinvolheid van een dergelijk project. De sponsor ziet niets in het WVC-idee. Alleen een harde, bestraffende, justitiële aanpak is in zijn ogen effectief.

Door diverse zegslieden in Groningen wordt het WVC-idee ervaren als een schop tegen het zere been, dit is met name het geval bij de dienst Welzijn en bij het jeugdwelzijnswerk zelf. Voor deze sleutelpersonen is het pijnlijk te constateren dat in het kader van de bezuinigingen enerzijds de structurele geldstromen afgebroken worden, die anderzijds aangevuld worden door ad hoc subsidies toe te kennen (voor hot items). Hierdoor wordt een situatie gecreëerd die, volgens het jeugdwerk (BC, RGJ) en de Dienst Welzijn, het moeilijk maakt om met nog minder beroepskrachten en faciliteiten specifiek het probleem van het voetbalvandalisme aan te pakken.

In feite geeft men dan liever prioriteit aan andere problemen, zoals het alcoholprobleem of vandalisme in ruimere zin.

Oordeel over de doelstellingen

Bij de door WVC geformuleerde doelstellingen worden de volgende kanttekeningen geplaatst:

- het probleem van het voetbalvandalisme is in de Gemeente Groningen een relatief klein probleem (BC, SUP, CLUB);
- heeft de harde kern wel een maatschappelijke achterstand? (POL, SUP, CLUB);
- de oplossende capaciteiten van het jeugdwelzijnswerk voor maatschappelijke problemen is beperkt (WZ, JUS, POL, BC).

Om met het laatste te beginnen:

Men is in Groningen sceptisch geworden over de 'maatschappelijke reikwijdte' van het jeugdwelzijnswerk. Men moet ervoor waken jongeren perspectieven te geven, waaraan geen concreet vervolg gegeven kan worden. De jongeren te veel hoop geven, bijvoorbeeld op een baan, werkt later extra frustrerend. Wel kan het jeugdwelzijnswerk een normstellende aanpak hanteren, waardoor "jongeren zonder normbesef geleerd wordt legale wegen te bewandelen waarin men z'n ontevredenheid kan uiten" (BC, JUS).

In Groningen is een tendens waar te nemen naar een hardere aanpak van het vandalisme (dus ook het voetbalvandalisme). Deze tendens is ook bij het jeugdwerk waar te nemen. Men is teruggekomen van de aanpak van bijvoorbeeld het Straathoekwerk, waarin de jeugdwerker zich dikwijls volledig identificeert met de jongeren in kwestie.

Men wil niet steeds de tolerantiegrens verlagen. Men is voor duidelijke straffen bij vandalistisch gedrag. Door sommigen wordt het onderscheid gemaakt tussen de 'gewone' straffen en de strafmaatregelen die de directe belangen van de jongeren zelf (of hun familie) schaden (POL, BC, RGJ). De politie denkt in dit verband bijvoorbeeld aan het toegangsverbod bij wedstrijden.

Een andere invalshoek is dat de jongeren in kwestie belangen en verantwoordelijkheden gegeven moet worden. Dan hebben ze iets om voor te leven. Bovendien moeten ze dan op gaan passen dat ze die eigen belangen en verantwoordelijkheden niet in de waagschaal gaan stellen door vandalistisch gedrag. In dit kader valt te denken aan verantwoordelijkheden binnen het voetbalgebeuren of aan verantwoordelijkheden/belangen op breder maatschappelijk terrein.

7.4.2

Uitvoerbaarheid

Men is er in Groningen fel tegen gekant om de harde kern en de side als aparte groep te benaderen. Om die reden worden ze ook niet meer aangeduid door een naam als Z-side.

Door de aandacht expliciet te richten op de kern als groep wordt de groepsidentiteit alleen maar versterkt waardoor het probleem toe zal nemen in plaats van afnemen. Door middel van vandalistisch gedrag kan een groepslid zijn status binnen de groep verhogen. De media werken een dergelijke gang van zaken aardig in de hand door de overmatige aandacht die er aan besteed wordt. Het halen van de voorpagina wordt een doel op zich.

Mede om de positieve identificatie van jongeren met de groep voetbalvandalen zo min mogelijk kans te geven, heeft de gemeente destijds de aanvraag vanuit het Straathoekwerk voor een eigen Z-side clubhuis van de hand gewezen.

Mocht men initiatieven op het gebied van een aanpak van het voetbalvandalisme willen ontwikkelen, dan zal dit in ieder geval niet moeten gebeuren op de noemer van 'speciale aandacht voor voetbalvandalen'. Wel kan overwogen worden om de kern en/of de side op te nemen in andere bestaande verbanden, zoals de supportersvereniging of -niet uitsluitend op voetbalvandalen gerichte- activiteiten/projecten in het jeugdwelzijnswerk.

Uit de hiervoor weergegeven overwegingen en kritische kanttekeningen bij de door WVC geformuleerde doelstellingen, vloeien de onderstaande mogelijke inhoudelijke invullingen van een project voort.

- 1 Het versterken van de belangen en verantwoordelijkheden van de doelgroep binnen het voetbalgebeuren
 Hierbij wordt gedacht aan het betrekken van de kern bij het voetbalgebeuren door de leden van de kern een baan te geven binnen het stadion (POL).
 Dit kan alleen als de kern klein is, anders is er geen beginnen aan. Een andere mogelijkheid is het betrekken van de kern bij de bouw van het home (SUP).
 Ook het inschakelen van vandalen in het stadion, door middel van de toepassing van alternatieve sancties hoort tot de mogelijkheden.
 Voorts wordt gedacht aan het geven van informatie over de gevolgen van voetbalvandalisme voor henzelf en ook de club (POL, JUS, SUP).
- 2 Het versterken van de belangen en verantwoordelijkheden op breder maatschappelijk terrein
 Hierbij zou het zeker aanbeveling verdienen het jeugdwelzijnswerk in te schakelen (BC, RGJ).
 Om te voorkomen dat de jongeren alleen maar een wortel voor de neus wordt gehouden, zouden de gemeentelijke afdelingen Onderwijs en Economische Zaken ook betrokken moeten worden bij het project. Mw. van Bruggen constateert dat opleiding en werk belangrijker worden bij de jeugd: de werkgelegenheid voor deze jongeren zou dan ook uitgebreid moeten worden (BC).
- 3 Een preventieve aanpak door voorlichting op scholen
 Daarnaast ziet de politie veel in een preventieproject dat op lagere scholen moet beginnen. Daarin zouden allerlei instanties informatie moeten geven over het (voetbal)vandalisme gebeuren.
- 4 Een normstellende aanpak binnen het bestaande werk
 Zoals al eerder werd opgemerkt kent men het welzijnswerk een rol toe in het versterken van gevoel voor waarden en normen bij problematische jongeren: een educatieve taak.
 Dit geldt overigens veel breder, dan de aanpak van het voetbalvandalisme alleen.

In Groningen voelt men bijzonder weinig voor een project dat zich specifiek en expliciet richt op de groep voetbalvandalen. De vrij algemeen gehoorde mening in deze gemeenye is, dat men de groep voetbalvandalen op geen enkele manier wil 'belonen': niet door het geven van extra aandacht, laat staan door het bieden van extra 'zorg'.

Men voelt meer voor een harde, repressieve aanpak van de zaak. Zo er, vanuit het jeugdwelzijnswerk aandacht besteed moet worden aan de voetbalvandalen, dan denkt men aan een normstellende aanpak: leer de jongeren om de gevestigde normen en waarden te respecteren.

Over de mogelijkheden om de maatschappelijke perspectieven van de jongeren -en dan met name de kansen op de arbeidsmarkt- te vergroten is een aantal respondenten (met name in het jeugdwelzijnswerk) somber gestemd: er is -in deze streek- domweg geen werk voor jongeren, zeker niet voor laag opgeleide en problematische jongeren.

Ondanks de hier uit klinkende scepsis ten aanzien van het WVC-idee blijken de Groningers wel ideeën te hebben over een welzijns-aanpak binnen het door hen voorgestane beleid (niet belonen/normstellend).

Men denkt aan het versterken van de (eigen) belangen en verantwoordelijkheden van deze jongeren, door ze in te schakelen bij het werk in het stadion (onderhoud, bouwen supportershome) en/of (toch) bij projecten die gericht zijn op het klaarstomen van de jongeren voor de arbeidsmarkt: educatieve projecten en werkervaringsprojecten.

Voorts kent men het jeugdwelzijnswerk een taak toe in de versterking van het normbesef van de jongeren. Men is terug gekomen van het soort jeugdwelzijnswerk waarin de werkers zich sterk identificeren met de klanten. Deze hardere, normstellende aanpak betreft (uiteraard) een veel breder terrein dan alleen het voetbalvandalisme.

Tenslotte denkt men aan een preventief voorlichtingsprogramma op scholen.

In Groningen wordt de noodzaak tot het opzetten van een voetbalvandalisme-project op dit moment niet erg groot geacht. Men heeft in het verleden veel meer problemen gehad met de side-supporters dan nu het geval is. De toestand is nu -aldus de meeste geïnterviewden- redelijk rustig.

Mogelijk wordt door deze sleutelpersonen de problematiek, wat de eigen aanhang betreft, nogal onderschat.

Uit de gesprekken in andere gemeenten blijkt dat de side-aanhang van FC Groningen door een aantal gemeenten wel degelijk gezien wordt als een 'risicovolle groep' (zie ook hoofdstuk 7).

8.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Burgemeester: Dhr. Rozemond
- Afdeling Onderwijs (OW): Dhr. M. Haga
Beleidsmedewerker, zat voor hij in Alkmaar werkte in werkgroep vandalisme in Amsterdam. Heeft in 1980 een soortgelijke werkgroep in Alkmaar opgericht.
- Afdeling Onderwijs en Welzijn (WZ): Dhr. R. van den Broeke
Beleidsmedewerker, coördinator randgroepjongerenbeleid.
- Afdeling Sport en Rekreatie (SpZ): de heer M.A. Zijta

Voetbalclub

- Clubbestuur: Dhr. J.A. van Ingen Schenau
Bestuurslid van AZ.
- Sponsor: Dhr. A.P. Adelmund
Hoofd marketing van Electrolux Nederland BV.
- Supportersvereniging AZ (SUP): mevrouw A. Kramer-Kriebel
Voorzitster van de vereniging, die 91 leden heeft.

Jeugdwelzijnswerk (JW)

- Jongerencentrum Turbo: de heer P. Groot, jeugdwelzijnswerker
- Jongerencentrum 'de Hooizolder': de heer R. Zevenhek,
jeugdwelzijnswerker
- Beleidsraad jongeren: mevrouw G. Meijknecht, coördinator
randgroepjongerenwerk.

Politie (POL): Dhr. S. Molenaar
Commissaris van politie.

Justitie (JUS): Dhr. G.J.A.M. Botman
Officier van Justitie

*= In de rest van dit rapport wordt naar de geïnterviewden verwezen middels de afkortingen die tussen haakjes staan.

Over de groep voetbalvandalen in brede zin

Degenen in Alkmaar die over de meest directe ervaringskennis beschikken zijn: de politie (geïnterviewde bezoekt vrijwel alle wedstrijden van AZ), sportzaken (idem) en de supportersvereniging.

Daarnaast kent de Officier van Justitie, uit hoofde van zijn functie, een aantal jongeren uit Alkmaar en omgeving die -ook- zijn opgepakt in verband met voetbalvandalisme.

De schattingen over het totale aantal voetbalvandalen loopt sterk uiteen en wel van 25 tot 300. Nog specifiek kan worden opgemerkt dat de meerderheid van de respondenten niet hoger gaat dan 50. Eén respondent (onderwijs) schat 100 en twee noemen zelfs een aantal van 300 (POL, Sponsor). De leeftijd varieert van 14 tot 25 jaar. Over het algemeen betreft het globale schattingen, waarin men verder weinig onderscheid kan aanbrengen. De supportersvereniging spreekt van 17- en 18-jarigen en wat jongere meelopertjes die de rotzooi trappen. Ook de club maakt een onderscheid tussen de jonge meelopers en 'veteranen'. Volgens de politie zijn de relschoppers de jonkies die door de ouderen worden opgehitst. Volgens de supportersvereniging worden de relschoppers soms afgestraft door een groepje woonwagenbewoners.

Vrijwel alle respondenten zijn het eens over het feit dat de voetbalvandalen geen voetbalsupporters zijn. Zij komen alleen naar de wedstrijd als mogelijke bron van sensatie. Het jeugdwelzijnswerk is van mening dat de voetbalvandalen wel geïnteresseerd zijn in voetbal, maar dat de gelegenheid om een partijtje te knokken toch prevaleert.

Behalve de supportersvereniging, Justitie (OvJ), de sponsor en Sportzaken is men er van overtuigd dat het gaat om jongeren met een maatschappelijke achterstand: laag opleidingsniveau, veel voortijdig schoolverlaters, veel werklozen. Het clubbestuur spreekt van een "tragische groep".

De supportersvereniging denkt dat ze gewoon op school zitten en Justitie en Sportzaken veronderstellen dat de voetbalvandalen uit alle sociale lagen afkomstig zijn. Sportzaken baseert dit deels op eigen ervaring. Het oordeel van de Officier van Justitie is gebaseerd op ervaringen met andere geweldsdelicten (barruzies en dergelijke).

Terwijl de meningen over de maatschappelijke achtergrond van voetbalvandalen uiteen lopen, is men wel eenstemmig over de persoonkenmerken die typerend zijn voor de voetbalvandalen.

Het gaat om licht ontvlambare typen, die snel geneigd zijn tot agressief gedrag. Ook wordt de groep aangeduid als "prestige-vandalen" en "weekend-alcoholisten".

Tevens wordt opgemerkt dat:

- het geen vaste groep betreft;
- ze elkaar lijken te vinden rond de wedstrijd;
- de meeste jongeren wat 'ongestructureerd rondzwerven' en niet op vaste plekken te vinden zijn (behalve een aantal vaste bezoekers van de jongerencentra);
- de vrije tijdsbesteding zich beperkt tot het bezoeken van kroegen en snackbars en het kijken naar TV/video.

De buurten waar de voetbalvandalen wonen zijn niet in het oog springend. Het meest worden genoemd Oud Overdie en Alkmaar Noord (nieuwbouwwijk).

Zowel de supportersvereniging als de politie menen dat bepaalde voetbalvandalen ook buiten de wedstrijd met elkaar optrekken om rotzooi te trappen en vernielingen aan te richten.

8.2.2

De harde kern

De helft van de geïnterviewden is van mening dat er in Alkmaar geen sprake is van een echte harde kern.

Vroeger, toen AZ hoog genoteerd stond, was dat anders: er waren veel meer supporters maar ook meer vandalen. De wedstrijden van AZ waren in meerdere opzichten 'spannend'. Tegenwoordig is het voetbalvandalisme geen echt groot probleem meer, de zaak loopt slechts een enkele keer uit de hand.

In dit verband wordt er ook op gewezen dat Alkmaar zelf niet zo'n 'voetbal-minded' stad is. AZ is een regionale club, de supporters komen uit de wijde omgeving.

Vijf geïnterviewden (JUS, POL, OW, Club, Sponsor) zijn van mening dat er wel sprake is van een harde kern, met een geschatte omvang van 5 (Club) tot 25 (Sponsor) personen. Justitie en onderwijs menen, dat men nog slechts incidenteel last heeft van het optreden van deze harde kern en dan met name als de grote clubs in Alkmaar spelen.

De politie daarentegen, is van mening dat de geringe omvang van het voetbalvandalisme in Alkmaar te danken is aan de zeer strakke polititiemaatregelen tijdens de wedstrijden (+ 20 per seizoen). Als men deze voorzorgsmaatregelen minder strak zou hanteren, zouden er -aldus de politie- subiet dingen mis gaan.

Alleen volgens de afdeling onderwijs is er een verschil in maatschappelijke positie tussen de harde kern en andere vandalistische supporters: de jongeren in de harde kern zijn "de echte drop-outs". De sponsor zegt: "Er is een leegte in hun bestaan. Ze maken geen deel uit van de samenleving".

Politie en justitie vermelden wel dat er onder de harde kern jongeren sprake is van problematisch alcoholgebruik (JUS) en een gewelddadige instelling (POL).

Voorts merkt de Officier van Justitie op dat -afgaand op de jongeren die worden aangehouden- de leden van de harde kern veelal woonachtig zijn in achterstandsbuurtten.

Het is niet duidelijk of de harde kern een stabiele groep is. Volgens de club en de politie is de groep wisselend van samenstelling, de afdeling onderwijs meent dat het om een kleine, vaste groep gaat.

8.2.3

De wedstrijd zelf

De burgemeester van Alkmaar houdt zich persoonlijk bezig met de kwestie van het voetbalvandalisme. Hij was de eerste burgemeester die een (zaterdag)wedstrijd blokkeerde in verband met het risico van de rellen. Inmiddels zijn de wedstrijden op zaterdag geheel afgeschaft, hetgeen alle respondenten een grote verbetering vinden. Vroeger liep het nog wel eens uit op een totale chaos in de binnenstad. Nu beperken eventuele problemen zich tot de route station-stadion en rond drie spoorwegviaducten. Alleen de politie is van mening dat er van vermindering van de problematiek geen sprake is. Men heeft de zaak wel beter in de hand, maar de toestand blijft potentieel explosief.

Risico-wedstrijden zijn die tegen Ajax, Feijenoord, FC Utrecht, FC Den Haag en PSV. Dit is door de burgemeester zo beslist, maar het loopt niet altijd uit op rellen. Volgens sommigen loopt de zaak slechts twee of drie keer per jaar uit de hand (WZ, SUP). Het is echter ook mogelijk dat een niet-risico wedstrijd in een grote puinhoop eindigt (JUS) en dat terwijl er dan toch maar een handje vol supporters van de tegenpartij is. De politie stelt met grote zekerheid dat de zaak uit de hand loopt zodra de sterke arm verslapt.

Alle respondenten vermelden dat het zwaartepunt van de problematiek ligt op de terugtocht, dus na de wedstrijd. Soms ook er voor. De gemoederen zijn verhit, de partijen provoceren elkaar, er wordt gespuugd en gescholden, sjaltjes worden afgepakt. Mede door alcoholgebruik kan een grimmige sfeer ontstaan die ontaardt in stenen gooien en vechtpartijen. Dan is er nog het probleem van de meelopers en de op sensatie beluste toeschouwers waar de politie ook de handen aan vol kan hebben.

Hoewel het ruwere werk tot de uitzonderingen behoort, volgt hieronder een aardige bloemlezing van wat er zich zoal tijdens de wedstrijd afspeelt.

"Er wordt geduwd en getrokken, gescholden (soms discriminerende leuzen), over hekken geklommen en klierig rondgelopen, met bierflesjes en met meer of minder zwaar vuurwerk gegooid. Dit laatste veroorzaakte onlangs brandwonden bij een kind. Een bom veroorzaakt onlangs een gat in het veld. Er is een keer een vlag verbrand. Eens was in de nacht voor een wedstrijd tegen Ajax het vak van de F-side supporters met antisemitische leuzen beklad" (SUP).

Maatregelen

De supportersvakken van de thuisclub en de tegenpartij lagen vroeger naast elkaar, nu tegenover elkaar aan de korte zijden van het veld. Onlangs zijn deze nog met prikkeldraad afgezet. Dit is door de gemeente en de club (50/50) betaald.

Maatregelen bij een risico-wedstrijd: uitgebreid executief vooroverleg tussen politie, justitie en de veiligheidsfunctionaris van de club. Grote politie-inzet, (soms 200 man) die van 11.00 - 17.00 uur beschikbaar is. De kosten de extra politieinzet bedragen gemiddeld f 40.000,- per wedstrijd*. Extra inzet is gemiddeld vijf keer per jaar geboden.

Bij risicowedstrijden wordt er gefouilleerd. Bij normale wedstrijden gebeurt dat incidenteel. De pers krijgt informatie over bijvoorbeeld de route, om het publiek te waarschuwen. Volgens de politie zijn de negatieve gevolgen voor het korps groot: een en ander werkt ontwrichtend op de organisatie want overuren kunnen niet meer worden uitbetaald. Compensatie van de overuren geschiedt dus in vrije tijd, waardoor ander werk blijft liggen. Het werken als rellenbestrijder werkt verharding van het korps in de hand, bovendien is het demotiverend werk (POL). Het beleid van zowel politie als justitie wordt door beide zegslieden bestempeld als zeer terughoudend, zowel wat betreft het politie optreden 'met de harde hand', als de voorgeleidingen. Beiden zouden dat van elkaar graag anders zien. Volgens justitie prevaleerde vroeger de openbare orde met de harde hand en werd er bijna niet gearresteerd. Nu is het beleid bewust omgebogen en te typeren als terughoudend maar wel kordaat: meer arrestaties (3 à 4 per wedstrijd). Tot voorgeleiding komt het echter maar zelden. Bepalend is de ernst van het feit. Volgens de politie moet je het dan wel erg bont maken (in het verleden was dat het gooien met zwaar vuurwerk en een steekpartij), wil het tot voorgeleiding komen.

De club onderneemt -naast de beveiligingsmaatregelen- ook nogal wat 'supporter-gerichte' activiteiten: er is een supportershome, spelers gaan voor en na de wedstrijd naar het side-vak toe, drie spelers bezoeken de supportersavonden. De side heeft verantwoordelijkheid voor het eigen vak, dat ze zelf hebben geschilderd. Zonodig verricht de side zelf reparaties in het vak.

*= Volgens de politie wordt er altijd zo'n 140 man ingezet. De extra politie-inzet bij wedstrijden met verhoogd risico is dus iets meer: zo'n 60 man.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

De club heeft het stadion aangepast, kosten f 50.000,-. De kosten van veiligheidspersoneel (veiligheidscoördinator, bewakingsdienst met honden) bedragen f 25.000,- per jaar. Volgens de sponsor bedraagt de materiële schade van de club zo'n f 50.000,- per jaar.

Tenslotte is er inkomstenderving door het wegblijven van het publiek.

De directe, jaarlijks terugkerende kosten door (preventie van) voetbalvandalisme in Alkmaar bedragen dus:

Politie (uitgaande van 5 risicowedstrijden)	f 200.000,-
Club	<u>f 75.000,-</u>
	f 275.000,-

Niet meegerekend zijn: eenmalige kosten (beveiliging stadion) en schade door vernieling buiten het stadion.

Club, sponsor en de supportersvereniging zijn bovendien van mening dat het gedrag van vandalistische supporters de goede naam van de club en de sponsor schade toe kan brengen.

Welke partijen zijn in principe verantwoordelijk?

Opmerkelijk is dat de meeste respondenten de primaire verantwoordelijkheid leggen bij de club. Men trekt een vergelijking met het eigen huis:

De supportersvereniging vindt dat gemeente en politie de volledige verantwoordelijkheid moeten dragen. Sportzaken benadrukt de club en de gemeente samen: goed overleg en samen financieren is de meest reële aanpak. Beide jongerencentra vinden dat de club verantwoordelijk is en de beleidsraad jongeren vindt dat allen gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen. Eventuele maatregelen dienen ook gezamenlijk gedragen te worden anders zijn ze gedoemd te mislukken.

De club zelf onderschrijft dit laatste ook: het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, van -met name- club, gemeente, politie en justitie. Daarbij dient men zich ook af te vragen welke maatschappelijke problemen prioriteit van de politie verdienen, bijv. voetbalvandalisme of drugsbestrijding. In het algemeen wordt aan de gemeente een meer preventieve verantwoordelijkheid toegedicht in brede zin, en aan het jeugdwelzijnswerk een uitvoerende taak in brede zin, niet specifiek voor het voetbalvandalisme.

Men vindt hoe dan ook dat de onmacht van de club wordt overdreven. Het creatieve denken wordt belemmerd, de slappe houding versterkt doordat de politie de verantwoordelijkheid van de club min of meer overneemt. De club zelf is het hier absoluut niet mee eens (POL).

Er is volgens de politie sprake van een spanningsveld: de politie zou de club meer willen confronteren met haar verantwoordelijkheid (ook financieel) maar daar is de burgemeester het niet mee eens. Justitie is ook voor het zoveel mogelijk terugtrekken van de politie (alleen inzetten buiten het stadion en dan pas wanneer de openbare orde in gevaar is). De club zou orde en toezicht in het stadion, fouilleren, verkeer regelen en dergelijke onder eigen beheer kunnen uitvoeren of uitbesteden. De geluiden dat de club zelf haar eigen problemen moet oplossen en zo zij daar niet toe in staat is "dan houdt het op", hebben de overhand.

Het jeugdwelzijnswerk is er in dat laatste geval voor om wedstrijden (zonder publiek), uit te zenden via een lokale televisiezender.

De sponsor is van mening dat de hoofdverantwoordelijkheid ligt bij justitie : men moet meer werken met zinvolle alternatieve straffen. Daarnaast zouden ouders meer verantwoordelijkheid ten aanzien van hun kinderen moeten tonen.

De supportersvereniging wordt weinig genoemd als belast met verantwoordelijkheid, alleen de politie vindt dat de supportersvereniging wat meer 'outreaching' zou kunnen zijn. De media wordt verweten teveel in te spelen op sensatiezucht: als die wat terughoudender zouden zijn, zou de lol er zo af zijn.

8.3.2

Praktische invulling van de verantwoordelijkheid

De supportersvereniging vindt het het belangrijkste dat de supporters van de tegenpartij goed worden opgevangen. De gemeente zou hiervoor bussen ter beschikking moeten stellen. De supportersvereniging veronderstelt dat de gemeente dit te duur vindt. Volgens justitie is het traject ongeschikt: bosachtig parcours vraagt om nog meer moeilijkheden. Sportzaken wijst op project 'Prikkel draad', dit is de juiste manier van samen oplossingen bedenken en financieren. De afdeling welzijn wijst op de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid: er is sprake van een in alle opzichten onsamenhangend beleid waarmee men op de 'werkvloer' maar uit de voeten moet zien te komen. De onsamenhangendheid van het beleid komt duidelijk tot uiting in de wijze waarop bezuinigingen worden doorgevoerd. De beleidsraad jongeren vindt het gevaar van oppervlakkige symptoombestrijding niet denkbeeldig in deze aanpak. Men wijst ook op het feit dat jongeren soms als het ware intekenen op een bepaalde titel: "voetbalvandalisme geeft identiteit" (de institutionalisering van het voetbalvandalisme). Van verschillende kanten wordt nog eens benadrukt dat goed onderzoek naar voetbalvandalisme de hoogste prioriteit heeft.

Van de zijde van politie en justitie komt het concreet invullen van verantwoordelijkheid hierop neer dat de club deze verantwoordelijkheid aanvaardt. Bijvoorbeeld zelf contact zoeken met voetbalvandalen tijdens de wedstrijd. Justitie verwijt het clubbestuur grote afstandelijkheid en wijst er ook op dat er tijdens de lange winterstop begin dit jaar en 's zomers als er niet gevoetbald wordt, niets aan de hand is in Alkmaar. De politie zou de suppoosten veel actiever willen zien, zij moeten alert zijn op problemen. Ook verwijt de politie het bestuur en de spelers geen enkel contact te hebben met voetbalvandalen. Er is nu een supportershome, dus is daar wel een mogelijkheid toe.

De politiecommissaris heeft onlangs bij een bezoek aan Londen gezien hoe actief en alert Engelse clubs en suppoosten zijn.*

*= Hij was daar als lid van de veiligheidscommissie van de KNVB, waar hij als enige politieman 7 jaar aan deelnam. Sinds 1 november is hij hiermee gestopt.

Tot slot verwachten ook de beide jongerencentra van de club een actievere opstelling: meer preventieve maatregelen, bijvoorbeeld de reserve-spelers tussen de supporters laten zitten, spelers en bestuur zouden het supportershome moeten bezoeken, ingaan op uitnodigingen om eens tegen een team van een jongerencentrum te spelen en dergelijke.

Zoals uit het voorgaande reeds gebleken is, geeft het clubbestuur een heel ander beeld van haar activiteiten. Naar eigen zeggen wordt er een vrij groot aantal activiteiten in de richting van de side-supporters ontplooid, waarbij ook de spelers actief betrokken zijn.

Ook de supportersvereniging is van mening dat de club al doet wat door de andere sleutelpersonen geëist wordt. Er bestaan ook goede contacten met de supportersvereniging (de voetbalvandalen staan hier echter helemaal buiten) (SUP).

Van gemeentezijde en jeugdwelzijnswerk, maar ook vanuit justitie, wordt overigens gewezen op de golven van bezuinigingen, waardoor maatschappelijke condities in onderwijs, buurtwerk, kinderbescherming verslechteren: de neerwaartse economische situatie kan niet los worden gezien van het (voetbal)vandalisme.

Wat doen de geïnterviewde organisaties zelf?

Justitie ziet voor zichzelf geen specifieke preventieve taak weggelegd.

De politie is zeer kritisch op oneigenlijke taken en vindt het wel welletjes.

De supportersvereniging is, zoals hierboven al is aangeduid, een actieve club: ze organiseert gezellige avonden, het bestuur en de spelers zijn regelmatig present, er is een verkiezing van de beste speler van het jaar, een verloting van shirts. Ze praten wel over het voetbalvandalisme, maar voelen zich machteloos tegenover een, in hun ogen, ongrijpbare groep. Ze zien de activiteiten van de supportersvereniging wel in zekere zin als preventief.

Het jongerencentrum 'de Hooizolder' wordt nauwelijks met het probleem geconfronteerd en heeft dus geen op voetbalvandalisme gerichte activiteiten*. 'Turbo' ook niet, maar is wel bezig met het opzetten van meer sportactiviteiten. Ze hebben een eigen sportveld en houden ook binnenactiviteiten. Ook willen ze contact zoeken met AZ: ze hebben eens de keeper uitgenodigd voor een uurtje doeltrappen met jongeren, maar die vroeg daar f 200,- voor. Volgens de jeugdwelzijnswerker een gemiste kans. De gemeente: de afdeling onderwijs vermeldt dat de gemeente het zomeravondvoetbal sponsort, de verschillende buurten leveren daarbij een eigen team.

*= Overigens lopen in de Hooizolder twee 'sleutel-projecten' (sleutelen aan bromfietsen, auto's) voor randgroepjongeren.

Sportzaken: er is een project speciaal gericht op jongeren die buiten het verenigingsleven vallen. In overleg met de sportraad wordt een groot aantal sportactiviteiten georganiseerd. Het doel daarvan is om deze jongeren uiteindelijk bij verenigingen te krijgen.

De beleidsraad jongeren: het speciaal door het rijk gesubsidieerde randgroepjongerenproject is sinds 1 november 1986 gestart, met vaste professionele begeleiding. Er zijn ook plannen om binnen dit project veel sportactiviteiten op te zetten.

Door drie respondenten wordt het als zinvol ervaren om een specifiek op voetbalvandalisme gericht project op te zetten, namelijk door de club, de politie en door de gemeentelijke afdeling onderwijs.

De club denkt daarbij aan een samenwerkingsverband van club, gemeente, het jeugdwelzijnswerk, politie en justitie. Dit samenwerkingsverband moet gaan werken aan een geïntegreerd pakket van maatregelen. In ieder geval moet gestreefd worden naar een praktijkgerichte aanpak, die de positie van de betrokken jongeren als uitgangspunt heeft. Daarbij dient men zich wel te realiseren dat gebrek aan maatschappelijk perspectief een samenlevingsprobleem is, dat je niet even met een project oplost. Zo'n project dient een neutrale ophanging te hebben: "Het moet geen werkverschaffingsproject voor de welzijnswerkers zelf worden" (Club).

De club kan kennis en deskundigheid bijdragen, men kan spelers inschakelen en andere maatregelen nemen. Geld is er niet.

De politie en de afdeling onderwijs komen bij het bestaand (randgroep)jongerenwerk uit. Een eventueel project moet bij dit werk aanhaken: men zou dan meer professionele krachten moeten inschakelen en het budget moeten verruimen.

De politie wijst met nadruk op de behoefte aan onderzoek om de groep voetbalvandalen nader te identificeren en daaraan richtlijnen te ontleen voor gedragsbeïnvloeding.

De afdeling onderwijs stipuleert de noodzaak van het betrekken van de voetbalvandalen zelf bij de invulling en de uitvoering van een dergelijk project "anders is het bij voorbaat zinloos". De professionele begeleiding is een tweede voorwaarde.

In feite is dit een gedachtengang die, zij het wat aarzelend, door de beide overige woordvoerders van gemeentezijde en door de justitie wordt onderschreven. Deze zegslieden spreken zich uit tegen een specifiek op voetbalvandalisme gericht project, maar zien het voetbalvandalisme wel als een probleem. Ze zijn om diverse redenen voor een indirecte aanpak via de bestaande werkvormen.

Ten eerste omdat in deze werkvormen de door WVC geformuleerde doelstelling van de verbetering van de maatschappelijke positie reeds is vervat. Ten tweede omdat het gevaar van stigmatisering groot is en ten derde omdat het niet zo duidelijk is of voetbalvandalen wel kansarm zijn (JUS, SpZ).

Het jeugdwelzijnswerk is afhoudender. Het randgroepjongerenwerk zou eventueel kunnen proberen te haken op het voetbalvandalisme, maar het feit dat voetbalvandalisme een incidentele tijdpassering is en de voetbalvandalen zich niet als groep manifesteren, maakt een en ander niet erg reëel. Bovendien kan er van worden uitgegaan dat een aantal voetbalvandalen reeds door bestaande voorzieningen wordt bereikt.

Jongerencentrum 'Turbo' heeft de meest krachtige kritiek: "Fraai geformuleerde doelstellingen die op andere manieren onderuit worden gehaald: van het onderwijs wordt een X-bedrag afgepakt en dat wordt dan in een project tegen voetbalvandalisme gestopt". Men is er overigens van overtuigd dat voetbalvandalen randgroepjongeren zijn "en dat probleem moet veel omvattender worden aangepakt". Men is overigens zeer pessimistisch over het begrip 'inhalen achterstand', men wil wel alle energie stoppen in het voorkomen van achterstand. Toch onderschrijft men in feite de aanpak van het voetbalvandalisme door middel van het bestaande randgroepjongerenwerk, dit eventueel met inschakeling van het eigen centrum en men ziet dan het meest in sportactiviteiten die een ontlading van spanningen mogelijk maken.

Vooraf van gemeentezijde (afdeling onderwijs) wordt erop gewezen dat er in Alkmaar ervaringen en zelfs onderzoek naar vandalisme in brede zin aanwezig zijn. Ook is het in Alkmaar mogelijk direct aan te sluiten bij de bestaande overlegstructuren met betrekking tot vandalisme. Als belangrijkste obstakel wordt de bereikbaarheid van de doelgroep gezien. Wat dit betreft wordt intensief overleg met alle betrokkenen belangrijk geacht. De meeste respondenten leek het niet overdreven zowel de club als de sponsors om een financiële bijdrage te vragen.

De sponsor ziet niets in de voorgestelde aanpak: er is al zoveel jeugdwelzijnswerk dat zich bezighoudt met kansarme jongeren. Zeker geen apart project ten behoeve van voetbalvandalisten starten, is zijn advies.

De supportersvereniging laat zich eveneens afwijzend uit. Zij gelooft niet in de bereikbaarheid van de groep via het jeugdwelzijnswerk. De jongeren zouden dit 'kinderachtig' vinden. De doelstelling 'bestrijding van het voetbalvandalisme' moet centraal blijven staan volgens de supportersvereniging, maar verder heeft zij geen suggesties over een mogelijke aanpak daarvan.

De voorafgaande paragraaf bevat in feite reeds een aantal conclusies. Deze betreffen hoofdzakelijk de eerste doelstelling: het verbeteren van de maatschappelijke positie van de doelgroep. Hieraan kan worden toegevoegd dat de tweede doelstelling (het terugdringen van voetbalvandalisme) door vrijwel iedereen (behalve door SUP en SpZ) als een verantwoordelijkheid van de club wordt gezien. Het is bovendien duidelijk dat het voetbalvandalisme in Alkmaar niet de vormen kent van steden als bijvoorbeeld Amsterdam en Den Haag. Deze (onbewuste) vergelijking is misschien voor sommigen in Alkmaar een reden de Alkmaarse problemen te sterk te relativiseren. We doelen hierbij op de discrepantie tussen de uitspraken van de politie en de overige respondenten. Het lijkt erop dat door de grote politie-inzet het probleem van het voetbalvandalisme in Alkmaar min of meer in de hand wordt gehouden. Het voordeel van een kleiner en redelijk overzichtelijk stadje.

Met uitzondering van de club, die veel voelt voor het starten van een samenwerkingsverband van alle betrokkenen, van waaruit een geïntegreerd pakket van maatregelen kan worden ontwikkeld, voelt eigenlijk niemand voor een zelfstandig voetbalvandalisme-project. Wel zijn er in principe mogelijkheden om de aanpak van het voetbalvandalisme mee te nemen in bestaande verbanden.

In de eerste plaats kan men voetbalvandalisme opnemen in het bestaande gemeentelijke netwerk (beleid, onderzoek) ten aanzien van de preventie van vandalisme in bredere zin.

In de tweede plaats zou men vanuit het bestaande randgroepjongeren-werk initiatieven met betrekking tot de voetbalvandalen kunnen ontplooien. Met name de politie wijst er nadrukkelijk op dat een en ander wel voorafgegaan moet worden door een doelgroeponderzoek. Eerst dient getoetst te worden of -zoals door velen in Alkmaar wordt aangenomen- de side-leden inderdaad randgroepjongeren of 'kansarm' zijn.

Ten derde is er de mogelijkheid om vanuit het reguliere jeugdwelzijnswerk (jongerencentra) activiteiten gericht op voetbalvandalen te ontplooien. Te denken valt met name aan sportactiviteiten.

Overigens moet nadrukkelijk gesteld worden dat de bovengenoemde alternatieven geenszins wederzijds uitsluitend zijn. Het is denkbaar -en wellicht aan te bevelen- om meerdere (of alle) mogelijkheden te combineren. Dat zou er als volgt uit kunnen zien:

1. Opzetten samenwerkingsverband: onderzoek en uitzetten beleidslijnen.
2. Opnemen beleidslijnen en -plannen in breder vandalismebeleid.
3. Inschakeling bestaande organisaties: club, supporters, RGJ-werk (leer/werk project), open jeugdwelzijnswerk (sport).

9.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Afdeling Sociaal Culturele Plannen (SCP): dhr. R. Huijsmans, Mw. A. Smits
Dhr. Huijsmans is hoofd van de afdeling, daarvoor was hij hoofd van de afdeling Algemene Zaken. Voorzitter van de begeleidingscommissie van de projectgroep preventie kleine criminaliteit.
Mw. Smits is beleidsmedewerkster van de afdeling en coördineert het gemeentelijk preventiebeleid kleine criminaliteit.
- Afdeling Sport en Recreatie (SpZ)**: dhr. H. Verkammen
Beleidsmedewerker. Daarvoor medewerker van de uitvoeringsdienst Sport en Recreatie, die sportaccommodaties (waaronder het FC Den Bosch stadion) beheert.
- Afdeling Jeugdzaken (JZ)**: Dhr. F. Donk
Beleidsmedewerker jeugd- en jongerenbeleid.
- Afdeling Diversen (AZ)**: Mw. I. Braamhart
Coördineert het project Jongerenwerk en Justitie, dat door WVC direct gefinancierd wordt. Dit project beoogt een beter contact tussen deze twee werkvelden tot stand te brengen.

Voetbalclub

- Clubbestuur: dhr. A. Zonderland
Directeur-manager van FC Den Bosch.
- Sponsor: dhr. Th. A.R. Bouman
Adjunct-directeur van Haagtechno BV (Panasonic).
- Supportersvereniging: dhr. Biegstraten, dhr. Kersten
Voorzitter respectievelijk secretaris van de supportersvereniging (60 leden).

*= In de rest van dit verslag wordt verwezen naar de geïnterviewden middels de afkorting tussen haakjes.

**= De gemeente is kort geleden ingrijpend gereorganiseerd, waardoor de 'traditionele' gemeentelijke afdelingen grotendeels zijn verdwenen. Om de lezer niet onnodig te verwarren is de 'oude' terminologie (sportzaken, jeugdzaken en algemene zaken) aangehouden in de rapportage.

Jeugdwelzijnswerk (JWW)

- Jongerencentrum 'de Paraplu': dhr. Toonaard
Jongerenwerker van het open jongerencentrum, dat ligt in de nieuwbouwwijk 'Kruiswijk'. Een aantal bezoekers van het centrum behoort tot de voetbalvandalen.
- Jongerencentrum 'de Hamslag': dhr. J. Berendsen, dhr. J. Mol
Dhr. Mol is projectleider van de Hamslag.
Dhr. Berendsen is jongerenwerker en uitvoerder van het (voetbal)supportersproject dat eveneens 'de Hamslag' heet.
- Stichting Randgroepjongerenwerk 's Hertogenbosch (SRH):
dhr. P. van Liempd
Coördinator van de SRH, daarvoor jongeren-opbouwwerker bij dezelfde stichting.

Politie: Inspecteur Faber

Chef geuniformeerde dienst, betrokken bij het gemeentelijk preventiebeleid kleine criminaliteit, betrokken bij het supportersproject de Hamslag.

Justitie:

Tot onze spijt zijn wij er niet in geslaagd om binnen de gestelde termijn een afspraak met de Officier van Justitie (mr. van Zon) te maken.

In Den Bosch is de situatie met betrekking tot het voetbalvandalisme anders dan in de meeste andere onderzoeksgemeenten, in die zin dat er reeds een project bestaat dat uit het jeugdwelzijnswerk is voortgekomen en dat past binnen de project-ideeën van het Ministerie van WVC. Aangezien in veel van de in Den Bosch gevoerde gesprekken verwezen wordt naar dit project en naar het in het kader van het project verrichte doelgroep-onderzoek, staan we eerst even stil bij de voorgeschiedenis en huidige opzet van het Hamslag-project.

Voorgeschiedenis

Een jaar of 3 à 4 geleden manifesteerde zich in de binnenstad van Den Bosch een grote groep (circa 150) jongeren, die veel overlast bezorgde. Het winkelend publiek werd lastig gevallen, bedreigd en beroofd, winkeliers klaagden over winkeldiefstallen. Van de groep ging duidelijk een dreiging uit. De groep werd 'de groenjassen' genoemd, gezien hun grote voorkeur voor het dragen van legerjacks.

Medio 1984 werd in het stedelijk overleg van jongerenwerkers besloten om gezamenlijk aandacht te gaan besteden aan deze groep. In het vormingscentrum 'De Link' werd een ruimte beschikbaar gesteld voor een wekelijks ontmoetingsavond voor de groenjassen. Vier jongerenwerkers werden deels vrijgesteld om de zaak te begeleiden. Na enkele maanden bleek deze aanpak niet goed te werken, waarop de zaak werd stopgezet. Vervolgens werd getracht de kracht van de groep te breken door de groep te splitsen in buurtgroepen. Men poogde vanuit de verschillende wijkvoorzieningen een band aan te knopen met de subgroep uit die wijk. Ook dit mislukte: de groepen werden niet bereikt.

Toen is, in overleg met de gemeente, gekozen voor een aanpak vanuit één -bestaande en buiten het centrum gelegen- accommodatie (de Hamslag). Aangezien een zeer groot deel van de groenjassen ook -als side-groep*- te vinden was op de tribunes van het FC Den Bosch stadion, werd besloten om de groep te benaderen op dit supportersschap. De Hamslag organiseerde -en doet dat nog steeds- supportersavonden op de donderdagavond (koopavond) en slaagde erin een redelijk groot deel van de side-supporters te bereiken. Deze oplossing is gaandeweg uitgroeid tot het Hamslag supportersproject.

*= Alhoewel er in Den Bosch wel sprake is van een 'side', voert deze geen duidelijke eigen naam. Meestal spreekt men van 'Vak P'.

Het Hamslag-project wordt momenteel uitgevoerd door één jongerenwerker, Johan Beerendsen, die ondermeer de volgende activiteiten ontplooit:

- organiseren supportersavonden;
- meegaan met de side-supporters bij uit- en thuiswedstrijden;
- op video vastleggen van supportersgedrag en dan met name dat gedrag dat door de supporters zelf achteraf 'lullig' wordt gevonden (bijv. het onder de voet lopen van een oude dame);
- het -aan de hand van de videobeelden- bespreken van het gedrag van de supporters, soms met politiemensen of spelers van FC Den Bosch erbij;
- het stimuleren van informele contacten tussen spelers en supporters, door spelers op supportersavonden uit te nodigen;
- justitiële hulpverlening aan opgepakte supporters met het doel te voorkomen dat zij in de justitiële molen terechtkomen en het stimuleren dat gepaste straffen (bijv. alternatieve straffen) worden opgelegd;
- regelmatige thuisbezoeken: contacten met het gezin/de ouders van individuele klanten.

Daarnaast worden -inspringend op actuele gebeurtenissen- incidenteel andere activiteiten ontplooid, zoals bijvoorbeeld een 'rechtzaak' naar aanleiding van het meenemen van bommen door supporters, met spelers als getuigen.

Plannen voor een uitbreiding van activiteiten zijn er te over. Een greep uit de ideeën:

- een maandelijkse 'RUR-show' waarin supporters, spelers, politie en andere betrokkenen met elkaar praten;
- vormingsactiviteiten, bijv. een eigen videoploeg die een film maakt over de leefwereld van deze supporters;
- betrekken van de doelgroep bij de overige Hamslag-activiteiten met als doel de groep meer verantwoordelijkheid te geven voor en over het functioneren van het gehele centrum en het gebruik en beheer van de accommodatie;
- het zelf (leren) regelen van kaartinkoop en vervoer;
- meer individuele hulpverlening en advies;
- doorsluizen van klanten naar het eigen leer/werkproject 'Fort Orthen' en naar andere relevante voorzieningen.

Het Hamslag-project is opgenomen in het gemeentelijk actieplan kleine criminaliteit.

Het grote knelpunt is momenteel, dat er te weinig formatieplaats beschikbaar is voor uitvoering (continuering) van het project. De betrokken jongerenwerker heeft formeel slechts enkele uren beschikbaar voor dit arbeidsintensieve project en werkt dus structureel over. Het bestuur heeft kortgeleden gedreigd het project stop te zullen zetten als er geen oplossing gevonden wordt: de algemene (wijkgerichte) jongerenactiviteiten van de Hamslag komen in het gedrang.

De gemeente heeft ten bate van het project een aanvraag voor subsidie ingediend bij de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit (de '45 miljoen pot'). In afwachting van de beslissing van de stuurgroep is door de gemeente een overbruggings-subsidie toegekend aan het Hamslag-project.

Zoals al eerder werd vermeld is er een zeer grote overlap tussen de binnenstadsgroep -de 'groenjassen'- en de side-supporters van FC Den Bosch.

De Hamslag heeft, toen het contact met de side-supporters tot stand gekomen was, een onderzoekje onder de doelgroep gehouden. Vrijwel alle respondenten verwijzen, gevraagd naar de kenmerken en achtergronden van de 'side' en de 'harde kern', naar dit onderzoek.

9.3.1

De side: vak P

Uit het Hamslag doelgroep-onderzoek komen de volgende gegevens naar voren (1986).

De omvang van de totale groep 'groenjassen' is zo'n 120 tot 150 jongeren, waarvan 80% jongens en 20% meisjes*.

De leeftijd van de jongeren varieert van 12 tot over de 30 jaar, met een duidelijke piek in de leeftijd 15 - 18 jaar (80% van de groep).

Voorts valt de groep onder te verdelen in:

1. een vaste groep side-supporters (70 jongeren), met een eigen harde kern van 10 tot 15 jongens;
2. een groep die zich manifesteert in de binnenstad en soms bij (sensationele) thuiswedstrijden, bestaand uit een kleine en zeer agressieve kern van ongeveer 15 jongeren, met daaromheen een 'meelopersgroep' van zo'n 80 jongeren.

De doelgroep van de Hamslag is de eerstgenoemde, vaste supportersgroep, met de eigen harde kern.

Met de tweede groep, die meer uit relbelustheid dan uit voetbal-belustheid bij de wedstrijden aanwezig lijkt te zijn, heeft men (nog) weinig contact. Over de achtergronden van deze groep is dan ook weinig bekend.

Over de doelgroep van de Hamslag is het volgende bekend:

Men komt voornamelijk uit de (nieuwbouw)wijken Noord (50%)** en West (30%), 10% komt uit de omliggende gemeenten.

Het overgrote deel van de groep komt uit gezinnen met lage inkomens, een behoorlijk deel van de ouders is gescheiden.

Kinderen uit gezinnen met modale of hoge inkomens zijn zeldzaam.

Bijna twee derde van de groep is nog schoolgaand: LBO en MAVO, het spijbelpercentage is echter hoog.

*= Het relatief grote aandeel van meisjes in de groep is opmerkelijk. Verschillende respondenten merken op dat deze meisjes behoorlijk agressief kunnen zijn: "Meisjes slaan óók".

**= De Hamslag ligt zelf in Noord, daarnaast is er een jongerencentrum in West (de Paraplu).

Daarnaast bezoekt 20% het VBO, een vormingsinstituut of streekschool. Het restant (10%) is voortijdig schoolverlater en meestal zonder (vast) werk: men 'sjoemelt'. Deze laatste groep overlapt met de harde kern.

Bijna de helft van de groep gebruikt soft-drugs, 10% gebruikt cocaïne. Alcohol wordt door 80% gebruikt, 15% is problematisch gebruiker.

Sociale vaardigheden zijn slecht ontwikkeld, naast moeite met het leggen van contacten vallen ook de slechte taalbeheersing en slechte rekenvaardigheid op.

In de groep heerst een 'macho'-mentaliteit: stoer doen, pijn kunnen verdragen en lak hebben aan de politie en andere autoriteiten zijn belangrijke gedragsnormen.

Door de geïnterviewden worden enkele aanvullingen gegeven:

- nogal wat jongeren -en met name die uit de harde kern- zijn vaker met de politie en justitie in aanraking gekomen, bijvoorbeeld in verband met inbraken, diefstal, bedreiging en mishandeling (SCP, POL);
- deze jongeren manifesteren zich ook als groep bij andere sportevenementen, met name -tijdens de winterstop van het voetbal- in het Maaspoort sportcentrum bij de basketball-wedstrijden van NASHUA (SCP, POL);
- in de groep meelopers is een groot verloop, dit geeft problemen met de bereikbaarheid en aanspreekbaarheid van de groep (JZ, POL);
- niet alle voetbalvandalen worden bereikt door de Hamslag: in Noord en West bevinden zich 'zwerfgroepen' die niet bereikt worden door de bestaande voorzieningen (JZ).

Dit laatste wordt ook onderkend door de Hamslag-medewerkers: er is een groep jongeren met een eigen harde kern die meer relatief voetbalbelust is. Over deze groep is nog weinig bekend, het is wel de bedoeling om (ambulant) contact met deze groep te gaan zoeken.

9.3.2

De harde kern(en)

Volgens de Hamslag bestaan er, zoals al eerder werd opgemerkt, twee harde kernen: een 'voetbal-kern' en een (agressieve) 'rel-kern' die alleen bij sensationele wedstrijden opduikt. Beide kernen zijn vrij stabiel van samenstelling.

De politie spreekt van een groep van 15 jongeren, die ook in verband met andere delicten bekend zijn bij de politie: "Ze hebben bijna allemaal lange strafbladen, vooral inbraak in woningen is een veel gepleegd delict" (POL).

Deze groep zou ook voor de Hamslag moeilijk te bereiken en te begeleiden zijn: "Waarschijnlijk ervaren ze begeleiding negatiever, omdat ze al negatieve ervaringen met de politie hebben gehad" (POL).

In de ogen van de politie behoort deze harde kern tot de 'echt kansarmen': "Een aantal jongeren is bekend uit het randgroepenwerk".

Volgens het randgroepenwerk zelf (SRH) is dit verleden tijd: "Vroeger was een aanzienlijk deel van de klantengroep (14 jongeren, waarvan 4 meisjes) actief betrokken bij het side-gebeuren. Twaalf van de veertien zijn inmiddels afgehaakt; ze werden opgestoot door anderen en als ze dan iets uithaalden waren zij steeds de pieneut: zij werden opgepakt" (SRH). Het SRH is uitdrukkelijk van mening dat de huidige side, inclusief harde kern, absoluut niet uit randgroepjongeren bestaat.

9.3.3

Gebeurtenissen tijdens en rond de wedstrijd

Wedstrijden met verhoogd risico

Per jaar worden 4 à 5 verhoogd risico wedstrijden gespeeld in Den Bosch, namelijk de wedstrijden tegen de vier clubs Ajax, Feijenoord, FC Den Haag en FC Utrecht. Voorts zit PSV (Eindhoven) in de lift wat risico betreft. Het politiebeleid bij dergelijke wedstrijden is gericht op het gescheiden houden van de sides en het zo min mogelijk escalierend optreden: geen overdreven machtsvertoon van politiezijde, geen M.E., een vriendelijk tenue. Tijdens de wedstrijden vinden vrijwel geen ernstige incidenten plaats, het obligate schelden, uitslaan van racistische taal en gooien met vuurwerk en stenen daargelaten. De ernstige ongeregeldheden -zo die al plaatsvinden- concentreren zich rond het stadion: meestal betreft het confrontaties tussen de politie en de FC Den Bosch supporters (POL). Een ex-lid van de side bevestigt dit: "Als we de andere side niet kunnen bereiken is er knok achteraf met de politie.... Het maakt niet uit wat ze doen, knokken wordt het toch" (bij SRH).

Materiële en immateriële schade door het voetbalvandalisme

De kosten van de extra politie-inzet bij risico-wedstrijden (zo'n 75 man extra) bedragen f 20.000,- tot f 22.000,- per wedstrijd (personeel + materieel). De club besteedt f 50.000,- per jaar aan de bewakingsdienst. Daarnaast heeft men het stadion aangepast (herinrichting vakken, hekwerk), kosten: f 750.000,-. Jaarlijks bedragen de directe kosten in verband met voetbalvandalisme dus circa f 85.000,- (politie) + f 50.000,- (club) = f 135.000,-. Eenmalige kosten (stadion) en indirecte kosten (schade in de stad) zijn hierbij nog niet inbegrepen. Overigens verdient vermelding dat uit diverse hoeken signalen komen dat het vandalisme van FC Den Bosch supporters aan het toenemen is, of in ieder geval dat de groep die zich als side-supporter manifesteert (groenjassen) gestaag in omvang aan het toenemen is (SUPP, POL). Ook de Hamslag meldt dat er van de groenjassen een 'aanzuigende werking' uitgaat. Bovendien constateert men een duidelijk negatieve invloed van de groenjassen op de jongeren die zich bij de groenjassen aansluiten. Jongeren gaan ander (negatief) gedrag vertonen, worden minder aanspreekbaar, etc.

In tegenstelling tot veel andere onderzoeksgemeenten is de groep side-supporters -of in ieder geval een redelijk groot deel daarvan- een relatief 'grijpbare' groep, waarover door de inspanningen van het jongerenwerk, al het een en ander bekend is.

Hoewel de doelgroep van de Hamslag niet te kenschetsen is als een typische randgroep, zou het te ver gaan om te beweren dat het een 'kansrijke' of 'probleemloze' groep is.

Gesignaleerde problemen zijn onder andere: problemen op school (spijbelen), problemen thuis, gebruik van alcohol en/of drugs, betrokkenheid bij criminele activiteiten en een zeer beperkte sociaal-maatschappelijke zelfredzaamheid.

Naast de door de Hamslag bereikte groep bestaat er een tweede groep voetbalvandalen, waarover zeer weinig bekend is. Het zou ons inziens zeker aanbeveling verdienen als ook met deze groep contact gezocht werd.

Over de verantwoordelijkheden van de diverse betrokkenen voor een aanpak van het voetbalvandalisme bestaat in grote lijnen overeenstemming: het is een gedeelde verantwoordelijkheid, in ieder geval en in eerste instantie van het trio gemeente - club - politie/justitie.

Door nogal wat geïnterviewden wordt opgemerkt dat in hun ogen met name de club (het clubbestuur) het in deze af laat weten. Het clubbestuur schuift -in ieder geval tot voor kort- het probleem van zich af: aangezien de meeste incidenten zich buiten het stadion voltrekken voelde de club zich niet verantwoordelijk.

Hieraan wordt meteen toegevoegd dat hier de laatste tijd verandering in lijkt te komen: het contact tussen club en gemeente is (door het overleg over het Hamslag-project) verbeterd (SCP) en de club heeft toegezegd zich actiever met het voetbalvandalisme-beleid te zullen gaan bemoeien (POL). Over de initiatieven van de sponsor, die zich inzet voor het opzetten van een bredere supportersvereniging, de 'Vrienden van FC Den Bosch' en in het kader daarvan ook voor een actiever supportersbeleid, waarbij ook side-supporters betrokken zouden moeten worden, wordt positief geoordeeld.

Ook de politie is van mening dat de side weer geïntegreerd moet worden in het 'gewone' supporterspubliek. Gestreefd moet worden naar een afschaffing van het vakken-systeem: "Gewone supporters en side-supporters moeten gemengd worden, dat verhoogt de sociale controle" (POL).

Deze ideeën stuiten op ernstige bezwaren bij de supportersvereniging: "Onze leden zijn nette mensen. De helft van onze leden zal opstappen. Zij willen niets met dat tuig te maken hebben" (SUPP).

Ook vanuit het jeugdwelzijnswerk wordt sterk getwijfeld aan de haalbaarheid van het betrekken van de supportersvereniging (in haar huidige opzet) bij de aanpak van het voetbalvandalisme: de kloof tussen de twee supportersgroepen is heel groot. "Het behoort ook tot het side-imago om deze (generatie-)kloof in stand te houden" (SRH).

Ook de andere geraadpleegde jongerenwerkers zien weinig heil in het inschakelen van de supportersvereniging.

Het lijkt in ieder geval niet raadzaam om de zaak te forceren. Uit het gesprek met het clubbestuur blijkt, dat men wel degelijk bereid is de hand in eigen boezem te steken: "Het bestuur moet minder op een troon zitten. De club moet appelleren aan de doorsnee-supporter en -zo nodig- minder aandacht besteden aan het bedrijfsleven."

Ook werkt men actief aan het herstel van het contact tussen spelers en supporters: spelers moeten na afloop van de wedstrijd naar de kantine "net zoals vroeger" (CLUB).

De sponsor en het clubbestuur willen voorts een overleg met alle betrokkenen (supporters, politie, justitie, e.a.) starten, om te komen tot een goede preventieve aanpak van het voetbalvandalisme.

De sponsor heeft voorts aangeboden het Hamslag-project financieel te ondersteunen, mits de continuering van het project gegarandeerd wordt.

Aan de gemeente wordt -naast een openbare orde taak- een rol toegeschreven in de probleem-oplossende sfeer: het ontwikkelen en mede uitvoeren van een beleid gericht op het aanpakken van maatschappelijke problemen als jeugdwerkloosheid, schooluitval, en dergelijke. Men realiseert zich dat de uitvoering van deze voorwaardescheppende taak ernstig bemoeilijkt wordt door de beperkte middelen (bezuinigingen) en bevoegdheden van de lokale overheid.

Ten aanzien van de politie wordt nogal vaak opgemerkt dat deze harder zou moeten optreden: "Ze tolereren veel te veel" (SUP)*. Ook Justitie zou effectiever moeten optreden: op aanhouding moet straf volgen (niet 'laten lopen') en de straf moet een corrigerende functie hebben, bijvoorbeeld inschakeling bij het onderhoud van het stadion (SpZ, SRH). De Hamslag hoopt dat het contact met justitie zal verbeteren door het Project Jongerenwerk en Justitie: het Openbaar Ministerie is nu nog teveel een 'bolwerk', waarin moeilijk door te dringen valt. Aan het jeugdwerkzorgswerk tenslotte wordt door de betrokkenen een drietal taken toegeschreven**.

In de eerste plaats een preventieve taak: voorkom dat excessen als voetbalvandalisme of zo'n binnenstadsgroep ontstaan (SRH, JZ, Paraplu).

Ten tweede heeft het jongerenwerkzorgswerk een "pedagogische" taak: middels educatieve en sportieve activiteiten, maar ook door het aanspreken van individuele jongeren, moet men werken aan de versterking van het verantwoordelijkheidsgevoel en het normbesef van de doelgroep (SpZ, JZ, Hamslag).

Tenslotte heeft het jongerenwerk een brugfunctie: "Zij hebben contact met de jongeren in de wijken. Als de gemeente iets wil opzetten voor jongeren, dan hebben de jongerenwerkers een onmisbare brugfunctie" (SpZ).

*= Anderszijds is het door de politie welbewust gehanteerde de-escale-rende beleid zeer wel verdedigbaar. Het zou wellicht goed zijn als de politie de belangrijkste betrokkenen (ook de supportersvereniging) op de hoogte stelt van de overwegingen die ten grondslag liggen aan deze wijze van optreden.

**= Niet in volgorde van belangrijkheid.

Preventie van voetbalvandalisme door een experimenteel project

Aangezien er in Den Bosch al een project draait, spitsen de gesprekken over het WVC-idee zich toe op de vraag hoe men het Hamslag-project evalueert, mede in het licht van de door WVC geformuleerde doelstellingen (1. verbeteren maatschappelijke positie van de doelgroep; 2. vermindering voetbalvandalisme; 3. ontwikkelen van overdraagbare werkmethodeken).

9.5.1

Oordelen over het huidige Hamslag-project

Vrijwel alle betrokkenen* zijn zeer eenstemmig en positief in hun oordeel over het Hamslag-project en over de jongerenwerker die het project uitvoert. Men vindt het "heel knap" wat hij doet en wat hij tot nu toe heeft weten te bereiken. Men is van mening dat het project ook vruchten afwerpt: er is minder 'gedoe' tijdens en rond de wedstrijden (SCP, JZ, SpZ, POL, CLUB). Alle betrokkenen zijn er sterk voor dat het project gecontinueerd wordt en inhoudelijk verder uitgebouwd wordt.

4.5.2

Doelstellingen en doelgroep

De door WVC geformuleerde doelstellingen worden door de meeste respondenten op zich zinvol gevonden.

De doelstelling 'verbeteren van de maatschappelijke positie' vult men in in de richting van (een uitbreiding van de) educatieve en vormende activiteiten gericht op:

1. het werken aan een zinvolle, gestructureerde vrijetijdsbesteding van de doelgroep (SCP, SpZ, JZ, Paraplu);
2. het versterken van het verantwoordelijkheidsgevoel en het zelfvertrouwen, verbeteren van sociaal-maatschappelijke vaardigheden.

Men denkt daarbij aan deelname aan bestaande leer/werkprojecten, sportieve activiteiten, inschakelen van vandalen in het vrijwilligerswerk in buurt- en clubhuizen. Men moet niet focussen op betaald werk, domweg omdat dit er niet is voor deze veelal laag opgeleide jongeren. Het SRH is wat optimistischer: de doelgroep van de Hamslag bestaat niet uit randgroepjongeren, hun basis is sterker. Door het geven van informatie en advies over opleiding, werk en uitkering kom je met deze jongeren al een heel eind (SRH).

*= De supportersvereniging ziet -als enige- niet veel heil in het project. Men ziet het voetbalvandalisme alleen maar toenemen. Men voelt meer voor het aanstellen van een jongerenwerker bij de club, zodat de zaak 'dichter bij het voetbal gehaald wordt' (SUP).

Het clubbestuur merkt op, dat wat betreft het werken aan educatie, arbeid, etc. veel afhangt van de kwaliteiten van de betreffende jongerenwerker(s).

Ook het terugdringen van het voetbalvandalisme, of beter: het vandalisme in het algemeen, vindt men een belangrijke doelstelling, die -zoals gezegd- deels al gehaald wordt. De politie merkt op, dat men het Hamslag-project wat dit betreft sterker wil koppelen aan het algemene gemeentelijke preventiebeleid en dan met name aan de lopende projecten 'vandalisme' en 'fietsendiefstal'. In dit kader zouden ook andere instellingen, zoals het onderwijs en andere educatieve instellingen meer bij het onderwerp betrokken moeten worden.

Voorts wordt opgemerkt dat de twee inhoudelijke doelstellingen op gespannen voet met elkaar (kunnen) staan (Paraplu). Dit blijkt ook uit de gevoerde gesprekken. Vertegenwoordigers van het jeugdwelzijnswerk zijn bang dat het project 'misbruikt' kan worden voor oneigenlijke doeleinden: "Het project moet het voetbalvandalisme benaderen vanuit het welzijn van de betrokken jongere (negatieve gevolgen voor de jongere zelf) en vanuit de achtergronden (problemen, belangstellingen, mogelijkheden) van de jongere zelf. En niet vanuit het feit dat voetbalvandalisme een probleem voor de samenleving is" (SRH).

En: "De invloed van club, supporters en sponsor op het project mag niet te groot zijn. Het mag geen oneigenlijke functie krijgen" (Paraplu).

Degenen, die de zaak met name vanuit een openbare orde standpunt bekijken, zijn juist van mening dat de club en de politie veel (meer) inbreng in het project moeten krijgen (POL, SUP), opdat de doelstelling vermindering van het (voetbal)vandalisme voldoende aandacht blijft krijgen. De club en de sponsor stellen zich neutraler op, men vindt dat de gemeente een belangrijke voortrekkersrol moet spelen (begeleiden project, coördineren overleg betrokkenen, kwaliteitsbewaking).

Op de laatste doelstelling (methodiek-ontwikkeling) wordt met name door de gemeentelijke sleutelpersonen veel nadruk gelegd. Het Hamslag-project is een experiment, de daar opgedane ervaringen moeten op den duur overdraagbaar zijn naar andere jongerenvoorzieningen en andere wijken.

Ten aanzien van de doelgroep merkt men op, dat in ieder geval de harde kern bereikt moet worden maar daarnaast ook de meelopers. Via de informele leiders kan men ook het gedrag van de meelopers beïnvloeden (JZ, SpZ, Paraplu). Door een continue instroom van nieuwe side-supporters voorkomt men bovendien het ontstaan van nieuwe harde kernen.

Organisatorische overwegingen

Iedereen is van mening dat het huidige project 'op de juiste plaats' (d.w.z. in het jongerencentrum de Hamslag) zit. Het feit dat het aangehaakt is aan een reguliere instelling past in het gemeentelijk beleid. Men wil het categorale werk herintegreren in het reguliere werk: "De tijd van de etiket-hulpverlening is voorbij" (SCP).

Bijkomende voordelen zijn:

- het grootste deel van de doelgroep zit in de 'Hamslag-wijk' (Noord);
- men kan gebruik maken van de faciliteiten en contacten die de Hamslag als centrum al heeft, waardoor de zaken soepeler kunnen lopen (b.v. doorverwijzing).

Voorts wordt opgemerkt dat het project ook organisatorisch goed ingebed is: contacten met relevante betrokkenen (politie, justitie, clubbestuur, sponsor, gemeentelijke afdelingen) zijn er al, of er wordt aan gewerkt.* Ook zijn er contacten met andere (jeugd)voorzieningen in de buurten en met het randgroepenwerk (SRH). Het SRH merkt op, dat men moet streven naar een gezamenlijk beleid (binnen het jeugdwelzijnswerk) rond "zich stedelijk openbarende geweldsituaties", waarbij de Hamslag een regiefunctie kan vervullen.

Randvoorwaarden/knelpunten

Het grote knelpunt dat door alle geïnterviewden wordt genoemd is: financiën. De gemeente geeft hoge prioriteit aan het project, maar heeft geen geld "Deze gemeente is zo arm als Job" (SpZ). Bovendien is het, gegeven de bezuinigingen op alle welzijnsvoorzieningen, ook politiek heel moeilijk te verkopen dat er geld wordt uitgetrokken voor een relatief kleine groep: "Er is al zo weinig voor zoveel mensen" (SCP, JZ). Inhoudelijk, beleidsmatig en organisatorisch zijn er, volgens de geïnterviewden, geen knelpunten.

Verwachte effecten

Men verwacht, op den duur, een afname van het voetbalvandalisme en een afname van het vandalistisch en agressief gedrag van deze jongeren in het algemeen. Daarnaast vindt men het belangrijk dat het aanzicht van het voetbal weer 'vriendelijker' wordt: "Voetbal moet weer leuk worden. Mensen moeten niet bang zijn om naar voetbal te gaan" (SpZ). Door de meeste betrokkenen wordt benadrukt dat het om lange termijn effecten gaat: op korte termijn moet men niet al te veel verwachten.

*- Zodra de continuering van het project zeker is, zal het project ook begeleid worden door de genoemde betrokkenen.

Het in Den Bosch reeds bestaande project beantwoordt in grote lijnen aan de door WVC ontwikkelde doelstellingen. Van groot belang is, dat het project een breed draagvlak heeft: gemeente politie, club, sponsor en andere jongerenwerk-instellingen staan vierkant achter het project.

Inhoudelijk is een verdere uitbouw in de richting van een aanpak van 'achtergrondsfactoren' gewenst: met name meer aandacht voor educatie en vrijetijdsstructurering buiten het voetbal-gebeuren om.

De noodzaak tot het opzetten van aparte educatie- en/of arbeidsprojecten lijkt -in elk geval in dit stadium- niet aanwezig.

In Den Bosch bestaan dergelijke projecten reeds (leer/werkproject Fort Orthen, SRH-projecten) en de contacten zijn goed, zodat -zonodig- eenvoudig doorverwezen kan worden.

Enerzijds zou de politie haar inbreng in het geheel graag vergroot zien, bovendien wil men meer concrete resultaten wat betreft de afname van het voetbalvandalisme. Aan de andere kant staat het jeugdwelzijnswerk (Paraplu, SRH), dat van mening is dat juist de welzijnskant van het project versterkt moet worden (meer aandacht voor achtergrondsfactoren). Men is bang dat het project teveel in de richting van de bestrijding van supporters (sec) wordt getrokken door de inmenging van politie en justitie. Het project zal zodanig moeten manoevreren tussen deze twee 'polen', dat aan beide doelstellingen recht wordt gedaan. De mogelijkheden om een redelijk evenwicht te handhaven, zullen waarschijnlijk verbeterd worden als de begeleidingscommissie in werking wordt gesteld.

Het lijkt ons van belang dat de gemeente in deze een bemiddelende rol speelt, bijvoorbeeld door het aanstellen van een gemeente-ambtenaar, die geen direct belang heeft bij één van beide doelstellingen*, als voorzitter van de begeleidingscommissie.

Het project bevindt zich wel in een spanningsveld wat betreft de twee doelstellingen.

Het project is, volgens de onderzoekers, zeker de moeite van het continueren waard.

Bovendien zouden de ervaringen uit het project gebruikt kunnen worden bij het opzetten van projecten in andere gemeenten.

*= Dat wil zeggen deze ambtenaar dient de zaak mocht (alleen) vanuit het standpunt van de openbare orde, noch (alleen) vanuit het standpunt van het jeugdwelzijn te benaderen.

10.1

Geïnterviewde sleutelpersonen*

Gemeente

- Afdeling Bestuurlijke en Juridische zaken: Dhr. H.R. Borst. Pendant van de politie en adviserende functie naar de burgemeester.
- Afdeling Welzijn: Drs. J.H.M. van Griensven Beleidsmedewerker.
- Afdeling Sportzaken: de heer P. van den Baar Wethouder van stadsbeheer, verkeer, openbaar vervoer, sociale werkvoorziening en sport. Bij dit gesprek was ook de heer A. Stienen aanwezig (bedrijfsleider van onoverdekte buiten accomodaties).

Jeugdwelzijnswerk (JW)

- Randgroepjongerenwerk: de heer I. Jongeneel
De heer Jongeneel is een voormalig randgroepwerker, destijds had hij te maken met een groot aantal L-siders. Verder heeft hij een nota over voetbalvandalisme geschreven getiteld 'Voetbalvandalisme en Supportersbeleid'.
- Jongerenwerk: de heer F. van Dielensen en de heer T. Siroen
De coördinator respectievelijk stafmedewerker van het jongerencentrum DYNAMO. Een groot gedeelte van de bezoekers van dit centrum bestaat uit randgroepjongeren.
- Straathoekwerk: de heer A. van de Graaf.

Voetbal

- Clubbestuur en sponsor: de heer Westerlaken
Veiligheidscoördinator van PSV en vertegenwoordiger van de sponsor Philips.
- Supportersvereniging (SUP): de heer C. Schoenders
Voorzitter van de supportersvereniging van PSV en voorzitter van de landelijke organisatie FSV (Landelijke Federatie Supporters Verenigingen).

*= In de rest van dit verslag wordt naar de geïnterviewden verwezen middels de afkortingen tussen haakjes.

Politie (POL): Inspecteur W. Paulissen

Hoofd surveillance dienst, belast met de maatregelen tegen het voetbalvandalisme, zoals voorbereiding wedstrijd, landelijk en plaatselijk overleg en overleg met supporters.

Justitie:

Tot onze spijt zijn we er niet ingeslaagd om binnen de gestelde termijn een afspraak met de Officier van Justitie (Dhr. van Zon) te maken.

In Eindhoven zijn twee voetbalclubs die spelen in het betaalde voetbal, namelijk PSV en EVV. Dit verslag heeft alleen betrekking op PSV en zijn supporters.

Een aantal respondenten spreekt niet over PSV, maar over Philips. De voetbalclub wordt sterk vereenzelvigd met de gloeilampenfabriek, die tevens de sponsor van de club is. De wethouder merkt in dit kader op dat het gebeuren rond PSV wordt gekenmerkt door Philips en hiermee samenhangend de fabriekscultuur, een 'bedrijfssportcultuur'.

De fanatieke betrokkenheid bij de club is afwezig, het zijn vooral nuchtere kijkers die op de tribune zitten. De sociale controle is groot: "Als je je tijdens een wedstrijd misdraagt dan wordt je hier op je werk op aangesproken". De seizoenkaart wordt van het maandloon afgetrokken.

Daarnaast zitten er ook veel vrouwen op de tribune. De tribune is zelfcorrigerend. De wethouder is van mening dat er geen aparte vakken voor de bezoekers nodig zijn. Dit bevestigt alleen maar het vijandig denken.

Alle betrokkenen zijn van mening dat het voetbalvandalisme wat betreft de L-siders niet zo een groot probleem is in Eindhoven, het zijn voornamelijk de bezoekende clubs die voor de overlast zorgen. Een groot aantal sleutelfiguren heeft weinig zicht op de problematiek. Degene die de L-side het meest van dichtbij kent is de heer Jongeneel (randgroepjongerenwerk).

10.2.1

Kenmerken van de L-side

De schattingen over de omvang van de L-side loopt uiteen van 800 (Jongeneel) tot 50 jongeren (SUP, Club). De politie is van mening dat het aantal supporters sterk afhankelijk is van de wedstrijd, bij een gemiddelde wedstrijd komen er ongeveer 150 side-supporters. Bij een streekderby of bij bijvoorbeeld AZ waar men een vete mee heeft is het aantal supporters twee keer zo groot.

De leeftijd van de L-siders schat Jongeneel (JW) op 14-18 jaar, de overige respondenten schatten de leeftijd tussen ongeveer 13 en 25 jaar.

Jongeneel is van mening dat er alleen een jongere groep supporters bestaat die langzamerhand wat lastiger worden door ruzies met andere clubs. Dit blijft meestal bij provocaties en verbaal geweld.

De politie is van mening dat er naast deze leeftijdscategorie van jonge jongens nog een andere categorie bestaat vanaf 17 tot 23 jaar. Deze oudere leden van de groep nemen veelal het voortouw, laten de zaak escaleren. Deze oudere jongeren hebben zich veelal een duidelijke positie binnen de groep verworven.

Zij fungeren als voorbeeld voor de jongere jongens. De jongere jongens zijn voornamelijk meelopers, ze zijn minder geraffineerd en voeren de daden uit.

Wat betreft de maatschappelijke achtergrond (opleidings/werk situatie) is de politie van mening dat een aantal siders een zeer behoorlijke opleiding volgt en/of zeer behoorlijk werk heeft.

Het merendeel van de jongeren volgt echter een LBO-opleiding. Het jongerenwerk stelt dat de jongeren uit alle lagen van de bevolking afkomstig zijn.

De vooronderstelling dat er bij de meeste L-siders sprake zou zijn van een cumulatie van maatschappelijke problemen, wordt dan ook afgewezen door alle betrokkenen.

Over de geografische herkomst is men vrij eenstemmig. Een groot gedeelte van de supporters -de zogenaamde regio-supporters- is afkomstig uit de dorpen rond Eindhoven. Dorpen zoals Best, Boxtel, Budel, Helmond, Deurne en Geldrop.

Daarnaast zijn ze afkomstig uit bepaalde wijken van de stad, zoals Koudehoven (gegoede burgerij), Strijp (arbeidersbuurt) en Tongelre.

Een deel van de side-supporters trekt ook buiten het stadion in subgroepjes met elkaar op. Voor thuis- en uitwedstrijden verzamelen ze zich in het café 'De Banaan', verder hangen ze rond in friettenten en in McDonald in het centrum. Op vrijdag- en zaterdagavond zijn ze te vinden op het 'Stratumseind', een beroemde en beruchte uitgaansstraat. De regio-supporters hangen rond in hun eigen dorp.

De meningen verschillen over de vraag of de meeste L-siders duidelijk geïnteresseerd zijn in voetbal. De politie is van mening dat de jongeren wel geïnteresseerd zijn, ze zijn dan ook in het bezit van een seizoenkaart. Verder zorgt de hele ambiance, de sfeer voor de aantrekkelijkheid. Het jongerenwerk is echter van mening dat het geen fanatieke supporters zijn, bij uitwedstrijden van PSV gaan er nauwelijks L-siders mee. In het jongerencentrum DYNAMO, dat een grote hoeveelheid moeilijke jongens in huis heeft, presenteren de supporters zich niet als L-sider. Vaak komt slechts terloops ter sprake dat ze supporters van PSV zijn. Veel side-supporters doen overigens zelf actief aan sport, met name voetbal.

De supportersvereniging is van mening dat side-supporters jongeren zijn die veel moeite hebben met het accepteren van gezag. Individueel zijn het jongens waar je prima afspraken mee kunt maken. Het groepsgebeuren werkt echter averechts, dan is er sprake van prestigegedrag en massahysterie.

Deze gedachte wordt verder uitgewerkt door Jongeneel. Hij is van mening dat "Er een tendens te bespeuren valt waarbij de rivaliteit tussen de supportersgroepen onderling de legitimatie vormt voor gewelddadigheden, waarbij de gezagsdragers de belangrijkste tegenspelers zijn en de media een welkome medespeler".

Lang niet alle jongeren, die behoren tot de side zijn uit op vandalisme of geweld. Bij uitbarstingen blijkt de groepsgeest vaak dermate groot, dat zij bewust of onbewust zorgen voor de 'dekking' van de daders. Zij geven degenen die zich schuldig maken aan wetsovertredingen de kans dit te doen binnen de groep en garanderen daarmee voor de wetsovertreders de anonimiteit zonder welke deze niet tot hun daden zouden durven komen. De anonimiteit van wetsovertreders en de eenheid van de groep zorgen op hun beurt weer voor -op de gehele groep gerichte- ordemaatregelen en sancties, die versterkend werken op de solidariteit binnen de groep (Jongeneel).

10.2.2

De 'harde kern'

De meningen van de respondenten over het al dan niet bestaan van een harde kern en de eventuele aantallen loop nogal sterk uiteen. De politie stelt dat er sprake is van 30-40 baldadige, potentiële onruststokers. Bij thuiswedstrijden veroorzaken ze nauwelijks overlast. De politie houdt ze echter wel goed in het oog, als je ze los laat kunnen er rare dingen gebeuren. De jongerenwerkers van 'Dynamo' menen dat de harde kern nogal wisselend van samenstelling is. Verder zijn ze niet alleen voetbalsupporters, maar ook buiten het stadion komen ze herhaaldelijk in contact met de politie.

De voorzitter van de supportersvereniging is van mening dat het een kleine vaste groep betreft van 20-25 jongeren. Deze jongeren voelen zich niet thuis in de maatschappij, het zijn geen echte supporters. Ze hebben moeite met zich te houden aan orde en regels. De wethouder van Sportzaken is van mening dat het hier om ongeveer 30 jongeren gaat, voornamelijk oudere supporters die de 'jongens-rang' verlaten hebben. Deze 'oudere jongeren' zijn afkomstig uit alle lagen van de bevolking.

De club meent, dat het gaat om een klein, vast groepje onruststokers: ongeveer 10 man.

Volgens Jongeneel zijn er twee groepen jeugdige supporters. Van deze twee groepen is de grootste groep, die uit ongeveer 500 jongeren bestaat, het meest lastig. Deze groep heeft geen echte harde kern; de grote groep valt uiteen in een aantal kleine groepjes die ieder hun eigen informele leiders hebben. Deze jongeren volgen voornamelijk een LBO-opleiding en zijn afkomstig uit de arbeiderswijken. In hun vrije tijd zitten ze veelal in de kroeg, doen aan zaalvoetbal en krachtsport. Het voetbal voorkomt dat deze harde kern veelvuldig in aanraking komt met de politie, het voetbal gaat namelijk de verveling tegen. Verder zijn het vrij matte supporters. In vergelijking met side-supporters van andere clubs zijn het hele rustige jongens.

*= Het zal de lezer duidelijk zijn dat Jongeneel een zeer brede definitie van het begrip harde kern hanteert.

De hypothese dat de 'harde kern' bestaat uit jongeren die op een groot aantal terreinen maatschappelijke problemen hebben, kan op grond van deze -sterk uiteenlopende- meningen niet onderbouwd worden.

10.2.3

De wedstrijd zelf

Type en aantal (hoog) risicowedstrijden

Alle betrokkenen noemen de wedstrijden tussen PSV en de clubs FC Den Haag, Ajax, Feijenoord en FC Utrecht risicovol. Verder is de streekderby met Roda JC in Kerkrade een wedstrijd met verhoogd risico, evenals wedstrijden tegen AZ. Twee jaar geleden heeft er een botsing plaatsgevonden tussen PSV en AZ, daarna is er een onderlinge rivaliteit ontstaan tussen de beide sides. De politie noemt verder nog FC Den Bosch en Groningen. Volgens de sleutelpersonen worden er in Eindhoven, binnen de Nederlandse competitie, ongeveer 5 à 6 risicovolle wedstrijden per jaar gespeeld. Als PSV ook bekerwedstrijden speelt zijn de wedstrijden met een verhoogd risico veel talrijker. Bij een risicovolle wedstrijd worden er ongeveer 30-40 arrestaties verricht. Het record ligt op 79 arrestaties. Alle arrestaties lopen uit op een dagvaarding, binnen 14 dagen moeten ze op de zitting verschijnen. Meestal wordt er voor een geldelijke transactie gekozen, baldadig gedrag -bijvoorbeeld het spugen naar een politieagent- komt een jongere op een boete tussen de f 300,- en f 700,- te staan.

Maatregelen

Bij een risicovolle wedstrijd wordt er een groot aantal voorzieningsmaatregelen genomen zoals:

- De veiligheidscoördinator van de club neemt contact op met het kabinet van de burgemeester.
- De burgemeester geeft de vergunning om een dergelijke wedstrijd te spelen onder een aantal voorwaarden, zoals alcoholverbod binnen het stadion, 15 meter tussen de vakken van de rivaliserende supporters, bewaking met honden.
- Er wordt contact opgenomen met de politie uit de bezoekende stad en het Centrale Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV).
- De politie maakt een uitgebreid draaiboek voornamelijk voor buiten het stadion. Binnen het stadion wordt gebruik gemaakt van videoregistratie.
- Er wordt veel politiepersoneel (125-200) op de been gebracht, voornamelijk eigen personeel en regionale peletons ME.
- Meldingsplicht voor een aantal supporters, die zich in vorige wedstrijden misdragen hebben.
- De politie hanteert een lage tolerantiegrens. Het beleid van de politie kan samengevat worden onder het motto 'vriendelijk doch streng'. Supporters worden in principe vriendelijk benaderd, als ze echter bij wijze van spreken een pas verkeerd zetten dan worden ze aangehouden en afgevoerd naar het bureau.

Duidelijk is dat er op de delicten rond het voetbal strenger gereageerd wordt dan op de incidenten die buiten het voetbal plaatsvinden.

Justitie heeft in samenwerking met de politie voor een dergelijk beleid gekozen. Een positief neveneffect hiervan is dat agenten het recht in eigen handen gaan nemen. De politiefunctionaris is van mening dat dit in andere steden wel gebeurt: de getergde politie bejegt de supporters op een hardhandige manier.

- Risicovolle wedstrijden worden alleen op zondag gespeeld, zodoende hebben de middenstand en het winkelende publiek minder overlast van de bezoekende supporters.
 - Fouilleren van supporters bij de ingang van het stadion, op drank, messen, vuurwerk en projectielen.
 - Bij wedstrijden met een verhoogd risico wordt de stad 'blauw geverfd', dat wil zeggen dat er op iedere hoek van de straat binnen het centrum politieagenten staan. Verder lopen de agenten ook achter de groepjes supporters aan, café in, café uit!
 - De Officier van Justitie is bij de wedstrijden met een verhoogd risico aanwezig, om direct de voorgeleiding van de jongens te regelen.
 - De club zorgt voor een beveiliging in het stadion middels een gesloten televisie circuit en een eigen bewakingsdienst, dit alles in nauwe samenwerking met de politie. Voorts wordt momenteel, in samenwerking met de KNVB, gewerkt aan een pasjessysteem.
- De politie is voorts bezig een aantal suppoosten van de club te trainen, opdat deze in de nabije toekomst een aantal politietaken (bijvoorbeeld fouilleren) over kunnen nemen.

Wat gebeurt waar?

Het stadion ligt langs de spoorbaan en op 5 à 10 minuten loopafstand van het station. De incidenten beperken zich tot de korte route van station naar stadion en in het centrum (vernielingen en geweldplegingen).

Beide supportersgroepen manifesteren zich al schreeuwend en scheldend rondom het stadion. Een bijkomend probleem is echter dat de supporters van de bezoekende clubs steeds vroeger naar de wedstrijden gaan, zo kwamen de Feijenoordsupporters zaterdagmiddag al naar Eindhoven, terwijl de wedstrijd pas zondagmiddag gespeeld werd. Een groot aantal van deze supporters wordt door de politie opgepakt wegens vernielingen en openbare geweldpleging.

De Combikaart-regeling voldoet niet volledig. Degenen die nu nog via deze Combi-regeling reizen zijn niet de veroorzakers van de problemen: zij lopen in gesloten formatie naar het stadion. Hierbij doen zich nauwelijks incidenten voor. De echt lastige supporters reizen echter vaak vooruit.

Tijdens de wedstrijd roepen de rivaliserende supporters elkaar verwensingen toe, ze dreigen, spuwen, gooien voorwerpen (onder andere fietsbellen) en steken vuurwerk af. Bij thuiswedstrijden zitten er vijf politieagenten in burger tussen de L-siders, de jongeren dan leveren nauwelijk problemen op.

Na de wedstrijden worden de bezoekende supporters onder politiebegeleiding zo snel mogelijk afgevoerd. De incidenten beperken zich tot het gooien van stenen naar de treinen. Een bijkomend probleem is dat, bij grotere wedstrijden, er ongeveer 5000 op sensatie beluste inwoners van Eindhoven staan te kijken hoe 'het vee de wagens in wordt geslagen' (JW*). Af en toe gooit iemand uit het toegestroomde publiek een steen. Ook als de supporters van een aantal grote clubs in het zuiden (Sittard) moeten voetballen, maken ze halt in Eindhoven om even naar het 'Stratumseind' (straat vol café's en disco's) te gaan. Een aantal supporters van bezoekende clubs heeft het idee dat Philips 'hun' spelers wegekoopt. Ze trachten iets terug te doen door vernielingen aan te richten.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

In het seizoen 1985-1986 heeft de politie volgens een voorzichtige schatting f 270.000,- uitgegeven aan inzet van personeel bij alle wedstrijden. Het gaat om zo'n 6000 uren per jaar, waarvan overigens slechts 15% wordt uitbetaald, de rest moet gecompenseerd worden in vrije tijd. In het seizoen 1984-1985 waren de kosten hoger, naar schatting f 450.000,- en 10.000 man uren. De inzet van politie bij voetbalwedstrijden gaat ten koste van de zogenaamde 'vrije ruimte' van de politie. Dit betekent dat onder andere het wijkgerichte werken, alcoholcontrole's en toezicht tijdens uitgaansavonden in het weekend minder aandacht krijgen. Verder is het werk demotiverend voor het politiepersoneel, ze moeten vrije weekenden inleveren voor de voetbalwedstrijden. De club heeft nauwelijks schade door voetbalvandalisme. Wel is veel geïnvesteerd in veiligheidsmaatregelen. Men heeft wel de indruk dat de goede naam van club en sponsor geschaad worden door het feit dat bepaalde PSV-supporters bij uitwedstrijden de beest uithangen. De voorzitter van de supportersvereniging is van mening dat het wangedrag van deze supporters de naam van de club in discrediet brengt. Het is een anti-reclame voor de sponsor.

*- Deze uitspraak vormt een tegenstelling met wat de politie zelf noemt, namelijk dat de jongeren wel streng aangepakt worden, maar zeker niet geslagen. Bij supporters uit andere steden is de politie in Eindhoven in ieder geval wel berucht. Of dit voortkomt uit de zeer lage tolerantiegrens van de politie of uit een hardhandig optreden is niet bekend.

**= De politie in Eindhoven heeft in totaal 600 mensen in dienst. Hieronder valt ook het administratief personeel.

Welke partijen zijn verantwoordelijk voor een aanpak van het voetbalvandalisme?

Bijna alle respondenten zijn van mening dat er sprake moet zijn van een gedeelde verantwoordelijkheid van voornamelijk clubbestuur en supportersvereniging en verder de politie, justitie en de gemeente en in mindere mate de sponsors en het jongerenwerk.

Voorts worden als mede-verantwoordelijken genoemd:

- de KNVB: verantwoordelijk voor het goed opleiden van scheidsrechters die ook de sfeer in het stadion kunnen aanvoelen;
- de overheid: bedenken en wettelijk verplicht stellen van ondersteunende maatregelen, zoals de pasjesregeling;
- de media: zouden meer op de achtergrond moeten blijven, de jongens scoren op de verhalen en houden plakboeken van bij;
- het publiek: kan best meer actieve sociale controle uitoefenen "wees uw broeders hoeder";
- de ouders: vaak tonen de ouders slechts zeer geringe interesse voor hun kinderen en weten ze niet wat hun kinderen uitspoken.

Een straathoekwerker is van mening dat het moeilijk is om een organisatie verantwoordelijk te stellen. Hij is van mening dat de jongeren zélf meer de consequenties van hun handelen moeten dragen, ze moeten meer op hun eigen verantwoordelijkheid aangesproken worden. Verder ziet hij wel dat een aantal organisaties een functie hebben om de jongeren deze verantwoordelijkheid te leren dragen.

Practische invulling van de verantwoordelijkheid

Supportersvereniging: heeft als voornaamste taak een binding tussen club en supporters tot stand te brengen. De supportersvereniging is op dit moment voornamelijk een zaak van de oudere supporters van PSV. Regelmatig worden er kaartavondjes gehouden in het klassiek ingerichte verenigingsrestaurant. Jongeren vinden hier geen aansluiting bij. De voorzitter van de supportersvereniging is van mening dat het lidmaatschap van deze vereniging bepaalde privileges met zich mee zou moeten brengen zoals korting op de toegang, souvenirs en bepaalde feestavonden alleen voor clubleden. De meelopers binnen de voetbalvandalen kan een club nog wel meer aan zich binden. De harde (criminele) kern daarentegen is echter, volgens hem, een zaak voor justitie. Via de pasjesregeling zou je ze kunnen isoleren.

Jongeneel acht het niet realistisch om zonder professionele begeleiding van de supportersverenigingen te trachten de sides bij de supportersverenigingen te betrekken. Het maximale rendement kan zijn het opnemen van enkele individuen van de side in de vereniging, hetgeen echter nauwelijks effect op het doen en laten van de gehele side zal hebben. Het organiseren van activiteiten binnen de supportersvereniging, waaraan de meerderheid van de side deelneemt, zal bij herhaling wellicht leiden tot enige verbetering, maar betekent vrijwel zeker het einde van de supportersvereniging, omdat de trouwe leden zich niet wensen te schikken in de overheersende en ruwe uitingswijze van de side.

Hij acht het veeleer van belang dat er voor de jongeren een aparte vereniging opgezet wordt (met een eigen home) die activiteiten organiseert als zaalvoetbalwedstrijden tegen andere supportersclubs. Jongeren moeten ook verantwoordelijk gesteld worden voor het reilen en zeilen van deze jeugdsupportersclub.

Door gestructureerd overleg binnen deze supportersvereniging wordt de side beter aanspreekbaar en kan men makkelijker komen tot een betere afstemming van maatregelen bij uitwedstrijden en een vermindering van de onderlinge rivaliteit.

Clubbestuur: is volgens de respondenten hoofdverantwoordelijk voor datgene wat er binnen het stadion gebeurt. Ze heeft onder andere als taak de jongeren meer bij het gehele gebeuren te betrekken, om een beter onderling contact te krijgen. Verder is het wenselijk dat ze spelers stimuleren om in contact te treden met hun supporters. Een geblesseerde speler zou samen met de supporters naar een uitwedstrijd kunnen reizen. Verder zijn ze verantwoordelijk voor hun supporters bij uitwedstrijden.

Gemeente: dient een actief sportbeleid te voeren, zodat jongeren gestimuleerd worden om zelf te sporten. Verder dient de gemeente informatie te verschaffen aan betreffende gemeenten als PSV uit speelt.

Bovendien dienen ze een beleid te ontwikkelen om voetbalvandalisme tegen te gaan, zoals onder andere een alcoholverbod op de openbare weg. Verder zijn ze verantwoordelijk voor het welzijn van de inwoners van Eindhoven. En last but not least moeten de subsidies van voorzieningen die gericht zijn op jongeren zoveel mogelijk in stand gehouden worden.

Politie/Justitie: handhaving openbare orde buiten het stadion en het regelen van het verkeer. Verder hebben ze een meedenk-functie in het bestrijden van voetbalvandalisme. Ze moeten er voor zorgen dat een aanhouding een goed vervolg krijgt. Een andere taak is het onderhouden van contacten met de supporters (op dit moment goed volgens de politie). De politie heeft de functie om het probleem beheersbaar te maken, is geschikt voor de korte termijn aanpak (symptoombestrijding).

Jeugdwelzijnswerk: de functie die voor het jeugdwelzijnswerk weggelegd zou kunnen zijn ligt voornamelijk in de langere termijn-sfeer. Verder zouden ze de begeleiding van de supporters bij uitwedstrijden op zich kunnen nemen. Signalen van de politie over eventuele problemen met L-siders moeten opgepikt worden door het jeugdwelzijnswerk.

De sleutelpersonen is gevraagd om de twee door WVC geformuleerde doelstellingen te beoordelen. Wat betreft de eerste doelstelling (verbeteren van de maatschappelijke positie van de doelgroep) zet men de nodige vraagtekens:

1. Een aantal respondenten is van mening is dat de harde kern van de voetbalvandalen niet te typeren is als een 'kansarme' groep. Voordat er een goede doelgroepanalyse is gemaakt is het moeilijk om hierover te oordelen.
2. Een aantal respondenten is van mening dat de harde kern binnen de groep voetbalvandalen in Eindhoven niet aanwezig is. De supporters van PSV hebben slechts een geringe belangstelling voor het voetbal, fanatiek supporterschap komt niet voor.
3. Sommigen menen dat de harde kern zijn problemen op de maatschappij afwentelt, ze lokken zelf de moeilijkheden uit. Alleen via justitiële maatregelen is deze groep te benaderen.
4. Het voetbalvandalisme is slechts één van de uitingsvormen van de vervaging van het waarden- en normenpatroon. Deze vervaging zou je moeten terugdringen. Dit speelt absoluut niet alleen bij het betaalde voetbal. Op alle terreinen, in alle sociaal-economische milieus, is dit probleem terug te vinden.

Een jeugdwelzijnswerker acht het wel een zinvolle doelstelling, hij is van mening dat je jongeren een betere basis moet verschaffen, middels een integrale aanpak (wonen, werken, opleiding en sport). Ook is hij echter van mening dat je niet specifiek de voetbalvandalen als uitgangspunt moet kiezen.

De tweede doelstelling (terugdringen van het voetbalvandalisme) wordt door alle betrokkenen onderschreven als een zinvolle doelstelling.

De geopperde ideeën over een welzijns-aanpak van voetbalvandalisme gaan allen in de richting van een actiever supportersbeleid* door de club:

- Activiteiten voor (ongeorganiseerde) supporters
Dit is één van de middelen die kunnen leiden tot het meer aanspreekbaar worden van de side. Dergelijke activiteiten moeten de meerderheid van de side aanspreken en verder moet er ook de mogelijkheid bestaan dat het grootste gedeelte van de groep er actief aan kan deelnemen. Bij de organisatie moeten de leden van de side betrokken worden. Een andere mogelijkheid om de eigen verantwoordelijkheid van de jongeren te stimuleren is het aanstellen van eigen security groepen. De bewaking en beveiliging wordt mede in handen van de diverse kernen gelegd.
- Het tot stand brengen van contacten tussen de sides van de diverse clubs.
Dit garandeert geen wapenstilstand, maar zal remmend werken op de extremiteit van de gewelddadigheden en er herleeft een soort normbesef. Een landelijke stimulering en coördinatie is zeker in het begin onontbeerlijk.
- Het doorbreken van het isolement van de side ten aanzien van de eigen club (bestuur, supportersvereniging)
Het aanspreekbaar maken van de sideleden is hierbij het sleutelwoord (Jongeneel).
De politie liet in dit kader een waarschuwend geluid horen: door het organiseren van activiteiten kan een beheersbare groep verandere in een onbeheersbare groep, zo leren sommige ervaringen in Eindhoven. Op zich is er niets tegen het organiseren van activiteiten mist deze heel goed worden begeleid.
- Landelijke voorlichtingscampagne
De voorzitter van de supportersvereniging denkt aan een posteractie met portretten van de vedetten, op de stadions van de steden met clubs die spelen in het betaald voetbal. Bijvoorbeeld een poster van Gullit met de tekst "Hou op met dat gedonder".

*= De gemeente Eindhoven heeft subsidie aangevraagd voor het opzetten van een actiever supportersbeleid. Dit project is een experiment naar aanleiding van de conclusies in het rapport 'Voetbalvandalisme en supportersbeleid' van I. Jongeneel. Het project heeft de volgende doelen:

- de side-supporters meer betrekken bij het voetbal als sportief gebeuren en de betrokkenheid met de club vergroten;
- de anonimiteit van de individuen in de groep doorbreken;
- door middel van sportieve en recreatieve activiteiten de verveling verminderen en het verantwoordelijkheidsbesef vergroten.

De meeste respondenten achten het niet noodzakelijk om in Eindhoven een apart experimenteel project voor het terugdringen van het voetbalvandalisme op te starten. De belangrijkste reden hiervoor is dat men van mening is dat de problematiek rond de L-side niet zo zwaar is. Voorts vraagt men zich ernstig af of de doelgroep (vandalistische supporters) wel te typeren valt als 'kansarm'.

Een derde reden wordt door het jeugdwelzijnswerk aangegeven en luidt: een buurtgerichte aanpak is zinvoller, bovendien moet men niet een bepaalde groep stigmatiseren ten behoeve van een eventuele subsidie.

Iedere twee à drie jaar staat er weer een andere doelgroep midden in de belangstelling (de vorige groep betrof de etnische minderheden). Als de algemene basis niet wordt afgebroken is het niet noodzakelijk om een specifieke op deze groep gerichte aanpak op te zetten. Voor de continuïteit van hun werk achten ze (JW) het onzinnig om met alle winden mee te waaien.

Wel is men van mening dat de supportersvereniging in samenwerking met het clubbestuur meer aan de binding van de L-side supporters zou moeten doen.

Het jeugdwelzijnswerk zou een consulterende functie in deze kunnen hebben. Het jeugdwelzijnswerk heeft de know-how in huis om met deze jongeren om te gaan.

Tenslotte zou een beter overleg tussen jeugdwelzijnswerk en politie wenselijk zijn.

11.1

Geïnterviewde sleutelpersonen

Gemeente

- Bureau Kabinet van de burgemeester:
mevrouw J.E. de Wit van Herpen (kabinetschef) en
mevrouw W.B.C.J. van Nispen (kabinetsmedewerker).
- Dienst Welzijn, sector Sport en Recreatie (SpZ*):
de heer P.A.F.M. Kolen
Hoofd van de sector Sport en Recreatie.
- Dienst Welzijn, sector Maatschappelijke Dienstverlening en
Samenlevingsopbouw: de heer J. Kok
Beleidsmedewerker belast met jeugd- en jongerenzaken.

Voetbalclub

- Clubbestuur: de heer C.G.M. Liesker
Secretaris NAC-bestuur.
- Sponsor: de heer J.H.M.C. Messbauer
Oud-bestuurslid en Algemeen Directeur van Messbauergroep BV.
NAC kent vele sponsors. Hiervan zijn IGB (bouwbedrijf) en
Meeus-Holding (verzekeringsgroep) de grootste; hun
vertegenwoordigers waren wegens vakantie niet bereikbaar.
- Veiligheidscoördinator NAC: de heer C.P.A. van Haperen
Voorzitter van de veiligheidscommissie bij NAC
Gesproken tijdens het gesprek met de heer Messbauer
(sponsor); zij hebben de afgelopen jaren nauw samengewerkt op
het gebied van de veiligheid bij NAC.
- Vertegenwoordiger van de Stichting B-side (SUP*): de heer
L.B.J.M. Kerkhoven
Penningmeester van de Stichting B-side, een aparte B-side
supportersgroepering, opgericht op 23 april 1982.

*= In het verslag wordt naar de geïnterviewden verwezen
middels de afkortingen tussen de haakjes.

Jeugd welzijns werk (JW)

- Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Breda (JJC): de heer drs. W.C.H. Brandt, de heer J. Klerx
De stichting houdt zich bezig met ondersteuning en begeleiding van lokale jongereninitiatieven
De heer Brandt is directeur van dit centrum;
de heer Klerx is coördinator Jeugd- en Jongerenwerk.
- Stichting Club- en Buurthuiswerk Breda: de heer K. van Dongen
Sociaal-cultureel werker (teamleider) in buurthuis Scheldestraat, dat gelegen is in een kansarme buurt.
- Stichting Drugshulpverlening West- en Midden Brabant: de heer B. Lebesque
Hieronder ressorteert vooralsnog* het straathoekwerk in Breda.
De heer Lebesque is coördinator straathoekwerk Breda.

Politie (POL)

- De heer R. Klement: als inspecteur bij de surveillancedienst heeft hij de leiding en verantwoordelijkheid voor het politie optreden bij thuiswedstrijden van NAC.
- De heer G.L. Lips: brigadier, dagelijkse chef kinder- en zedenpolitie.

Justitie (JUS)

- De heer W. Tielkemeijer
Officier van Justitie te Breda.

*= In 1987 gaat de Federatie i.o. sociaal-cultureel werk Breda drie instellingen verenigen, namelijk het Jeugd- en Jongerencentrum, Club- en Buurthuiswerk en Buurt- en Wijkopbouwwerk. Welke consequenties dit zal hebben voor het straathoekwerk in Breda is (nog) niet geheel duidelijk. Wel bestaan er plannen tot samenwerking tussen de heer Lebesque en de Federatie i.o. waarbij men zich op zogeheten 'risicogroepen' wil gaan richten.

Alvorens in te gaan op de door de sleutelpersonen gegeven omschrijvingen van de doelgroep, dient aangetekend te worden dat de meeste geïnterviewden zeer nadrukkelijk het voorbehoud maken dat zij hun persoonlijke indrukken van de groep geven. Indrukken die meestal op indirecte en/of onvolledige informatie gebaseerd zijn. Vrij algemeen wordt onderkend dat er een gebrek aan harde informatie is over de achtergrondkenmerken van de side-supporters en dat gericht onderzoek naar en onder de doelgroep geen overbodige luxe is.

De geïnterviewde vertegenwoordigers uit het jeugdwelzijnswerk hebben alleen contact met individuele of kleine groepjes B-siders, die deel uitmaken -of hebben uitgemaakt- van hun klantengroep.

De heer Klement (POL) en de heer Kerkhoven (SUP) zijn degenen die over de meeste directe (echter ook ervarings-)kennis van de doelgroep beschikken.

Hieronder wordt allereerst ingegaan op indrukken van de 'side' in zijn totaliteit, vervolgens wordt de 'harde kern' van de side onder de loupe genomen.

11.2.1

Kenmerken van de B-side in haar geheel

Over de omvang van de totale groep B-siders lopen de meningen sterk uiteen. Vier geïnterviewden stellen hier geen enkel zicht op te hebben. De overigen (een zevental) stemmen geenszins in hun schattingen overeen: deze variëren van 40-50 via 75 en 150 tot 300 à 400 B-siders.

Wat betreft de leeftijd van de B-siders lopen de meningen veel minder sterk uiteen. Volgens het merendeel van de geïnterviewden varieert deze tussen de 10-25 jaar waarbij de 15-20 jarige jongens het sterkst vertegenwoordigd zijn. Er wordt door de heer Kerkhoven (SUP) onderscheid gemaakt tussen 'uitdagers' en 'knokkers'. De jongsten (de 10-12 jarigen) scheppen meestal het klimaat voor een rel (uitdagers). Ze vallen op door kliergedrag zoals scheidsrechttertje pesten, spandoeken verbranden, in hekken klimmen, bal achterhouden en dergelijke. Deze jongeren worden wel enigszins in toom gehouden door de ouderen (15-20 jarigen). Is echter het klimaat voor een rel geschapen dan komen de 'knokkers' (te vinden onder de 15-20 jarigen) in actie. De heer Kerkhoven merkt daarbij op dat de ouderen degenen zijn die het sterkst reageren op provocaties door de politie.

De beoordeelde maatschappelijke achtergrond (opleidings/werksituatie) van de B-siders levert een gedifferentieerd beeld op: hoog- en laagopgeleiden, schoolgaanden en schoolverlaters, werkenden en werklozen, alles komt voor. Wel wordt gedacht dat mensen met een lagere (LBO) opleiding oververtegenwoordigd zijn in de B-side. Het idee dat de meeste B-siders te typeren zijn als een groep met een meervoudige maatschappelijke achterstand wordt door de meesten als een te eenvoudige voorstelling van zaken van de hand gewezen. Er is in elk geval meer gedegen onderzoek naar de achtergrondkenmerken van de B-siders nodig.

Ook de geografische herkomst van B-siders is zeer divers: men komt vanuit bijna alle buurten van Breda, maar ook uit de randgemeenten. Door veranderingen in het (betaald) voetbal zelf maar ook door stadsvernieuwingsprocessen is geen sprake meer van buurtgebonden supporterschap. Er is een sterke geografische spreiding van de supporters opgetreden. Dit neemt overigens niet weg, dat er op buurt- en stadsniveau wel groepjes B-siders te vinden zijn die ook buiten de wedstrijden met elkaar optrekken. Ze komen niet zelden uit Geeren Noord, Wisselaar, Kievitsloop (Haagse Beemden), Tuinzigt, Centrum, Boeimeer, Heuvelkwartier of Haagpoort. Men treft elkaar thuis, in het cafetaria, buurthuis of in het café c.q. koffiehuis in de binnenstad. Vooral het uitgaanscentrum op de Havermarkt is zeer geliefd bij groepjes B-siders.

Het centrale organiserende principe van de B-siders was het voetbalspektakel zelf. Op dit moment leeft het (betaald) voetbal in Breda minder sterk onder jongeren: NAC speelt in de eerste divisie "en nog slecht ook" (JW). Een deel van de geïnterviewden (CLUB, POL, SUP, SpZ en het JJC) vermoedt dat de grote groep B-siders zich nu elders in de stad als vandaal manifesteert. De heer Brandt (JJC) denkt dat de potentiële jeugdvandalen (waaronder voetbalvandalen) door een subtiel netwerk van contacten met elkaar verbonden zijn. Ervaring met jongeren heeft het JJC geleerd dat deze snel zijn opgetrommeld als er iets opwindends in de stad op komst is.

11.2.2

De 'harde kern' en de 'schil' eromheen

Vrijwel alle geïnterviewden zijn van mening dat er sprake is van een harde kern in de B-side. Een vijftal sleutelpersonen durft zich niet over het aantal kernleden uit te spreken. Degenen die dit wel doen laten het aantal variëren tussen de 15 en 30 man*.

*= Overigens merkt de Officier van Justitie op, dat hij in het verleden meer in aanraking kwam met supporters van de bezoekende club dan met de B-siders zelf. Hij heeft daarom weinig kijk op deze groep.

De heer Kerkhoven (SUP) maakt onderscheid tussen de harde kern en een directe 'schil' eromheen. De harde kern bestaat volgens hem uit zeer trouwe, blanke (autochtone) supporters, zo'n 25 in getal. De meesten zitten nog op school of hebben (tijdelijk) werk (POL, SUP).

De 'schil' rond de harde kern komt alleen opdagen als er spanning in en rond het stadion dreigt waar NAC speelt: bijvoorbeeld door het belang van de wedstrijd zelf en/of de faam van de supportersschare van de tegenpartij. Ze komen met name als de kans groot is dat de uit- of thuiswedstrijd veel bezoekers trekt.

Deze schil wordt gevormd door zo'n 50 jongens. Daarbij is volgens de heer Kerkhoven (SUP) sprake van een lichte oververtegenwoordiging van etnische minderheden. Zijn indruk is dat de meesten scholieren (c.q. spijbelaars) zijn. Het merendeel hoort volgens hem wel tot de NAC-supporters, zij het dat ze minder trouw komen. Slechts een minderheid uit deze 'schil' komt enkel en alleen om relletjes te trappen, aldus de heer Kerkhoven. Om deze harde kern en directe schil heen kan men bij belangrijke wedstrijden op de B-side jongetjes tussen de 10 en 15 jaar aantreffen die als groep behoorlijk kunnen klieren c.q. bijdragen aan het klimaat voor knokpartijen en vernielingen.

Voor dergelijk kliergedrag moeten er wel zo'n 50 à 100 aanwezig zijn (kritiek aantal).

De politie ziet de harde kern als een vrij stabiele oudere groep B-siders, jongens van 18-25 jaar die men naam en gezicht redelijk kent. Mede door een problematische gezinssituatie manifesteren ze zich meer dan eens ook elders in de stad als vandaal of crimineel (POL, JUS). Ze gaan een harde confrontatie met de politie en supporters van de tegenpartij niet uit de weg. Diverse geïnterviewden (club, sponsor, JUS, SpZ en JW) denken dat het om een aantal jongeren gaat die problemen heeft met werk, school en met name ook thuis. Evenals de politie stellen zij dat de harde kern het voetbal gebruikt om zich af te reageren; als er geen voetbal zou zijn zouden zij zich ergens anders manifesteren als vandalen.

De vertegenwoordigers van het JJC menen dat het merendeel van de potentiële jeugdvandalen (waaronder de harde kern der voetbalvandalen) uit de zogeheten 'risicogroepen' voortkomt. Deze worden omschreven als groepen jongeren die in hun contacten met anderen zichzelf vaak schade toebrengen*. Deze jongeren glijden om verschillende redenen gemakkelijk af richting drugsverslaving en criminaliteit.

Men vermoedt dat zulke jongeren op diverse gebieden in de knel zitten (geen werk, afgebroken opleiding, geen gestructureerde vrije-tijdsbesteding) en/of zich ook bij andere gelegenheden (binnen het jongerenwerk, bij relletjes in de stad) manifesteren als een gewelddadige groep.

*= Deze risicogroepen omvatten volgens het JJC een deel van de randgroepjongeren maar vallen er niet mee samen.

De heer Kerkhoven (SUP) stelt tenslotte dat de betrokkenheid bij collectieve gewelddadigheden (knokken met de politie of supporters van de tegenpartij dan wel het slopen van bus, tram of treinstel) zowel binnen als tussen de supportersscharen statusverhogend werkt. Je dwingt bij je maten en/of de supportersschare van de tegenpartij respect af. Relletjes en vernielingen worden uitgebreid in de krant beschreven. Kortom: je telt mee in de maatschappij.

11.2.3

De wedstrijd zelf

Aan de sleutelpersonen is ook gevraagd om -voor zover men daar zicht op heeft- enkele gegevens te verstrekken over:

- het type en aantal wedstrijden met verhoogd risico in de gemeente;
- de maatregelen die in zo'n geval genomen worden;
- de materiële en immateriële gevolgen van voetbalvandalisme;
- de globale gebeurtenissen tijdens en rond zo'n wedstrijd.

Overigens merken de meeste betrokkenen op dat het voetbalvandalisme bij NAC de laatste jaren nauwelijks speelt. Gelet op het potentieel aan NAC-supporters kan volgens de politie en de Stichting B-side het probleem echter snel terugkeren*.

Type en aantal wedstrijden met verhoogd risico

Het is de KNVB die in samenwerking met de spoorwegpolitie bepaalt wanneer sprake is van een wedstrijd met verhoogd risico. Op dit moment speelt NAC in de eerste divisie. De meeste geïnterviewden schatten het aantal thuiswedstrijden met een verhoogd risico tussen geen (0) en vijf wedstrijden.

B-siders manifesteren zich volgens de heer Kerkhoven (SUP) de laatste twee jaren vooral bij uitwedstrijden. Daarbij speelt een rol of er sprake is van streekderby's zoals tegen RBC, RKC en Willem II en of er nog een rekening met de supporters van de tegenpartij moet worden vereffend (zoals recentelijk met MVV-aanhangers). Het gaat in de eerste divisie gemiddeld om 3 tot 5 uitwedstrijden met een verhoogd risico.

Zodra NAC weer in de eredivisie terugkomt laait de strijd met de aanhang (sides) van Ajax, Feijenoord, Utrecht en Den Haag weer op. In mindere mate knokt men iets uit met supporters van FC Den Bosch en PSV.

*= Als NAC enige tijd achtereen goed draait komen ook de minder trouwe NAC-supporters vrij snel weer in grote getale opdagen. Ze nemen in hun kielzog de kleine en grote voetbalvandalen mee.

Naast het belang van de wedstrijd in de competitie speelt de onderlinge wisselwerking en wederzijdse beeldvorming van de sides een belangrijke rol bij de riskantheid van de wedstrijd. Volgens de geïnterviewden werden er tot voor kort (toen NAC nog in de eredivisie speelde) in Breda tussen de 3 tot 8 hoog risico wedstrijden gespeeld. Bij eredivisie-wedstrijden manifesteren B-siders zich vooral bij thuiswedstrijden. Bij uitwedstrijden hebben ze volgens de politie en de heer Kerkhoven (SUP) te maken met de grotere sides van Ajax, Feijenoord, FC Utrecht en FC Den Haag. B-siders durven dan minder. Desalniettemin kon men ook bij uitwedstrijden op eredivisie-niveau flink huishouden: het slopen van stadsbussen na de wedstrijden Utrecht - NAC en Den Haag - NAC is daar volgens de politie en de stichting B-side een voorbeeld van.

Maatregelen

De ordehandhaving rond en tijdens de wedstrijd is niet uitsluitend een zaak van de politie. Men heeft in ieder geval contact en overleg met (het kabinet van) de burgemeester over de mogelijke risico's. Ook voert de gemeentepolitie overleg met de spoorwegpolitie: bij de ingang van het NS-station draagt men in beginsel de verantwoordelijkheid voor de begeleiding en het vervoer van supporters aan elkaar over*. Inhoudelijk zijn de maatregelen gericht op het gescheiden houden van de supportersgroep in en op weg van en naar het stadion. Tevens voert de gemeentepolitie overleg met de veiligheidscoördinator bij NAC.

Binnen het stadion-terrein ligt de beveiliging op en rond het veld deels in handen van het eigen orde-personeel van de club. De veiligheidscoördinator kan een beroep doen op suppoosten om de orde en veiligheid op de tribunes (mede) te waarborgen**. Voorts heeft NAC een 'calamiteitenvak' laten bouwen voor supporters van de bezoekende club: hier wordt bij risicovolle wedstrijden gebruik van gemaakt.

Met de Officier van Justitie is afgesproken dat deze bij risicovolle wedstrijden zitting houdt op het politiebureau. Tenslotte dient vermeld te worden dat de club via haar veiligheidscommissie een overlegcontact heeft met de stichting B-side.

*= De coördinatie en overdracht van verantwoordelijkheden in deze tussen de diverse politiekorpsen en politie-instanties laat volgens de heer Kerkhoven vaak te wensen over en vormt een bron van conflicten tussen politie en supporters.

**= Vroeger begeleidden Bredase politiefunctionarissen de NAC-supporters bij uitwedstrijden. Toen zij zich wegens gebrek aan menskracht moesten terugtrekken is deze begeleiding bij uitwedstrijden door suppoosten overgenomen.

Materiële en immateriële schade door voetbalvandalisme

Een betrouwbare kostenraming van de totale materiële schade is moeilijk te geven. Daarvoor zijn de beschikbare gegevens te onvolledig. Zo is bij de gemeente Breda niet bekend hoeveel materiële schade er op de route van en naar het stadion jaarlijks door supporters wordt berokkend aan particuliere en openbare eigendommen.

Wel zijn er indicaties voor de hoogte van bepaalde kostenposten:

- zo kostte de extra politie-inzet bij een hoog risico wedstrijd als NAC - FC Den Haag de laatste keer f 60.000,-;
- de veiligheidsmaatregelen kosten NAC zo'n 30 à 40 duizend gulden per jaar; daar bovenop komt een schadepost van 3 à 4 duizend gulden per risicowedstrijd, voor het herstellen van vernielingen. Deze schade wordt niet gedekt door de verzekering en moet dus betaald worden uit de clubkas.

Op dit moment gaat NAC niet zwaar gebukt onder vandalistisch gedrag van supporters. Voor zover B-siders in actie komen manifesteren zij zich in uitwedstrijden, met name in de kantines van de bezochte clubs. Binnen het eigen stadion-terrein is volgens de direct betrokkenen (club, sponsor, Stichting B-side) voetbalvandalisme op dit moment (!) geen probleem*.

Desondanks zijn ook zij ervan overtuigd dat voetbalvandalisme de reputatie van het voetbal in het algemeen en van de club in het bijzonder schade toebrengt. Te denken valt aan effecten als minder bezoekers, derving reclame-inkomsten en geringere instroming van de jeugd, zowel actief als passief, aldus de heer Liesker.

Wat gebeurt waar?

Incidenten tijdens thuiswedstrijden van NAC in de eerste divisie zijn er vrijwel niet. De club trekt momenteel weinig bezoekers. Alleen de harde kern onder de B-siders komt trouw; de allerjongsten en vertegenwoordigers van de 'schil' blijven weg. Wel doen zich bij uitwedstrijden van NAC in de eerste divisie incidenten voor. In het begin waren dat de streekderby's tegen RBC, RKC en Willem II. B-siders gingen conflicten met vreemde politiekorpsen niet uit de weg. Toen deze wedstrijden strakker door de politie werden begeleid gebeurde daar steeds minder. Er vond echter een verschuiving plaats naar andere wedstrijden waar de controle (nog) niet zo groot is. Tevens is er een ontwikkeling gaande dat steeds meer B-siders op eigen gelegenheid naar uitwedstrijden gaan: men reist steeds minder als groep per trein of bus. Tegenwoordig treft men elkaar vaak in de kantines van de desbetreffende clubs. Daar wordt bij tijd en wijle nog wel eens huisgehouden.

*= Mevrouw de Wit oppert na te gaan of het voetbalvandalistisch gedrag zich naar elders (stad of omliggende gemeenten) verplaatst.

In deze paragraaf wordt in algemene zin ingegaan op de principiële en praktische mogelijkheden voor een (preventieve) aanpak van voetbalvandalisme. Centraal staat de vraag welke partijen verantwoordelijk zijn voor de preventie van voetbalvandalisme en hoe deze verantwoordelijkheid (in grote lijnen) vorm zou moeten krijgen.

Tegen de achtergrond van deze meningen wordt in paragraaf 11.4 ingegaan op de mogelijke preventieve bijdrage(n) vanuit het jeugdwelzijnswerk.

11.3.1

Welke partijen zijn verantwoordelijk voor een aanpak van het voetbalvandalisme?

De meeste geïnterviewden spreken van een gedeelde verantwoordelijkheid. Sommige sleutelpersonen maken een onderscheid tussen formele en informele verantwoordelijkheid, tussen 'verantwoordelijk zijn' en 'zich verantwoordelijk voelen'. Als het om principiële verantwoordelijkheid gaat, worden het clubbestuur, het jeugdwelzijnswerk en de politie (samen met justitie) duidelijk vaker genoemd dan de supportersvereniging en de gemeente.

11.3.2

Praktische invulling van de verantwoordelijkheid

Het merendeel van de ondervraagden ziet het voetbalvandalisme als onderdeel van het bredere probleem van het (jeugd)vandalisme. Het is een samenlevingsprobleem dat zich onder andere óók bij (betaald) voetbalwedstrijden uit. Naast structurele verbeteringen in de opvoedings-, scholings- en werkgelegenheidssfeer wijzen de meeste geïnterviewden op de rol die de club (bestuur, trainer en spelers) zelf zou moeten spelen in de preventie van voetbalvandalisme. De meeste Bredase sleutelpersonen gaan er vooralsnog van uit dat het merendeel van de B-siders (meer of minder) trouwe supporters zijn, die onderling verbonden waren (en snel weer zijn) door hun supportersschap. De algemene tendens van de aangedragen mogelijkheden ter bestrijding van het voetbalvandalisme is vooral dat de binding tussen de club en deze groep supporters versterkt moet worden. Het beoogde effect van een grotere betrokkenheid van de doelgroep bij de club zou zijn, dat de jongeren een sterker verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van de club zullen krijgen: ze zullen zich beseffen dat ze door hun gedrag de zaak verpesten voor de club en voor andere supporters.

Door versterking van een positieve identificatie met de club zullen de B-siders ook tijdens de wedstrijd beter aanspreekbaar blijven.

Hieronder volgt een kort resumé van de aangedragen ideeën:

De rol van de club:

- zorg voor eigen ordedienst; bouw calamiteitenvak en gebruik dat bij hoog risico wedstrijden (gebeurt al);
- bouw zonodig een stadion met alleen zitplaatsen;
- doorbreek de anonimiteit door invoering van een pasjesregeling voor (eigen) supporters;
- voer regelmatig overleg met Stichting B-side en politie;
- maak zonodig gebruik van een civielrechtelijk toegangsverbod voor bepaalde supportersscharen die zich misdragen;
- leg zonodig stadion droog (alcoholverbod);
- bewaak het voetbalprodukt in kwalitatieve zin: werk aan betere mentaliteit en spelopvatting van de spelers zodat ze niet naar elkaar trappen, dring resultaatvoetbal terug;
- bind supporters en met name B-siders aan de club. Organiseer (meer) activiteiten waarbij ook regelmatig contact met spelers en trainer mogelijk is, onder andere over speltechniek en tactiek. Voorwaarde voor welslagen is wel dat bestuur, spelers en trainer echte betrokkenheid tonen.

De rol van de gemeente:

- als eigenaar NAC-stadion zorgen voor noodzakelijk onderhoud en reparatie (zo werken de zwaar beschadigde achterwanden van vak B problemen in de hand);
- openbare orde en veiligheid mede coördineren en maatregelen helpen uitvoeren;
- al dan niet verlenen van vergunningen voor drank en horeca;
- via de algemene politieverordening (APV) wedstrijden verbieden c.q. bindende voorwaarden stellen;
- subsidies aan jeugdwelzijnswerk verstrekken;
- waar nodig en mogelijk de noden van bepaalde bevolkingsgroepen lenigen.

De rol van het jeugdwelzijnswerk:

- analyse maken van wangedrag op tribune;
- contactfunctie: bijdragen tot goed en regelmatig contact tussen club (bestuur, spelers, trainer) en B-siders;
- bufferfunctie: preventief optreden voor, tijdens en na wedstrijden om conflicten tussen B-siders en politie te beperken;
- opvangfunctie: waar mogelijk leefsituatie van relschoppers verbeteren.

De rol van de supportersvereniging*:

- platform voor nieuwe contacten en activiteiten;
- zich inzetten voor supportershome;
- zich openstellen voor initiatieven van de Stichting B-side**;
- activiteiten op stapel zetten die rekening houden met de interesses van B-siders;
- aanspreekpunt voor club, politie en justitie.

De rol van politie en justitie:

- waar mogelijk terughoudend optreden, eerst op andere wijze trachten problemen op te lossen (preventieve functie);
- optreden waar nodig: veiligheid en (rechts)orde handhaven (repressieve functie).

*= Hiermee wordt bedoeld: de officiële, 'traditionele' supportersvereniging van NAC.

**= Uit de statuten en notulen blijkt dat de Stichting B-side in het verleden al diverse malen het voortouw heeft genomen zowel in contacten naar NAC toe als in een gesprek met het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme op 11 april 1986.

Preventie van voetbalvandalisme door middel van een experimenteel project

Een deel van de sleutelpersonen acht het niet mogelijk om concrete uitspraken te doen over inhoudelijke en organisatorische invulling van een dergelijk project. De achtergrondinformatie over de doelgroep is onvolledig en subjectief van aard. Derhalve is men van mening dat het niet verantwoord is om in dit stadium harde uitspraken te doen over de invulling van het project. Wel is men bereid mee te denken over de doelstellingen en globale randvoorwaarden voor het project.

Doelstellingen

Gevraagd om de twee door WVC geformuleerde doelstellingen van een eventueel project te beoordelen zetten men met name vraagtekens bij de doelstelling dat zo'n project (mede) gericht dient te zijn op de verbetering van de maatschappelijke positie van de doelgroep. Dit vloeit deels voort uit het feit dat de meeste sleutelpersonen onvoldoende weten over de achtergrondkenmerken van de B-siders.

Zelfs indien uit onderzoek zou blijken dat deze groep voor het merendeel te typeren is als een groep met een cumulatie van maatschappelijke achterstandsproblemen, dan nog acht men zo'n doelstelling alleen op lange(re) termijn haalbaar en realistisch. Voor een eventueel project met deze doelstelling dient men dan ook een meerjarenplan op te stellen.

Mocht deze doelstelling om welke reden dan ook 'wegvallen' dan dient men er volgens dhr. Kok voor te waken dat het toekomstige project enkel en alleen als doelstelling heeft om het voetbalvandalisme te beheersen en liefst terug te dringen.

Handhaving van de openbare orde kan niet op zich doel zijn van een jongerenproject. Anderzijds is (voetbal)vandalisme een aspect van een algemenere jongerenproblematiek. In deze zin heeft ook het jeugdwelzijnswerk een taak te vervullen.

Zelfs degenen die een deel van de B-siders als probleemjongens typeren (die ook elders vandalistisch cq. crimineel optreden) relativiseren de WVC-doelstelling om de maatschappelijke positie van deze jongeren te verbeteren: men weet vaak uit eigen ervaring hoe moeilijk zoiets te verwezenlijken valt.

Desalniettemin moet het volgens hen wel geprobeerd worden. Dit is volgens de meesten alleen mogelijk binnen een decentrale (lokale) en integrale aanpak.

Ten aanzien van de uitvoerbaarheid van een experimenteel project signaleerde men de volgende knelpunten:

Bereikbaarheid van de doelgroep

- B-siders vormen geen hechte groep die als zodanig buiten het voetbalgebeuren om aanspreekbaar is.
- De 'harde kern' manifesteert zich niet als groep binnen het bestaande jeugdwelzijnswerk, nog binnen het randgroepjongerenwerk, noch binnen het buurtgerichte jeugdwelzijnswerk.
- De 'schil' bestaat voor zover bekend alleen uit groepjes waarbij etniciteit doorgaans de grenzen van de groepsvorming bepaalt. Waar zij door de week precies verblijven en in hoeverre ze met elkaar contact onderhouden is vooralsnog onduidelijk.

Het bereiken van de doelgroep zal, kortom, het stadion als startpunt moeten hebben: alleen daar is men als groep te vinden.

Het gevaar van stigmatisering

Het aanzicht van het project dient vrij te zijn van alle elementen van bijzondere aandacht voor 'probleemjongens'. Zeker de harde kern is allergisch voor prekerige verhalen (aldus dhr. Kerkhoven).

Beter is het de B-siders, zowel de jongsten, de harde kern als de 'schil' aan te spreken op hun interesse voor het voetbal en van daaruit hun betrokkenheid bij de club te vergroten (aldus dhr. Kok).

Knelpunten in de materiële en personele sfeer

De gemeente Breda is armlastig en NAC is dat ook. Voor een toekomstig project moet er geld van de rijksoverheid (WVC) en/of het bedrijfsleven (bijvoorbeeld via sponsors) komen. De toegeschoven middelen moeten wel voor het project gebruikt worden en moeten volgens dhr. van Dongen niet opgaan aan een of ander instellings- cq. bedrijfsbelang.

Tenslotte moet genoemd worden dat de sleutelpersonen nogal verdeeld reageren op de vraag welke instantie(s) primair met de coördinatie en/of uitvoering van het project zal moeten worden belast.

Genoemd worden: een onafhankelijk orgaan met experts erin; Gemeente Breda, afdeling Welzijn; Stichting Jeugd en Gezin (maatschappelijk werk); veiligheidscommissie NAC en de (ambtelijke) Werkgroep Aanpak kleine criminaliteit; Federatie i.o. sociaalcultureelwerk Breda.

De inhoudelijke en organisatorische invulling van het project

Het uitgangspunt van het project moet in de sfeer van het voetbal liggen. Het is de spanning en opwinding rond het voetbalgebeuren zelf die de leden van de doelgroep aantrekt en onderling bindt.

Daarbij kan gedacht worden aan:

1. Het inschakelen van het jeugdwelzijnswerk bij het supportersbeleid.
2. Het inschakelen van het jeugdwelzijnswerk bij een project buiten de club om.

Inschakelen van het jeugdwelzijnswerk bij het supportersbeleid

In deze optie wordt het project geïntegreerd in het bredere (beoogde) supportersbeleid van de club. Het jeugdwelzijnswerk wordt daarbij betrokken in een begeleidende en/of uitvoerende rol.

Zo oppert dhr. Lebesque (straathoekwerk Breda) het aanstellen van een of meer ambulante jongerenwerkers die de volgende activiteiten ontplooiën:

- contactlegging met en informatieverzameling over de doelgroep;
- individuele hulpverlening: doorverwijzing van (groepen) jongeren naar bestaande jeugdwelzijnswerkinstellingen en -projecten;
- het vervullen van een brugfunctie tussen clubbestuur en B-side.

Voorwaarde bij dit idee is wel dat de ambulante werkers voldoende ruggesteun krijgen. Men zou hen volgens dhr. Messbauer (sponsor en oud-bestuurslid) een plaats kunnen geven in de veiligheidscommissie bij NAC. Deze commissie -onder voorzitterschap van dhr. Van Haperen- bestaat uit vertegenwoordigers van de officiële (traditionele) supportersvereniging, het clubbestuur, eigen orde-personeel, gemeentepolitie, spoorwegpolitie en de stichting B-side. Verder zouden de ambulante werkers goede contacten moeten onderhouden met het overige jeugdwelzijnswerk zodat zij informatie kunnen uitwisselen en efficiënt kunnen doorverwijzen.

Een tweede variant is het idee om vanuit de club sport- en/of andere activiteiten op te zetten met de doelgroep. De activiteiten zouden in principe uitgevoerd en georganiseerd moeten worden door de club (bestuur, trainer, spelers, supporters)* waarbij het jeugdwelzijnswerk een ondersteunende rol zou kunnen spelen. Bijvoorbeeld door het geven van scholing aan en begeleiding van degenen die de activiteiten organiseren en uitvoeren.

*= In nauw overleg met de stichting B-side.

Door het organiseren van (sport)activiteiten hoopt men de binding van de vandalen aan de club te vergroten en daarmee op den duur het vandalistisch gedrag te beteugelen. Dit idee wordt in ieder geval ondersteund door de ambtenaar jeugdzaken en de ambtenaar sportzaken, de politie en de stichting B-side.

Het inschakelen van het jeugdwelzijnswerk bij een project buiten de club om

Vanuit voetbalgerichte activiteiten kunnen andere activiteiten, gericht op het vergroten van de maatschappelijke zelfredzaamheid (leren organiseren, samenwerken, etcetera) van de doelgroep ontplooid worden. Ook kan middels sportbeoefening gewerkt worden aan mentaliteitsverandering: het leren waarderen van sportief spel, respect voor de spelregels, de scheidsrechter, etcetera. Daarbij kan volgens dhr. Kolen (SpZ) gebruik worden gemaakt van de know how op de afdeling sportzaken (Dienst Welzijn) rond 'sportstimulering'. De meeste sleutelpersonen hameren erop dat voetbalvandalisme als probleem niet op zich staat en een (meer) structurele aanpak vereist indien men meer wil dan het beheersen cq. terugdringen van de omvang van het probleem.

Algemene conclusies en aanbevelingen

Vrij algemeen wordt onderkend dat er een gebrek aan harde informatie is over de achtergrondkenmerken van de side-supporters. Dhr. Klement (politie) en dhr. Kerkhoven (stichting B-side) zijn degenen die over de meest directe (echter ook ervarings-) kennis van de doelgroep beschikken. Gericht onderzoek onder de doelgroep is geen overbodige luxe.

De meeste betrokkenen merken op dat het voetbalvandalisme in en rond het NAC-stadion de laatste twee jaren nauwelijks een rol speelt. Men schrijft dit toe aan de genomen veiligheidsmaatregelen en aan het feit dat NAC momenteel in eerste divisie speelt. Mede door de slechte prestaties van NAC leeft het (betaald) voetbal momenteel minder sterk onder de Bredase jongeren. Alleen de harde kern van de B-side komt tegenwoordig nog naar uit- en thuiswedstrijden van NAC kijken. Wanneer zij zich als voetbalvandaal manifesteren gebeurt dat de laatste twee seizoenen vooral bij uitwedstrijden. Zodra NAC echter weer enige tijd achtereen goed gaat draaien komen ook de minder trouwe NAC-supporters weer vrij snel in grote getale opdraven. Ze nemen in hun kielzog het probleem van het (voetbal)vandalisme mee. De huidige rustige situatie kan volgens diverse sleutelpersonen dus snel omslaan. Ook is er een flink aantal geïnterviewden dat vermoedt dat het vandalisme zich nu elders in de stad afspeelt. Onderzoek moet uitwijzen of er sprake is van verplaatsing van het probleem. Hoe dan ook, het zou van weinig inzicht getuigen als men in Breda zou wachten met het nemen van maatregelen tot het probleem van het voetbalvandalisme zich weer in volle heftigheid voordoet. Daarvoor is het potentieel aan jonge NAC-supporters -en daarmee aan (potentiële) voetbalvandalen- te groot.

De meeste sleutelpersonen tonen zich voorstander van een tweesporenbeleid. Enerzijds zien zij voetbalvandalisme als een samenlevingsprobleem: een vorm van jeugd-vandalisme dat zich ook bij voetbalwedstrijden uit. Derhalve zijn volgens hen ook structurele verbeteringen in de opvoedings-, scholings- en werkgelegenheidssfeer nodig.

Anderzijds zien de meesten een belangrijke rol weggelegd voor de club zelf om het voetbalvandalisme preventief te lijf te gaan. Dit houdt naast de nodige veiligheidsmaatregelen binnen het stadion-terrein ook een breed opgezet en actief supportersbeleid in. In het kader van dit laatste zou de binding tussen de club en de B-siders versterkt moeten worden.

Een deel van de sleutelpersonen acht het niet goed mogelijk om concrete uitspraken te doen over de inhoudelijke en organisatorische invulling van een project waarbij het jeugdwelzijnswerk een rol zou moeten spelen.

De meesten kunnen zich geen goed beeld vormen van de doelgroep; de kennis hierover is (nog) te onvolledig en subjectief van aard. Wel is men bereid mee te denken over de doelstellingen en globale randvoorwaarden voor zo'n project.

Ten aanzien van de doelstelling 'verbeteren maatschappelijke positie' merkt men op dat men zo'n doel alleen op lange(re) termijn kan bereiken; voor een project met deze doelstelling dient men dan ook een meerjarenplan op te stellen.

Mocht deze doelstelling om welke reden dan ook wegvallen dan moet men er voor waken dat het project enkel en alleen als doelstelling heeft om het voetbalvandalisme te beheersen.

Anderzijds is (voetbal)vandalisme een aspect van een algemene jongerenproblematiek. In deze zin heeft ook het jeugdwelzijnswerk een taak te vervullen.

Het aanzicht van het project dient vrij te zijn van elementen bijzondere aandacht voor 'probleemjongens'.

De financiering zal moeten komen van de rijksoverheid (WVC) en/of het bedrijfsleven (bijvoorbeeld via sponsors). De gemeente Breda en NAC zijn te armlastig. Wel dient men ervoor te zorgen dat de middelen inderdaad voor het project gebruikt worden en niet opgeslokt worden door een of ander instellings-cq. bedrijfsbelang.

Ten aanzien van de mogelijke inhoudelijke invullingen van het project wordt het volgende opgemerkt.

Het uitgangspunt van het project moet in de sfeer van het voetbal zelf liggen. Het is de spanning en opwindning rond het voetbalgebeuren zelf die hen aantrekt en onderling bindt.

De inbreng van het jeugdwelzijnswerk kan verschillende vormen aannemen.

1. Het toekomstig project wordt geïntegreerd in het bredere (beoogde) supportersbeleid van de club.

Het jeugdwelzijnswerk wordt daarbij betrokken in een begeleidende en/of uitvoerende rol. Daarbij zijn twee varianten denkbaar:

Ten eerste het aanstellen van een of meer ambulante jongerenwerkers die de volgende activiteiten ontplooiën:

- contactlegging met en informatieverzameling over de doelgroep;
- individuele hulpverlening: verwijzen van (groepen) jongeren naar bestaande jeugdwelzijnswerkinstellingen en -projecten;
- het vervullen van een brugfunctie tussen bestuur en B-side.

Een minder vergaande variant is het idee om vanuit de club sport en/of andere activiteiten op te zetten met de doelgroep. De activiteiten zouden in principe uitgevoerd georganiseerd moeten worden door de club waarbij het jeugdwelzijnswerk een ondersteunende rol zou kunnen spelen. Gedacht wordt aan: scholing en begeleiding van degenen die de activiteiten organiseren/uitvoeren.

2. Het inschakelen van het jeugdwelzijnswerk bij een project buiten de club om. Vanuit voetbalgerichte activiteiten kunnen andere activiteiten, gericht op het vergroten van de maatschappelijke zelfredzaamheid van de doelgroep ontplooid worden.

De meeste sleutelpersonen hameren erop dat voetbalvandalisme als probleem niet op zich staat en een (meer) structurele aanpak vereist indien men meer wil dan het beheersen cq. terugdringen van de omvang van het probleem. Wellicht past het experimentele project binnen het gemeentelijk programma vandalimepreventie.

Recentelijk hebben enkele Bredase ambtenaren (van jeugdzaken en onderwijszaken) een beleidsvoorstel in deze richting geschreven. Daarbij wil men vanuit een integrale aanpak zowel meer greep op de aard als op het volume van het vandalisme-probleem proberen te krijgen. Een dergelijke aanpak vereist wel een interdisciplinair team van deskundigen.

Ministerie van
Welzijn,
Volksgezondheid en
Cultuur

Postbus 5406
2280 HK Rijswijk
Telefoon (070) 40 79 11

Postbus 439
2260 AK Leidschendam
Telefoon (070) 209260

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U R

Aan het College van Burgemeester
en Wethouders van de gemeenten:
Groningen, Zwolle, Deventer, Utrecht,
Alkmaar, Amsterdam, den Haag, Rotterdam,
Eindhoven en Den Bosch.

Ons kenmerk
WOJ/BGA-U 1211

Doorkiesnummer

Rijswijk

Onderwerp
haalbaarheidsonderzoek
voetbalvandalisme.

Bijlage(n)

18 november 1986.
Uw brief

Geacht College,

In diverse kaders worden op dit moment oplossingen gezocht om het vandalisme in en om de stadions terug te dringen en de binding van de jeugdige supporters aan de clubs en de samenleving te bevorderen. Te denken valt hierbij aan de commissie kleine criminaliteit (de commissie Roethof), het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme en de door de regering ingestelde Stuurgroep, Bestuurlijke Preventie.

Door diverse betrokkenen wordt het inzicht gedeeld, dat er vanuit verschillende invalshoeken tegelijkertijd een bijdrage aan de oplossing van het probleem moet worden geleverd, met name waar het de zogenaamde harde kern van de voetbalvandalen betreft. Een van de invalshoeken is die van het jeugdbeleid.

Voorlopige analyses van het voetbalvandalisme tonen aan, dat er onder de voetbalvandalen een harde kern aanwezig is, in omvang variërend per club. Deze harde kern wordt gekenmerkt door een cumulatie van sociale achterstand (afgebroken opleiding, politie/justitiecontacten en geen werk). Een effectieve benadering vanuit het jeugdbeleid dient mijns inziens aan te sluiten bij deze meervoudige achterstand. Concreet betekent dit dat gestreefd moet worden naar een geïntegreerd aanbod van gestructureerde tijdsbesteding (waaronder sport), (justitiële) hulpverlening en waar mogelijk arbeid en educatie.

Een dergelijk integraal aanbod wordt de laatste jaren onder andere binnen het beleid t.a.v. zogenaamde randgroepjongeren ontwikkeld. Voor een succesvolle toepassing van deze benadering op de harde kern van voetbalvandalen wordt de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de volgende partners relevant geacht: gemeenten, politie, de officier van Justitie, (randgroep)jongerenvoorzieningen, clubs en sponsors. De hierboven geschetste benadering is globaal weergegeven in het tussenrapport "De Eerste Helft" van het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme van juli j.l.

Het Bureau Criminaliteits Preventie te Amsterdam is door mijn ministerie gevraagd de wenselijkheid en de haalbaarheid van de benadering in een tiental gemeenten te onderzoeken. Het betreft de gemeenten: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Groningen, Alkmaar, Eindhoven, Zwolle, Deventer en Den Bosch.

In de loop van de maand november wordt uw gemeente en de betaalde voetbalclub in uw gemeente door het Bureau Criminaliteits Preventie benaderd. Het voornemen is met bovengenoemde partners gesprekken te voeren. Voor het welslagen van dit onderzoek, doe ik een beroep op uw medewerking.

In overleg tussen uw gemeente en de onderzoekers kan worden gezien welke (randgroep)jongerenvoorzieningen in het onderzoek worden betrokken.

Om de voortgang in het onderzoek niet te belemmeren, vraag ik u ook de politie in uw gemeente met betrekking tot het onderzoek te informeren.

De besturen en de sponsors van de betaalde voetbalclubs heb ik in een afzonderlijke brief om medewerking gevraagd.

Volgens planning dient het onderzoek begin januari 1987 te zijn afgerond.

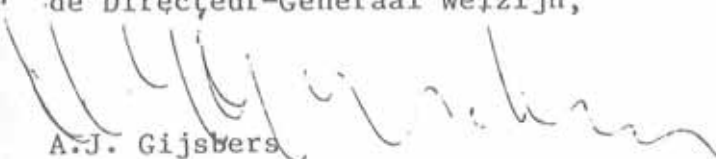
De resultaten ervan worden benut ten behoeve van een in samenwerking met het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme uit te brengen nota supportersbeleid.

Voor de goede orde deel ik u mee, dat zowel de VNG, de KNVB worden uitgenodigd deel te nemen aan de in te stellen begeleidingscommissie bij het onderzoek.

Graag vertrouw ik op uw medewerking.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,
namens deze,

de Directeur-Generaal Welzijn,

A.J. Gijsbers

Bijlage III

Vragenlijst

Gemeentelijke afdelingen

INTRODUCTIE

Ons Bureau doet op het ogenblik, in opdracht van het Ministerie van WVC, onderzoek in een tiental gemeenten naar de mogelijkheid om vanuit het jongerenwerk iets te doen aan het voetbalvandalisme.

Gedacht wordt aan het opzetten van projecten voor de zogenaamde 'harde kern' van de voetbalvandalen.

Zo'n project zou twee doelen moeten dienen: enerzijds het terugdringen van probleemgedrag tijdens en rond de wedstrijden, anderszijds het verbeteren van de maatschappelijke positie van deze harde kern.

Het onderzoek dat ons Bureau nu doet heeft tot doel om per gemeente:

- te verkennen hoe de doelgroep er uitziet, welke problemen er leven, etc.
- na te gaan welke ideeën er leven over zo'n project: wat zou er moeten gebeuren, wie moet wat doen, hoe moet de zaak organisatorisch en financieel worden opgezet?

In elke gemeente wordt daarom een gespreksronde gehouden, waarbij alle organisaties en instanties die iets te maken hebben met voetbalvandalisme of voetbalvandalen, worden geraadpleegd (clubs, sponsors, supporters, gemeentelijke diensten, politie/justitie, jongerenwerk).

Overigens wil ik benadrukken, dat het feit dat ik hier zit zeker niet betekent dat zo'n project er inderdaad gaat komen: het rijk zal in een later stadium pas beslissen of er geld beschikbaar komt voor dergelijke experimentele projecten en naar welke gemeenten dat geld toe gaat.

Zoals u ziet zullen we het gesprek voeren aan de hand van een vragenlijst. De opbouw van het gesprek ziet er als volgt uit:

- eerst zullen we ingaan op de voetbalvandalen zelf: om wie gaat het nu eigenlijk?
- daarna praten we over de mogelijkheden om in deze gemeente een project op te zetten,
- we besluiten met enkele vragen over de relatie tussen zo'n project en andere maatregelen tegen voetbalvandalisme.

BLOK 1 ALGEMEEN

1. Naam respondent: (1)
(2)
(3)
2. Functie : (1) Sinds:
en afdeling (2) Sinds:
(3) Sinds:
3. Op welke wijze heeft u/uw afdeling met voetbalvandalisme c.q. voetbalvandalen te maken?

BLOK 2 DE DOELGROEP

INTRO: Allereerst willen we met u ingaan op de groep voetbalvandalen zelf. Het is in dit stadium nog niet de bedoeling om 'harde' gegevens over de groep te verzamelen. Het gaat meer om een aantal (min of meer persoonlijke) indrukken/ inschattingen van de groep. Zodat we in ieder geval weten over wie we praten.

Met voetbalvandalen bedoelen we -voor alle duidelijkheid- de groep supporters die betrokken is bij incidenten in en rond het stadion.

4. Hoe groot schat u de omvang van de groep voetbalvandalen?
5. Gaat het om een bepaalde leeftijdsgroep?

En: zijn er verschillen tussen leeftijdscategorieën?
(*jonkies/rellers/veteranen*)

6. Wat is uw indruk van de school- of werksituatie van deze groep?
Welke onderwijstypen?
Veel voortijdig schoolverlaters?
Werkend/werkloos?
7. Zijn de voetbalvandalen volgens u uit bepaalde buurten in de gemeente afkomstig?
Zo ja, welke buurten?
8. Trekken (bepaalde) voetbalvandalen ook buiten het stadion met elkaar op?
Zo ja, waar zijn ze dan als groep te vinden?
(buurthuizen/café/coffeeshop/op straat: NB met naam en toenaam!!!)
9. Zijn er nog andere typerende kenmerken van de groep, dingen die nog niet genoemd zijn?
10. Is er volgens u sprake van een 'harde kern', dat wil zeggen: een groep die zeer regelmatig de wedstrijden van de club bezoekt en die zeer vaak betrokken is bij incidenten?
Zo ja, dan ook de volgende vragen stellen.
Zo nee, door naar vraag 17
11. Hoeveel jongeren maken deel uit van deze harde kern?
12. Is het een stabiele groep, of een groep die snel wisselt van samenstelling?
13. Onderscheidt de 'harde kern' zich van de totale groep voetbalvandalen wat betreft:
leeftijd?
school- c.q. werksituatie?
woonbuurt?
vrijetijdsbesteding?

14. Heeft u de indruk dat de 'harde kern' op andere terreinen meer problemen heeft dan de meer 'gematigde' voetbalvandalen?

Zo ja, op welke terreinen?

15. Heeft u de indruk dat jongeren die zich in het stadion problematisch gedragen (vernielingen, agressie) ook buiten de wedstrijden om dergelijk gedrag vertonen?

Zo ja: toelichten!!!

16. Zijn er nog andere kenmerken van de harde kern, die nog niet genoemd zijn?

BLOK 3 GEDRAG/GEBEURTENISSEN TIJDENS/ROND DE WEDSTRIJD ZELF

17. Welke wedstrijden zijn met name risicovol, wat vandalisme betreft?

Hoeveel van dergelijke wedstrijden worden er per jaar in uw gemeente gespeeld?

18. Neemt de gemeente extra voorzorgsmaatregelen bij zo'n risicovolle wedstrijd?

Zo ja: Welke maatregelen?

Kosten?

19. Beperken de incidenten zich tot het stadion en directe omgeving, of heeft men ook elders in de gemeente overlast van voetbalvandalen?

Zo ja, waar?

(centrum vs. woonbuurten)

21. Bij wie ligt volgens u in principe de verantwoordelijkheid voor het bestrijden van voetbalvandalisme?

En:

22. Hoe moet deze verantwoordelijkheid in de praktijk gestalte krijgen?

(geld beschikbaar stellen voor.../ medewerking verlenen aan.../verplichting tot...)

gemeente?

politie/justitie?

clubbestuur?

supportersvereniging?

jeugdwelzijn(swerk)?

anders:

23. Doet u/uw afdeling op dit moment zelf iets aan de bestrijding van voetbalvandalisme

Zo ja: wat?

Zo nee: waarom niet?

24. Hebt u de indruk dat hetgene u/uw afdeling nu doet effectief is?

Zo ja, motiveren:

Zo nee, wat schort eraan?

25. Ziet u (nog andere) mogelijkheden voor uzelf/uw afdeling om voetbalvandalisme effectiever te bestrijden?

Zo ja:

Welke mogelijkheden?

Wat is ervoor nodig om die mogelijkheden te realiseren?
(randvoorwaarden per mogelijkheid)

Zo nee: waarom niet?

BLOK 5 IDEEEN VOOR EEN AANPAK DOOR EEN PROJECT

INTRO: Ik wil het nu met u gaan hebben over de mogelijkheden om vanuit het jeugdwelzijn een aanpak van de harde kern van de voetbalvandalen te ontwikkelen.

Het staat nog open hoe zo'n project vorm moet krijgen: ook wilde ideeën zijn dus welkom.

Vanuit WVC is er echter wel een voorwaarde verbonden aan zo'n project voor voetbalvandalen: het project moet ook gericht zijn op het verbeteren van de maatschappelijke positie van deze groep.

Daarnaast moet het project natuurlijk bijdragen aan een vermindering van het voetbalvandalisme zelf.

26. Wat vindt u van deze doelstellingen?
(zinvol? realistisch? effectief? etc.)

a) verbeteren maatschappelijke positie

b) terugdringen voetbalvandalisme

27. Acht u het zinvol om in deze gemeente een dergelijk project voor voetbalvandalen te starten?

Zo ja: hoe moet zo'n project er uit gaan zien?
(NB het gaat hier om de inhoud: wat moet er gebeuren)

Zo nee: waarom niet zinvol?

28. Wie/welke organisatie in deze gemeente is het meest geschikt om zo'n project uit te voeren?

(NB: het gaat hier om organisatie/uitvoering: wie moet het gaan doen?)

Motiveren!

29. Zou u/uw afdeling een bijdrage kunnen leveren aan zo'n project?

Zo ja: in welke vorm?

Zo nee: waarom niet?

30. Als een dergelijk project (toch) opgezet zou worden, welke problemen/obstakels voorziet u dan?

En: welke oplossingen?

31. Vindt u dat er een relatie moet zijn tussen het project en:

En: hoe moet die relatie vorm krijgen?
(samenwerking/overleg/financiering/etc.)

supportersvereniging?

clubbestuur?

sponsor(s) van de club?

gemeente?

politie?

justitie?

32. Welke effecten verwacht u van een dergelijk project: wat moet het minimaal opleveren, wil het zinvol zijn?

Dit waren de vragen.

Heeft u zelf nog opmerkingen of vragen?

Ik dank u hartelijk voor uw medewerking.

Bijlage IV

Landelijke gegevens voetbalvandalen

(Bron: C.I.V.)

Tabel 1: Aantal daders, aanhoudingen en gepleegde feiten

Club	aantal daders	aantal aanhoudingen	aantal gepleegde feiten
Feijenoord	252	319	329
FC Den Haag	213	242	243
Ajax	123	165	187
FC Utrecht	100	126	130
NAC (Breda)	70	86	91
PSV (Eindhoven)	61	67	67
FC Den Bosch	48	52	57
FC Groningen	31	34	35
Go Ahead (Devent)	20	21	21
AZ '67 (Alkmaar)	16	20	20
PEC Zwolle	13	17	17
Totalen	947	1149	1197

NB: de aantallen die achter de namen van de clubs vermeld staan hebben betrekking op de supporters van die club.

Zo staan er bij het CIV 252 opgepakte Feijenoord-supporters geregistreerd, 213 FC Den Haag-supporters, 123 Ajax-supporters, enzovoorts.

Het aantal aanhoudingen is groter dan het aantal daders, aangezien een aantal daders meerdere malen is aangehouden, zie ook tabel 4.

Het aantal gepleegde feiten is (soms) groter dan het aantal aanhoudingen, aangezien sommige daders zijn aangehouden voor meerdere feiten.

Tabel 2: Leeftijdverdeling van aangehouden daders

Club	12-15		16-18		19-21		22-24	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Feijenoord	24	10	112	44	68	27	29	12
FC Den Haag	18	8	87	41	70	33	16	8
Ajax	12	10	35	28	45	37	17	14
FC Utrecht	19	19	43	43	20	20	9	9
NAC (Breda)	11	16	36	51	14	20	7	10
PSV (Eindhoven)	10	16	26	43	18	30	3	5
FC Den Bosch	2	4	29	60	11	23	4	8
FC Groningen	5	16	12	39	12	39	-	-
Go Ahead (Devent)	1	5	12	60	4	20	3	15
AZ'67 (Alkmaar)	3	19	9	56	4	25	-	-
PEC Zwolle	1	8	9	69	2	15	1	8
Totalen	106	11%	410	43%	268	28%	89	9%

vervolg leeftijdverdeling

Club	25-30		31 ⁺		onbekend		totalen
	abs	%	abs	%	abs	%	
Feijenoord	17	7	-	-	2	1	252
FC Den Haag	13	6	9	4	-	-	213
Ajax	11	9	2	2	1	1	123
FC Utrecht	3	3	4	4	2	2	100
NAC (Breda)	2	3	-	-	-	-	70
PSV (Eindhoven)	3	5	-	-	1	2	61
FC Den Bosch	2	4	-	-	-	-	48
FC Groningen	2	6	-	-	-	-	31
Go Ahead (Devent)	-	-	-	-	-	-	20
AZ'67 (Alkmaar)	-	-	-	-	-	-	16
PEC Zwolle	-	-	-	-	-	-	13
Totalen	53	6	15	2	6	1	947 (100%)

Het betreft hier de leeftijd ten tijde van de aanhouding. Bij daders die meerdere malen zijn aangehouden is de leeftijd bij de eerste aanhouding berekend.

Aangezien de gegevens van vóór 1986 niet compleet zijn, is het mogelijk dat de bovenstaande leeftijdstabel een vertekening geeft in de richting van een overschatting van de leeftijd bij (eerste) aanhouding: eerdere aanhoudingen zijn mogelijk niet geregistreerd.

Uit de tabel blijkt, dat ruim de helft van de geregistreeerde vandalen jonger dan 19 jaar was ten tijde van de (eerste) aanhouding), met een duidelijke piek in de leeftijdsgroep van 16 tot en met 18 jaar.

Tabel 3: Aanhoudingen naar jaar (absolute aantallen)

	1986	1985	1984	1983	vóór 1983	totaal
Feijenoord	240	50	8	8	13	319
FC Den Haag	183	48	5	2	4	242
Ajax	109	31	9	5	11	165
FC Utrecht	65	46	8	4	3	126
NAC (Breda)	28	48	5	-	5	86
PSV (Eindhoven)	49	16	2	-	-	67
FC Den Bosch	28	21	-	3	-	52
FC Groningen	32	1	1	-	-	34
Go Ahead (Devent)	20	1	-	-	-	21
AZ'67 (Alkmaar)	18	2	-	-	-	20
PEC Zwolle	17	-	-	-	-	17
Totalen	789 (69%)	264 (23%)	38 (3%)	22 (2%)	36 (3%)	1149

NB: het aantal aanhoudingen is niet gelijk aan het aantal daders, omdat een aantal daders meerdere malen is aangehouden.

Uit de tabel blijkt dat we met de jaren '85 en '86 ruim 90% van het gehele CIV-bestand te pakken hebben.

Tabel 4: Recidive (aantal daders dat éénmaal/meerdere malen is aangehouden)

Aantal malen aangehouden	1 x		2 x		3 x		4 x		5 x		totaal
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Feijenoord	205	81	34	13	7	3	5	2	1	-	252
FC Den Haag	196	92	10	5	3	1	3	1	1	-	213
Ajax	97	79	17	14	4	3	3	2	2	2	123
FC Utrecht	83	83	12	12	2	2	2	2	1	1	100
NAC (Breda)	59	84	7	10	3	4	1	1	-	-	70
PSV (Eindhoven)	55	90	6	10	-	-	-	-	-	-	61
FC Den Bosch	44	92	4	8	-	-	-	-	-	-	48
FC Groningen	28	90	3	10	-	-	-	-	-	-	31
Go Ahead (Devent)	19	95	1	5	-	-	-	-	-	-	20
AZ'67 (Alkmaar)	13	81	2	13	1	6	-	-	-	-	16
PEC Zwolle	9	69	4	31	-	-	-	-	-	-	13
Totalen	808	85%	100	11%	20	2%	14	1%	5	-	947

Het overgrote deel van de voetbalvandalen is slechts één keer aangehouden in verband met voetbalvandalisme. Men dient daarbij echter te bedenken dat de centrale registratie pas sinds een jaar volledig 'loopt': gegevens over voorgaande jaren zijn incompleet, zo niet geheel afwezig.

De bovenstaande tabel geeft dus mogelijk een onderschatting van het aantal recidivisten.

Tabel 5: Overzicht gepleegde feiten (misdrijven en overtredingen)

	APV abs.	WvSR abs.	Vervoer abs.	Wapenwet abs.	Ov/onb. abs.	Totaal abs.
Feijenoord	31	230	30	29	9	329
FC Den Haag	6	153	74	6	4	243
Ajax	16	102	60	8	1	187
FC Utrecht	9	81	28	8	4	130
NAC (Breda)	10	76	3	2	-	91
PSV (Eindhoven)	26	18	9	13	1	67
FC Den Bosch	10	34	3	10	-	57
FC Groningen	-	35	-	-	-	35
Go Ahead (Devent)	-	17	4	-	-	21
AZ'67 (Alkmaar)	2	5	6	7	-	20
PEC Zwolle	-	12	-	5	-	17
Totalen abs.	110 9%	763 64%	217 18%	88 7%	19 1%	1197 100%

Bijna twee derde van het totaal aantal gepleegde feiten valt onder het Wetboek van Strafrecht (WvSR).

Vervoersmisdrijven en -overtredingen maken bijna één vijfde van het totaal uit. Het is echter mogelijk dat in/bij het openbaar vervoer gepleegde misdrijven onder een andere titel bestraft worden (bijv. WvSr of Wapenwetten). Mogelijkerwijs is het feitelijk aantal in/bij het openbaar vervoer gepleegde feiten dus groter dan de in de tabel genoemde aantallen.

Overtredingen van de (gemeentelijk vastgestelde) Algemene Politieverordening (APV) maken een relatief klein deel van het totaal uit.

Tabel 6 Gepleege de feiten: Wapenwetten

	Vuurwapenwet	Wapenwet	WWOH	Totaal
Feijenoord	6	16	7	29
FC Den Haag	3	1	2	6
Ajax	1	7	-	8
FC Utrecht	4	4	-	8
NAC (Breda)	-	1	1	2
PSV (Eindhoven)	1	9	3	13
FC Den Bosch	3	7	-	10
FC Groningen	-	-	-	-
Go Ahead (Devent)	-	-	-	-
AZ'67 (Alkmaar)	1	5	1	7
PEC Zwolle	-	5	-	5
Totalen	19	55	14	88

Het grootste deel van de onder de wapenwetten vallende delicten heeft betrekking op het bezit van messen en andere steekvoorwerpen (Wapenwet) en voorwerpen die wettelijk gezien geen wapen zijn, maar die wel als zodanig gebruikt kunnen worden (bijv. boksbeugels, wurgstokjes, en dergelijke).

Deze laatste categorie wapens valt onder de Wet Wering Ongewenste Handwapens (WWOH).

Tabel 7: Gepleegde feiten: Wetboek van Strafrecht

Artikel:	141/350	310/311	312/317	285	300-304	287/45	435,c/d
Omschrijving:	geweld tegen goederen/ personen	diefstal	diefst. met geweld/ afpers.	bedreiging	mishandeling	poging tot doodslag	137,c racisme

Feijenoord	168	9	1	1	13	2	9
FC Den Haag	118	10	-	-	4	2	-
Ajax	64	-	4	2	10	-	7
FC Utrecht	45	8	3	-	4	-	5
NAC (Breda)	47	-	-	1	6	-	2
PSV (Eindhoven)	6	2	-	-	1	1	1
FC Den Bosch	19	1	-	1	1	-	1
FC Groningen	21	11	-	-	-	-	1
Go Ahead (Devent)	14	2	-	-	-	-	-
AZ'67 (Alkmaar)	2	-	-	1	-	-	2
PEC Zwolle	2	-	-	3	-	-	-
Totalen	506 66%	43 6%	8 1%	9 1%	39 5%	5 1%	28 4%

	266/267 /111 beledi- ging	424/426 balda- digheid	453 openb. dronken schap	180/181 /184 tegen openb. gezag	131 oprui- ing	157 brand- stich- ting	ove- rige	totaal
--	------------------------------------	------------------------------	-----------------------------------	---	----------------------	---------------------------------	--------------	--------

Feijenoord	6	12	1	4	-	-	2	230
FC Den Haag	4	10	-	4	-	-	1	153
Ajax	2	2	3	7	-	1	-	102
FC Utrecht	1	9	-	1	3	-	-	81
NAC (Breda)	2	11	-	1	1	-	3	76
PSV (Eindhoven)	-	4	-	2	1	-	-	18
FC Den Bosch	-	5	-	2	-	4	-	34
FC Groningen	-	1	-	-	-	1	-	35
Go Ahead (Devent)	-	-	-	-	-	-	1	17
AZ'67 (Alkmaar)	-	-	-	-	-	-	-	5
PEC Zwolle	-	7	-	-	-	-	-	12
Totalen	15 2%	61 8%	4 -%	21 3%	5 1%	6 1 %	7 1%	763 100%

Ongeveer twee derde van het totaal aantal WvSR-feiten heeft betrekking op het groepsgewijs (art. 141) of individueel (art. 350) plegen van geweld tegen goederen (vandalisme) en/of personen (bijvoorbeeld het gooien van stenen, dartpijltjes of vuurwerk in de richting van andere mensen). Het is jammer genoeg niet mogelijk om deze twee delicttypen (dwz. goederen versus personen) nader te onderscheiden. Een deel van het op personen gerichte geweld zit dus 'verstopt' in deze categorie.

Het verstoren van de openbare orde (baldadigheid, art. 424/426 en openbare dronkenschap, art. 453) en het plegen van misdrijven tegen het openbaar gezag (negeren van politiebevelen, verzet tegen de politie: art. 180, 181 en 184) maken tesamen een dikke 11% van het totaal aantal feiten (WvSR) uit.

Het plegen van fysiek geweld tegen personen, in zin van mishandeling (art. 312, 317, 300 t/m 304 en 287/45), of het dreigen daarmee (art. 285), maakt een relatief gering aandeel uit van het totaal aantal geregistreerde feiten (WvSR): tesamen genomen ongeveer 8%.

Maar: zoals gezegd zit een deel van het geweld tegen personen ook verstopt in de eerstgenoemde categorie delicten (art. 141/350). Het totale aandeel van het persoonsgerichte geweld is dus zeker hoger dan de hier genoemde 8%. Hoeveel hoger valt, op basis van deze gegevens, echter niet te zeggen.

De vierde plaats in deze 'delict-hitparade' is weggelegd voor een meer instrumenteel delict: het plegen van diefstal (art. 310/311): 6%.

Het voeren van racistische leuzen en/of hakenkruisen en het plegen van andere racistische uitingen (art. 435,c/d en 137,c) tenslotte, beslaat 4% van het totaal.

- Ahlberg, J. Who is responsible for spectator violence?. Information bulletin of the National Swedish Council for Crime Prevention, no. 1, jan. 1986.
- Ancum, R. van. Wiel Vleugellers' andere visie op jeugdige voetbalsupporters. Landelijk Contact, no. 3, juni 1985.
- Association of Metropolitan Authorities. Football Violence. The Metropolitan Viewpoint, nov. 1984.
- Berghuis, A.C. Verslag van een enquête over voetbalvandalisme onder leden van het Openbaar Ministerie. WODC, Ministerie van Justitie, december 1985.
- Berghuis, A.C. Enquête 'supportersbeleid en voetbalvandalisme', een voorlopig verslag van de resultaten. WODC, Ministerie van Justitie, juni 1986.
- Bernhardt, H. en W. Wehrum. Von der Fans akzeptiert, Kontaktbeamte- ein glücklicher Modellversuch in Frankfurt. Krimnalistik, 10 oct. 1985.
- Brug, H.H. van der en M. Marseille. Achtergronden van vandalisme bij voetbalwedstrijden. De Vrieseborgh, Haarlem, 1983.
- Brug, H.H. van der. Een speurtocht naar verklarende factoren. De Vrieseborgh, Haarlem, 1986 (diss.).
- Centre for Leisure Research. Crowd Behavior at Football Matches, a Study in Scotland. jan. 1984.
- Clarke, J. Football Hooliganism and the Skinheads. Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham, 1973.
- Colaers, C., K. van Limbergen en L. Walgrave. De maatschappelijke en socio-psychologische achtergronden van het voetbalvandalisme, rapport I: een literatuurstudie. Katholieke Universiteit van Leuven, 1986.
- Commissie Kleine Criminaliteit. Eindrapport. Ministerie van Justitie, april 1986.

- Deutsche Sportjugend. Fussball Fan-Projekte. Hannover (brochure).
- Dijk, B. van en P. van Soomeren. Bestuurlijke preventie: het idee, de voorlopers, de organisatie. Bureau Criminaliteitspreventie, Amsterdam, 1986.
- Dunning, E., P. Murphy en J. Williams. Spectator Violence at Football Matches: towards a Sociological Explanation. Vol.XXXVII, nr. 2, 1985.
- Ekkers, C.L. en G.P. Hoefnagels. Agressie en Straf op het Voetbalveld. Meppel, 1972.
- Elias, N. en E. Dunning. The Quest for Excitement in Unexciting Societies. In G. Luschen (ed.), The Cross Cultural Analysis of Sport and Games. Champaign, 1970.
- Graham, J. Preventing Football Hooliganism: Multy-agency Intervention and Community Schemes. HORPV, Research Bulletin, no. 20, 1986.
- Haar, W. ter. We doen het om de kick; voetbalvandalisme bij RBC en RKC. In: Vandalisme, Verveling of Verzet. Jeugd en Samenleving, juni 1985.
- Hendriks, E. en J.L. van Kollenburg. Voetbalvandalisme. Juni 1984.
- Hoefnagels, G.P. Bestrijding van Voetbalvandalisme. In: G.P. Hoefnagels en E.J. Karman (red.), Vandalisme, Verschijnsel en Bestrijding. Samson, 1986.
- Inside Z-side. Xeno, Groningen, 1984.
- Jongeneel, I. Voetbalvandalisme en supportersbeleid. Eindhoven, januari 1986.
- Junger-Tas, J. Jeugddelinquentie, achtergronden en justiele reactie. WODC, Ministerie van Justitie, 1983.
- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond. Rapport van de commissie 'Veiligheid Voetbalbezoek'. Zeist, oktober 1981.

- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond. Bestrijding van het voetbalvandalisme, een integrale en gezamenlijke aanpak door de overheid en de KNVB. Zeist, juni 1983.
- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond. Voorschriften voor Betaald Voetbal Organisaties in het belang van orde en veiligheid in het seizoen 1986-1987. Zeist, juni 1986.
- Landelijk Overleg Voetbalvandalisme. De eerste helft, een tussenbericht over de werkzaamheden van het Landelijk Overleg Voetbalvandalisme in het eerste jaar. 's Gravenhage, juli 1986.
- Marsh, P., E. Rosser en R. Harré. The Rules of Disorder. London, 1978.
- Ministerie van WVC, afdeling Literatuuronderzoek. Publieksveilige toeschouwerssport. WVC-literatuurrapport no. 22, september 1983.
- Pilz, G. Fussball is fur uns Krieg. In: Psychologie Heute, aug. 1984.
- Pratt, J., M. Salter en A. Fresh. Look at Football Hooliganism. Leisure Studies 3, 1984.
- Sinde, J.P. van der en E. Wortel. Wat te doen tegen voetbalvandalisme. Intermediair, 28 feb. 1986.
- Snijders, Th. Enkele situaties van waaruit vandalisme kan optreden. In: R. Siekman (red.), Voetbalvandalisme. De Vrieseborgh, Haarlem, 1982.
- Taylor, I. Soccer consciousness and soccer hooliganism. In: S. Cohen (ed.), Images of Deviance, Penguin, 1971.
- Tombs, J. Het alcoholverbod in Schotse voetbalstadions. SEC, jan 1987.
- Triviazas, E. Offences and Offenders in Football Crowd Disorders. British Journal of Criminology, july 1980.

- Veugelers, W. Alleen voetbalsupporters vallen nog aan; voetbal als culturele strijd. Te Elfder Ure, dec. 1983.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten, afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek. Randgroepjongeren Centraal. VNG, 1983.
- Voetbalvandalisme. Rapport van de projectgroep voetbalvandalisme. Ministerie van Binnenlandse Zaken, 's Gravenhage, februari 1985.
- Voetbalvandalisme. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. 's Gravenhage, 16 april 1985.
- Williams, J., E. Dunning en P. Murphy. Hooligans abroad. Roukledge and Kegan Paul, London, 1984.
- Williams, J. Professional Football and Crowd Violence in England: the Case for a Community Approach. Paper University of Leicester, Dep. of Sociology, 1986.

Welzijnsreeks (WR)
WR 87/2

Distributie:
Distributiecentrum
Overheidspublicaties
Den Haag
Tel. 070-789527

Meerdere exemplaren
van de publikatie zijn
te bestellen door
vooruitbetaling van f 25,-
per exemplaar op bankrekening
ABN 51.88.27.666 of op
giro 751 t.n.v.
Distributiecentrum
Overheidspublikaties (DOP)
Postbus 20014
2500 EA 's-Gravenhage
onder vermelding van
het afleveradres en
ISBN 90 346 1046 2

Omslagontwerp
Bau Winkel,
's-Gravenhage

Druk:
Casparie Almere B.V.

Productie:
Centrale Directie
Voorlichting,
Documentatie en
Bibliotheek
van het
ministerie van
Welzijn,
Volksgezondheid en
Cultuur

W V C

**Politie Amsterdam-
Amstelland
Mediatheek
Postbus 2287
1000 CG Amsterdam**